

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і оподаткування

ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ (М. КИЇВ)
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
УКРАЇНИ

ІННІ "КАРАЗІНСЬКИЙ БАНКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ"

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ І
НАУКИ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ»
14 листопада 2023 р.

https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1

ХАРКІВ

УДК 004; 005; 008;108; 159; 316; 330; 34; 335; 336;338; 351; 354; 37; 371;373; 377- 378; 657-658.

Голова організаційного комітету:

Богомолів В.О. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, академік Транспортної академії України, ректор ХНАДУ, доктор технічних наук, професор

Батракова А.Г. - проректор з науково-педагогічної роботи ХНАДУ, професор, доктор технічних наук

Шевченко І.Ю. – лауреат Премії Верховної Ради України, почесний викладач ХНАДУ, декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Ковальова Т.В. - завідувачка кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент

Члени оргкомітету:

Маліков В.В. – професор кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, доктор наук з державного управління, професор

Криворучко О.М. – завідувачка кафедри менеджменту ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Дмитрієва О.І. - завідувачка кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, доктор економічних наук, професор

Дорошенко Г.О. – завідувачка кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Калініченко Л.Л. – професор кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н.Каразіна, доктор економічних наук, професор

Ковальов П.А. - начальник кафедри пожежної та рятувальної підготовки НУЦЗУ, полковник служби цивільного захисту, кандидат технічних наук, доцент

Пеняк Ю.С. - доцент кафедри обліку і оподаткування ННІ "Каразінський банківський інститут" Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент

Воляник Г.М. – доцент кафедри обліку і аудиту Національного лісотехнічного університету, кандидат економічних наук, доцент

Вербицька В.І. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент, *відповідальний секретар конференції.*

Матеріали друкуються в авторській редакції. Організаційний комітет не відповідає за оригінальність тексту, достовірність фактів, власних імен та іншу інформацію, використану в публікаціях. Автори та їх наукові керівники несуть відповідальність за зміст наданого для участі у конференції матеріалу та гарантують відсутність в ньому академічного плагіату.

Друкується за рішенням Ради факультету управління та бізнесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Протокол № 4 від 20.11.2023.

Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів: *Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки (14 листопада 2023 р.).* Харків, ХНАДУ, 2023.338с. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/index.php?id=1281&no_cache=1

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Ходзицька В. В.

**ВАЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА УКРАЇНСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ.....14**

Юр'єва І. А.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В
ДИСЦИПЛІНІ «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПОДАТКОВИХ
ПЕРЕВІРОК».....17**

Бредіхін В. М.

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ: СУЧАСНІ
КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ.....19**

Давидченко І. Д.

**НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ.....21**

Болдовський В. М.

**АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН.....26**

Ковальова Т. В., Ковальов П. А., Бородич П. Ю.

**НЕЙРОПЕДАГОГІКА: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ.....29**

Кудрявцев В. М.

**МОЖЛИВІ ОБЛАСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН
У СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....34**

Нестеренко В. Ю., Осьмірко І. В.

**ІННОВАЦІЙНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ
КОМПОНЕНТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....38**

Леонтьєва Л. В.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ» ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ВНЗ.....40**

Кисельова О. Б., Дрозваленко О. С.

**ТЕХНОЛОГІЯ CONCERTMAPPING ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ЗЗСО.....45**

Комар О. С.

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КОМУНІКАТИВНОМУ НАВЧАННІ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....48**

Прокопенко М. В.

**КОНЦЕПЦІЯ ВИБОРУ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ
ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....55**

Кисельова О. Б., Мироненко Ю. М.

**ВИКОРИСТАННЯ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ
КОЛАБОРАТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ
ІНФОРМАТИКИ.....58**

Дяченко М. Д.

**ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....62**

Деділова Т. В.

**НАВЧАННЯ 2.0 : ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ЦИФРОВІ
КОНЦЕПЦІЇ.....66**

Секція 2.

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА
ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ**

Дорошенко Г. О., Калініченко Л. Л.

**СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ.....70**

Федотова І. В., Бочарова Н. А.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ : НАУКОВИЙ АНАЛІЗ.....75

Омарова А. Б.

ИНФРАҚҰРЫЛЫМ САЛАСЫ РЕТІНДЕ КӨЛІКТІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....78

Вербицька В. І., Стороженко Т. В.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....94

Бондаренко А. О., Кухар В. Ю.

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ».....98

Ципіна Д. С.

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....100

Кудрявцев В. М.

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....103

Криворучко О. М. , Бочарова Н. А.

АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 073 "МЕНЕДЖМЕНТ" ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....107

Кущенко О. І., Ізотова Л. І.

ДОСВІД ПРАКТИКИ ХНУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....112

Пеняк Ю. С.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....114

Богашко О. Л.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....117

Деділова Т. В., Токар І. І.

**СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ І СТАЛІСТЬ: НОВИЙ ШЛЯХ ОСВІТНЬОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ.....121**

Приймак С. В., Гончарук С. М.

**ПЕРЕВАГИ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....124**

Хорошилова І. О., Болдовська К. П., Вербицька В. І.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІН, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ,
ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ СФЕР
ЕКОНОМІКИ.....129**

Костенко Ю.О., Поясник Г.В.

**ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ В
ХНАДУ.....133**

Секція 3.

**ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ
ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ**

Криворучко О. М., Бочарова Н. А.

**СТЕЙКХОЛДЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ: КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ
РОЗРОБКИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ В ЗВО.....138**

Яновська С. Г., Бредіхіна М. В.

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО
ШЛЯХУ СТУДЕНТА.....143**

Кудрявцев В. М.

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИКЛАДАННІ
ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО.....145**

Федотова І. В., Бочарова Н. А.

**ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....150**

Перунова О. М.
ОСВІТНЄ ВИКЛАДЕННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН.....154

Нестеренко В. Ю., Болотова Т. М.
**ОСОБОЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ
ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ.....157**

Сук П. Л.
**ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ
МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО
ДОХОДУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ.....160**

Хорошилова І. О., Близнюк А. О.
**ІННОВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФАХІВЦІВ
ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....167**

Деділова Т. В., Осипова С. К.
**ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ІНДИВІДУАЛЬНІ ТРАЄКТОРІЇ
ЯК КЛЮЧ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ.....171**

Тарасенко О. Д., Остапчук Т. С., Розмазнін О. П., Чересюк С. В.
**ВИВЧЕННЯ ВІЗИТНОЇ КАРТКИ ЯК АТРИБУТУ ДІЛОВОГО
СПІЛКУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ “УКРАЇНСЬКА
МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)” У ВИЩИХ
ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....174**

Величко Я. І.
**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНИХ
ТРАЄКТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....179**

Полєжаєв Ю. Г.
**МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ
ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....184**

Секція 4.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Revyakina M. G., Ulyanov N. V.

PROBLEMS OF ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES.....188

Юр'єва І. А, Юр'єв М. О.

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН З ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ.....190

Kalgulova R. Zh.

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL QUALITIES OF A FUTURE SPECIALIST.....193

Збаравська Л. Ю.

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН.....196

Прохоренко Т. Г.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТА – ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ФАХІВЦЯ.....208

Ярмолевич О. І., Іонова.Н. Ю, Діденко І. А.

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ (КРАЇНОЗНАВСТВЧИЙ АСПЕКТ)213

Нестеренко В. Ю., Сідельнікова В. К.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ.....218

Тесленко Н. Г.

ВАЖЛИВІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....220

Водолажська Т. О.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ І ЛОГІСТИКА» ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....222

Болдовська К. П.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ.....225**

Гетьман О. О.

**ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБЛЕНЬ В НАВЧАЛЬНИЙ
ПРОЦЕС.....227**

Красномовець С.

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ:
СУТЬ, ЧИННИКИ ТА УМОВИ.....232**

Кірчата І. М., Шершенюк О. М.

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ
ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ В СУЧАСНИХ
УМОВАХ.....235**

Бабайлов В. К.

**ВИКОРИСТАННЯ НОВОЇ, ЧЕТВЕРТОЇ МІРИ РИЗИКУ ЯК
РОВІТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....238**

Савченко Л. Л., Грибінник Г. Ю., Попова Л. О.

**ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ВИХОВАТЕЛЯ.....241**

Рябець С. І., Рябець І. С.

**НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-
ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....248**

Рожнова Т. Є.

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ250**

Непран А. В.

**НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ.....255**

Близнюк А. О.

**МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ В ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ЕКОНОМІКИ.....257**

Байрамов Р. С.

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061
ЖУРНАЛІСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ.....260**

Романова Т. А.

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....264**

Секція 5.

**УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ:
КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ**

Долгіх Я. В.

**ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA.....269**

Перунова О. М.

МОТИВАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС.....271

Ковальова Т. В., Ковальов П. А.

**МЕТОДИ НАВЧАННЯ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА
МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ
НАВЧАННІ.....274**

Вербицька В. І., Якушкіна В. Р., Шулепова А. Г.

**МАРКЕТИНГОВІ ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ279**

Леонтьєва Л. В.

**ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА ДЛЯ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ.....283**

Близнюк А. О., Хорошилова І. О.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.....288

Водолажська Т. О.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КУРС-РЕСУРСІВ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН.....291

Вербицька В. І., Болдовська К. П., Хорошилова І. О.

ПОГЛИБЛЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ СВІТУ.....294

Чалий В. А., Хміль Н. А.

МОЖЛИВОСТІ ЗД-МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....298

Секція 6.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ

Дмитрієва О. І., Мордовцев О. С.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....302

Дяченко І. М.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА.....308

Клеба А. І.

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....313

Майборода Ю.В.

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....315

<i>Близнюк А. О.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	318
<i>Літвінова А. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	321
<i>Вербицька В. І., Половко А. В., Белов Л. О.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ.....	325
<i>Хорошилова І. О., Шедякова Т. Є.</i> ХМАРО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ.....	329
<i>Кудрявцева О. В.</i> ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ.....	333
<i>Деділова Т. В., Юрченко О. В.</i> РОЛЬ LMS У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	337

СЕКЦІЯ 1.

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

**ВАЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО
УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА УКРАЇНСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ**

*Ходзицька В.В. к.е. н., доцент
Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана*

Система звітування за Керівними принципами ООН, як і основа Міжнародна рада з інтегрованої звітності, не є деталізованою з точки зору конкретної кількісної та якісної інформації, що підлягає розкриттю. Відповідна інформація для розкриття інформації компанією може включати процеси, ключові показники ефективності та/або критерії/показники, які компанія може використовувати для досконалого розуміння власного впливу на права людини.

Таксономія Європейського Союзу вимагає, щоб нефінансові корпорації надавали конкретні грошові показники ефективності при розкритті їх відповідності з Таксономією, що також ґрунтується на великих технічних умовах для оцінки відповідності таксономії (статті 10–15).

Глобальна ініціатива зі звітності вимагає наступної інформації для визначення якості задля:

1. Точність: оцінки ефективності функціонування організації, що звітує.
2. Збалансованість: для забезпечення можливості обґрунтованої оцінки загальної ефективності.
3. Зрозумілість: для забезпечення зрозумілою та доступною інформацією зацікавлених осіб .

4. Порівнянність: для забезпечення зацікавлених сторін інформацією задля аналізу діяльності організації з часом та іншими організаціями.

5. Надійність: організація, що звітує, повинна збирати, реєструвати, компілювати, аналізувати та повідомляти інформацію та процеси, використані при підготовці звіту, таким чином, який може бути підданий перевірці, і який встановлює якість та суттєвість інформації.

6. Своєчасність: для забезпечення прийняття зацікавленими сторонами обґрунтованих та ефективних рішень.

На рівні показників бухгалтерського обліку Рада зі стандартів сталого бухгалтерського обліку розглядає наступний набір критеріїв щодо оцінки потенційних показників для вимірювання ефективності за аспектами кожної теми сталого розвитку:

1. Правдивість наданої інформації.
2. Корисність та аналіз використаної інформації.
3. Зіставність інформації.
4. Інформативність даних.
5. Повнота наведеної інформації.
6. Контроль достовірності даних.
7. Узгодженість концепцій.
8. Нейтральність оціночних суджень.
9. Диференційованість діапазону даних для компаній у галузі або між галузями.

Кожен описовий та кількісний елемент розкриття повинен підлягати оцінці за ключовими критеріями.

Вкрай важливою є якісна інформація щодо розумної інтерпретації людського досвіду. На формування цієї інформації ключовий вплив здійснюють:

1. Мінімізація негативних наслідків та збільшення позитивного впливу для людей і планети.

2. Розумний підхід до визначення даних.
3. Індикаторна контекстуалізація.

Таким чином, обрані показники мають бути значущими для різних зацікавлених сторін, і в кінцевому підсумку вони повинні бути зрозумілими та здатними повідомляти про значний прогрес у напрямку сталого розвитку. Запропоновані індикатори повинні бути науково обґрунтованими, доречними, правдивими, зіставними. Вони повинні бути здатні вказувати на прогрес із плином часу і, отже, повинні мати динамічну якість і бути здатними констатувати як позитивні, так і негативні якості.

Література

1. Global Reporting Initiative (GRI) URL: <https://www.globalreporting.org/standards/>
2. International Accounting Standards Board (IASB) URL: <https://www.ifrs.org/groups/international-accounting-standards-board/>
3. International Integrated Reporting Council (IIRC) URL: <https://www.integratedreporting.org/>
4. Non-Financial Reporting Directive URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095>
5. Riccaboni A., Luisa Leone E. Implementing strategies through management control systems: the case of sustainability. International Journal of Productivity and Performance Management. 2010. Т. 59, № 2. С. 130–144. URL: <https://doi.org/10.1108/17410401011014221>.
6. Solovida G. T., Latan H. Linking environmental strategy to environmental performance. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal. 2017. Т. 8, № 5. С. 595–619. URL: <https://doi.org/10.1108/sampj-08-2016-0046>.
7. Wijethilake C. Proactive sustainability strategy and corporate sustainability performance: The mediating effect of sustainability control systems. Journal of Environmental Management. 2017. Т. 196. С. 569–582. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2017.03.057>.
8. Norris G., O'Dwyer B. Motivating socially responsive decision making: the operation of management controls in a socially responsive organisation. The British Accounting Review. 2004. Т. 36, № 2. С. 173–196. URL: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2003.11.004>

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В
ДИСЦИПЛІНІ «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ПОДАТКОВИХ
ПЕРЕВІРОК»**

*Юр'єва І. А. , к.е.н., доцент Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Сучасні тенденції впровадження цифрових інструментів податкового адміністрування включають в себе створення веб-порталів для надання електронних послуг, впровадження електронного чеку, використання автоматизації та аналізу даних за для підвищення ефективності податкового контролю, запровадження практики використання «попередніх» податкових декларацій.

За оцінками фахівців зараз в країнах Європейського Союзу існують офіційно прийняті стратегії адаптації до майбутніх змін викладання та впровадження сучасних освітніх програм, актуальних технологій в учбовому процесі провідних вищих навчальних закладів. Ці зміни відтворюються починаючи з назви учбового закладу, де вже анонсується напрям, наприклад інститут майбутнього і т.і. Аналіз адаптаційних концепцій викладання дисциплін із кореляцією матеріалів, які відповідають сучасним викликам показує, що сьогодні можна спостерігати дії на різних рівнях прийняття рішень, які тією чи іншою мірою застосовуються або обговорюються в освітянському колі, для майбутнього удосконалення учбового процесу. Проте виклики, які стоять перед сучасним індустріальним суспільством, важко переоцінити. Одночасно змінюється технологічна парадигма, змінюються моделі управління і суспільні норми, відбуваються масштабні демографічні зрушення . Так кризи, зумовлені пандемією COVID-19, а потім впровадженням воєнного стану зумовили перегляд інструментів та методологій, які повинні

застосовуватися в навчальному процесі, дозволила викладачам експериментувати із цифровим застосуванням лекційної підтримки курсів і вчитися самім та вчити в режимі реального часу. У “мирний” час впроваджувати візуалізацію учбового процесу було робити не просто: потрібно було переконати в актуальності цифрової трансформації вище керівництво, для придбання комп'ютерних програм забезпечення співробітників вищого учбового закладу, які мали б змогу технічно підтримувати свою діяльність – підвищувати кваліфікацію із опанування інноваційних технічних засобів. Проте через воєнний стан керівництво освітянських закладів змушені були перевести співробітників на віддалену роботу.

Перехід до віддаленої роботи потребував технологічних рішень – розвитку IT-інфраструктури, системи безпеки, комунікацій, електронної постановки завдань і відстеження їх виконання. І разом з цим виникла необхідність навчання персоналу тому, як все це використовувати та адаптуватися до змін. Крім того цифровізація в освіті стала краш-тестом для реалізованих проєктів з і перевірки їх працездатності в “бойових умовах”. Великий масив даних і завершена цифровізація процесів в органах державної влади були оперативно використані для стабілізації ситуації, де вдалося оперативно обчислити та ідентифікувати проблеми, завдання, засоби їх вирішення.

Таким чином, можемо говорити про ефективне започаткування введення у практику міжнародного досвіду цифровізації податкових перевірок для подальшого економічного розвитку держави, наповнення бюджету, підняття рівня довіри громадян до податкових органів тощо.

Література:

1. Деякі питання цифрової трансформації [Електронний ресурс]. – 2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D1%80#Text>.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ: СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ТЕНДЕНЦІЇ

*Бредіхін В.М., к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

У сучасному освітньому просторі інновації стають основним каталізатором змін. Швидкий розвиток технологій відкриває нові можливості для трансформації процесу викладання та навчання. У цьому контексті, виникають нові концепції викладання, які ґрунтуються на сучасних інноваційних досягненнях. Розглянемо їх ключові аспекти:

1. Індивідуалізація навчання. Розгорнуте використання технологій для створення персоналізованих навчальних програм. Адаптація завдань та матеріалів до особистих особливостей кожного учня. Впровадження індивідуального треку розвитку для кожного учасника навчального процесу [1].

2. Застосування віртуальної та доповненої реальності. Створення іммерсивних навчальних середовищ для більш ефективного засвоєння матеріалу. Можливість віртуального спілкування та співпраці навіть на великій відстані. Використання AR/VR для навчання у контексті реальних ситуацій.

3. Активне використання штучного інтелекту. Аналіз поведінки та успішності учнів для індивідуальних рекомендацій. Розробка інтелектуальних систем автоматичної оцінки та адаптації матеріалів. Моделювання ситуацій для тренування навичок у віртуальному середовищі [2].

4. Гейміфікація навчання. Використання елементів гри для стимулювання мотивації та зацікавленості учнів. Введення конкурсів,

досягнень та нагород для підвищення активності у навчальному процесі.

5. Інтерактивне навчання через онлайн-платформи. Створення доступних та інтуїтивно зрозумілих онлайн-курсів для різних вікових та соціальних груп. Використання мультимедійних ресурсів, відеолекцій та інтерактивних завдань для підвищення ефективності навчання. Забезпечення можливості самостійного вибору та темпу навчання.

6. Розвиток критичного мислення та проблемного навчання. Сприяння аналізу та критичному оцінюванню інформації з різних джерел. Стимулювання самостійного пошуку рішень та вирішення проблемних завдань. Використання навчальних сценаріїв, що симулюють реальні життєві ситуації.

Загальна мета цих нових концепцій викладання полягає в створенні навчального середовища, що дозволяє учням максимально реалізувати свій потенціал. Ці концепції реалізують принципи гнучкості, доступності та адаптивності в освіті, створюючи основу для розвитку компетентних та креативних індивідів, готових до викликів майбутнього. Вони відкривають нові перспективи для розвитку освіти. Індивідуальність, віртуальна та доповнена реальність, штучний інтелект та багаторівневе навчання стають керуваними принципами цього процесу. Їхнє успішне поєднання може створити навчальне середовище, що максимально розкриває потенціал кожного учня. Подальші дослідження та практична реалізація цих концепцій обіцяють нові якісні зміни у сфері освіти.

Література:

1. Алексеева, С. Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. *InterConf*, (42), 290-296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>
2. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта : наук. журнал*. 2023. Т. 38. № 1. С. 48-53. DOI 10.31110/2413-1571-2023-038-1-007.

**НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ**

*Давидченко І. Д., к.п.н., доцент,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Лінгвокультурологія є однією з найперспективніших і найцікавіших освітніх складових сучасної науки про мову і культуру. Вона одночасно вивчає галузі мови та культури в прямій взаємодії з антропологією, філософією та психологією. Завдання, яке стоїть перед мовою та культурою, полягає в тому, щоб шляхом аналізу мовних даних виявити особливості концептуалізації та класифікації середовища в етнічній свідомості, забезпечуючи тим самим розуміння процесів і явищ психологічного світу людини.

На підставі аналізу і узагальнення положень наукових праць (М. Алефіренко, А. Арутюнова, Д. Башуріна, В. Воробйова, О. Дортман, О. Зінов'єва, В. Кононенко, В. Красних, В. Маслова, Г. Нурулліна, Л. Саяхова, Ю. Степанов, В. Телія, І. Харченкова, В. Шаклеїн та ін.) визначено, що лінгвокультурологічна компетентність – це інтегративна якість фахівця, що відображає готовність і спроможність до взаєморозуміння і взаємодії з представниками іншого лінгвокультурного соціуму на підставі оволодіння знаннями про іншу лінгвокультуру і соціонормативним комунікативним досвідом з метою їх реалізації в різних сферах професійної педагогічної діяльності [3].

Зважаючи на інноваційні результати, актуальність пошуку шляхів розгляду нових концепцій формування лінгвокультурологічної

компетентності здобувачів вищої освіти посилюється необхідністю подолання виявлених суперечностей між: потребами сучасного суспільства та реалізацією оптимальних рівнів міжкультурної взаємодії та недостатні наукові дослідження, що закладають теоретичні основи лінгвокультурологічної компетентності учасників освітнього процесу, великий потенціал змісту освітнього процесу у закладах вищої освіти для підготовки здобувачів вищої освіти у поєднанні з недостатньою науковою та методичне забезпечення процесу формування лінгвокультурологічної компетенції здобувачів вищої освіти; існує потреба у використанні сучасних інноваційних форм, методів і технологій для вдосконалення підготовки здобувачів вищої освіти до професійної діяльності, але недостатнє інформаційно-технічне забезпечення окремих процесів [3].

Сплеск уваги до лінгвокультурології на сучасному етапі розвитку лінгвістики зумовлений такими чинниками: зміною теоретичних установок: від універсальності та глобального пріоритету до домінування партикулярності, від тверджень структурного детермінізму до розуміння дисипативних властивостей; виявлення величезного різноманітного фонду конкретних актуальних явищ і фактів, які раніше не привертала пильної уваги, також засвідчило високу складність і багатоаспектність аналізованого мовного матеріалу і не відповідало вимогам лінгвістики; традиційна мовна парадигма: аналітичні можливості нової лінгвістичної парадигми дозволяють розглядати відомі речі з нової точки зору, з величезним потенціалом для аналізу та моделювання; проблеми світу стрімко глобалізуються, вирішуючи різноманітні проблеми, при цьому необхідно враховувати універсальність і особливість поведінки та спілкування різних народів, необхідно заздалегідь розуміти ситуації, в яких можуть виникнути міжкультурні непорозуміння, а також для визначення й точного маркування культури, яка є основою

комунікаційної діяльності; важливість цінностей, об'єктивна всеосяжна тенденція розвитку гуманітарних наук, тобто лінгвістам необхідно опанувати результати, досягнуті представниками відповідних галузей знань (психологія, соціологія, етнографія, культурологія, політологія тощо); розуміння мови є засобом зосередження свідомості на колективному досвіді, закодованому в усьому багатстві значень слів, фразеологічних одиниць, добре відомих текстів, тощо, і цей досвід є суттю іноземної мови, що вивчається; змінити сприйняття дослідницьких процедур – від домінування формальних методів до усвідомлення інтуїції, лінгвістичного чуття та інтроспекції; розвивати, розширювати та поглиблювати розуміння мови: як позачасової роботи духу, як «духовний дім» і «філософський дім», який інтерпретує відносно фіксовану систему мовних символів.

Незважаючи на тісний зв'язок між культурою та культурою, лінгвістика вивчає взаємозалежність мови та культурної ідентичності. проте «якщо культурологія досліджує самосвідомість людини відносно природи, суспільства, історії, мистецтва й інших сфер його соціального та культурного буття, мовознавство досліджує світогляд, який відображається й фіксується в мові у вигляді ментальних моделей мовної картини світу, тоді як лінгвокультурологія має своїм предметом і мову, і культуру, які перебувають у діалозі, взаємодії.

Міжкультурна комунікація та лінгвістика тісно переплетені. Цінність картин світу можна розкрити через міжкультурну дискусію, висвітлюючи їх національні особливості. Глибше розуміння культури іноземної нації може стати результатом вивчення її відмінних мов.

Зв'язок мови й культури відбувається за багатьма напрямками, він багатогранний і багатоаспектний. Мова живе та розвивається в певному середовищі, яке можна назвати культурним оточенням. Мова – це найбільш пам'ятливий і чесний свідок історії й культури народу.

Отже, лінгвокультурологія має міждисциплінарний характер, вона інтегрує різноманітні гуманістичні знання. Саме міждисциплінарний статус цієї наукової складової передбачає виявлення спільних і наскрізних сфер взаємодії з кожною із залучених наук, встановлення характерних ознак.

Останніми роками сформувалося коло лінгвокультурологічних проблем, у якому мовна та концептуальна картина світу, культурна дистанція, інтеркультуралізація, смислокультурний склад національної культури, культурна конотація, «мовна пам'ять», вербальні та поведінкові традиції виділяють словосполучення як ознаки культури.

Метою вивчення лінгвокультурології є набуття знань і розуміння методологічних основ, теоретичних концепцій курсу, термінологічного апарату цієї галузі мовознавства, усвідомлення зв'язку мовних та культурних явищ, а також специфіки лінгвістики, різних видів культури мови. У процесі вивчення важливо отримати знання з лінгвістичних та культурологічних досліджень, розвинути вміння застосовувати методологічну основу освітнього компоненту, використовувати його термінологію, пояснювати зв'язок між лінгвістичними та культурними явищами та аналізом різних типів мов і культури [2].

А. Бондаренко репрезентує навчально-методичний посібник «Лінгвокультурологія», який включає теоретичну та практичну частини, орієнтовані в залежності від кількості годин, передбачених освітньою програмою. Теоретичний зміст зосереджений на врахуванні найважливіших питань дослідження мови та культури: інтегральної специфіки, методологічних характеристик, співвідношення мови та культури, літературних типів мови, природи імпліцитних семантичних концептів, лінгвокультурних кодів, а також концепції та проблеми лінгвокультурологічної ідентичності [2]. У процесі теоретичного викладу наголошено на витоках цього освітнього компоненту (праці

О. Афанасьєва, Ф. Буслаєва, І. Гердера, В. фон Гумбольдта, О. Потєбні та ін.).

Нові концепції формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти у світлі інноваційних досягнень розглядають у своїй дослідженнях А. Б. Бондаренко [1], А. І. Бондаренко [2], І. Голубовська, С. Єрмоленко [4], В. Жайворонок, , В. Кононенко [5], Л. Кравець [6], О. Левченко, А. Мойсієнко, О. Селіванова [7]). Варто звернути увагу на дослідження зарубіжних дослідників Є. Бартмінського, А. Вежбицької, Б. Ворфа, М. Джонсона, Дж. Лакоффа, Е. Сепіра.

Отже, в основі диференціації аспектів лінгвокультурології перебуває методологія, яка в структурі парадигм визначає інструментарій дослідження мовно-культурних співвідношень. Нині у вітчизняному науковому просторі сформовано етнолінгвістичний, стилістичний, соціолінгвістичний, когнітивний, синергетичний та ін. аспекти лінгвокультурологічних студій. Перспектива наукових пошуків у означеній площині полягає в подальшому уточненні системної типології напрямків цієї мовознавчої галузі.

Література:

1. Бондаренко А. Б. Лінгвокультурологія: навчально-методичний посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 197 с.

2. Бондаренко А. І. Основні принципи сучасних досліджень із лінгвокультурології та міжкультурної комунікації. *International scientific and practical conference «Problems and prospects of development of modern philological science in Ukraine and european countries»*. July, 17–18, 2020. Nort university centre of Baia Mare Faculty of philology. Baia Mare, Romania 2020.

3. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів:

дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.

4. Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд: монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.

5. Кононенко В. Українська лінгвокультурологія. Київ: Плай, 2008. 273 с.

6. Кравець Л. Лінгвокультурологія. Енциклопедія сучасної України. Т. 17. Київ: Видавництво енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. С. 389.

7. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля, 2008. 712 с.

УДК 371.3

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

*Болдовський В.М., к.т.н., доцент
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

За сучасних умов важливим інструментом для покращення освіти, забезпечення якості навчання і досягнення освітніх цілей є концепції навчання, за допомогою яких досягаються структуризація й оптимізація навчального процесу з метою досягнення більш високих освітніх результатів та підготовки компетентних фахівців.

Концепція навчання – це сукупність основних принципів і підходів, які визначають порядок організації і реалізації освітнього процесу. Кожна концепція викладання має свої цілі і методи, і вони використовуються в навчальному процесі для досягнення певних педагогічних і академічних результатів. Концепції викладання є важливим інструментом для створення ефективних програм і підвищення якості освіти.

Разом з тим, викладання в сучасних умовах вимагає адаптації до інноваційних досягнень і нових підходів до освіти, що може досягатись за допомогою таких підходів до навчання.

Активне навчання – це педагогічний підхід, в якому студенти активно залучаються до навчання та стають активними учасниками освітнього процесу. Він включає до себе такі методи як проблемне навчання, проектне навчання, обернена аудиторія, співпраця, самонавчання та інші. У рамках такого навчання студенти активно досліджують матеріал, беруть активного участь у вирішенні навчальних задач, розв'язанні реальних проблем, співпрацюючи один з одним і виконуючи практичні завдання. Основна ідея полягає в тому, щоб студенти були більш самостійними та взяли на себе більше відповідальності за своє власне навчання.

Змішане навчання – це комбінований підхід, який передбачає поєднання традиційного навчання і навчання за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, тобто сполучення класичних аудиторних занять із заняттями на цифрових освітніх платформах, через засоби онлайн комунікації, відеолекціями, онлайн-тестами та іншими електронними ресурсами.

Адаптивне навчання – це підхід, що спирається на використанні технологій, зокрема, штучного інтелекту, для формування індивідуальних освітніх траєкторій і створення індивідуальних навчальних програм для

здобувачів вищої освіти, що дає можливість навчати студентів відповідно до їхніх індивідуальних потреб і темпу.

Глобальне навчання – це підхід, в якому робиться акцент на підготовку студентів до роботи в міжнародному середовищі шляхом програм обміну студентами, співпраці з іноземними установами та надання можливостей для міжнародного навчання і досліджень.

Міждисциплінарність – це підхід, який передбачає сприяння і поглиблення співпраці між різними факультетами і відділами ЗВО для створення міждисциплінарних програм, які допомагають студентам розуміти проблеми і завдання з різних кутів зору.

Розвиток м'яких навичок – це підхід, який передбачає більшу орієнтованість освіта на розвиток таких навичок як критичне мислення, комунікація, креативність, співпраця тощо, з огляду на посилення їх значущості для досягнення успіху в сучасному світі праці.

Ці концепції можуть поєднуватися або адаптуватися залежно від конкретних освітніх програм і цілей, а також можуть змінюватися від країни до країни та від рівня освіти до рівня освіти. При цьому при виборі концепції викладання важливо враховувати потреби й особливості студентів.

Таким чином, розглянуті сучасні концепції викладання враховують інноваційні досягнення і відповідають потребам студентів у набутті знань та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності. Адаптація викладання до інноваційних досягнень в освітньому просторі допомагає покращити якість навчання, зробити його більш доступним і відповідним потребам сучасних студентів і ринку праці.

НЕЙРОПЕДАГОГІКА: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

*Ковальова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Ковальов П.А., к.т.н., доцент
Бородич П. Ю., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Нейропедагогіка - це наукова галузь, яка поєднує знання з нейробіології і педагогіки. Вона досліджує, як мозок працює під час навчання і як ці знання можна застосувати для оптимізації навчального процесу. Сутність нейропедагогіки полягає в тому, щоб розуміти, як працює мозок здобувачів освіти під час навчання і впливати на його функціонування для покращення навчання і розвитку. Вона використовує наукові дослідження та докази про роботу мозку для розробки методів навчання, які будуть ефективними. Нейропедагогіка має на меті зрозуміти, які зони мозку відповідають за різні види навчання і сприймання інформації. Вона досліджує, як створити навчальне середовище, що сприяє оптимальній роботі мозку, і які методи навчання та стратегії можуть допомогти учням краще усвідомлювати і запам'ятовувати інформацію. Сутність нейропедагогіки полягає також у використанні інформації про мозкову пластичність - здатність мозку змінюватися і адаптуватися протягом життя. Нейропедагоги стимулюють розвиток пластичності, використовуючи різні методи, такі як ігри, рух і різні вправи. Сутність нейропедагогіки включає також розуміння і використання розумових стратегій і механізмів мозку для оптимізації навчання. Нейропедагоги навчають учителів, викладачів та батьків, як залучити різні зони мозку до навчання і створити сприятливе навчальне середовище. Таким чином,

сутність нейропедагогіки полягає у поєднанні знань з нейробіології і педагогіки для розуміння та оптимізації навчання і розвитку здобувачів. Вона допомагає зрозуміти, як мозок працює, і як ці знання можна використовувати для поліпшення навчання.

«Фундаментом цього напрямку стали роботи психологів Л.С. Вигодський з вікової та педагогічної психології, а також засновника нейропсихології А.Р.Лурія» [1], - відзначила у своїй праці Вознюк О.В.. Вона також звернула увагу на нейропедагогіку в частині її впливу на освіту дорослих. Тарапата-Більченко Л., Вовк О., Зеня Л., Броварська І. [2,3] та ін. вели дослідження в галузі нейронаук щодо діяльності мозку та специфіки його змін залежно від професійного спрямування. Метою нашої роботи є окреслення деяких головних аспектів нейропедагогіки, а також деяких фактів, які розкривають певні сторони її існування та ролі університетів у її розвитку.

Нейропедагогіка надає педагогам інструменти і стратегії для покращення навчального процесу з урахуванням мозкових механізмів, які відповідають за навчання і запам'ятовування інформації. Ось як нейропедагогіка може покращити навчальний процес:

- зрозуміння і використання індивідуального підходу. Нейропедагогіка наголошує на потребі індивідуального підходу до кожного здобувача освіти враховуючи його особливості мозку. Викладачі можуть використовувати різні методи і техніки навчання, що враховують різні типи мислення та навчальні стилі учнів.

- активне залучення здобувачів. Нейропедагогіка вважає, що навчання повинно бути активним процесом, в якому здобувач активно залучений до навчальних завдань. Викладачі можуть використовувати різні методи, такі як групова робота, дискусії, практичні вправи, для підтримки активності та зацікавленості студентів;

- створення емоційної зв'язку. Емоційний стан студента може впливати на його здатність до запам'ятовування і розуміння матеріалу. Викладачі можуть використовувати методи, які сприяють позитивному емоційному стану, такі як гумор, для забезпечення емоційної залученості здобувачів до навчання;

- постійне повторення і закріплення. Мозок здобувача освіти краще запам'ятовує і розуміє інформацію, яка була повторена і закріплена декілька разів. Викладачі можуть використовувати техніки повторення (наприклад, повторення матеріалу через певні проміжки часу, складання планів чи схем та їх регулярне використання) для впевненого закріплення навчального матеріалу у їх пам'яті;

- зображення і візуалізація. Нейропедагогіка показує, що використання візуальних матеріалів, таких як діаграми, схеми, ілюстрації, допомагає здобувачам краще розуміти та запам'ятовувати інформацію. Викладачі можуть використовувати візуальні засоби для пояснення складних концепцій та допомогти студенту в легшому засвоєнні матеріалу.

В цілому, нейропедагогіка допомагає педагогам розуміти, як працює мозок здобувачів освіти під час навчання, що дозволяє їм розробляти та використовувати ефективні методи та стратегії навчання для досягнення кращих результатів в освіті.

Нейропедагогіка використовується в університетах для розвитку більш ефективних методів навчання і викладання, а також для покращення когнітивних процесів студентів. Основними аспектами застосування нейропедагогіки в університетському навчанні є:

- розуміння розумових процесів. Викладачі вивчають розумові процеси студентів, зокрема, сприймання інформації, збереження пам'яті, увагу та мотивацію. Це допомагає їм розробляти методи навчання, що сприяють оптимальному засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення;

- використання інноваційних технологій. Нейропедагогіка сприяє використанню інноваційних технологій в навчальному процесі. Наприклад, використання віртуальної реальності (VR) або доповненої реальності (AR) може допомогти створити іммерсивну навчальне середовище, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу;

- розвиток мозкових функцій. Університети використовують методи нейропедагогіки для розвитку мозкових функцій студентів, таких як увага, пам'ять, творчість та аналітичність. Це може включати тренування мозку за допомогою спеціально розроблених ігор, завдань та практичних вправ;

- особистісний розвиток. Нейропедагогіка також зосереджена на особистісному розвитку студентів університету. Вона допомагає розуміти особистісні особливості студентів та їхніх індивідуальних способів навчання. Це дає змогу викладачам підходити до кожного студента індивідуально, розуміючи його потреби та обмеження.

Нейропедагогіка в університетах є інноваційним підходом до покращення навчального процесу, забезпечуючи оптимальні умови для розвитку студентів і підвищення їх навчальних досягнень.

Університети можуть грати важливу роль у розвитку нейропедагогіки. Зокрема, університети можуть проводити власні дослідження у галузі нейропедагогіки, щоб вивчити вплив різних факторів, таких як спосіб викладання, формат уроків і т.д., на навчання та розвиток мозку. Ці дослідження можуть служити основою для розробки нових методів навчання та підходів до освіти. На основі наукових досліджень, університети можуть розробляти програми навчання, які враховують принципи нейропедагогіки. Це може включати в себе використання нових технологій, таких як віртуальна реальність або спеціальні навчальні платформи, що створюють зручні умови для навчання. Нейропедагогіка може внести великий внесок в розвиток прогресивних педагогічних підходів, таких як індивідуалізоване навчання чи активне навчання. Вищі

навчальні заклади можуть створювати простори для спільної роботи педагогічних працівників і неврологів з метою розробки нових методик та підходів. Також, ВНЗ можуть запропонувати програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників в галузі нейропедагогіки. Це допоможе педагогам отримати необхідні знання та навички для ефективного впровадження принципів нейропедагогіки у свою роботу. Окрім того навчальні заклади можуть створити спеціальні програми і проекти, що сприяють міждисциплінарному співробітництву між викладачами і дослідниками з різних галузей науки, таких як психологія, медицина, біологія та педагогіка. Такі проекти можуть послужити основою для поширення знань і розробки нових інновацій у галузі нейропедагогіки. Усе це може сприяти вдосконаленню системи освіти та зростанню якості навчання, забезпечуючи кращі умови для студентів та підвищуючи ефективність освітніх процесів.

Література:

1. Вознюк О. В. Нейропедагогіка – потужний ресурс освіти дорослих // Андрагогічний вісник. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І.Франка, 2019. Вип. 10. 170 с. С. 19-27. URL: http://library.zu.edu.ua/andragogichniyi_visnyk.html (дата звернення 07.11.1023)
2. Тарапата-Більченко Л. Професіоналізація мозку: нейропедагогічні виміри музичної освіти. URL: <https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/165> (дата звернення 06.11.1023)
3. Вовк О., Зеня Л., Броварська І. Нейропедагогіка: концепція гармонійного навчання іноземної мови. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки». 2022. Вип.2, С. 64–73. URL: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2022-2-64-73> (дата звернення 06.11.1023)

МОЖЛИВІ ОБЛАСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сьогодні блокчейн – це нова і перспективна технологія, що володіє потенціалом для створення нових соціально-економічних парадигм. З-поміж усіх сучасних цифрових технологій блокчейн є однією з найскладніших в освоєнні, проте її застосування може сприяти трансформації суспільного життя та забезпеченню глобального зростання багатьох галузей економіки.

Існує низка характерних особливостей блокчейн, які цю технологію приваблюють для застосування в освітньому секторі. До роблять них належать незмінність, надійність, доступність і довіра.

На основі структурно-змістовного аналізу досліджень виокремимо основні тематичні області застосування технології блокчейн у системі вищої освіти.

1. Формування та видача цифрових дипломів і сертифікатів. Процес видачі цифрових дипломів і сертифікатів включає в себе три етапи: створення, підтвердження та передачу. Цифрові документи будуть ефективні тільки за умови можливості перевірки їхньої автентичності, яку може забезпечити застосування блокчейна. Інформація про студента, що зберігається в блокчейні, надійно захищена, а студент або освітній установа може контролювати коло осіб, які мають доступ до цієї інформації. Кожен, хто отримає копію диплома, зможе легко перевірити

його справжність, а також подивитися відомості про навчальну організацію, яка його видала.

Сьогодні існують рішення, які дають змогу підписувати електронні дипломи і сертифікати за допомогою цифрового підпису, тим самим гарантуючи їхню достовірність. Однак цифрові підписи все також залежать від регулюючих органів, які їх випускають і підтверджують. У цьому аспекті блокчейн пропонує повну автономію, усуваючи необхідність участі третіх осіб.

2. Контроль успішності та освітньої активності студентів. Технологія блокчейн дає змогу записувати дані у розподілену базу в хронологічному порядку з використанням часових міток, для запобігання фальсифікації даних використовуються криптографічні алгоритми. Ці властивості підходять для зберігання записів про прогрес, компетенції та успішність студентів.

Хронологічний запис інформації – ефективний інструмент реєстрації даних про навчання в онлайн-освіті. З використанням блокчейн можна записувати такі дані, як час, витрачений на вивчення курсу або модуля, навчальні файли та результати оціночних тестів. Вони зберігатимуться у хронологічному порядку, а кожен запис даних буде позначено часовою міткою. Точність даних захищена криптографічним методом запису, що виключає такі ризики, як фальсифікація або видалення. Завдяки децентралізації, розподіленій базі даних і колективному використанню блокчейна, будь-яка освітня платформа або організація зможе відстежити прогрес навчання студентів за часом та їхню освітню активність. Це дасть змогу підвищити ефективність роботи платформи і знизити витрати на обслуговування обладнання.

3. Спільне використання освітніх ресурсів і матеріалів. Нині існує безліч різних освітніх онлайн-платформ, які пропонують безліч різноманітних освітніх онлайн-платформ, що пропонують безліч курсів із

різноманітним змістом. Проте курси поширюються тільки на своїх платформах через різні обмеження способів надання даних, авторських прав тощо. Студенти, які пройшли різні онлайн-курси, найчастіше стикаються з неможливістю перезарахування пройдених дисциплін у своїй освітній організації.

Система обміну освітніми ресурсами та матеріалами на основі блокчейна є автономною системою, яка реалізує повну, достовірну та відкриту реєстрацію спільного використання. Створення такої системи може допомогти університетам встановити довгострокові ефективні зв'язки між учасниками освітнього процесу, сприяти розвитку програм вищої освіти, а також підвищенню якості підготовки фахівців.

4. Ідентифікація студентів. Студентам і викладачам необхідно регулярно ідентифікувати себе в різних підрозділах університету або в корпоративних інформаційних системах. Найчастіше це відбувається з використанням пропускних кампусних карт і/або біометричної ідентифікації. Отже, учні та співробітники не можуть контролювати те, як зберігаються персональні дані та хто має до них доступ. Щоб забезпечити безпеку даних, необхідно контролювати права доступу до них: дані можуть бути надійно захищені від злому в мережі блокчейн. Наприклад, після зарахування студента в університет йому видають унікальний ідентифікатор у мережі блокчейн як ключ доступу. За допомогою цього ідентифікатора і спеціального мобільного застосунку студент може використовувати біометричний профіль для проходження через пропускну систему або акаунт для доступу до освітніх ресурсів. У результаті, у студента буде повний контроль над своїми даними: він може переглядати, коли і хто запросив доступ до його персональних даних, а університет у свою чергу може відкликати дію ідентифікатора під час випуску або відрахування студента. Завдяки своїй незмінності, прозорості та надійності, технологія блокчейн може не тільки радикально скоротити

підробки дипломів, а й контролювати щоденну мобільність студентів, викладачів і співробітників.

5. Підтвердження авторського права. Завдяки Інтернету індустрія цифрового авторського права стрімко розвивається, своєю чергою, блокчейн прискорює інновації в чергу блокчейн прискорює інновації в галузі його захисту. Використовуючи цю технологію, можна зафіксувати факт і момент створення об'єкта інтелектуальної власності. Наприклад, витяг даних із розподіленого реєстру цифрових об'єктів може бути єдиним джерелом доказів того, що конкретна особа має юридичне право на об'єкт.

6. Зберігання документації. Хешування являє собою перетворення будь-якого обсягу інформації в унікальний набір символів, який притаманний тільки цьому масиву вхідної інформації. Кожен блок у мережі блокчейна криптографічно пов'язаний з попереднім блоком шляхом запису хеша попереднього блоку в хеш поточного блоку. Висока стійкість блокчейна до злому запобігає підробці документів і спрощує процес перевірки. Зберігання всіх копій документа в блокчейні технічно можливе, однак використання такої практики може бути обмежене розміром файлу. С іншого боку, хеші документів мають мінімальний розмір і тому є більш ефективним варіантом для зберігання в блокчейні.

Таким чином, блокчейн сьогодні може вплинути на сферу вищої освіти в галузі управління цифровими даними та навчанням. Проведений аналіз використання блокчейн для освіти виявив великий потенціал даної технології, дозволяючи: забезпечувати відкритість освоєння освітніх програм учнями; спростити процес перезаліку оцінок за академічної мобільності студентів; видавати «верифіковані» цифрові дипломи та сертифікати; забезпечити пошук спеціалістів потенційним роботодавцем, отримавши доступ до володіючого специфічними компетенціями даних студента; мати базу даних про працевлаштування випускників та багато іншого.

ІННОВАЦІЙНІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Осьмірко І.В., к.е.н., доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Стрімкий розвиток технологій і подальша цифровізація освітнього процесу створюють умови для стрімкого розвитку інноваційних концепцій викладання освітніх компонент у вищій школі. Інноваційні концепції навчання включають інноваційні підходи та методи навчання, спрямовані на підвищення якості освіти та забезпечення ефективного навчання.

Серед найбільш популярних інноваційних концепцій навчання можна виокремити наступні:

1. Перегорнутий клас. Цей підхід передбачає, що здобувачі вивчають новий матеріал самостійно вдома, наприклад, за допомогою відео-уроків, а потім використовують час заняття для обговорення та застосування отриманих знань.

2. Активне навчання. Це метод, за якого здобувачі беруть активну участь у навчальному процесі через взаємодію, обговорення, розв'язання проблем і вирішення реальних проблем.

3. Проблемне навчання. Здобувачі вивчають матеріал, вирішуючи реальні проблеми або завдання, які потребують критичного мислення та пошуку рішень.

4. Групове навчання. Здобувачі працюють у малих групах, співпрацюючи та навчаючи один одного. Це сприяє розвитку навичок спілкування та співпраці.

5. Технології в освіті. Використання сучасних технологій, таких

як відео-уроки, інтерактивні платформи, віртуальна реальність і штучний інтелект, для покращення навчання та доступу до освіти.

6. Навчання впродовж життя. Заохочення безперервного навчання протягом усього життя, щоб здобувачі могли адаптуватися до змін на ринку праці та розвивати свої навички.

7. Персоналізоване навчання. Розробка освітніх програм, які враховують індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного здобувача, дають можливість розвивати власні інтереси та цілі.

8. Ігрові методи навчання. Використання елементів гри та ігрових сценаріїв для залучення здобувачів та підвищення їх мотивації до навчання.

9. Міждисциплінарне навчання. Поєднання різних галузей знань для вирішення комплексних завдань і проблем.

10. Виховна освіта. Залучення студентів до вирішення реальних соціальних проблем та розвиток їхніх навичок громадянської участі.

Отже, інноваційні концепції викладання представляють важливий спосіб покращити освіту, забезпечити зручність та ефективність навчання та підготувати здобувачів до викликів сучасного світу. Вони враховують індивідуальні потреби та стиль навчання студентів, а також сприяють розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та готовності до спільної роботи в майбутньому. Освіта, заснована на інноваціях, підтримує розвиток творчості та вирішення проблем, розширює можливості для навчання впродовж життя та сприяє особистісному зростанню.

Однак слід відзначити, що в той же час важливо враховувати індивідуальні потреби та обмеження студентів і надавати відповідну підтримку та наставництво, щоб забезпечити успіх цих інноваційних підходів. Інновації в освіті можуть бути викликом для навчальних закладів, викладачів і студентів, але вони також можуть призвести до важливих покращень якості освіти.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ» ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ВНЗ**

*Леонтєва Л.В. к.ю.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

За сучасних умов розвитку вітчизняний та світовий досвід свідчить, що пріоритетом внутрішньої політики більшості розвинених країн є правова охорона та захист невід'ємних прав людини. Це один із критеріїв оцінки цивілізованості та демократичності країни. Згідно з усталеною традицією, одним із таких невідчужуваних прав є право особи на результати своєї інтелектуальної творчої діяльності. Те, чи відповідний захист і ступінь захисту прав інтелектуальної власності, є критерієм для вимірювання наукового та культурного потенціалу країни.

У відповідності до сучасних соціальних потреб підготовка фахівців вищої освіти повинна ґрунтуватися на методологічній основі. Магістри всіх спеціальностей повинні вивчати та володіти не тільки знаннями, вміннями і навичками творчої діяльності у відповідній галузі, а й уміти застосовувати їх. Під час проведення занять з Інтелектуальної власності необхідно підготувати студентів самостійно вирішувати професійні завдання у сфері регулювання правовідносин пов'язаних з інтелектуальною власністю, а саме правильно використовувати норми чинного українського законодавства, вмінні їх застосувати та спрямовувати на виховання культури фахівця. Останнє положення є найбільш актуальною проблемою розвитку вищої національної освіти. Для неї настав період активних пошуків таких дидактичних підходів і засобів, які могли б надати гарантоване досягнення цілей навчання.

Сьогодні на всіх рівнях професійної освіти в країні відбувається

переосмислення поняття кадрового потенціалу, поваги до інтелектуального та творчого потенціалу, ступеня компетентності працівників та їх готовності працювати в сучасних умовах. Велику роль у цьому має відігравати вища освіта – базова, наукова, загальна культура, практична підготовка магістра з урахуванням його особистості, напряму та місця, де відбувається особистість, у формуванні національного інтелекту, який є основою для поглиблене розуміння світової та національної культур, проблем навколишнього середовища, прогресу та досягнень.

Інтеграція України у світове економічне співтовариство, входження до СОТ, приєднання до Угоди TRIPS, участь у базових міжнародних договорах з інтелектуальної власності (Паризькій конвенції з промислової власності, Бернській конвенції з авторського права, договорах Всесвітньої організації інтелектуальної власності та багатьох інших угодах), підписання двосторонніх угод з питань дотримання й захисту прав інтелектуальної власності, а також визнання інноваційного шляху розвитку пріоритетним вимагають значного збільшення потреби фахівців у галузі інтелектуальної власності.

Необхідно виховати широкий спектр висококваліфікованих фахівців з інтелектуальної власності, зосередившись на правовому захисті та захисті прав інтелектуальної власності, розробці систем управління (для економістів), патентоспроможності винаходів, промислових зразків, корисних моделей (для студентів технічних спеціальностей) та здатність проводити юридичну оцінку та комерціалізацію інтелектуальної власності. Це призвело до того, що провідні навчальні заклади країни викладають такі предмети, як інтелектуальна власність.

Науково-методологічні та теоретичні підходи відносно формування та розвитку інфраструктури сфери інтелектуальної власності є важливою складовою національної інноваційної системи, яка формує економіко-правові засади розвитку економіки інтелектуальної власності.ю;

Саме вивчення такої дисципліни, як Інтелектуальна власність у студентів повинні з'явитися навички та вміння:

- надавати правову характеристику регулюванню та управлінню процесами, які забезпечують ефективне функціонування системи створення, правової охорони, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності;

- розбиратися в нормативно-правовому забезпеченні та механізмах реалізації процесу розпорядження та управління правами інтелектуальної власності, договірних відносин (у тому числі з іноземними елементами) у сфері наукової та науково-технічної діяльності відповідно до національного законодавства України;

- вміти сформулювати рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення українського законодавства та правозастосовчої практики у сфері захисту інтелектуальної власності (авторських та суміжних прав, патентного права та ін.), з урахуванням загальноновизнаних міжнародних та європейських методів і стандартів;

- навчитись застосовувати та реалізовувати механізми захисту суб'єктивних авторських права і суміжних прав в інформаційному середовищі, із застосуванням юрисдикційних та неюрисдикційних форм захисту, включаючи судовий порядок, а саме мати розуміння відносно визначення юрисдикції судових органів щодо розгляду спорів, пов'язаних з порушенням або оспорюванням суб'єктивних прав пов'язаних з інтелектуальною власністю;

- вміти аналізувати практику щодо застосування механізмів захисту порушених, оспорених прав пов'язаних з інтелектуальною власністю ;

- відносно окремих видів об'єктів інтелектуальної власності розуміти, як саме реалізується державна політика, спрямована на ефективну комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності (медицина, фармації та ін.)

- вміти правильно застосовувати пріоритети під час висвітлення інтересів суспільства стосовно охорони та захисту прав інтелектуальної власності;

- визначати розміри збитків, завданих порушенням прав на об'єкти авторського і суміжного права, патентного права та пов'язаних з ними комп'ютерними програмними та використанням піратських дисків, літературними, науковими, аудіовізуальними творами, фонограмами, онтрафактною продукції, що містить об'єкт авторського і суміжного права, промислові зразки, топографічні схеми, торговельні марки і т. д.

- вивчити нормативно-правове забезпечення розпорядження майновими правами на об'єкти патентного права в окремих сферах суспільного життя в Україні.

Крім того, вимагає удосконалення й напрям підготовки наукових кадрів та спеціалістів-практиків. Зокрема, право інтелектуальної власності можна розглядати як галузь юридичної науки, що вивчає права на певні результати творчої діяльності у виробничій, науковій та художній сферах, а також інші права інтелектуальної власності та правову охорону інтелектуальної власності, визначені українськими кодексами та законодавством. Теоретичні та історико-правові аспекти інтелектуальної власності захист прав інтелектуальної власності в їх матеріальному змісті та процесуальних формах; наукознавчі проблеми права інтелектуальної власності.

Підводячи підсумок, можемо сказати, що вивчення саме такої дисципліни, як Інтелектуальна власність, передбачається визначення поля дослідження у правовому вимірі у сфері інтелектуальної власності. Його специфікою буде комплексний характер відносин. Поєднання методів, притаманних регулюванню публічного та приватного права. Це певною мірою притаманне і господарському праву, яке також має свої особливості у сфері методів регулювання. Крім того, в рамках права Інтелектуальної

власності бажано поєднати як матеріальний зміст дисципліни, а отже, і права на об'єкти інтелектуальної власності, так і процесуальні форми вираження, здійснення, охорони та захисту прав пов'язаних з об'єктами, які охороняються. Крім того, права інтелектуальної власності повинні також включати конституційні принципи визначення прав на результати інтелектуальної творчої діяльності. Сюди також входять адміністративні та фінансові інструменти, що використовуються в процесі захисту прав пов'язаних з інтелектуальною власністю.

Такий комплексний підхід може забезпечити всебічне роз'яснення правових питань, що виникають у процесі набуття, здійснення та припинення прав відносно об'єктів інтелектуальної власності. У цілому ж розв'язання зазначених вище проблем дозволить сприяти процесу фахової підготовки кваліфікованих кадрів з інтелектуальної власності.

Література

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011р. № 2939-VI, Дата оновлення: 19.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (Дата останнього звернення 14.11.2022).

2. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI, Дата оновлення: 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (Дата останнього звернення 14.11.2022).

3. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII, Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (Дата останнього звернення 14.11.2022).

4. Леонтьєва Л.В. Деякі особливості правового регулювання майнових і немайнових прав інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал* №11, 2021 с.54-58. URL www.lsej.org.ua

5. Леонтьєва Л.В. Правова охорона торговельної марки в Україні на рівні національного законодавства. *Економіка. Фінанси. Право.* № 11, 2021 URL: www.epf.in.ua

ТЕХНОЛОГІЯ CONCEPTMAPPING ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗЗСО

*Кисельова О.Б., к.п.н., доцент
Дрогваленко О.С., здобувачка
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та їх вплив на сфері освіти постає актуальна проблема модернізації представлення змісту навчального матеріалу зі збереженням смислового наповнення. Серед шляхів її вирішення увагу дослідників привертає використання однієї з інноваційних технологій технологія conceptmapping (концептуальне мапування), яка не лише надає здобувачам зручний спосіб структурування своїх знань, візуалізувати та згрупувати дидактичні борки, але й може відігравати важливу роль в активізації навчально-пізнавальної діяльності та підвищенні її ефективності.

На думку багатьох учених (П. Анохін, Р. Гуріна, Б. Депортер, М. Хенакі, В. Якиманська та інші), візуалізація сприяє більш міцному сприйманню і запам'ятовуванню навчального матеріалу. Значний внесок у розробку та практичне застосування концептуальних карт зробили у своїх доілідженнях О. Рознюк, Д. Новак, Л. Хенслі, Д. Хайерле, Д. Хакер, І. Радченко та інші. Однак, не зважаючи на розробки у науковій літературі щодо різних аспектів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти (Л. Арістова, А. Вербицький, В. Вергасов, І. Зязюн, О. Киричук, О. Матюшкін, І. Харламов, Т. Шамова, Г. Щукіна та інші), проблема використання технології conceptmapping для її активізації залишається недостатньо опрацьованою.

Концептуальні карти – це графічні інструменти для організації та відображення знань. Вони включають концепції, зазвичай закріплені в колах чи прямокутниках, і відносини між концепціями, що вказуються з'єднуючою лінією, яка з'єднує дві концепції. Слова на лінії, відомі як слова-зв'язки або фрази-зв'язки, визначають відносини між двома концепціями [2]. Процес складання ментальної карти можна організувати різними способами. Серед них є такі:

- традиційний метод (створення інформаційної карти за допомогою маркерів на плакаті, аплікацій, наліпок тощо);
- використання програмного забезпечення для мапування: створення карт знань за допомогою програм та засобів соціальних сервісів Web 2.0.

Насьогодні існує безліч різних програмних засобів для цього, а саме: безкоштовні (FreeMind, XMind тощо), ліцензійні (MindjetMindManager, ConceptDrawMindMap тощо), веб-сервіси (Bubbl.us, MindomoBasic тощо). Ці інструменти мають як спільні риси, так і різні можливості [1]. Процес створення інтелект-карти є досить простим, доступним та повинен характеризуватися ціленаправленістю, системністю, повнотою, простотою, чіткістю, лаконічністю, асоціативністю, структурованістю [4].

Використання концептуальних карт у класі може ефективно сприяти активізації навчальної діяльності здобувачів освіти ЗЗСО. Створення концептуальних карт вимагає від них аналізу та систематизації інформації, заохочує до участі в навчальному процесі та стимулює мислення. Взаємодія з картою призводить до кращого розуміння матеріалу, розвиває критичне мислення та заохочує самостійність у навчанні. Такий підхід до навчання допомагає підвищити інтерес до предмета та розвинути позитивне ставлення до навчального процесу [3].

На підставі аналізу психолого-педагогічних досліджень нами з'ясовано, що технологія conceptmapping виявилася більш ефективною, ніж традиційні методи в процесі зберігання знань. Це пов'язано з тим, що

фіксація асоціацій створює контекст і полегшує запам'ятовування та пригадування матеріалу, візуалізуючи ключові поняття.

Основними перевагами технології conceptmapping є:

- візуалізація інформації (полегшення сприйняття і розуміння матеріалу, представлення знання у вигляді схем, графічних карт; наочна структура та зв'язки; зручне орієнтування в навчальному матеріалі);
- структурування знань (організація знань, вибір ключових ідей та встановлення логічних зв'язків);
- активна залученість учасників освітнього процесу (активна позиція щодо участі учнів у навчальному процесі; заохочення їх до вивчення матеріалу, збільшення та концентрація уваги);
- зміна підходу до навчання (динамічний навчальний процес, глибше розуміння та незалежне мислення);
- розвиток креативності та критичного мислення (заохочення до творчості у навчанні та стимулювання критичного мислення, формування навичок аналізу та синтезу);
- зручність у використанні для спільного навчання (взаєморозуміння та обмін ідеями в групі, формування вмінь працювати в команді).

Таким чином, технологія conceptmapping є потужним інструментом для підвищення ефективності навчання. Їх використання допомагає активізувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів ЗЗСО, сприяючи створенню структурованих візуальних представлень знань. Взаємодія з картами концептів сприяє глибшому розумінню матеріалу, покращує запам'ятовування та засвоєння ключових понять. Крім того, вона сприяє розвитку критичного мислення, творчих навичок та вміння учнів конструювати та взаємодіяти зі знаннями.

Література:

1. Кисельова О.Б. Активізація колективної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів засобами технології картування мислення. Фізико-математична освіта : Науковий журнал. Суми, 2018. Вип. 4(18). С. 65–70.
2. Новак Дж., Каньяс А. Теорія, що лежить в основі концептуальних карт і способи їх побудови та використання. Пенсакола, Флорида: Флорида інститут людського і машинного пізнання. 2008.
3. Тихонова Т. Інновації в закладі освіти: сутність, нормативне забезпечення, методика організації. Вересень. 2022. Том 1. No (92). С. 74–83.
4. Тулашвілі Ю., Олексів Н. Інтенсифікація навчальної діяльності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю за допомогою інтелект-карт. Педагогічний часопис Волині. 2016. С. 46–51.

УДК 378.147.01

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КОМУНІКАТИВНОМУ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Комар О.С, старший викладач
Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини*

Під час викладання англійської мови популярними є різні методи та підходи. Кожен метод чи прийом має певні переваги та недоліки. Освітня

та вчителі постійно знаходяться в пошуку нових методичних інструментів для цікавого та ефективного вивчення іноземної мови здобувачами освіти.

CLT - це підхід до викладання іноземної мови, який підкреслює взаємодію як засіб, і як кінцеву мету вивчення мови. Його також називають "комунікативним підходом до викладання іноземних мов".

Ефективне викладання - це не про метод. Йдеться про розуміння та реалізацію принципів комунікативного навчання. CLT можна розуміти як набір принципів, що стосуються основних цілей викладання мови.

CLT - це про те, як студенти вивчають мову, які види діяльності в класі є посильними та ефективними, а також ролі вчителя та учня в класі. CLT має на меті визначити: спосіб навчання учня, види діяльності в класі, найкращі умови для навчання, а також роль вчителя та учнів у навчальному середовищі.

Витоки комунікативного навчання мови (CLT) слід шукати у змінах у британській традиції викладання мови, що відбулися наприкінці 1960-х років. До того часу основним британським підходом до викладання англійської мови як іноземної було ситуативне навчання, під час якого мова вивчалася шляхом відпрацювання базових структур у значущих ситуативних видах діяльності.

Плануючи мовний курс, необхідно сформулювати зміст курсу, продумати, яку лексику та граматику викладати на початковому, середньому та просунутому рівнях, а також про те, які навички та мікронавички викладати і в якій послідовності. Рішення щодо цих питань належать до етапу розробки навчальних планів або курсів, тобто методики. У викладанні мов відбулося багато змін за останні 50 років, змін в уявленнях про розробку навчальних планів і методику, і саме CLT спонукало до переосмислення підходів до розробки та методології навчальних програм.

Тенденції у викладанні англійської мови за останні 50 років можна умовно розділити на три етапи:

Етап 1 - традиційні підходи (до кінця 1960-х років)

Етап 2 - класичне комунікативне викладання мови (1970-1990-ті роки)

Етап 3 - сучасне комунікативне викладання мов (кінець 1990-х - дотепер)

Традиційні підходи до викладання мови надавали пріоритет граматичній компетентності як основі володіння мовою. Вони ґрунтувалися на переконанні, що граматику можна вивчити за допомогою прямого викладання та цей підхід до викладання граматики був дедуктивним: студентам представляли граматичні правила, а потім давали можливість практикувати їх використання, на відміну від індуктивного підходу, коли учням дають приклади речень, що містять граматичне правило, і просять їх опрацювати самостійно. Після того, як базового рівня володіння мовою було досягнуто за допомогою усного тренування та контрольованої практики, вводилися чотири навички навчання, як правило, в послідовності говоріння, аудіювання, читання та письма [4; С. 14].

Найчастіше використовувалися такі методи, як запам'ятовування діалогів, формат запитань і відповідей, вправи на підстановку слів, а також різні форми вправ на розвиток навичок говоріння та письма. Велика увага приділялася правильній вимові та точному засвоєнню граматики, оскільки передбачалося, що якщо студенти припускаються помилок, то вони швидко стануть постійною частиною їхнього мовлення. Методики, що базуються на цих припущеннях, включають аудіо-лінгвістику, також відому як аудіо-лінгвальний метод, і структурно-ситуативний підхід, також відомий як ситуативне навчання мови.

У 1970-х роках почалася реакція на традиційні підходи до викладання мови, яка незабаром поширилася по всьому світу, оскільки старі методи, такі як аудіо-лінгвізм та ситуативне викладання мови втратили свою актуальність. Для того, щоб використовувати мову в реальній комунікації, була необхідна добре сформована комунікативна компетентність. Це було значно ширше поняття, ніж граматична компетентність. Комунікативне викладання мови викликало великий ентузіазм і хвилювання, коли воно вперше з'явилося як новий підхід до викладання мови в 1970-х і 1980-х роках, і вчителі іноземних мов та навчальні заклади в усьому світі незабаром почали розробляти свої методики викладання, навчальні плани та матеріали для занять [4; 16]. При плануванні мовних курсів на основі комунікативного підходу, граматику більше не була відправною точкою. Потрібні були нові підходи до викладання мови.

Починаючи з 1990-х років, комунікативний підхід набув широкого впровадження, оскільки він описує набір дуже загальних принципів, що ґрунтуються на понятті комунікативної компетентності як мети викладання іноземної мови, а також комунікативної програми та методики як способу досягнення цієї мети. Комунікативне викладання мови продовжувало розвиватися разом із розвитком нашого розуміння процесів вивчення другої мови як іноземної. Сучасна теорія і практика комунікативного викладання мови спирається на низку різних освітніх парадигм і традицій. Оскільки вона спирається на низку різноманітних джерел, не існує єдиного або узгодженого набору практик, які характеризують сучасне комунікативне викладання іноземних мов [4; 18]. Сьогодні під комунікативним викладанням мови скоріше розуміють набір загальновизнаних принципів, які можна застосовувати по-різному, залежно від контексту викладання, віку здобувачів, їхнього рівня, цілей навчання тощо.

Важливими характеристиками або принципами CLT є:

- Цілі занять зосереджені на всіх компонентах комунікативної компетентності;
- Мовні техніки призначені для залучення студентів до прагматичного, автентичного, функціонального використання мови для осмислених цілей;
- Плавність і точність мовлення;
- Широкий підхід до навчання, а не фіксований метод викладання;
- Спілкування відбувається через постійну взаємодію;
- Вимагає переговорів та співпраці між учнями;
- Вправи на основі вільного володіння мовою та точності;
- Розвиток мовних функцій у різноманітних контекстах;
- Створення реальних життєвих ситуацій в аудиторії [3; С. 58].

Цілями комунікативного викладання мови є граматична компетентність, яка відноситься до нашої здатності робити і формувати хороші речення з дотриманням граматичних правил та комунікативна компетентність, яка стосується нашої здатності продукувати хороше мовлення залежно від ситуації, мети, середовища, учасників і типів текстів.

CLT (Communicative Language Teaching) має декілька особливих переваг. По-перше, це допомагає учневі взаємодіяти та спілкуватися змістовно. Ефективні навчальні завдання та вправи в класі спонукають студентів обговорювати зміст. Результатом якісної комунікації є опрацювання студентами актуального, цілеспрямованого, цікавого та захоплюючого матеріалу. Спілкування потребує використання декількох мовних навичок або компетентностей. Вивченню мови сприяють індуктивні чи дослідницькі вправи, які допомагають учням зрозуміти основні правила використання та організації мови, а також аналіз та рефлексія мови. Крім того, вивчення мови передбачає творче використання мови та метод спроб і помилок. Учні знаходять свої власні шляхи до

вивчення мови, рухаючись вперед залежно від своїх потреб та мотивації. Успішне вивчення мови вимагає використання ефективних стратегій навчання та спілкування. Викладач у мовному класі виступає як фасилітатор, а клас стає спільнотою, де учні навчаються через співпрацю та обмін досвідом. Крім CLT, існують дві сучасні методики, що розширюють його принципи.

Навчання на основі змісту (Content - Based Instruction, CBI):

- Люди вивчають мову більш успішно, коли вони використовують мову як засіб отримання інформації, а не як самоціль
- Зміст забезпечує цілісну структуру, яка може бути використана для зв'язку та розвитку всіх мовних навичок.
- Інструкція, заснована на змісті, як основа для роботи.
- CBI як головний принцип для всього курсу.
- CBI як курс, що готує студентів до викладання в загальноосвітній школі.
- CBI як обґрунтування використання англійської мови як засобу викладання деяких шкільних предметів.
- CBI як основа для комерційних матеріалів з англійської мови професійного спрямування [1; С. 15].

Навчання на основі завдань (Task – Based Instruction, TBI):

- TBI стверджує, що граматику та інші аспекти комунікативної компетентності можна розвивати як побічний продукт залучення учнів до виконання інтерактивних завдань. У TBI доцільно розрізнити два типи завдань.
- Це спеціально розроблені завдання в класі, які мають на меті вимагати використання певних видів мовленнєвих навичок, наприклад, граматичних та лексичних.

Кандлін пропонує шість типів завдань як основу для ТВІ: завдання на складання списку; сортування та впорядкування; порівняння; вирішення проблем; обмін особистим досвідом; творчі завдання [2; С. 9].

Діапазон типів вправ і видів діяльності, сумісних з комунікативним підходом, є необмеженим, за умови, що такі вправи дають змогу студентам досягти комунікативних цілей навчальної програми, залучають їх до спілкування та вимагають використання таких процесів, як обмін інформацією, обговорення та взаємодія. Заняття в класі часто зосереджені на виконанні завдань, які опосередковані мовними засобами та обміном інформацією.

Таким чином можемо дійти висновку, що комунікативний підхід надає більше простору для індивідуальної інтерпретації та варіацій навчання іноземної мови. Однак, його впровадження може бути складним завданням навіть для досвідчених викладачів, оскільки вимагає гнучкості та вільного володіння мовою. Комунікативно спрямовані моделі навчальних планів, типи вправ та занять можуть отримати широку підтримку у майбутньому, що надасть CLT статусу, подібного до інших методів навчання. Активне впровадження CLT є способом покращити якість викладання англійської мови, забезпечуючи здобувачам більші можливості комунікації та більш активну участь у процесі навчання.

Література:

1. Brown, H. D. English language teaching in the "post-method" era: Toward Better diagnosis, treatment, and assessment. In J. C. Richards & W. A. Renandya (Eds.), *Methodology in language teaching: An anthology of current practice*. Cambridge: *Cambridge University Press*. 2017. P. 9 - 18.
2. Candlin C. *Toward Task-Based Language Learning* My (Eds.), Oxford: Oxford University Press. 1987. P. 5 - 22.
3. Larsen-Freeman, D. *Techniques and principles in language teaching* (2nd ed.). New York: Oxford University Press. 2000. 318p.
4. Richards, J. c., & Rodgers, T. *Approaches and methods in language teaching: A description and analysis* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press. 2001. 90p.

КОНЦЕПЦІЯ ВИБОРУ МОДЕЛІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Прокопенко М.В., старший викладач
Харківський національний автомобільно – дорожній
університет*

Змішане навчання (англ. «Blended Learning») – це особистісно-орієнтований метод, який поєднує в собі традиційні очні заняття (синхронна навчальна діяльність) з електронним навчанням (асинхронна навчальна діяльність) [1].

Співвідношення очного та онлайн навчання в змішаному варіюється, але оптимальний «онлайн» коефіцієнт присутності повинен становити від 25 до 60 %, при максимальному 70%.

При змішаному навчанні інструменти електронного навчання використовуються на навчальних заняттях, презентаціях, прогресивному навчанні та в онлайн-дискусійних групах.

Онлайн - інструменти (такі як додатки), можна використовувати як плани занять, лекції, підручники, завдання, програмне забезпечення, тести, аудіо та відео, цифрові платформи та платформи соціальних мереж, таких як Twitter, YouTube та Facebook) .

Широке розповсюдження отримала концепція «інструмента цифрового навчання» для позначення цифрових джерел, що використовуються у змішаному навчанні. В загальному випадку маються на увазі наступні інструменти [2].

Високотехнологічні інструменти цифрового навчання: програмне та апаратне забезпечення підтримки навчання студентів (інтерактивні дошки, наукове програмне забезпечення, програми, програмне забезпечення для

цифрового навчання, цифрові підручники та мобільні пристрої).

Традиційні цифрові інструменти: підтримка цифрового відео, відеопроєктори, інтерактивні матеріали, цифрові збірники та довідковий контент, такий як конспекти лекцій та словники.

Змішане навчання складається з п'яти компонентів, два з яких очні та три онлайн .

Ці компоненти включають:

- очне навчання під керівництвом викладача: студенти знаходяться в аудиторії, де викладач керує освітнім процесом безпосередньо;

- особисте співробітництво: спонукає студентів брати активну участь в навчальній діяльності;

- онлайн під керівництвом викладача: процес навчання здійснюється онлайн з оцінкою викладачем прогресу навчання та взаємодії протягом усього процесу навчання;

- співпраця онлайн: спонукає студентів брати активну участь у навчальній діяльності онлайн;

- онлайн для самостійного навчання: дозволяє студентам навчатися у зручному для них темпі (особистий час).

На даний момент створено різні моделі змішаного навчання. Найчастіше використовуються п'ять моделей, класифікованих залежно від того, де передається контент та відбувається практична діяльність (особисто чи онлайн) [3].

1. Зворотна модель. Студентам пропонується отримати доступ до підготовлених матеріалів перед початком занять. Підготовка відбувається в позанавчальний час в онлайн-форматі, а потім використовується для максимізації можливостей викладача та студента для взаємодії, співпраці, налагодження та маніпулювання під час очного навчання.

2. Змішана модель: передача навчального контенту та практичних завдань проводиться очно та онлайн .

3. Гнучка модель: зміст навчання та практичні завдання передаються за допомогою онлайн-навчання; однак студенти братимуть участь у очних заняттях, щоб перевіряти прогрес та отримувати відгуки про процес навчання.

4. Додаткова модель: теоретичне та практичне навчання проводиться очно; однак для підвищення залученості студентів додаються онлайн-заходи.

5. Модель онлайн-практики: ця модель дозволяє студентам проходити практику, вирішувати проблеми онлайн та отримувати миттєвий зворотний зв'язок через платформу онлайн-навчання.

Закладу вищої освіти пропонується вибрати конкретну модель змішаного навчання із запропонованих з урахуванням наступних факторів: оснащення, фінансові можливості, навчальна програма та сфера освітньої діяльності.

Література:

1. Blended learning. Wikipedia. 15 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Blended_learning

2. Є. Стадний, Є. Ніколаєв, Рекомендації МОН України щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2020/zmyshene%20navchannya/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>

3. Змішане навчання: сутність та переваги в сучасному світі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blog.ed-era.com/blended-learning-sut-pierievaghi-ta-uspishni-prikladi/>

ВИКОРИСТАННЯ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ КОЛАБОРАТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ

*Кисельова О.Б., к.п.н., доцент
Мироненко Ю.М., магістрант
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Сьогодення диктує нові вимоги до всіх сфер людської життєдіяльності, зокрема галузі освіти. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та їх інтеграції в навчальний процес спонукає до пошуку нових підходів до його організації. Виникає потреба у розробці та дослідженні нових форм, що враховують сучасні наукові інтереси, базуються на застосуванні інтерактивних методів та співпраці між здобувачами освіти. Науковці все більше звертають увагу на навчання у співробітництві (колаборативне навчання), яке підтримується цифровими технологіями. Використання таких інструментів надає можливість оптимального поєднувати передові наробки традиційної освітньої системи та інформаційно-комунікаційних технологій.

У роботах Dillenbourg, Smith B., MacGregor T., McManus і Aiken, McGuffin та Olson, Thomas, Funaro, M. Baker A. Blaye та C. O'Malley та інших висвітлено теоретичні та практичні засади співробітництва у навчанні [0]. Проблему організації колективної навчально-пізнавальної діяльності досліджували П. Арендс, М. Виноградов, В. Вихрущ, В. Дьяченко, С. Каган, В. Корнешук, В. Котов, Х. Лійметс, М. Лонг, П. Нейшн, Н. Пожар, Г. Серєда, О. Серняк, Л. Яворовська та інші. Питання організації колаборативного навчання також підіймали у своїх працях такі вчені, як: Н. Дементієвська, В. Дьяченко, Х. Лійметс, Н. Морзе, Ж. Піаже,

О. Савченко, В. Ягупов, О. Ярошенко та інші. Над різними аспектами використання сучасних інформаційних технологій в освітньому процесі, працювали Н. Балик, Л. Білоусова, Н. Діментієвська, М. Золочевська, О. Кисельова, Н. Морзе, Є. Патаракін, Н. Хміль та інші. На підставі аналізу наукових праць нами з'ясовано, що надзвичайної важливості набуває розгляд проблема організації колаборативного навчання здобувачів освіти у процесі використання вебтехнологій, що й становить мету даної роботи.

На думку, англійських учених (Gilles R.M., Adrian F.), колаборативне навчання має британське походження, спираючись на дослідження щодо проблем підтримки тих, хто навчається, на шляху набуття досвіду професійно спрямованої взаємодії через підвищення їх активності в навчанні [0]. Стратегія колаборативного навчання (collaborative learning) є поширеною моделлю партнерства в навчанні. Співпраця вимагає розподілу завдань між учасниками робочої групи, де кожен відповідає за окрему частину висвітлення проблеми за подальшого їх результативного поєднання для досягнення поставленої мети. Спостерігається акцентуалізація не на індивідуальному завершенні завдання, а на динаміці розвитку співпраці у рамках колаборативної групи [0]. У свою чергу, електронне співробітництво є комплексом дій, спрямованих на підтримку взаємодії між людьми електронному вигляді за допомогою мережі Інтернет, що спільно працюють над вирішенням загальних завдань. Йому характерне у якості класифікації: час (синхронне/асинхронне співробітництво); вид зв'язку; кількість передавачів і приймачів, які беруть участь у виконанні спільного завдання [0].

Існує багато вебтехнологій, які можуть бути використані для організації колаборативного навчання, зокрема на уроках інформатики. Ось деякі з найбільш поширених вебтехнологій у цьому контексті:

- Google Workspace (Google Docs, Google Sheets, Google Slides, що дозволяють учням спільно працювати над документами, таблицями та презентаціями в режимі реального часу);
- Microsoft 365 (Microsoft Teams, Microsoft Word, Excel та PowerPoint Online надають засоби для спільної роботи та взаємодії між учнями та вчителями);
- онлайн-зустрічі; відео конференції (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо), дозволяють учасникам освітнього процесу взаємодіяти в реальному часі, навіть якщо вони далеко один від одного;
- соціальні мережі (Facebook, Twitter, Instagram);
- сервіси для створення цифрового оповідання (ToonDoo.com, Pixton, StoryBird, The Art Of Storytelling);
- інструменти для візуалізації інформації (Canva, PicJoke.net, Recite);
- онлайн-тестові програми (Kahoot, Online Test Pad, Simpoll);
- сервіси збереження закладок (Diigo, Pocket, Instapaper, Evernote, Flipboard, delicious);
- віртуальні дошки (Padlet, Popplet, LinoIt, Miro), які дозволяють додавати ідеї, коментарі та матеріали для спільної роботи;
- інструменти управління завданнями для спільної роботи над проектами (Trello, Slack), які дозволяють створювати дошки, списки та картки, обговорювати ідеї та співпрацювати над проектами у реальному часі);
- вікі-платформи (MediaWiki), що дозволяють створювати спільні віртуальні простори для обміну інформацією та спільного написання текстів;
- «білі дошки», інтерактивні вправи (Wikiwall, LearningApps.org) тощо.
- сервіси створення карт знань (Coggle, Bubbl.us, MindMeister та інші), сервіси створення хмар тегів (Wordle, Word Art та інші) тощо.

Таким чином, вебтехнології надають потужний функціонал для реалізації колаборативного навчання та має значні дидактичні можливості. Застосування інтерактивних онлайн-інструментів та платформ для спільної роботи учнів та вчителів відкриває безмежні можливості для покращення засвоєння матеріалу та розвитку ключових навичок. На уроках інформатики використання вебтехнологій сприяє розвитку компетенцій учнів у сфері цифрової грамотності, програмування та вирішення завдань на основі колективної роботи. Крім того, цей підхід стимулює активну участь учнів у навчальному процесі, сприяючи формуванню та зміцненню навичок комунікації, критичного мислення та творчості через взаємодію та обмін ідеями в онлайн-середовищі. У результаті організації колаборативного навчання з їх використанням у здобувачів формуються позитивні самоосвітні мотиви, вміння цілепокладання, планування, рефлексії, самоконтролю, комунікативні здібності, здатність до ефективної взаємодії з іншими людьми.

Література:

1. Gilles R.M., Adrian F. Collaborative Learning: The social and intellectual Outcomes of Learning in Groups. London: Farmer Press. 2003.
2. Martin Hornstein, Michael Pertek, Markus Koller, Andreas Fischler (2008): E-Collaboration – Mehrwerte durch moderne Kommunikationsmittel schaffen.
3. Лещенко М.П., Капустян І.І. Колаборативний підхід до розвитку ІКТ-компетентностей учителів і учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2012. №5 (31). URL : <https://www.journal.iitta.gov.ua/> (дата звернення 12.11.2023).
4. Морзе Н.В., Варченко-Троценко Л.О. Формування навичок ефективної співпраці студентів під час використання вікі-порталу. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014, Том 40, №2. С.92–106.

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Дяченко М. Д., д. пед. н., професор,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)*

Виклики часу, особливості розвитку інформаційного суспільства потребують уведення освітніх інноваційних технологій в освітній процес, оновлення, осучаснення методів навчання.

Об'єктами інновацій у вищій школі є найчастіше проблеми: як підвищити мотивацію освітньої, професійно спрямованої, діяльності здобувачів вищої освіти, як збільшити обсяг навчального матеріалу на занятті, як прискорити темпи навчання, як максимально плідно використовувати час, як допомогти студентові самостійно моделювати індивідуальну освітню траєкторію тощо.

Інновація – нововведення, цілеспрямована зміна, що викликає перехід з одного стану до іншого. Освітня інновація – результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем, прямим продуктом якого можуть бути нові навчальні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні освітнім процесом.

Готовність майбутнього вчителя до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у майбутнього педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії

Інновація – це цілеспрямована зміна, що вносить в освітнє середовище нові стабільні елементи та викликають перехід системи з одного стану в інший [1].

Інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

Поняття «інновація» має багатомірне значення, оскільки складається з двох форм: власне ідеї та процесу її практичної реалізації [2, с. 13].

Питанням педагогічних інновацій у вищій школі присвячено наукові розвідки О. Андрєєв, І. Дичківської, О. Дубасенюк, М. Кадемії, В. Кухаренко, Н. Сиротенко, І. Підласого, Г. Селевка та ін.

У науковому світі педагогічні інновації трактують як: нововведення в педагогічну діяльність, зміни у змісті та технології навчання і виховання, мають на меті підвищення їхньої ефективності [1]; цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів, педагогічних дій та засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів.

Інформаційні та комунікаційні технології сьогодні є ключовим фактором формування ринку праці й ринку освітніх послуг. Тому пошук шляхів інтенсифікації професійної підготовки студентів освітяни пов'язують з активним упровадженням новітніх досягнень інформаційних та комунікаційних технологій (далі – ІКТ).

Нові інформаційні технології не лише сприяють акумуляції, оперативному перетворенню та поширенню інформації, але й для розвитку інтелекту, емоцій, формування цінностей магістрантів.

Сучасні ІКТ надають додаткового імпульсу в особистісному та професійному самовдосконаленні майбутніх викладачів. Чим досконаліше

вони володітимуть інноваційними технологіями, зокрема інформаційними, – тим вищим стане рівень його професіоналізму, тим авторитетнішим буде він серед студентів, тим ефективніше здійснюватиме свою науково-педагогічну діяльність, тим якіснішою буде професійна підготовка майбутніх фахівців для різних сфер суспільного та державного життя й економічного розвитку України.

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності необхідно сформувати у них розуміння та усвідомлення того, що інтегроване навчання, насамперед, ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни.

Специфіка інтегрованого навчання, насамперед, полягає у формуванні загальних і предметних компетентностей, критичного мислення, оскільки задіяними виявляються елементи знань із різних галузей, адже завдяки поєднанню різних видів діяльності та збагачення діапазону інтегроване навчання відрізняється збільшенням часових та просторових меж порівняно з традиційним предметним.

Різні методи, прийоми, види навчальної діяльності, емоційне насичення її сприяють збереженню високого рівня працездатності молодших школярів.

Інтегроване навчання передбачає об'єднання знань різних галузей та видів навчальної діяльності, що є більш вдалим для синкретичної природи молодших школярів, проте в кожному виді об'єднання відбувається по-різному. Такий підхід спрямований на розкриття цілісної сутності окремої теми засобами різних видів діяльності, що об'єднуються у широкому інформаційному полі через взаємне проникання та збагачення.

В інтегрованому навчанні об'єднання відбувається з проникненням елементів однієї діяльності в іншу, тобто межі такого об'єднання – невизначні. Ця діяльність характеризується єдністю та цілісністю освітнього процесу.

Всебічний розвиток людини як особистості, її талантів, інтелектуальних,

творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей – один із напрямів концепції Нової української школи.

Навчальний зміст має потенціал для формування в учнів наскрізних умінь, предметних та ключових компетентностей та зорганізований, зокрема, на принципі дитиноцентризму, при якому в центрі уваги – дитина та цінність її особистості.

Інтегроване навчання, спрямоване на реалізацію компетентнісного підходу, сприяє розвитку особистості, формуванню соціальних, громадянських, екологічних та здоров'язбережувальних моделей поведінки та особливий своєю динамічністю у використанні учителем у побудові освітнього процесу, а саме: вибудовувати алгоритм навчальної діяльності таким чином, коли були враховані всі види навчальної діяльності фронтальна, парна, групова, індивідуальна, самостійна.

Наприклад, у процесі вивчення інтегрованих курсів застосовуються техніко-технологічні, раціонально-логічні та творчі завдання з метою формування в учнів практичного і життєвого досвіду. Оволодіння змістом здійснюється шляхом використання спеціальних методів пізнання, через дослідницьку діяльність учня у навчальних проєктах.

Особливостями інтегрованого навчання є: особистісна зорієнтованість реалізації навчального змісту: опора на потреби, інтереси, особистий досвід здобувача освіти; спрямованість на залучення до роботи не лише його мислення, а й емоційно-почуттєвої сфери; поєднання різноманітних методів і прийомів навчання; домінування діалогічних, розвивальних методів, активних видів освітньої діяльності; урахування індивідуальності здобувачів освіти, надання змоги опрацювати навчального матеріал на різному рівні складності; здатність до самостійної роботи.

Готовність до застосування методики сторітелінгу (storytelling) – спосіб передачі інформації через розповідь, яка може бути вигаданою від початку до

кінця, або бути реальною подією, що сприяє систематизації знань, спонукає до аналізу, творчого підходу, мотивує тощо.

Отже, впровадження освітніх інноваційних технологій у фахову підготовку здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей з метою формування у них готовності до реалізації інтегрованого навчання в процесі майбутньої професійної діяльності ґрунтується на загальних для кількох предметних галузей знань ідеях, концепціях, що дають цілісне уявлення про світ і людину в ньому, про безперервний розвиток тощо.

Література:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2004. 352 с.

2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

УДК 378.1

НАВЧАННЯ 2.0: ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ЦИФРОВІ КОНЦЕПЦІЇ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В сучасному світі інновації необоротно впливають на всі сфери життя, і освіта не є винятком. Нові концепції викладання з'являються відповідно до швидкісного розвитку технологій та вимог сучасного суспільства. Пропонуємо розглянути ключові напрямки та переваги цих

нових підходів до навчання:

По перше, персоналізоване навчання – сучасні технології дозволяють створювати індивідуальні навчальні плани для кожного студента. Адаптивні платформи та програми забезпечують персоналізоване навчання, враховуючи рівень знань, інтереси та темп навчання кожного учня.

По-друге, використання віртуальної (VR) та змішаної реальності (AR) розширює можливості викладання. Студенти можуть зануритися в інтерактивне навчання, де теорія поєднується з практикою, створюючи захоплюючий досвід.

По-третє, гейміфікація в освіті – використання елементів гри в навчанні стає популярним способом зацікавити студентів. Викладання стає веселішим та мотивуючим, а студенти отримують нагороди за досягнення навчальних цілей.

В четверте, колективне навчання через віддалені платформи – студенти можуть обмінюватися думками, працювати над проєктами та розвивати комунікаційні навички, не знаходячись в одному фізичному приміщенні.

В п'яте, застосування інтерактивних інструментів та спільнот – сучасні викладачі використовують різноманітні інтерактивні інструменти, такі як веб-ініціативи, відкриті форуми та спільноти для стимулювання обговорення, обміну ідеями та вирішення навчальних завдань.

І нарешті, в шосте, наголос на критичному мисленні та креативності – нові концепції викладання ставлять акцент на розвиток навичок, які студенти можуть успішно використовувати в реальному житті.

Крім того, на особливу увагу заслуговує процес цифровізації вищої освіти. Олодіння цифровими компетентностями стає необхідною складовою успішного навчання, забезпечуючи студентам широкі

можливості для розвитку та самовдосконалення. Це включає в себе не лише технічні навички в користуванні цифровими пристроями, а й критичне мислення щодо якості інформації в Інтернеті. Високий рівень цифрових компетентностей відкриває двері до цифрової творчості та навчання, забезпечуючи студентам можливість виявити свій потенціал у цифровому середовищі. Важливо враховувати проблеми інтернет-безпеки та дотримуватись етики цифрового середовища для створення позитивного та безпечного інтернет-середовища.

Однією з інноваційних стратегій у навчанні є адаптивне навчання, яке персоналізує навчальний контент, враховуючи індивідуальні потреби та шлях студента. Застосування аналітики емоцій дозволяє використовувати автоматизовані методи відстеження очей та розпізнавання обличчя для аналізу емоцій та диспозицій студентів, щоб навчання стало більш чутливим та ефективним. Прихована оцінка, або *Stealth Assessment*, є ще однією інноваційною стратегією, яка дозволяє автоматично збирати дані у фоновому режимі, аналізуючи навчальні процеси студентів ненав'язливим способом [1].

Таким чином, розвиток цифрових компетентностей не тільки підвищує якість навчання, а й відкриває нові горизонти для інноваційного та ефективного навчального процесу. Інноваційні досягнення необоротно змінюють спосіб, яким ми вчимося та викладаємо. Сучасна освіта стає більш доступною, гнучкою та захоплюючою завдяки впровадженню новітніх технологій та концепцій викладання. Ці підходи стимулюють розвиток студентів та готують їх до викликів сучасного світу.

Література:

1. Полянська А. С. Елементи диджиталізації в навчальному процесі. *Круглий стіл: інноваційні методи викладання у вищій школі: обмін досвідом та кращі практики: за ред. д.е.н., професора Полянської А.С. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. 19 с.*

СЕКЦІЯ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

СТРАТЕГІЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ

*Дорошенко Г.О. д.е.н., професор
Калініченко Л.Л. д.е.н., професор
Харківський національний університет ім. Каразіна В.Н.*

Внаслідок повномасштабного російського воєнного вторгнення на українську територію освітня галузь України, так само, як і всі сфери суспільного життя, зазнала значних трансформацій створюючи численні виклики та проблеми.

Освіта стала жертвою збройних конфліктів, російські війська руйнують школи та університети, дитсадки і дитячі будинки. Від бомбардувань та обстрілів постраждали 3793 закладів освіти, 365 з них зруйновано повністю [1]. Тільки в Харківській області зруйновано і пошкоджено 579 закладів освіти (табл. 1).

Таблиця 1 - Кількість зруйнованих та пошкоджених закладів освіти в Харківській області [1].

Заклади освіти	Кількість
Кількість зруйнованих закладів освіти	
Дитячих садочків	8
Шкіл	35
Заклади професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О	2
Заклади фахової передвищої освіти ЗФПО	1
Заклади позашкільної освіти	5
Всього зруйновано	51
Кількість пошкоджених закладів освіти	
Дитячих садочків	191
Шкіл	269
Заклади професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О	18

Заклади фахової передвищої освіти ЗФПО	29
Заклади позашкільної освіти	26
Заклади вищої освіти	24
Заклади спеціалізованої освіти	22
Всього пошкоджено	579

Збройний конфлікт створює серйозні загрози для безпеки учнів, вчителів і навчальних закладів. Учасники освітнього процесу переживають травматичні події і психологічний стрес, що впливає на їх здатність навчатися та викладати, а сам процес навчання розриваний.

За період ведення в Україні військових дій до психологічної служби надійшло 4 769 969 звернень. У тому числі звернень від батьків - 1 560 953, від педагогічних працівників - 1 437 237, від учнів - 1 426 599, від інших зацікавлених осіб - 345 180 [2] .

Отже, всі учасники освітнього процесу потребують надзвичайної психологічної підтримки та допомоги. Співробітники психологічної служби встановлюють активний зв'язок з учасниками освітнього процесу через інформаційно-комунікаційні технології, проводять консультації через платформу "Кабінет психолога/соціального педагога" та надають необхідну інформаційну підтримку. Міністерством освіти і науки України створено робочу групу з питань створення фізично та психологічно безпечних умов у закладах освіти [3].

Завдяки підтримці ЮНЕСКО в партнерстві з МОН розроблено такі проєкти:

- організаційноієрархічна система управління безпечним освітнім середовищем;
- концепція трансформації психологічної служби та психосоціального супроводу в системі освіти;
- регламент роботи закладів освіти в умовах надзвичайних ситуацій.

Ці програми і пректи допоможуть учасникам освітнього процесу подолати стрес та травму і повернутися до навчання.

Ще одним викликом повномасштабної збройної агресії РФ проти України є зменшення фінансування освіти, оскільки ресурси перерозподіляються на потреби оборони та гуманітарної допомоги. У 2022 р. видатки зведеного бюджету на освіту становили 290,76 млрд грн (6,2 % ВВП); на 2023 р. заплановано 302,25 млрд грн (4,8 % ВВП). Видатки на освітню субвенцію у 2022 р. дорівнювали 99,09 млрд грн, на 2023 р. заплановано 87,52 млрд грн [2] (табл.2).

Таблиця 2 - Видатки зведеного бюджету на освіту у 2022–2023 рр. (за рівнями освіти) [2].

Напрямок	Видатки, Факт 2022 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2022 р., осіб	На одного здобувача, 2022 р., грн	Видатки, план 2023 р., млрд грн	Чисельність здобувачів освіти, 2023 р., осіб	На одного здобувача, 2023 р., грн
Дошкільна освіта	40,7	1 111 358	36 629,53	51,4	739 722	69550,45
Загальна середня освіта	145,3	4 230 358	34 346,84	145,1	4 041 976	35 898,28
Професійна (професійно технічна) освіта	15,5	1 243 825	63 571,73	17,3	230 474	75 049,68
Фахова передвища освіта	14,9	362 485	41 059,28	15,2	331 488	45 747,66
Вища освіта	45,9	973 205	47 116,50	48,3	1 112 965	43 400,02
Позашкільна освіта та заходи з позашкільної роботи з дітьми	13,0	980 789	13 208,17	14,5	1 011 403	14 361,04

Водночас, незважаючи на те, що показники Державного бюджету України на 2023 рік готувалися в умовах високого ступеня невизначеності, а основні фінансові ресурси країни спрямовувалися на обороноздатність, для освіти було запроваджено дві нові субвенції: – субвенцію на

облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти – 1,5 млрд грн; – субвенцію на придбання шкільних автобусів – 1 млрд грн.

Ще одним вагомим викликом є проблема освітніх втрат серед учнів і студентів, що пов'язані через складні умови навчання дітей у період дії воєнного стану. Це може призвести до загрозливих наслідків, адже навчальні втрати:

- можуть спричинити значний негативний вплив як на розвиток особистості (зокрема через втрату можливостей для розкриття її потенціалу), так і на добробут цілих суспільств у майбутньому;

- мають накопичувальний ефект, а отже, забуте чи упущене сьогодні призведе до ще більших втрат надалі, на наступних етапах навчання;

- поглиблюють нерівність в освіті через збільшення вже наявних навчальних розривів (наприклад, між успішністю учнів із родин з низьким і високим рівнем доходу, із сільських та міських шкіл тощо);

- можуть призвести до серйозних економічних наслідків у майбутньому.

Всі ці фактори сприяють зниженню якості освіти під час воєнного конфлікту. Отже, після закінчення війни виникає велика потреба у відновленні освітніх систем та підтримці учнів і студентів, які пережили воєнні конфлікти. Це включає в себе реабілітацію, психологічну підтримку та забезпечення гнучкості у навчанні. За словами міністра освіти і науки Оксена Лісового «шляхи надолуження освітніх втрат можуть бути різними: перегляд та адаптація освітніх програм, розроблення експрес-курсів, створення додаткового цифрового контенту й розвиток Всеукраїнської школи онлайн, тьюторинг і адаптація освітнього процесу, щоб він був гнучкий та людиноорієнтований» [4].

Реінтеграція учасників освітнього процесу після війни є важливим завданням, і стратегії, які можуть допомогти в їх успішному поверненні до навчання та суспільства це:

- психологічна підтримка для подолання травм і стресу;
- розробка освітніх програм, спрямованих на відновлення освіти здобувачів, які були відокремлені від навчального процесу через війну;
- індивідуальний підхід оцінювання рівня знань;
- організація курсів, які допоможуть здобути практичні навички і знання для працевлаштування;
- соціальна інтеграція, що допомагає відчувати себе частиною суспільства і забезпечує підтримку в навчанні;
- гнучкість системи навчання з врахуванням змін у навчальному процесі.

Ці стратегії сприяють успішній реінтеграції учасників освітнього процесу, які пережили воєнні події, в освітнє та суспільне життя.

Література:

1. Освіта під загрозою URL: <https://saveschools.in.ua/>
2. Освіта і наука України в умовах воєнного стану *Інформаційно аналітичний збірник освіта і наука України*. Київ 2023 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>
3. Про утворення робочої групи з питань створення безпечних умов у закладах освіти. Наказ МОН від 23.09.2022 № 856 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-robochoyi-grupi-z-pitan-stvorennya-bezpechnih-umov-u-zakladah-osviti>
4. Тематичний ресурс «Освіта.ua» URL: <https://osvita.ua/school/89104/>

**РІЗНОМАНІТНІСТЬ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ
ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: НАУКОВИЙ
АНАЛІЗ**

*Федотова І.В., д.е.н., доцент,
Бочарова Н.А., к.е.н., доцент
Харківській національній автомобільно-дорожній університет*

З поглибленням наукового розуміння процесів вивчення та викладання, стає очевидним, що різноманітність форм та методів навчання є важливим чинником для досягнення програмних результатів. Сучасні студенти мають різні стилі навчання, і тому важливо мати різноманітні підходи, щоб задовольнити їхні потреби та забезпечити оптимальний процес засвоєння матеріалу. Швидка технологічна еволюція вимагає постійного аналізу та адаптації методів навчання до нових можливостей, що відкриваються завдяки інноваційним технологіям та педагогічним підходам. Зростання конкуренції в сучасному світі також підкреслює важливість ефективного навчання та досягнення програмних результатів. Люди шукають якісну освіту, яка гарантує не лише знання, а й практичні навички та готовність до вирішення реальних завдань. У цьому контексті, науковий аналіз різноманітності форм та методів навчання стає важливим етапом у вдосконаленні освітнього процесу та досягненні оптимальних результатів для навчальних програм.

На освітній програмі Менеджмент можуть використовуватися різноманітні форми та методи навчання для досягнення програмних результатів:

Форми навчання:

1. Лекції: Викладач передає теоретичний матеріал студентам через

усну презентацію. Ця форма навчання допомагає студентам засвоювати основні концепції та теорії.

2. Практичні заняття (семінари): Студенти активно беруть участь у практичних вправах, дискусіях та вирішенні завдань, що допомагає застосовувати знання на практиці.

3. Дискусії: Студенти обговорюють певні теми або проблеми, аналізують різні точки зору та навчаються аргументовано висловлювати свої погляди.

4. Круглий стіл: Група студентів обговорює конкретну проблему або питання з допомогою модератора, що сприяє обміну ідеями та думками.

5. Аналіз реальних проблем: Студентам надається можливість аналізувати та розв'язувати реальні проблеми, що стосуються управління та бізнесу.

6. Метод мозкової атаки: Група студентів разом генерує якомога більше ідей або рішень для вирішення певної задачі або проблеми.

7. Самостійна робота: Студенти самостійно вивчають матеріал, читають літературу, виконують завдання та практичні роботи без прямого нагляду викладача.

8. Проектний метод: Студенти розробляють та виконують проекти, що вимагають практичного застосування навчальних знань.

9. Кейс-метод: Студентам надаються кейси (сценарії ситуацій з реального бізнесу), які вони аналізують та розглядають способи вирішення проблеми.

Методи навчання:

1. Активне навчання: Стимулює активну участь студентів у навчальному процесі, зокрема через дискусії, вправи та спільну роботу.

2. Проблемне навчання: Студенти вивчають матеріал шляхом розв'язання реальних проблем і завдань.

3. Колаборативне навчання: Групи студентів спільно працюють над

завданнями, що сприяє розвитку комунікативних навичок та взаємодопомоги.

4. Інтерактивні технології: Використання сучасних технологій, таких як веб-конференції, онлайн-платформи та інше для покращення навчання.

5. Індивідуалізоване навчання: Програми навчання адаптовані до індивідуальних потреб студентів.

6. Розв'язання завдань у реальних умовах: Студенти навчаються, застосовуючи свої знання в реальних умовах бізнесу чи управління.

7. Симуляції та рольові ігри: Студенти беруть участь у симуляціях ситуацій бізнесу, що допомагає їм набувати практичний досвід.

Різноманітність форм і методів навчання дозволяє враховувати індивідуальні потреби та стилі навчання кожного студента. Це сприяє покращенню засвоєння матеріалу та підвищує мотивацію до навчання. Швидка технологічна еволюція вимагає постійного оновлення педагогічних методів та використання інноваційних технологій в навчальному процесі. Різноманітність навчальних підходів дозволяє краще використовувати нові можливості, що відкриваються завдяки цьому. Ефективне навчання та досягнення програмних результатів стають важливими факторами у конкурентному світі. Від кваліфікованих випускників вимагається не лише теоретичне знання, а й практичні навички, які можна здобути завдяки різноманітним методам навчання. Працюючи з різними формами та методами навчання, викладачі можуть підлаштовувати навчальний процес під конкретну аудиторію та предмет. Це сприяє покращенню рівня розуміння та асиміляції навчального матеріалу.

У цілому, різноманітність форм та методів навчання має величезний потенціал для покращення якості освіти та забезпечення ефективності навчальних програм. Її впровадження та постійний аналіз є ключовими аспектами сучасної освітньої системи.

ИНФРАҚҰРЫЛЫМ САЛАСЫ РЕТІНДЕ КӨЛІКТІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

*Омарова А.Б., «Экономика» кафедрасының аға оқытушысы,
құқық ғылымының магистрі
Алматы қаласы, Л.Б.Гончаров атындағы Қазақ автомобиль - жол
институты*

Қоғамдық ұдайы өндірістің дамуында материалдық және әлеуметтік инфрақұрылымның алатын орны алдыңғы қатардағы өзекті мәселелердің бірі екендігі анық. Олар бүгінгі таңдағы ауқымды экономикалық өзгерістер кезеңінде қоғам өмірінің барлық саласын жан-жақты қамтуда. Сондықтан да әлеуметтік, экономикалық және т.б. күрделі мәселелерді шешуде инфрақұрылымды дамыту және оны жетілдіру - бүгінгі күннің басты талабы. Инфрақұрылым қоғамдық ұдайы өндіріс үрдісі құрылымында, адами ресурстар мен капитал салымдарының айтарлықтай бөлігін қамтуда және қоғамдық, халықаралық еңбек бөлінісін арттыруда маңызды орын алууда. Сонымен қатар, күрделінген және кеңейтілген қоғамдық және мемлекетаралық қатынастарға қызмет көрсетуге бейімделген әлемдік шаруашылықтағы интеграциялық процестерді күшейтуге зор ықпалын тигізеді. Инфрақұрылым әлеуметтік-экономикалық жүйенің қалыпты қызметін жүзеге асыратын, әрі қамтамасыз ететін қосымша салалар кешенін құрайды. Инфрақұрылым бірыңғай нарықтық механизмнің негізгі жүйесі ретінде әрекет ете отырып, ол экономиканың барлық салаларын, еліміздің экономикалық аудандарын, облыстарын, аймақтарын біріңғай қызмет атқаруын байланыстырады.

Инфрақұрылымның даму жағдайы мен деңгейі еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуының өсу қарқынына белгілі бір әсер етеді және

халықтың әл-ауқатының өсуі мен тұрмыс деңгейінің елеулі жақсаруын әлі де қамтамасыз етеді. Қазақстан Республикасында экономиканың нарықтық жағдайында инфрақұрылым салаларының қызмет етуінің дәстүрлі жүйесі өзгеруде. Қазіргі таңда мемлекет тарапынан бұл салалардағы ахуалдарды жақсарту мақсатында оның даму мәселелеріне ерекше көңіл бөлінуде.

Елбасы Қ.К.Тоқаевтың «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты халыққа жолдауында: «Әлеуметтік инфрақұрылымды дамытуды біз стратегиялық міндет дәрежесіне көтеруге тиіспіз. Біз мемлекеттік - жеке меншік әріптестігінің көмегімен әлеуметтік-инфрақұрылымдық даму тетігін қалыптастыру қажеттігіне жеттік деп білемін. Әлеуметтік нарықтық экономикада ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда инфрақұрылым қызметтерін, атап айтқанда көлік және коммуникация салаларының халыққа сапалы қызмет көрсетулерін жақсартуда тиімді механизмдерді пайдалану орын алды. Көлік және коммуникация қызметтері инфрақұрылым қызметтерінің құрамдас бөлігі ретінде қоғамның еңбек әлеуметінің қалыптасуымен, әлеуметтік кепілдіктерді іске асырумен, адамның өмір сүру сапасы және оның әл-ауқатымен байланысты мәселелерді шешеді» [1]

Сол себепті біздің тақырыбымыздың өзектілігі— еліміздегі экономикалық қатынастар жүйесіндегі инфрақұрылым салалары қызметтерінің, оның ішінде көлік және коммуникация қызметтерінің даму мәселелері. Қазіргі таңда экономиканың әртүрлі салаларының қызмет ету тиімділігіне және халықтың өмір сүруін қамтамасыз ету мүдделеріне қолайлы жұмыс жасайтын, тиімді, қауіпсіз көлік және коммуникация жүйесі қызмет көрсетуде. Халыққа қызмет көрсететін көлік және коммуникация саласы қоғамның әлеуметтік үрдістерінің дамуына әсер етеді. Президенттің Қазақстан халқына жолдауы республикамыз үшін өзекті, еліміздің экономикалық өсуінің және халықтың негізгі бөлігінің өмір деңгейінің артыуының негізі болып табылатын инфрақұрылымның

даму мәселелерін көтереді.

Инфрақұрылым жүйесінің тиімділігі оның барлық құрама бөліктеріне, яғни оның кешендік дамуына байланысты; инфрақұрылым қызмет етуінің құрылымдығы. Жүйе элементтердің белгілі жинағынан құралады және жүйенің әрбір элементі жүйе қызметінің ақырғы нәтижесіне әсер етуге қабілетті; инфрақұрылым қызмет етуінің дифференциациялануы. Жүйенің әртүрлі элементтері әртүрлі қызметтерді орындайды, олардың қызметі бір-бірімен ауыспайды; инфрақұрылым қызмет етуінің сыртқы ортаға тәуелділігі. Сыртқы ортаның өзгермелі жағдайына жоғары бейімделу қабілеті. Сыртқы ортадағы өзгерістер жүйенің даму ықпалы болып табылады. Инфрақұрылым тиімді жұмыс істеу үшін ол сыртқы ортамен үйлесімді әрі келісімді болуы тиіс». Инфрақұрылымның мәнін кеңінен ашу үшін оның жіктелінуіне де тоқталайық. «Инфрақұрылым екі бөлікке жіктелінеді: өндірістік және әлеуметтік инфрақұрылым. Кез келген мемлекеттің даму стратегиясында ұзақ мерзімді басымдылықтардың бірі болып өндірістік инфрақұрылым табылады. Өндірістік инфрақұрылым – негізгі қызметтері өндірістік инфрақұрылым салаларының қызмет көрсетуі, өндіріс салаларындағы экономиканы дамытуды қамтамасыз етуі болып табылатын өндірістік инфрақұрылымның ішкісалалар жиынтығы. [2]

Әлеуметтік инфрақұрылым – бұл негізгі қызметтері әлеуметтік инфрақұрылым салаларының әлеуметтік қызмет көрсетуі, және өмір сүрумен байланысты халықтың қалыпты өмір сүруіне қажетті материалдық, мәдени-тұрмыстық жағдайды қамтамасыз ететін салалар мен ішкісалалар жиынтығы. Өндірістік және әлеуметтік инфрақұрылым салалары әр уақытта өзара байланыста болады, олар бір-бірінің қызметін толықтыра отырып, сала аралық байланысын нығайтады. Өндірістік және әлеуметтік инфрақұрылым салалары қызмет түрлеріне қысқаша сипаттама берейік.» Жалпы, көрсетілген анықтамалар «инфрақұрылым» түсінігінің

мәнін аша отырып, оның даму қажеттілігі экономиканың кез-келген саласы үшін маңыздылығын ерекше атап өтеді. Өз жолдауында Қазақстан жолдарының экономикамыз үшін маңыздылығын Президентіміз ерекше атап өтеді. Республикамызда елорданы басқа аймақтармен автомобиль, темір жол және авиация магистральдары арқылы байланыстыратын бірыңғай көлік желісі құрылады. Көлік пен байланыс өндірістің жалпы жағдайын жасай отырып, инфрақұрылым салаларының ішінде маңызды қызмет атқаратындардың бірі. «Жолдауда алдағы жылға белгіленген, мемлекет алдында тұрған міндеттерді жүзеге асыруға арналған бағдарлар нақты белгіленген. Жалғыз жол құрылыстарының арқасында халық табысының өсімін қамтамасыз ететін 200 мыңға жуық жаңа жұмыс орындары пайда болды.

Бұл бағдарлама экономиканың басқа да салаларына айтарлықтай әсерін тигізеді, атап кетсек: цемент, металл, техника, битум, құрал-жабдықтар өндірісі және соған байланысты қызметтер. Көлік – бұл негізінен адамдарды және жүктерді тасымалдау үрдісін қамтамасыз ететін жол қатынасындағы техникалық құрылғылар мен құрылыстардың жиынтығы. Байланыс – бұл ақпараттарды таратуға арналған әртүрлі коммуникациялар. Байланыс түрлеріне: пошта байланысы, сым байланысын (телефон, телеграф, факсималды) қоса алғанда, электр байланыс (жердегі және ғарыштық), радиобайланыс, оптикалық байланыс және басқалар. Сауда тауар айналымын, өндіріс саласынан тұтынушылар саласына олардың қозғалысын қамтамасыз ететін ұлттық шаруашылық саласын қарастырады. Сауда көтерме және бөлшектік сауда желілерін (базарларды, қоймаларды, өткізу-қамтамасыз ету базаларын, контораларды) қамтиды. Сондай-ақ, сауда инфрақұрылымына жәрмеңкелер, тауарлық биржалар, аукциондар, маркетингтік, өткізу және жарнама ұйымдары кіреді». Қоғамның дамуы нәтижесінде бірте-бірте әлеуметтік инфрақұрылымның басқа да салалары мен элементтері пайда

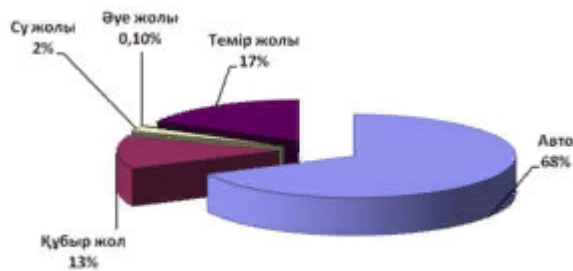
болып, олардың қазіргі таңда қызмет көрсету салаларының ауқымы өсті.
[3]

Әлеуметтік-рухани инфрақұрылым негізінен жеке тұлғаның қалыптасуын және дамуын қамтамасыз етеді. Ол адамдардың әлеуметтік-мәдени, рухани, парасаттылық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған салаларды (білім беру, денсаулық сақтау, санаториялық-курорттық қызмет көрсету және туризм, бос уақыт, дене шынықтыру және спорт, мәдениет және өнер, мүдделерді қорғауды ұйымдастыру) қамтиды. Әлеуметтік-тұрмыстық инфрақұрылым салаларын негізінен, материалдық-тұрмыстық сипаттағы қызметтер қамтиды. Оларға халыққа қызмет көрсететін көлік және байланыс, халыққа қызмет көрсететін коммуналдық шаруашылық және құрылыс, сауда және қоғамдық тамақтандыру, қаржылық қызметтер және сақтандыру, іскерлік, кеңес беру, инжинирингтік қызметтер, қоғамдық тәртіпті сақтау және үкімет қызметтері жатады. Осы себепті әлеуметтік инфрақұрылымның дамуының басымдылығына ерекше көңіл бөлу керек. Өйткені әлеуметтік инфрақұрылым дамуында қоғамның экономикасы мен әлеуметтік дамуын біріктіруде ерекше орын алады. Әлеуметтік инфрақұрылым салалар жиынтығы халықтың сапалы өмір сүруіне және адами капиталдың дамуына қажетті жағдай жасайды. Өз кезегінде, әлеуметтік инфрақұрылымның әрбір саласы күрделі әлеуметтік-экономикалық жүйені құруында оның қалыптасу, жұмыс істеу қасиеттері, заңдылықтары мен ерекшеліктері арқылы жалпы мақсатта күрделі және өзара әсер ету дәрежелерінің тиісті қатынастарына ие.

Сонымен, әлеуметтік инфрақұрылым халықтың әлеуметтік қажеттілігін қанағаттандыру, ұлттық өндірістің тиімділігін арттыру, жеке тұлғаның еңбек ету қабілеттілігін қалыптастыру үшін қоғаммен бөлінген ресурстарды ұтымды пайдалануға қатысты адамдар арасындағы әлеуметтік-экономикалық қатынастардың жүйесін

қарастырады.«Инфрақұрылымдық салаларды дамыту бойынша мол тәжірибе дамыған елдерде жинақталған. Әлемдік тәжірибе басқа салалар есебінен басқа салалардың жедел дамуы арқасында олардың өсу деңгейін арттыруға болатындығын дәлелдеп отыр. Бүгінде инфрақұрылым салалары біз үшін болашақ дамудың рөлін атқаратын рыноктық экономиканың тиімділігін арттырушы фактор. Қазақстан Республикасында инфрақұрылым салаларын одан әрі дамыту үшін дамыған елдердің озық тәжірибелерін зерттеу және меңгеру қажет. Дамыған елдердің инфрақұрылымды дамыту мәселесін шешуге қатысты тәжірибелерін зерттеу мысалы ретінде көлік және коммуникация салалары қызметтерінің дамуын қарастырамыз.

Қазақстан Республикасы Президентінің Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан халыққа жолдауындағы аса маңызды бағыттардың бірі – бұл көлік және коммуникация инфрақұрылымын нысаналы түрде қолдап, жаңартып және кеңейтіп отыру және көлік-коммуникация жүйесін әлемдік жүйеге кіріктіру». Әлемдік экономиканың дамуының қазіргі кезеңінде көлік-коммуникация саласы көптеген дамыған елдер үшін инфрақұрылым салаларының ішіндегі негізгі салалардың бірі ретінде экономикалық өсу мен әлеуметтік дамуды қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Енді, осы көлік инфрақұрылымының экономикалық қатынастар жүйесіндегі алатын орыны туралы айта кетейік. «Көлік құралдарын жаппай пайдалану экономиканың барлық секторында: әлеуметтік салада, еңбек нарығында, қала салу саясатында, бөлшек сауданы, демалысты ұйымдастыруда, қоғамның басқа да өмір сүру аспектілерінде өзгерістердің орын алуына әкелді. Осыған байланысты автомобильдендіру үрдісі маңызы жағынан өте үлкен сипатқа ие. Қазіргі уақытта дамыған елдерде жолаушыларды және жүктерді тасымалдаудың барлық көлемінің 68 пайызы автомобиль көлігімен жүзеге асырылады» (1-сурет)

Сурет 1. Дамыған елдердегі жүк тасымалы түрлерінің үлестері.

(мәлімет 2022 жылғы Қазақстанның жүк тасымалдары бойынша статистикалық деректер) [4]

Сонымен бірге, автомобильдендіру үрдісінің теріс аспектілерінің маңыздылығын түсіне отырып, Еуропалық Одақ, АҚШ және басқа дамыған елдердің көлік саясаты осы үрдісті тура шектеуге бағытталмаған, жол-көлік оқиғаларынан (ЖКО) болатын шығындарды азайту, автомобильдендірудің экологиялық салдарына жол бермеу және автожол желілерінің толуын тоқтату мақсатын реттеуге бағытталған. Бұл саясат көліктің әртүрін теңгерімді дамытуын, қоғамдық автокөлікті арттыруды, ірі қалаларда және жүктемелі автомагистральдарда жеке жеңіл автокөліктердің қозғалысын шектеуді (ақылы жол жүру, қозғалыс уақытын шектеу, автобустардың басым қозғалу жолағын белгілеу, тұраққа қою саясатын жүргізу және тағы басқалар) қарастыратын көлікті тұрақты дамыту тұжырымы шегінде іске асырылады. Осыған орай, Қазақстан Республикасы қазіргі экономикалық даму кезеңінде маңызды стратегиялық мәселені шешу қажеттілігін мойындауда, яғни шикізат базасын дамыту негізінде экономикалық өсуді қамтамасыз етумен қатар, отандық көлік-коммуникация саласын дамыту, жетілдіру арқылы ұлттық экономиканың ыңғайлы, тиімді құрылымын құру.

Қазақстан экономикасының даму деңгейінің тұрақтылығы, ол бүгінгі күнгі қолайлы сыртқы экономикалық жағдайларда біздің елдің болашақта сыртқы факторлардың ықпалына байланыссыз экономиканың дамуын

қамтамасыз ететін инфрақұрылымды қалыптастыра алатындығына байланысты. Өйткені, көлік-коммуникация кешені адамдардың, тауарлардың және қызметтердің еркін қозғалысын қамтамасыз ететіндіктен инфрақұрылым салалар қызметтерін дамыту жағынан алдында болмаса да соңғы орында емес. Кез келген елдің көлік-коммуникация кешені экономикалық, әлеуметтік және саяси қатынастардың күрделі жүйесін қарастырады. Әлемдік рынокта көлік-коммуникация қызметтерінің жағдайы рынокты бақылау бойынша бәсекелестік күресу әдістерінің қиындауымен сипатталады. Көлік инфрақұрылымының шетелдегі даму тәжірибесінің көрсеткіші ретінде мына деректерді де алуға болады. Дамыған елдер ішінде Ұлыбританияда көлік көбінесе жеке меншік түрінде, ал мемлекетке мемлекеттік бюджеттің қолдауын талап ететін темір жол көлігі ғана тиесілі. Мұнда негізінен автомобиль (жолаушылар мен жүк тасымалдайтын) және авиация көлігі кеңінен дамыған. Көлікті мемлекеттік реттеу қоршаған ортаны қорғау, қауіпсіздікті, инфрақұрылымды қамтамасыз ету саласында жүзеге асырылады. Басқару құрылымы парламенттегі сайлаулар арқылы өзгертілмейді, құрылған басқару аппараты сол немесе өзге басқару партиясының көлік саясатын іске асырады. [5]

Негізгі мәселелер жүктердің және жолаушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, қажетті инфрақұрылымның (автожолдардың, темір жолдардың, аэропорттардың және порттардың) қалыптасуына, әртүрлі көлік түрлерін инвестициялау және қаржылық қолдау жауапкершілігіне, қоршаған ортаға әсерін азайтуға қатысты. Экономикалық қатынастардың дамуында жоғарыда атап кеткендей, коммуникация инфрақұрылымын дамыту да рөлі ойнады. Телекоммуникация мен пошта байланысын дамыту негізгі капиталды қалыптастыруға мемлекеттің қатысуы ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік тапсырыстарды ұсынуына, жабдықтарды өндірушілерді және операторлық қызметтерді протекционистік қолдауына,

қаржылық мүмкіндіктерін арттыру, азиялық және америкалық бәсекелестерге қарсы тұру үшін ғылыми-техникалық әлеуеттерді біріктіру мақсатында халықаралық концерндерді құруға негізделген. Пошта байланысы сферасында логистика тұжырымын қолдану арқылы көліктің әр түрін қолданумен жіберілімдерді жедел жеткізу кеңінен дамыған.

Еуропалық елдерде көлік-коммуникация қызметтерінің әртүрін дамытудың негізгі тенденциялары төмендегілерден құралады:

көлік жалпы ішкі өнімнің маңызды бөлігін құрай отырып, негізінен жеке секторларда болады;

жолаушылар мен жүктерді тасымалдауда автомобиль көлігін қолдану өскен;

орта және алыс қашықтықтарға тасымалдайтын жолаушылар темір жол көлігі мен әуе көлігі дамуда;

саланың қалыптасуына мемлекеттің ұлттық және трансұлттық компаниялардың капиталына қатысуы маңызды рөл атқарады;

саланың дамуына, негізінен халықаралық ұйымдармен бекітілетін экологиялық сипаттағы талаптар мен стандарттар үлкен әсер етеді;

әлемдік рынокта еуропалық компаниялар Америка мен Азияның ірі корпорацияларына қарсы тұру үшін бірыңғай компания түрінде әрекет етеді;

Азия бизнесінің маңызды өкілі болып табылатын Жапонияда көлік-коммуникация кешенін дамыту әлеуметтік құрылғының дәстүрлерімен анықталады. Жапонияда Көлік министрлігі орталықтандырылған және аймақтық конторлар арқылы басшылық етеді. Министрлік штаты өте үлкен, олардың көбісі көлік түрлері жөніндегі жеті бюродан және секретариаттан құралған орталық аппаратта жұмыс істейді. Көлікті басқару көліктің тауар қозғалысының жалпы жүйесінің бөлігі екендігіне негізделген және ол тауар айналымының тиімділік талаптарына бағынады. Ел ішіндегі негізгі тасымалдаушы – толығымен жеке меншікке жататын

автомобиль көлігі. Жапонияда темір жол көлігі бір ғана компаниямен ұсынылады. Мұндай жағдай тасымалдауға кететін шығындарды азайту мақсатында мемлекеттік стратегияны іске асыру нәтижесінде туындаған. Темір жол үлесі елде жолаушыларды тасымалдау бойынша жалпы көлемінің шамамен 30 пайызын құрайды. Оның қалыптасуына бірнеше факторлар ықпал еткен: отынның және автомобиль жолдарымен жүрген төленетін ақы өте жоғары, пайдаланылатын автомобильдерге қойылатын техникалық талаптар қатаң (12 жылдан жоғары машиналарды қолдану шектелген) және қалада тіркелген әрбір машинаның көшеден тыс тұраққа қойылуы міндетті. АҚШ-та инфрақұрылымның қалыптасуы және дамуы экономиканың жеке және мемлекеттік сектор арасында туындаған қатынастардың ерекшеліктерін белгілейді. Жеке капиталдың озбырлығы мемлекеттің шаруашылық қызметін шектейді, сондықтан АҚШ-та инфрақұрылымның көп бөлігі жеке капитал меншігінде: бұл ақпараттық қызметтер, телефон, телеграф, темір жолдар және әуе жолдары. Бірақ та қазіргі нарықтық экономика мемлекеттік реттеусіз дами алмайды. [6]

Сондықтан, АҚШ-та инфрақұрылым саласында штаттар мен жергілікті билік органдарының экономикалық белсенділігі күшейіп жатыр. Егер жергілікті билік органдары АҚШ экономикасында инфрақұрылымдық қамтамасыз ету жүйесін негізгі құрушысы болып табылса, онда біздің республика бұл жағдайда субсидиялар мен несиелер беру арқылы қаржылық көмек қана көрсете алады. Қандай да бір нақты бағдарламаны іске асыру мақсатында көбінесе олар жергілікті билік органдарымен ұсынылады, мысалы, қоғамдық көлікті, тұрғын үй құрылысын дамыту және тағы басқалар. Көліктің барлық түрлерін басқару, әсіресе, халықаралық жолдарды басқару мемлекетпен жүзеге асырылады. Ішкі тасымалдар, оның ішінде автомобильмен тасымалдау жеке меншік иелерімен жүзеге асырылады. Мұндай басқару құрылымы бірыңғай мемлекеттік саясатты іске асыруға, болашағы бар стратегиялық жобаларды

дамытуға қажетті қаржы қорларын шоғырлауға мүмкіндік береді. Сонымен, жаңа техникалық базада құрылған көлік және коммуникация қызметтері әлемдік масштабта өндіріс күштерін орнықтыруға маңызды ықпал ете отырып, шаруашылық байланыстарын интернационалдандыруға қатысты күшті жеделдетуші ретінде әрекет етуде. Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, мемлекеттік бюджеттің жете дағдарысына қарамастан, реформаларды іске асыратын барлық елдерде, көлікті толығымен инвестициялау ең басты болып табылады.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдар қызметінің ақпараттық қамсыздандырылуын ұйымдастыру кезінде қолданылуы мүмкін. Бүгінде Қазақстанның ірі өңіраралық транзит орталығы болуға барлық мүмкіндіктері бар және еліміз өңірдің барлық елдерімен де экономикалық қарым-қатынастарды белсенді дамытуға мүдделі. Сондықтан да қауіпсіз, әрі сапалы көлік қызметтеріне қол жеткізу арқылы экономикалық өсу мен халықтың әл-ауқатын арттыруға ықпал жасау қажеттілігі туындайды. Әлемдік көлік-коммуникация жүйесінің жұмыс істеу заңдылығын анықтау қазақстандық көлік-коммуникациялық кешенінің ауқымды көлік жүйесіне шектеулі ену жағдайын анықтауға ықпал етеді. Қазақстан әлемдік көлік-коммуникациялық жүйесінің бөлігі болуы тиіс.

Бұл бізден еліміздің бүкіл көлік және коммуникация қызметтерінің басым дамуын талап етеді. Бүгінгі күні Қазақстан сыртқы экономикалық байланыстарды тиімді қамтамасыз ету мәселелеріне байланысты ашық теңізге жаңа көлік жолдарын іздестіру мен қалыптастыруға және транзиттік көлік коридорларын құру мәселелеріне қатысуға аса көп көңіл бөлуде. Қазақстан Біріккен Ұлттар Ұйымының Азия мен Тынық мұхитқа арналған экономикалық және әлеуметтік комиссиясы, Біріккен Ұлттар Ұйымының Еуропалық экономикалық комиссиясы және басқа да әртүрлі халықаралық ұйымдармен жүзеге асырылатын аймақтық ынтымақтастыққа

қатысуда. Біріккен Ұлттар Ұйымының Азия мен Тынық мұхитқа арналған экономикалық және әлеуметтік комиссиясымен ынтымақтасу шегінде басым болып есептелетін Азия аймағында және Тынық мұхитында әрекет етуге қатысты Дели жоспарына енгізілген «Азиядағы жер көлік инфрақұрылымдары» атты жобасын іске асыру жұмыстары жүргізілуде». Бұған қоса, елдің бәсеке қабілеттілік концепциясы экономикалық даму теориясының анағұрлым маңызды бөлігі болып табылады. «Инфрақұрылым ұлттық шаруашылықтың дамуында және оның бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз етуде маңызды орын алады. Ол үшін әлемдік шаруашылық жүйесіндегі ұлттық бәсекеге қабілеттіліктің мәнін терең зерттеуді жүзеге асырып, ұлттық шаруашылықтың бәсекеге қабілеттілігінің негізгі факторларына сапалы талдау жүргізу қажет. Бәсеке қабілеттіліктің барлық деңгейлерінің арасында тығыз ішкі және сыртқы байланыс бар. Жалпы елдік және салалық бәсеке қабілеттілік бәсекеге қабілетті тауар шығарып немесе қызмет көрсететін фирманың қабілетіне байланысты». Жалпы елімізде, бәсеке қабілеттілікті арттырудың негізгі стратегиялық бағыты — бәсекелес елдермен бәсекелестік артықшылықтарды тудыру. [7]

Инфрақұрылымның маңызды құрамдас бөліктерінің бірі көлік және коммуникация салаларының бәсекелестікке қабілеттілігін арттырудағы орны зор. Осыған байланысты көлік-коммуникациялық кешенді дамыту мақсаттары сапалы көлік қызметтерінде Қазақстан Республикасы халқының және экономикасының сұраныстарын толық қанағаттандырумен тығыз байланысты. «Егеменді еліміздің дамуы мен бүкіл әлемдік ауқымда танымал болуына мемлекетіміздің бірден-бір жетекші саласы көлік-коммуникация кешені саналады. Оның негізгі себебі болып аталған саланың үкімет қабылдаған ел экономикасына маңызды бағдарламаларды жүзеге асыруға мүмкіндік бере алатын ролі. Инфрақұрылымның осы саласының әлемдік деңгейге сәйкесімділігі еліміздің бәсекеге

қабілеттілігін арттырудағы маңызды факторы болып табылады. Оларсыз Қазақстан мен Орта Азияның индустриясын дамыту, табиғат байлықтарын шаруашылық айналымына тарту, шалғай аудандардағы жаңа ашылған пайдалы кең қазбаларын игеру мүмкін емес еді. Қазақстан Республикасының әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына қосылу стратегиясындағы Қазақстанның жедел экономикалық дамуы үшін үлкен жетістікті қамтамасыз ету артықшылығында Президент К.Ж.Тоқаев: «Ірі көлік инфрақұрылымдық объектілердің айналасына шағын және орташа жобалар арқылы икемді, жоғары технологиялық қалпына келтірілген объектілерді құру және дамыту қажет. Осылайша Орталық Азиядағы біздің көшбасшы бағыттарын қамтамасыз ету үшін аймақтық нарыққа бәсекелес көлік желісін ендіруді ұйымдастыруға мүмкін болады» делінген.

Осыған байланысты, көлік-коммуникациялық кешен Қазақстан Республикасындағы басым сапалы көлік қызметтеріне деген сұраныстарды толық қанағаттандырумен тығыз байланысты.«Ұлттық экономиканы дамыту шегінде көлік бірқатар стратегиялық мәселелердің іске асырылуын қамтамасыз етуге тартылған. Ең алдымен, бұл жолаушыларды тасымалдаудағы халықтың және экономиканың сұраныстарын қанағаттандыру. Тұрақты жолаушылардың тасымалынсыз әртүрлі салалардағы кәсіпорындардың жұмыс істеуі және халықтың өмір сүру деңгейін арттыру мүмкін емес екендігі белгілі. Жолаушыларды тасымалдау қызметі нәтижесінде халықтың кеңістіктік орналасу сұранысын қанағаттандыруға мүмкін болады. Ол өндірістік процеске қажетті жағдай жасайды. Сәйкесінше, жолаушыларды тасымалдау өзінің мүмкіндіктері арқылы экономиканың қызмет ету үрдісін жеделдетеді және оның тиімділігіне тікелей әсер етеді». Бұдан көліктің әлеуметтік, жалпы экономикалық және салааралық әмбебаптылығын көруге болады.

Ұлттық экономиканың бәсекелестікке қабілеттілігін арттыруда көлік — инфрақұрылымның маңызды құрамдас бөлігі ретінде ерекше маңызға

ие. Соңғы жылдары көлік қызметтері экономикадағы оңды өзгерістер негізінде дамып жатыр. «Инфрақұрылымның жағдайы елдің бәсекеге қабілеттілігін бағалау элементтерінің бірі болып табылады, сондықтан транзиттік әлеуетті дамыту резервтерін қолдану Қазақстанға кеңістікті ұсыну бойынша әлемдік нарықта бәсекелес күшті басымдылыққа және халықаралық стандарттарды қанағаттандыратын жүктерді тасымалдау және логистикалық менеджменттің қағидаттарына сәйкес жүктерді, жолаушыларды және ақпараттарды жеткізу бойынша көлік қызметтерін ұсыну жағдайларына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Өндіріс секторының басым салаларын дамыту қолданыстағы көлік өнімдерінің жүйелерін жетілдіруді талап етеді» .Экономиканың дамуында барлық көлік түрлері ауадай қажет екені мәлім. Қоғамымыздың кез-келген саласында көліктің қатысы бар. Қай жағынан алсақ та, экономикалық-саяси жағынан болсын, әлеуметтік жағынан болсын, оның қоғамдағы ең маңызды салалардың бірі екендігі сөзсіз. Көлік экономикалық қарым-қатынастардың барлық түрлеріне дерлік қызмет етеді.

Қорыта келе біз бұдан мынандай қорытындыларға келеміз. Инфрақұрылым — қоғамның барлық элементтерінің дамуын және олардың өндіріс пен әр түрлі сипаттағы қызмет көрсету арқылы өзара қарым-қатынасын білдіретін, нәтижесінде тиімді әлеуметтік-экономикалық кеңістік дамуын және халықтың өмір сүру сапасын жоғарлататын экономикалық қатынас жүйесіндегі салалар мен объектілер кешені болып табылады. Инфрақұрылым ұлттық экономиканың бәсекелестікке қабілетті жағдайында күрделі бөлігі бола тұрып, өзінің дамуы мен жетілу процесінде оның әлеуметтік-экономикалық мәнін тереңірек түсінуге мүмкіндік беретін сапалы жаңа ерекшеліктерге ие болды. Ал бұл арқылы оның ең сипатты құрам бөліктерін анықтауға болады. Инфрақұрылым салаларының қызметтері жұмысшылардың еңбек нәтижесі ретінде өмір сүру игіліктерін өндірудің негізгі құрамдас бөлігі болды, нәтижесінде

оның қоғамдық пайдалылығын анықтайды. Ауқымды әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешуде, тұрмыс халінің артуында, қала мен ауыл арасындағы айырмашылықтарын жоюда, еңбек ресурстарын ұтымды пайдалануда, қоғамдық еңбек шығындарын үнемдеуде, адамдардың бос уақытының ауқымын кеңейтуде әлеуметтік инфрақұрылымның қызметтері өсті. Инфрақұрылым салаларының экономикалық дербестілігі нақтыланды және анықталды, сәйкесінше, жеке көрсеткіш жүйелерін, нормативтерді, стандарттарды, техникалық шарттарды өндіру, қалыптастыру және негіздеу процесінде жаңа мақсатты қызметтері анықталды. [8]

Қызмет көрсететін көлік және коммуникация саласы басқа инфрақұрылымдық салалармен қатар, әлеуметтік, экономикалық, сыртқы саяси мақсаттарға жетудің маңызды факторы бола отырып, қоғамның тіршілік етуінің негізгі жағдайын қамтамасыз етеді. Көлік – жүктерді және адамдарды тасымалдауда қызмет көрсететін сала ғана емес, сонымен қатар, ең алдымен, тіршілік ету және шаруашылық жағдайын түрлендіретін салааралық жүйе. Көлік және коммуникация қызметтерінің тарихи дамуы, көбінесе Қазақстан Республикасының экономикалық және кеңістіктік дамуын алдын ала анықтады, оның тұтастығын және халықаралық әсерін нығайтуға ықпал етті. Көлік-коммуникация қызметтерінің нарығы тауар өндірушілер мен тұтынушылар арасындағы географиялық ажырауларға негізделген. Осыған байланысты, өндіріс пен сұранысты байланыстыра отырып, көлік пен коммуникация қызметтері масштабты және өндірістің өзін кеңейтеді. Осының арқасында іскер адамдардың коммерциялық белсенділігі артады, халықтың әлеуметтік сұраныстары жақсы қанағаттандырылады. Ұлттық экономиканы дамыту шегінде көлік және коммуникация қызметтері маңызды мәселелердің іске асырылуын қамтамасыз етеді. Ең алдымен, бұл жолаушыларды тасымалдаудағы және телекоммуникация қызметіндегі халықтың және экономиканың сұраныстарын қанағаттандыру. Өйткені тұрақты

жолаушылардың тасымалынсыз және байланыссыз әртүрлі салалардағы кәсіпорындардың жұмыс істеуі және халықтың тіршілігін арттыру мүмкін емес. Инфрақұрылым салаларының қызметтерінің сапасын жоғарылатудың және нарықтық байланыстың сапалы қызметтерімен толтықтырудың негізгі жолдары ретінде келесілерді айтуға болады: ғылыми-техникалық прогрестің, саладағы техникалық-экономикалық қайта құрулардың, өндірісті және еңбекті ұйымдастыруды жетілдірудің, сапаны басқарудың жетістіктерін енгізу.

Қолданған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Қ. К. Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 1 қыркүйек 2023 ж. Астана.
2. Ахметов Д. Қазақстан Республикасының аймақтарындағы автомобиль көлігінің дамуы. *Транзиттік экономика*. 2012. № 6. 103б.
3. Әбдімомынова А.Ш., Ким В.В. Қазақстан Республикасының көлік жүйесінің қазіргі жағдайын талдау. *Ғылым және бейбітшілік*. 2015. Т. 1. № 3 (19). 61-бет.
4. Статистикалық жылнама «Қазақстан 2022 жыл». Астана, 2022. 487 б.
5. Қазақстан халқының экономикалық белсенділігі, 2007.2011. *Статистикалық жинақ*. Астана, 2012. 388 б.
6. Жусупов А. Е., Мактамкул К. Көлік саласының дамуын мемлекеттік реттеу бағыттары. *Молодой ученый*. 2016. № 5. С. 50.
7. Бердімбетова Б. А. «Қазақстан Республикасының транзиттік әлеуеті: проблемалары мен шешімдері («Достық» халықаралық өткелінің мысалында) Алматы, 2010 ж. *Магистраль*. 2010, № 4., б. 64.
8. Ибрагимов С. Т. Қазақстандағы экономикалық дамудың жаңа жағдайлары мен мәселелері. Алматы, 2010 ж.
9. «Жұмыспен қамтудың жол картасы-2020» бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен бекітілген. Астана. 2013 жылдың маусымы.

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Стороженко Т.В., асистент
Харківський національний педагогічний університет ім Г.С.Сковороди*

Розробка інноваційних педагогічних підходів з використанням Інформаційно-Комунікаційних Технологій (ІКТ) є ключовим напрямом для покращення якості освіти та забезпечення активної та цікавої навчально-виховної діяльності. Докладніше основні аспекти цього питання.

Індивідуалізація навчання. Використання ІКТ дозволяє створити індивідуальні навчальні траєкторії для кожного здобувача. Різні навчальні платформи та програми можуть адаптувати матеріал до потреб кожного учасника навчального процесу.

Розвиток критичного мислення та творчості. ІКТ надають можливість викладачам створювати навчальні сценарії, які сприяють розвитку критичного мислення та творчості здобувачів. Вони можуть включати завдання, що вимагають аналізу, оцінки та створення власних рішень.

Інтерактивність та залучення. Використання інтерактивних елементів, таких як вікторини, додаткові матеріали, відеопрезентації, сприяє активізації уваги та залученню учнів до навчального процесу. Це допомагає уникнути монотонності та зберігає інтерес до предмета.

Розширені можливості для віртуального навчання. Використання віртуальної реальності та розширеної реальності дозволяє створити іммерсивне навчальне середовище, де учні можуть вивчати різні предмети

та явища в "живому" форматі.

Формування навичок цифрової компетентності. Використання ІКТ у навчанні сприяє розвитку навичок роботи з сучасними технологіями, що є невід'ємною частиною сучасного суспільства.

Здійснення контролю та оцінювання. Сучасні ІКТ-засоби надають можливість викладачам ефективно контролювати та оцінювати навчальний процес, використовуючи різні типи тестів, завдань та спеціалізованих платформ для оцінювання.

Інноваційні педагогічні підходи, поєднані з використанням сучасних технічних засобів, відіграють ключову роль у покращенні процесу навчання та навчального середовища. Найбільш популярними інноваційними педагогічними підходами, що використовують технічні засоби, вважаємо наступні:

Активне навчання: Використання інтерактивних технічних засобів, таких як інтерактивні дошки, відеоконференції, та онлайн-платформи, дозволяє створити активне навчання. Вчителі можуть задавати завдання, проводити дискусії та групові проекти, заохочуючи учнів активно брати участь у навчальному процесі.

Особистість-орієнтований підхід: Технічні засоби дозволяють вчителям створити індивідуальні навчальні шляхи для учнів. Персоналізовані навчальні платформи та програми аналізують потреби та рівень знань кожного учня, надаючи їм можливість навчатися відповідно до власного темпу та інтересів.

Зворотний зв'язок і оцінка: Технічні інструменти допомагають вчителям забезпечити більший зворотний зв'язок з учнями. Вони можуть використовувати електронні засоби для оцінювання, відстеження прогресу та надання індивідуальних рекомендацій для покращення навчання.

Застосування віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR): Використання VR та AR дозволяє створити іммерсивні навчальні

досвіди. Це особливо корисно в природничих науках та історії, де учні можуть взаємодіяти з віртуальними моделями та ситуаціями.

Фліпнуте навчання (Flipped Learning): Цей підхід передбачає вивчення теорії та матеріалів вдома за допомогою відео та інших ресурсів, а класичний час у школі використовується для обговорення та застосування цих знань. Це можливо завдяки технічним засобам для створення відеоуроків та доступу до онлайн-ресурсів.

Машинне навчання та аналітика в освіті: Використання машинного навчання та аналітики допомагає передбачати успішність студентів, ідентифікувати проблемні аспекти в навчанні та розробляти індивідуалізовані рекомендації для студентів.

Ці інноваційні педагогічні підходи разом з використанням сучасних технічних засобів допомагають підвищити якість навчання та підготувати учнів до вимог сучасного світу, де інформаційні технології мають вирішальне значення.

Технічні проблеми та перешкоди у впровадженні Інформаційно-Комунікаційних Технологій (ІКТ) у дистанційному навчанні є невід'ємною частиною процесу. Ці проблеми можуть бути обумовлені різноманітністю технічного обладнання, особливостями підключення до мережі Інтернет, а також можливими труднощами у роботі з програмним забезпеченням. Основні аспекти технічних проблем та перешкод в контексті дистанційного навчання включають:

- Доступ до технічних засобів. Деякі здобувачі вищої освіти можуть стикатися з проблемою недостатнього або неправильного технічного обладнання, такого як комп'ютери, планшети, смартфони чи навіть відсутність стабільного інтернет-з'єднання. Це може стати серйозною перешкодою у впровадженні дистанційного навчання для деяких учнів.

- Системні вимоги. Певні програми та платформи для

дистанційного навчання можуть мати високі технічні вимоги до обладнання. Наприклад, використання віртуальної реальності або обробки великих обсягів даних може вимагати потужний комп'ютер або спеціальне обладнання.

- Проблеми зі з'єднанням. Значна кількість здобувачів вищої освіти, які використовують ІКТ одночасно, може призвести до перевантаження інтернет-мереж та спричинити низьку швидкість з'єднання. Це може призвести до труднощів у проведенні онлайн-уроків та спілкуванні.

- Технічна підтримка. Деякі здобувачі вищої освіти та викладачі можуть мати обмежені навички у роботі з технікою та програмним забезпеченням. Недостатня підтримка та навчання може призвести до труднощів у використанні ІКТ для навчання.

- Програмні проблеми та сумісність. Не завжди програмне забезпечення працює стабільно на різних пристроях та операційних системах. Це може призвести до проблем у навчальному процесі та неефективного використання ІКТ.

- Безпека та конфіденційність. Забезпечення безпеки та конфіденційності даних у віртуальному середовищі є надзвичайно важливим аспектом. Відсутність адекватних заходів зі збереження та захисту інформації може викликати суттєві проблеми.

Враховання та вирішення технічних проблем та перешкод є невід'ємною частиною впровадження ІКТ у дистанційному навчанні. Це вимагає комплексного підходу, включаючи надання технічної підтримки, оптимізацію програмного забезпечення та навчання користувачів навичкам роботи з технологіями.

Підсумовуючи, слід відмітити, що інноваційні педагогічні підходи з використанням ІКТ дозволяють створити сучасне та ефективне навчальне середовище, яке враховує потреби сучасного студента.

**ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ
КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ»**

*Бондаренко А.О., д.т.н., професор
Кухар В.Ю., к.т.н., доцент
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»*

Навчальна дисципліна «Забезпечення якості конструкторської документації» викладається для бакалаврів спеціальності «133 Галузеве машинобудування» на кафедрі інжинірингу та дизайну в машинобудуванні Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». Відповідно до освітньо-професійної програми «Комп'ютерний інжиніринг у машинобудуванні» дисципліна має статус обов'язкової і має обсяг 3 кредити ECTS. Викладання дисципліни «Забезпечення якості конструкторської документації» передбачено упродовж однієї чверті восьмого семестру.

Метою дисципліни є формування теоретичних та практичних навичок для опанування професійних завдань (компетенцій) бакалавра, пов'язаних з оформленням у відповідності до вимог Єдиної системи конструкторської документації, Технічних регламентів, Стандартів організацій України креслених та текстових конструкторських документів відповідно до різних етапів життєвого циклу об'єктів машинобудування з використанням системи автоматизованого проектування в комплексі SolidWorks Education Edition, наданої кафедрі як грант компанії Dassault Systèmes SOLIDWORKS.

Очікувані дисциплінарні результати навчання дисципліни сформульовані відповідно до відведених до неї в освітньо-професійній програмі «Комп'ютерний інжиніринг у машинобудуванні» результатів

навчання:

– забезпечувати конструкторською документацією виробництво та експлуатацію машинобудівних виробів у відповідності до стадії життєвого циклу;

– виконувати роботи з організації виробництва та експлуатації машинобудівних виробів у відповідності до стадії життєвого циклу;

– здійснювати документообіг конструкторської документації на підприємстві галузевого машинобудування.

Організація освітнього процесу викладання дисципліни «Забезпечення якості конструкторської документації» передбачає навчання у вигляді лекцій і практичних занять.

Програма дисципліни висвітлює національні стандарти, технічні регламенти та інші нормативні документи, які регламентують діяльність у галузі машинобудування України. Знання цих стандартів потрібно для:

- ♦ можливості читати, створювати та оформлювати конструкторську документацію за сучасними вимогами,

- ♦ вміння визначати склад конструкторської документації у відповідності до етапів розробки проектів чи етапів життєвого циклу об'єктів машинобудування;

- ♦ виконання робіт з організації виробництва та експлуатації машинобудівних виробів у відповідності до стадії життєвого циклу;

- ♦ адекватного співставлення національних та закордонних машинобудівних конструкційних матеріалів;

- ♦ розуміння якісно іншого підходу до проектування, виготовлення та експлуатації машинобудівної продукції, коли національними стандартами у першу чергу передбачається безпека машин по відношенню до людини та довкілля.

У межах курсу здобувачів знайомлять з державними формами та методами забезпечення якості конструкторської документації, основними

поняттями стандартизації стосовно конструкторських документів, комплектністю і правилами виконання експлуатаційних конструкторських документів, системою конструкторської документації за показниками якості і довговічності продукції, видами та засобами контролю конструкторської документації, системами розробки та постановки на виробництво машинобудівної продукції, правилами виконання дослідно-конструкторських робіт, правилами виконання кваліфікаційних робіт випускників. За результатами курсу, з метою перевірки знань що отримали студенти, проводяться контрольні заходи. Теоретична частина оцінюється за результатами здачі контрольної тестової роботи, яка містить 10 теоретичних завдань. Практичні роботи оцінюються за результатами виконання завдань та захисту практичних робіт, оформлених згідно вимог, викладених у методичних рекомендаціях до їх виконання.

Література:

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Забезпечення якості конструкторської документації» для бакалаврів спеціальності 133 «Галузеве машинобудування» / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. гірн. машин та інжинірингу. Д. : НТУ «ДП», 2023. 14 с.

УДК 37.015.3:005.32:81'243:808.5

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*Ципіна Д.С., к.пед.н., доцент
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця*

При розробці педагогічної системи формування особистості

майбутнього фахівця надзвичайно важливим є дотримання певної наукової парадигми.

Парадигма – (від грецьк. *paradeigma* – приклад, зразок) – це визнана наукова теорія, яка впродовж певного часу надає модель наукової діяльності. До складу парадигми входить сукупність теоретичних принципів, методологічних норм, світоглядних настанов і ціннісних критеріїв.

Основним завданням в процесі фахової підготовки є формування цілісної особистості студента, її інтелектуальної, вольової та емоційної сфер. Тому за провідну освітню парадигму вважаємо гуманістичну, концептуальним принципом якої є ідея про пріоритет інтересів особистості, повноцінна реалізація внутрішнього потенціалу студента. Основними характеристиками навчання у закладі вищої освіти за гуманістичної парадигми є систематичність і системність, творча активність, формування наукового мислення, самопізнання, самоідентифікація, суб'єкт-суб'єктний характер діяльності викладача і студентів. Навчання в межах такої парадигми ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах між викладачем і студентом, що сприяє виявленню особистісних якостей останнього, його здібностей, та є основою для подальшого навчання.

Окрім гуманістичної парадигми, слід враховувати також тенденції розвитку професійного середовища від монокультурного до мультикультурного. Отже, доречним є спирання на культурологічну парадигму, провідною ідеєю якої є виховання культурної людини (людини культури та людини в культурі). Це здійснюється на основі діалогу культур. Ми дотримуємося думки науковців про те, що цінності і норми акумулюють у собі найвищі стимули людської поведінки, мають спонукальну дієву силу, є однією із стійких універсальних засад культури. Культурологічна парадигма спрямована на засвоєння універсальних

елементів культури і цінностей у процесі навчання і виховання. За визначенням фахівців, засилля наукової інформації та традиційність навчального процесу не надають можливості для зрощування критичного мислення, здатності до поліпозиційності думок, варіативності суджень. Підкреслено, що в існуючій структурі предметного навчання складно знайти гідне місце для ефективної демонстрації діалогічності та взаємодії культур. Зазначена парадигма передбачає набуття майбутнім фахівцем високого рівня культури мовлення, інформаційної культури, культури мислення; йому необхідно залучитися до відповідної організаційної (корпоративної) культури.

При вирішенні проблеми підвищення у майбутніх фахівців якості знань професійної спрямованості вважаємо за необхідне спиратися на традиційну знаннєву парадигму. В її межах здійснюється актуалізація основних понять, термінів, визначень відповідної предметної сфери, без чого неможливе формування індивідуального освітнього продукту. За твердженням науковців, знання несуть у собі великий духовно-ціннісний потенціал, і від вибору змісту навчальних предметів, їх ціннісно-сміслового наповнення залежить формування світоглядних позицій. Тому засвоєння гуманітарних знань сприяє цілеспрямованому формуванню у майбутніх фахівців розуміння значущості цінностей культурної спадщини й умінню їх реалізовувати в майбутній професійній діяльності. Фундаментальні знання, накопичені суспільством у процесі історичного розвитку відповідної предметної сфери є частиною культури, яка має увійти в особистісний досвід майбутнього фахівця.

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТА ТРУДНОЩІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Блокчейн (англ. blockchain) – це вдосконалений механізм розподіленої бази даних, інформація в якій зберігається в хронологічній послідовності і пов'язана між собою ланцюжком блоків. Технологія має вбудовані механізми захисту від несанкціонованого введення чи зміни інформації у реєстрі [1].

Спочатку блокчейн використовувався лише для створення та регулювання криптовалют, проте сфера застосування цієї технології набагато ширша. Завдяки дослідникам та розробникам технологія блокчейн проникла у різні сфери суспільного життя і сфера освіти не стала винятком.

Незважаючи на те, що технологія блокчейн знаходиться на ранній стадії свого розвитку, вона вже визнана «правильною технологією» для розбудови фундаментальної системи освіти. Реалізація блокчейн-технології в освітньому закладі може бути заснована як на власній, так і сторонній блокчейн-платформі.

Таким чином, багато сфер діяльності системи вищої освіти можуть бути потенційним бенефіціаром технології блокчейну. Однак, аналізуючи представлені результати дослідження, ця технологія у сфері освіти використовується не повною мірою. Більшість джерел присвячена опису майбутніх можливостей використання технології та платформ блокчейн або заяв про перенесення деяких її аспектів реалізації з різних галузей в

освітню область. Зафіксованих випадків фактичного застосування в освіті значно менше, і переважно це пілотні проекти чи експерименти в рамках одного чи консорціуму освітніх закладів.

Виділимо основні переваги використання технології блокчейн у системі вищої освіти:

- безпека: використання блокчейну забезпечує безпеку та конфіденційність даних, якими обмінюються передбачувані сторони. Досягнення безпеки реалізується за допомогою алгоритму консенсусу – набору певних математичних правил, що дозволяють досягти угоди між усіма учасниками мережі, використання криптографічних хешів та підписів;

- надійність: децентралізація зберігання даних забезпечує високу безпеку, ніж у разі централізованої системи. За рахунок децентралізації зберігання підвищується надійність системи передачі даних, отримання інформації всіма зацікавленими особами, що дозволяє зберегти валідний інформаційний обмін;

- прозорість: блокчейн, завдяки своїй відкритій природі, сприяє довірі та повній прозорості. Навіть без доступу до відкритих записів можна перевірити їхню цілісність і достовірність. Наприклад, переведення всього документообігу освітньої організації на блокчейн збільшить швидкість обробки документів, забезпечить прозорість і неможливість втрати, псування чи його підробки;

- доступність: завдяки системі всі дані зберігаються у відкритому доступі і не можуть бути втрачені, оскільки записи в блокчейні реплікуються у кількох вузлах. Доступність даних, що зберігаються в блокчейні, гарантується, оскільки система є надійною та стійкою до втрат, пошкоджень та атак на безпеку зберігання даних;

- вартість: технологія блокчейна дозволяє суттєво знизити витрати, до яких можна віднести вартість зберігання даних, супутні транзакційні

витрати, вартість оперування з освітніми матеріалами. Використання публічної або приватної розподіленої мережі, до якої можна отримати доступ із будь-якої точки, значно знижує вартість традиційного хмарного зберігання.

Проте обмежене впровадження технології блокчейн у систему вищої освіти пояснюється кількома чинниками:

- труднощі розгортання технології, які можуть бути пов'язані з проблемами управління, масштабованості, продуктивності та пропускну здатності, дієвості смарт-контрактів як обов'язкові угоди, а також технічні навички фахівців, необхідні для розробки та розгортання блокчейн-додатків;

- стандартизація та правові аспекти реалізації блокчейн-технології в частині відповідності законодавству, конфіденційності та захисту даних користувачів. Це стосується всіх елементів екосистеми блокчейн (криптовалюти, смарт-контракти, платформи тощо);

- відсутність інституційної довіри, яка може бути подолана шляхом вивчення даної технології та інформування про її можливості. Розподілені реєстри у сфері освіти можуть бути ефективнішими, ніж нинішні системи адміністрування. Вони розширюють можливості учнів та співробітників, надаючи їм контроль над своїми персональними даними;

- витрати на впровадження: хоча реалізація блокчейн-платформ може заощадити гроші в інших галузях, прийняття та впровадження нової технології коштує недешево (вартість обладнання, модифікації існуючої інфраструктури, навчання персоналу та ін.);

- брак обізнаності: освітні установи можуть просто не мати базових уявлень про технологію, що ускладнює переконання у перевагах її використання. Співробітники та інші зацікавлені сторони мають зосередитись на створенні успішних бізнес-кейсів, які демонструють можливості блокчейну.

Так, А. Mohammad та ін. [2] наводять наступний перелік бар'єрів, що перешкоджають широкому впровадженню технології блокчейн у діяльність освітніх установ:

- технологічні бар'єри (незрілість технології, незручність використання, відсутність масштабованості, обмежена сумісність та стандартизація, складність інтеграції, конфіденційність, незмінність та відсутність гнучкості);

- організаційні бар'єри (відсутність кваліфікованого та сертифікованого персоналу, фінансові бар'єри, відсутність прихильності та підтримки з боку керівництва);

- бар'єри довкілля (правові питання, відсутність нормативного регулювання, неготовність ринку та екосистеми, проблеми сталого розвитку).

Враховуючи солідний перелік недоліків та бар'єрів, що перешкоджають впровадженню технології блокчейн у систему вищої освіти, проте багато передових освітніх закладів світу вже розпочали трансформацію навчального процесу на основі блокчейн-технології. Більшість із них пропонують освітні програми та курси з вивчення даної технології. Так, на сьогоднішній день на міжнародній платформі відкритих онлайн-курсів Coursera налічується 276 курсів для різних рівнів освіти, присвячених технології блокчейн.

Література:

1. Gatteschi V., Lamberti F., Demartini C. Blockchain technology use cases. *Advanced Applications of Blockchain technology*. Singapore : Springer, 2020. Vol. 60. Pp. 91-114. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-13-8775-3_4.
2. Mohammad A., Vargas S. Barriers Affecting Higher Education Institutions' Adoption of Blockchain Technology: A Qualitative Study. *Informatics*. 2022. Vol. 9. No. 64. DOI: <https://doi.org/10.3390/informatics9030064>.

**АНАЛІЗ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
073 "МЕНЕДЖМЕНТ" ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Криворучко О.М., д.е.н., професор,
Бочарова Н.А., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

На сьогоднішній день найбільш цікавою і актуальною є професія менеджера. Це зумовлено тим, що менеджер поєднує знання з управління, маркетингу та економіки, володіє великим арсеналом різних методів (планування, мотивації, координації, контролю), навичками приймати стратегічні та тактичні рішення тощо. За даними журналу FORBES [3] у 2021 році рейтинг зарплат очолює генеральний директор/голова правління (базова зарплата в діапазоні 130-750 тис.\$ за рік); фінансовий директор (90-250 тис.\$ за рік).

Розвиток транспортного бізнесу тісно пов'язаний із розширенням логістичних процесів, збільшенням кількості логістичних провайдерів і, як наслідок, зростанням попиту на фахівців з управління та логістики. Найбільш затребуваними є такі посади, як менеджер з продажу логістичних послуг, менеджер з транспортної логістики, координатор з логістики тощо. Автотранспортним компаніям потрібні фахівці, які володіють знаннями, як в організації корпоративних заходів, так і в логістиці. Це вимагає розробки та впровадження освітньої програми, яка озброїть випускників цими компетентностями.

При розробці або удосконаленні освітньої доцільно проводити аналіз аналогічних програм за відповідною спеціальністю.

Аналіз освітньо-професійних програм за спеціальністю "Менеджмент", що реалізується на першому (бакалаврському) рівні вищої

освіти проводимо на підставі наявних програм ЗВО, що містяться у відкритому доступі. Слід відзначити, що на першому (бакалаврському) рівні реалізується велика кількість освітніх програм за спеціальністю 073 "Менеджмент" у різних ЗВО України. В цій роботі ми зупинимося на програмах, що реалізуються в транспортних закладах освіти та ті, що мають певні дотики з пропонуємою ОП ХНАДУ, а саме "Менеджмент організацій і логістика".

Аналіз освітніх програм, що були проаналізовані, в цілому складені на підставі Стандарту вищої освіти України із галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 073 Менеджмент першого (бакалаврського) рівня, затвердженого Наказом МОН України № 1165 від 29.10.2018 р. Усі освітньо-професійні програми мають обсяг у 240 кредитів. Відмінність програм стосується мети, особливостей, визначеного фокусу, обов'язкових компонентів та, звісно, переліку вибіркового професійно-орієнтованих компонентів програми (таблиця 1).

Усі розглянуті програми орієнтовані на підготовку фахівців для транспортно-дорожнього комплексу в сфері транспортного менеджменту та логістики. Певна кількість програм відображає таку спрямованість в назві програми: "Менеджмент транспортних систем і логістика" (НУК); Транспортний менеджмент (ДУІТ); Менеджмент транспорту і логістики (ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет"). Інші програми, в назві не відображають галузеву специфіку, але формулюють її в меті та (або) розкривають у змісті підготовки через включення відповідних освітніх компонентів, тематику кваліфікаційних робіт, напрямки наукових досліджень здобувачів та викладачів кафедр.

Основна відмінність проаналізованих програм стосується обсягів обов'язкових компонентів та, як наслідок, вибіркового дисциплін. Обсяг обов'язкових компонентів коливається від 172 кредитів (НТУ) до 180 кредитів (Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, УкрДУЗТ, ДУІТ).

Таблиця 1 Характеристика освітніх програм за спеціальністю "Менеджмент"

<i>Назва (ЗВО)</i>	<i>Мета ОП</i>	Основний фокус
Менеджмент транспортних систем і логістика (Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова - НУК)	підготовка фахівців, які володіють механізмами та інструментами управління транспортно-логістичними, логістично-виробничими системами та здатних розв'язувати комплексні управлінські проблем розвитку логістичної діяльності та ефективно управляти логістичною системою підприємств.	Професійна підготовка в області менеджменту транспортних систем і логістики
Транспортний менеджмент (Державний університет інфраструктури та технологій - ДУІТ)	підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтегрованого у європейський та світовий простір фахівця, який здатний до практичної та самостійної діяльності в сфері транспортного менеджменту.	Акцент на розвиток професійних компетентностей для вирішення практичних проблем та складних управлінських задач на засадах соціальної відповідальності у сфері управлінні транспортними підприємствами та їх підрозділами.
Менеджмент транспорту і логістики (ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет")	Підготовка до професійної логістичної діяльності в різних галузях економіки для забезпечення суб'єктів різних організаційно-правових форм кваліфікованими кадрами в сфері управління логістичними процесами та організації логістичного обслуговування споживачів у відповідності з потребами національної економіки	Програма орієнтована на підготовку операційного персоналу для компаній-постачальників логістичних послуг на умовах аутсорсингу.
Менеджмент організацій і адміністрування (Національний транспортний університет - НТУ)	підготовка висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців з менеджменту, які володіють сучасними теоретичними знаннями, вміннями та практичними навичками у професійній сфері та здатні до ефективного вирішення практичних завдань технічного і технологічного характеру, пов'язаних з управлінням організаціями, у тому числі дорожньо-транспортного комплексу.	Програма із поглибленим вивченням організації системи менеджменту на підприємствах та об'єктах дорожньо-транспортного комплексу.
Менеджмент організацій і адміністрування (Український державний залізничного транспорту УкрДУЗТ)	отримання знань щодо сутності основних понять і категорій менеджменту та управління, забезпечення студентів знаннями про теорію та практику функціонування організацій у мінливих умовах сучасного ринкового соціально-економічного середовища,.	Не висвітлено

В основному, особливість програм, підкреслюється за допомогою введення додаткових загальних, спеціальних компетентностей та програмних результатів. Так, в ОП "Менеджмент транспортних систем і логістика", що реалізується в НУК, додано 9 спеціальних компетентностей та 4 програмні результати, пов'язані з логістичною діяльністю. Наприклад, до компетентностей включено такі: уміти розробляти логістичний проект в різних функціональних областях логістики; здатність до організації та управління транспортними перевезеннями в міжнародній транспортній системі; розуміти специфіку міжнародних транспортних коридорів, здатність провести реорганізацію організаційної структури логістичного управління підприємством та ін. Додатковими програмними результатами визначено наступні: розуміти принципи класифікації логістичних функцій, джерела економічного ефекту для використання логістики; уміння розробляти та реалізовувати логістичну стратегію підприємства; розуміти проблеми розвитку логістики в майбутньому; демонструвати навички логістичного управління і управління ланцюгами поставок в професійних цілях.

В ОП "Менеджмент організацій і адміністрування" (УкрДУЗТ) в якості спеціальних компетентностей, додатково до встановлених стандартом, запропоновано дві: 1) здатність аналізувати закордонний досвід щодо новітніх форм, методів та прийомів управління залізничною галуззю та застосовувати набуті знання до вітчизняних умов; 2) розуміння аспектів функціонування залізничної галузі та здатність виробляти рішення щодо напрямів її реформування. Програмні результати додатково не запропоновано.

За структурою усі ОП включають цикли загальної та професійної підготовки. Перелік дисциплін, що входять до загальної підготовки, є приблизно однаковим. Це такі освітні компоненти: Українська мова за професійним спрямуванням; Історія України та української культури;

Інформатика; Іноземна мова; Економічна теорія; Вища та прикладна математика; Основи охорони праці; Філософія; Психологія та соціологія та ін.

Цикл професійних дисциплін є більш розгалуженим і відмінним у відповідних програмах. Усі проаналізовані програми містять такі дисципліни: Менеджмент; Теорія організації; Стратегічне управління; Операційний менеджмент, Логістика.

В ОП "Менеджмент транспортних систем і логістика" (НУК), "Транспортний менеджмент" (ДУІТ), "Менеджмент транспорту і логістики" (ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет") достатньо широко представлені дисципліни, що стосуються вивчення аспектів логістичної діяльності, а саме Транспортно-експедиторська діяльність (ДУІТ); Логістичні системи та ланцюги поставок; Транспортна логістика, Електронна логістика, Логістична інфраструктура, Логістика постачання, виробництва та збуту, Логістика промислово-виробничих комплексів (Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова); Логістика постачання та управління ланцюгами постачань, Менеджмент транспортно-логістичної інфраструктури, Бізнес-планування у логістиці (ДВНЗ "Приазовський державний технічний університет").

Таким чином, проаналізовані освітні програми зі спеціальності 073 "Менеджмент" відповідають стандартам, передбачають набуття сучасних компетентностей, яких вимагає бізнес-середовище.

Література

1. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 073 «Менеджмент» першого (бакалаврського) рівня / Затв. наказом МОН № 1165 від 29.10.2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-Menedzhment.bakal.06.04.22.pdf>
2. Рейтинг зарплат 2021. Журнал *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/ratings/reyting-zarplat-2021-01092021-2323>

**ДОСВІД ПРАКТИКИ ХНУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ЩОДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

*Кущенко О.І., к.е.н. (PhD), доцент
Ізотова Л.І., старший викладач
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Багаторічний досвід роботи у закладі вищої освіти дає змогу стверджувати, що знання іноземної мови сприяє більш глибокому та якісному здобуванню знань. В когнітивній лінгвістиці мовна здатність людини представляється як окрема когнітивна система. Розрізняються дві підкомпоненти мови — зберігання інформації і реалізації, які здійснюють доступ до інформації при артикуляції, сприйнятті і обміні відомостями про навколишній світ[1].

Викладачі немовних спеціальностей, які з першого курсу співпрацюють з гарантами освітніх професійних програм(ОПП), дають здобувачам вищої освіти ті знання, які потребує одержувана спеціальність. Зробимо аналітичне дослідження ОПП ХНУ імені В.Н. Каразіна «Економічна аналітика та статистика», гарантом якої є Олена Кущенко. Результати наведено у таблиці 1.

Логіка підготовки з іноземної мови базується на застосуванні у навчальному процесі компетентностей тих навчальних дисциплін, які вивчаються паралельно у даному семестрі. Це мотивує студентів і дає можливість усвідомлювати значимість у комплексі цих знань.

Таблиця 1 - Аналітична паралель вивчення іноземної мови

Семестри	Навчальні дисципліни	Назва мови
1	Історія України; Політична економія; Вступ до фаху	Іноземна мова
2	Макроекономіка; Логістика; Основи наукових досліджень	Іноземна мова
3	Мікроекономіка; Основи підприємництва та міжнародного бізнесу; Статистика	Іноземна мова
4	Філософія; Історія економіки та економічної думки; Менеджмент; Статистика	Іноземна мова
5	Маркетинг; Міжнародна економіка; Економічна статистика	Іноземна мова за фахом
6	Міжнародна статистика; Фінансовий облік; Виробнича практика	Іноземна мова за фахом

ОПП передбачає основну увагу приділяти розвитку навичок самостійного наукового дослідження, глибокого оволодіння сучасною методологією теоретичних та прикладних економічних досліджень з поглибленим вивченням іноземної (особливо англійської) мови, економіко-статистичних методів та якісного аналізу цифрової інформації. Приклад же виконання статистичного дослідження викладачами кафедр іноземної мови та статистики, обліку та аудиту майже вдвічі збільшує зацікавленість здобувачів вищої освіти у вивченні мови[2].

Отже значення володіння іноземною мовою нами показано з точки зору комплексності вивчення методології статистики, сучасних методів аналітики мезо- та макроекономічних явищ і процесів з метою обґрунтування ефективних стратегій розвитку соціально-економічних систем в умовах глобалізації та євроінтеграції. Викладач, який вдало це використовує за допомогою новітніх технологій, завжди заслуговує повагу та вдячність здобувачів вищої освіти.

Література:

1. Когнітивна система. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 07.11.2023 року)
2. Larisa Izotova, Olena Kushchenko. Analytical methodology of international comparisons of the European Union Countries (Аналітична методологія міжнародних співставлень країн Європейського союзу). *Комерціалізація інновацій: захист інтелектуального капіталу, маркетинг та комунікації монографія* / за ред. к.е.н., доц. Сагер Л.Ю., к.е.н., доц. Сигиди Л.О. Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 133-140. <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/17621> (дата звернення 08.11.2023 року).

УДК 351

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Пеняк Ю. С., канд.екон. наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Розвиток освітньої теорії та практики вищої школи супроводжується численними проблемами і викликами. Так, основною проблемою сьогодення є фінансування, оскільки багато вищих навчальних закладів стикаються з фінансовими обмеженнями, що ускладнює підтримку високої якості освіти та розвиток інноваційних підходів. Разом з цим, зростаюча міжнародна співпраця та мобільність студентів вимагають розвитку нових моделей навчання та адаптації до міжкультурних викликів.

Освітня теорія та практика вищої школи постійно еволюціонують, віддзеркалюючи потреби сучасного суспільства та технологічні зміни. Саме тому, забезпечення високої якості навчання та оцінка навчальних досягнень студентів також є постійним викликом. Потрібно розвивати методики оцінки та забезпечувати ефективний контроль якості освіти.

Навчальні програми повинні бути постійно поновлюваними, щоб відповідати потребам сучасного суспільства та ринку праці, при цьому необхідним є залучення експертів та представників бізнесу для розробки актуальних курсів.

Динамічний світ вимагає від випускників вищих навчальних закладів широкого спектру компетентностей, включаючи навички комунікації, проблемного мислення та критичного аналізу. При цьому швидкий розвиток технологій вимагає постійного апгрейду інфраструктури та навчальних програм для ефективного використання цих можливостей.

Також, важливим питанням є - доступність освіти для всіх, а саме забезпечення рівного доступу до вищої освіти для всіх груп населення, включаючи тих, хто має обмеження чи знаходиться у вразливому стані. Тому, необхідним є розширення доступу до освіти шляхом створення онлайн-курсів і відкритих ресурсів. Забезпечення безкоштовної освіти для населення із низьким рівнем доходів.

Ці проблеми вимагають постійного вивчення та впровадження інноваційних рішень для покращення якості освіти вищого рівня. До основних напрямів вирішення даних питань можемо віднести:

1. Активне використання технологій. Сучасні технології, такі як онлайн-курси, відеолекції, віртуальні лабораторії та інші засоби, дозволяють студентам отримувати знання з будь-якого місця, зручного для них. Використання Інтернету та мобільних пристроїв робить навчання більш доступним.

2. Активне навчання. Замість традиційної лекційної моделі, багато університетів переходять до активного навчання. Це включає в себе проблемне навчання, проекти, співпрацю та інші методи, що сприяють активній участі студентів.

3. Індивідуалізоване навчання. Зростає популярність індивідуалізованого навчання, де студенти можуть вибирати курси та

шляхи навчання відповідно до своїх інтересів та потреб.

4. Міждисциплінарність. Сучасні проблеми часто вимагають міждисциплінарного підходу, і багато університетів активно сприяють співпраці між різними факультетами та відділеннями, що забезпечує інтеграцію знань з різних галузей для створення цілісного розуміння та розв'язання проблеми.

5. Акцент на навчанні навичкам. Підготовка до ринку праці вимагає розвитку практичних навичок. Вищі навчальні заклади стають більше орієнтованими на надання студентам можливостей розвивати навички, які будуть корисні на ринку праці. Розвиваються нові методи оцінки навчання, включаючи проектні роботи, портфоліо та засоби онлайн-оцінювання, що краще відображають знання та навички студентів.

6. Розвиток міжнародної співпраці. Це створює можливості для обміну студентами, викладачами та дослідниками, а також для отримання різноманітних міжнародних перспектив.

Отже, актуальні проблеми вищої освіти процесу включають в себе різноманітні аспекти, які потребують уваги і покращення. Наведені тенденції відображають сучасний стан вищої освіти та її реакцію на зміни в суспільстві та технологіях. Вищі навчальні заклади постійно працюють над адаптацією своїх програм та методів навчання, щоб надавати студентам якісну освіту, відповідну сучасним вимогам та змін у суспільстві.

Література:

1. Освіта України в умовах воєнного стану. *Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/* за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Богашко О. Л., к. е. н., доцент
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Модернізація системи вищої освіти України потребує вдосконалення якісної підготовки майбутніх фахівців із врахуванням управлінських та психологічних аспектів. На сучасному етапі одним із завдань модернізації освіти є піднесення її до рівня стандартів розвинених країн світу та інтеграція в міжнародний науково-освітній простір. У цьому контексті набуває наукової доцільності й суспільної своєчасності проблема розвитку вищої освіти в Україні, яка б відповідала потребам суспільства, утвердження серед інших держав в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Актуалізація дослідження проблеми розвитку вищої освіти в Україні зумовлена необхідністю подолання суперечностей між задекларованою спрямованістю освітнього процесу у сучасній вищій школі та недостатнім фінансуванням вищих навчальних закладів; традиційним інструментарієм навчання та необхідністю його модернізації відповідно до сучасних освітніх ідей і технологій, з урахуванням діагностики інтелектуальних, комунікативних та мотиваційних якостей майбутніх фахівців.

У контексті модернізаційних процесів, поступового, цілеспрямованого руху до євроінтеграції, є надзвичайно важливою для України проблема налагодження такого організаційного й економічного механізму освітньої діяльності, який би на основі принципів прозорості, відповідальності та результативності, сприяв оновленню змісту освіти

відповідно до принципів Болонської декларації, підвищенню рівня вищих навчальних закладів і досягненню соціальної справедливості у сфері освіти.

Пріоритетні цілі сучасної закордонної (європейської) освіти [2]:

- індивідуальний розвиток особистості, розкриття її потенціалу;
- задоволення потреб економіки у кваліфікованій робочій силі;
- соціальна інтеграція майбутнього фахівця як активного члена громадянського суспільства;
- прищеплення навичок самоосвіти, формування потреби навчання упродовж життя.

З огляду на те, що зміст освіти в Україні розвивається під впливом глобалізаційних чинників, модернізація вітчизняної освітньої галузі має відбуватися на прогностичних засадах, з урахуванням демографічних перспектив, тенденцій розвитку національної і світової економік, а також потреб сучасного ринку праці.

При цьому необхідно поєднувати прогресивні ідеї міжнародного виміру з національними цінностями, забезпечуючи інноваційний розвиток освіти як відкритої системи міжнародного співробітництва для збагачення форм і методів особистісного становлення молоді та її фахового зростання.

Система освіти в усіх розвинених країнах зазнає суттєвих змін не лише кількісних, а і якісних. Збільшуються чисельність молоді, охопленої навчанням, а також терміни освіти, ускладнюються її завдання. Економіка провідних європейських держав уже давно не потребує залучення підлітків і молоді до суспільного виробництва, доцільнішим стає продовжене навчання, післядипломна освіта з метою отримання найвищого професійного рівня.

Інтенсивний перебіг реформування вищої школи у XXI ст., на думку зарубіжних вчених, передбачає низку нових принципових положень:

а) ЗВО розвиватимуться насамперед як інституції безперервної освіти;

б) великого значення набуде перепідготовка і перекваліфікація дорослих фахівців;

в) курси навчання максимально індивідуалізують, із метою першочергового опанування студентами відповідних блоків змістових модулів;

г) навчальні дисципліни викладатимуть за новітніми технологіями тощо.

Характерною особливістю сучасних світових тенденцій розвитку вищої освіти стає зростання її економічної ефективності. Згідно з рекомендаціями Всесвітньої торговельної організації, в умовах міжнародного розподілу праці освіта відіграє все більше значення як своєрідна специфічна сфера послуг.

З метою підвищення якості вищої освіти в Україні визначено такі напрями [1; 2]:

- оснащення закладів вищої освіти апаратним і програмним забезпеченням, що дасть можливість створювати необхідні комунікації;
- залучення молоді до широкого вивчення природничих і математичних дисциплін;
- посилення зв'язків закладів освіти з промисловістю й бізнесом;
- поліпшення тендерного співвідношення та забезпечення;
- інтенсифікація вивчення іноземних мов шляхом удосконалення соціокультурного компонента змісту іншомовної освіти;
- використання новітніх технологій та інновацій;
- визначення умов для обмінів студентами та викладачами в рамках ЄС;
- оцінювання ступеня набуття студентами змісту вищої освіти.

Шляхи поліпшення якості сучасної вищої освіти [2]:

- додержання принципу соціальної справедливості (розширення доступу молоді до якісної освіти);
- соціалізація молоді; полікультурне навчання;
- модернізація змісту освіти;
- упровадження нових функцій і форм контролю й оцінювання.

Отже, доходимо висновку, що ключовим завданням розвитку вищої освіти в закордонні і в Україні є її якість, що забезпечується міжнародною спільнотою як пріоритет нарівні з добробутом і здоров'ям людини.

Національні системи гарантії якості повинні включати:

- визначення відповідальності органів та навчальних закладів;
- оцінку програм закладів, яка включає внутрішній контроль, зовнішню перевірку, участь студентів та публікацію результатів;
- міжнародну участь, співробітництво та створення спілок, що опікуються перевіркою якості.

Модернізація освітньої галузі України має здійснюватися на прогностичних засадах, ураховуючи демографічну ситуацію, тенденції розвитку національної і світової економіки, потреби ринку праці і творчого поєднання прогресивних ідей міжнародного виміру з вітчизняним освітнім досвідом. Держава та політично-керівні органи мають бути координаторами й авторами доцільних правил функціонування ЗВО усіх форм власності і своєрідними гарантами дотримання світових та національних стандартів тривалості, змісту і методів навчання.

Упровадження досвіду у розвиток вищої освіти України вимагає значних зусиль і матеріальних ресурсів. Для забезпечення ефективної реалізації та використання позитивних ідей європейського досвіду необхідно здійснювати практичні дослідження науково-методичного забезпечення навчального процесу, застосування інноваційних технологій навчання.

Література:

1. Богашко О. Л. Роль та функції університетів в умовах розвитку інновацій та економічного зростання на основі знань. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури»*, Львів 23–25 травня 2019 р. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 273– 274.

2. Вища освіта як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді : монографія / авт. кол. : М. Михальченко (керівник), Т. Андрущенко, В. Баранівський, О. Бульвінська [та ін.]. Київ : Педагогічна думка, 2012. 320 с.

УДК 378.1

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ І СТАЛІСТЬ: НОВИЙ ШЛЯХ ОСВІТНЬОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Токар І.І., асистент*

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В сучасному світі, де технології та суспільні цінності стрімко змінюються, роль вищої освіти стає все більш критичною для формування компетентних та відповідальних громадян. Стале розвиток суспільства вимагає нового погляду на навчання, де освітні інституції повинні активно впроваджувати студентоцентровані підходи для забезпечення якісної та адаптивної освіти.

Студентоцентрований підхід – це концепція, що ставить студента у центр освітнього процесу. Вона враховує індивідуальні потреби, інтереси

та стиль навчання кожного студента, забезпечуючи гнучкість та персоналізацію освіти. У такому підході навчання стає взаємодійною платформою, де викладач і студенти є співтворцями знань [1].

В умовах сталого розвитку суспільства, студентам необхідні навички, що виходять за межі традиційної академічної сфери. І саме студентоцентрований підхід дозволяє включити в навчальну програму елементи глобального громадянства, розвитку критичного мислення, та практичного застосування знань у реальних ситуаціях. Він сприяє гнучкості та різноманітності освітніх траєкторій, завдяки тому, що здобувачі вищої освіти мають можливість обирати курси, спеціалізації та формати навчання, які відповідають їхнім індивідуальним цілям і побажанням. Це допомагає створити унікальний освітній шлях для кожного студента.

Студентоцентрований підхід залучає студентів до активної участі у власному навчанні. Застосування інтерактивних методів, групових проєктів, та обговорень стимулює зацікавленість і розвиток критичного мислення, в результаті чого здобувач стає активним учасником процесу навчання, а не пасивним споживачем інформації.

Збільшення відповідальності та підзвітності є іншою ключовою характеристикою студентоцентризму. Студент відчуває себе відповідальним за свої навчальні досягнення та активно взаємодіє з викладачем для досягнення найкращих результатів. Також цей підхід передбачає систему менторства та підтримки, де викладачі виступають як наставники та порадики, що не лише сприяє академічному успіху, але й сприяє розвитку професійних та особистісних навичок студентів.

Сучасна освітня парадигма активно вітає студентоцентризм, покладаючи основний акцент на роль та вплив студента на всі аспекти навчання. У цьому підході саме студент стає ключовим фігурантом, керуючи змістом, методиками, матеріалами та темпами свого освітнього

шляху. Тобто однією з визначальних рис є перехід від пасивного сприйняття інформації до активного взяття відповідальності за власний навчальний процес. Здобувач виявляє активність у процесі навчання, що сприяє глибшому розумінню та вивченню предметів.

Самостійність і незалежність студента в студентоцентричному підході набувають особливого значення. Студент має можливість самостійно формувати свій навчальний шлях, враховуючи власні інтереси та потреби. Взаємозалежність і взаємоповага відіграють ключову роль у відносинах між викладачем і студентом. Спільна взаємодія та обмін думками сприяють ефективній передачі знань та взаємному розвитку.

Рефлексивний підхід до викладання та навчання визначається не лише зусиллями викладача, але й активною роллю студента у власному освітньому процесі. Відображення на власних навчальних досягненнях стає ключовим моментом для подальшого розвитку.

Таким чином, студентоцентризм – це філософія, де студент виступає як будівельник власного освітнього світу, а викладач – як партнер та наставник у цьому захопливому процесі. Безумовно, що такий підхід до організації вищої освіти в умовах сталого розвитку суспільства є ключовим компонентом формування гнучких, компетентних та відповідальних громадян. Забезпечуючи індивідуалізоване навчання та розвиваючи широкий спектр навичок, цей підхід створює освітнє середовище, де кожен студент може розкрити свій потенціал та підготуватися до викликів сучасного світу.

Література:

1. Сосницька Н., Глікман С. Студентоцентризований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/4127/1/2-378-382.pdf> (дата звернення: 12.11.2023).

ПЕРЕВАГИ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

*Приймак С.В. к.е.н., доцент
Гончарук С.М., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка*

В умовах інформатизації та глобалізації сучасного світу особливого значення та актуальності набуває дистанційне навчання. У зв'язку з цим, початок ХХІ століття ознаменувався новим витком дистанційної освіти. Це така форма навчання, яка є рівноцінною з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному, за технологіями дистанційного навчання такими як педагогічні та інформаційні технології. Інформаційні технології дистанційного навчання – це технології створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації і супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку [1].

Отже, дистанційне навчання (ДН) – це така сукупність технологій, яка забезпечує доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія здобувачів вищої освіти і викладачів в процесі навчання, надання їм можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, у процесі навчання.

Найбільшого поширення технології дистанційної освіти набули в країнах з добре розвиненою комп'ютерно-технічної архітектурою: США, Канаді, Великобританії, Німеччині. У той же час країни, що розвиваються, і мають величезну кількість населення (Китай, Індія),

використовуючи всі переваги доставки освітнього контенту через Інтернет, сформували так звані мега університети (університети з кількістю студентів не менше 100 тис. осіб).

Авторитетний фахівець в галузі дистанційної освіти Дж. Деніел вважає, що мега університети є кращими зразками глобальної системи навчання. Вони мають ще й такі особливі ознаки: активне застосування дистанційних освітніх технологій останнього покоління (на основі інформаційних технологій); відкритість; доступність освіти; гарантію високої якості навчання; наявність систем ефективної підтримки навчального процесу в країні, а також у філіях різних країн світу.

Для інтеграції освітніх ресурсів і координації зусиль щодо їх створення університети об'єднуються в національні та міжнародні консорціуми. Таким є Open Course Ware Consortium, до складу якого увійшли університети 46 країн світу, або японський OCW Consortium, члени якого відкрили доступ до 1500 курсів, 1285 з них японською мовою. Обсяг глобального ринку дистанційної освіти збільшується рік від року. Так, за даними компанії Global Industry Analysts, його оборот в світі в 2010 р. склав 52,6 млрд дол. До 2015 року корпорація прогнозувала ріст ринку до 107 млрд дол. на рік, що майже так і сталося. Станом на 2020 рік цей оборот подвоївся. Найбільший зріст ринку дистанційної освіти в країнах Азії: Індія (55%), Китай (понад 50%), Малайзія (понад 40%).

Дослідження показали, що дистанційна освіта зазнає сьогодні суттєвих змін, що здатні модифікувати її сутність і функції. По-перше, ринок зажадав від претендентів на робочі місця якісної закінченої освіти. Одночасне падіння життєвого рівня і повсюдне зростання цін створили умови, коли молодь позбавлена можливості відвідувати навчальні заклади через необхідність працювати заради виживання. ЗВО опинились на межі виживання через відсутність студентів, і тут

технології дистанційної освіти стали у нагоді. По-друге, події, що пов'язані з коронавірусом COVID-19, яскраво показали необхідність суттєвих змін у всіх сферах економіки, у т.ч. освіти.

Слід зауважити, що думка науковців та суспільства щодо дистанційної освіти на сьогодні кардинально розділилася. Одні вважають її освітою майбутнього, інші – загибель усієї системи освіти, принаймі в Україні. У зв'язку з цим доцільно розглянути переваги та недоліки дистанційної освіти (табл. 1) [2].

Таблиця 1 - Основні переваги та недоліки дистанційної освіти

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> ✓ вільний доступ до навчання з будь-якого місце де є інтернет, досить багато онлайн платформ та навіть університетів пропонують останнім часом безкоштовний доступ до своїх курсів, бібліотек, відеолекцій; ✓ гнучкість та адаптивність, курс можливо коректувати, змінювати, додавати новітню інформацію, адаптувати до вимог ринку праці; ✓ значна аудиторія (широта охоплення); ✓ можливість навчання у зручній для студента час, у комфортній обстановці: у студента є доступ до курсу в режимі 24/7; ✓ можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності, онлайн курси можуть використовуватися не лише студентами, но і робітниками, що бажають підвищити свою кваліфікацію, навіть домогосподарками; ✓ можливість навчання студентів з фізичними вадами, тобто можна ефективно використовувати для інклюзивної освіти; ✓ індивідуальний темп навчання, який обирає сам студент; ✓ зниження загальних витрат на навчання; ✓ індивідуальний підхід до кожного студента; ✓ зручність для викладачів. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ відсутність безпосереднього контакту між викладачем та студентом: при дистанційному навчанні деякі форми не використовують прямого контакту викладача і студента, що може створювати психологічний дискомфорт та відчуття взаємодії лише з інформаційною системою, а не з живою людиною; ✓ необхідна внутрішня мотивація для навчання та жорстка самодисципліна, для вирішення цієї проблеми за кожним студентом закріплюється «тьютор», що допомагає йому пройти навчання, контролюючи важливі терміни здачі завдань та мотивуючи студента до навчання; ✓ проблема ідентифікації користувача; ✓ недостатній рівень практичних навичок роботи з сучасними платформами дистанційного навчання; ✓ відсутнє «емоційне забарвлення» процесу передачі знань; ✓ відсутній розвиток комунікативних навиків; ✓ відсутність соціальної взаємодії, навчання стає більш індивідуальним.

Зважаючи на усі «за» і «проти» дистанційна освіта показала, наскільки важлива наявність дистанційного навчання в закладах освіти. Завдяки такій інноваційній технології стало можливим продовжити

навчання студентів.

Отже, розглянемо, які на наш погляд існують проблеми при дистанційному вивченні облікових дисциплін. Відповідно до навчального плану підготовки фахівців спеціальності 071 «Облік і оподаткування» здобувачі вищої освіти вивчають повний цикл обліково-аналітичних дисциплін, до складу якого входять такі класичні предмети як «Бухгалтерський облік», «Фінансовий облік», «Управлінський облік», «Звітність підприємств», «Облікова політика підприємства», «Міжнародні стандарти фінансової звітності», «Облік і оподаткування за видами економічної діяльності», «Аудит», «Організація та методика аудиту», «Економічний аналіз», «Фінансовий аналіз», «Судово-бухгалтерська експертиза», «Облік в ДСЕ» та ін.

Обліково-аналітичні дисципліни мають свою специфіку в процесі підготовки їх навчально-методичного забезпечення. Це пов'язано з постійними змінами в обліково-податковій політиці України, контрольно-ревізійній та аудиторській діяльності різних структур, банківській діяльності, із змінами та доповненнями в багатьох законодавчих та нормативних документах. Тому викладачам необхідно постійно доопрацьовувати пакет їх навчально-методичного забезпечення. Автори-розробники електронного навчально-методичного забезпечення повинні постійно вносити зміни до них з метою дотримання професійного рівня навчально-методичного забезпечення. Оскільки сучасні бухгалтери-аналітики повинні вміти не тільки вести бухгалтерський облік, складати звітність, аналізувати діяльність підприємства, проводити аудит, але вміти опрацьовувати отриману інформацію з метою розробки та впровадження науково-обґрунтованих управлінських рішень для поліпшення діяльності підприємства, підвищення її прибутковості та рентабельності.

Наступна проблема має методологічний характер. Дистанційне

навчання потребує інших підходів. Це стосується планування навчального процесу, розподілу бюджету часу на лекції, практичні заняття, консультації і самостійну роботу. Традиційні лекції неефективні; на практичні заняття і самостійну роботу студент витрачає значно більше часу; зростає потреба в індивідуальних консультаціях викладача. Слід враховувати і нерівні можливості здобувачів освіти, зумовлені наявністю або відсутністю відповідних гаджетів та якістю доступу до Інтернет. Існують і інші проблеми, пов'язані з дистанційним проведенням лекцій та практичних занять. Для прикладу презентація порядку заповнення первинних документів, облікових реєстрів, форм звітності, які не можливо показати через їх розгорнутість та ін.

Однією із найсуттєвіших проблем є діагностика результатів навчання. МОН України підготувало спеціальні рекомендації з цього приводу, зробивши застереження: «...рекомендації доповнюють, але не замінюють ті кращі практики та рішення, що їх заклади освіти вже розробили та впровадили в умовах карантинних обмежень». Оцінювання рівня знань здобувачів вищої освіти є надзвичайно важливим і відповідальним процесом.

Незважаючи на певні проблеми дистанційне вивчення облікових дисциплін на сьогодні є можливим завдяки існуванню мережі Інтернет, інформаційно-комунікаційних технологій, спеціальних освітніх (навчальних) платформ та достатнього рівня підготовки суб'єктів освітнього процесу.

Література

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні: Постанова МОН України від 20 грудня 2000р. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo /00.html>
2. Переваги і недоліки дистанційного навчання. URL : <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/adv/46958/>

УДК 377, 378.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІН, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ,
ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ СФЕР
ЕКОНОМІКИ**

*Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Хорошилова І.О., к.е.н., доцент,
Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасний стан методики навчання в вищих навчальних закладах демонструє, що викладачі все активніше використовують інноваційні методи в процесі роботи. Сьогодні, коли наша держава переживає страшну війну, на жаль, використання традиційних методів викладання не є можливим, тому слід оптимізувати всі сили та можливості для забезпечення навчального процесу. Глобалізація та європейська інтеграція України ставлять перед нами безліч викликів, серед яких найбільш суттєвими, з нашої точки зору, є відновлення економіки країни, конкурентоспроможності її потенціалу, для чого, окрім значних обсягів інвестування в розвиток сучасних галузей виробництва, потрібні сучасні висококваліфіковані фахівці. Невід'ємною частиною навчальних планів з підготовки таких фахівців є цикл дисциплін, що стосуються аспектів податкової системи, податкового планування та питань оподаткування різних сфер економіки, зокрема, автомобільно-дорожнього комплексу.

Означні питання мають важливе стратегічне значення, оскільки додержання балансу інтересів держави, юридичних та фізичних осіб дозволяє одночасно забезпечити не лише масив облікової інформації стосовно стану господарюючих об'єктів, а й достатність податкових

надходжень для фінансування суспільних потреб і зацікавленість підприємств щодо продовження й розширення їх господарської діяльності в правовому полі. Ефективно діюча податкова система є дієвим інструментом у функціонуванні будь-якої держави. Становлення і розвиток податкової системи України на кожному етапі відбиває ті завдання та намагання, які визначаються державною та економічною політикою з урахуванням трансформаційних процесів, внаслідок чого податкова система розглядається і як елемент фінансової системи держави, і як інструмент реалізації фінансової політики. У такому контексті вивчення функціонування податкової системи, її складових стає важливим для розуміння всієї фінансової системи держави. В свою чергу, проблема податкового тягара на підприємства полягає у високих ставках і чисельності податків, у неузгодженості правил оподаткування із методикою бухгалтерського обліку. Тому дослідження проблем податкового планування, оптимізації податкових платежів в бюджет, рівномірного їх розподілу протягом періоду діяльності підприємства є актуальним і своєчасним як з теоретичної, так і з практичної позиції. Сучасне підприємництво потребує науково обґрунтованої методики раціоналізації податкового навантаження.

Тому не випадково компетентність включає у себе не лише знання та їх розуміння в академічній сфері, а й уміння застосовувати ці знання на практиці в конкретних ситуаціях, а також охоплює цінності як невід'ємну складову сприйняття світу та взаємодії з іншими у соціальному контексті. Поняття «компетенція» охоплює не лише когнітивні й технологічні аспекти, але й мотиваційні, етичні, соціальні та поведінкові складові. Це результат освіти, знання, навички та система цінностей, що визначає певний рівень професійної та особистісної готовності. У формуванні компетентності важливу роль відіграють не лише зміст освіти, але й оточення навчальних закладів, організація освітнього процесу та

використання освітніх технологій, включаючи самостійну роботу студентів. Важливо підкреслити універсальний, комплексний характер компетентності у контексті таких понять, як «знання», «уміння» та «навички».

Ключові компетенції, якими повинен володіти здобувач даних дисциплін:

Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері професійної діяльності з обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог;

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

Здатність спілкуватися іноземною мовою;

Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

Здатність проведення досліджень на відповідному рівні;

Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

Здатність працювати в міжнародному контексті;

Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Національна система підготовки спрямована на формування у майбутніх фахівців не лише системи знань, відповідності зовнішнім вимогам, а також спеціальних умінь та навичок. Крім відповідного рівня теоретичної підготовки, ключовим аспектом стає їх власна особистість: моральні цінності, світогляд, самооцінка, мотивація до впровадження інновацій та інше. Модернізація освіти відбувається через використання

компетентнісного підходу, який спрямований на розвиток професійної компетентності як складової особистості майбутнього фахівця, яка визначає його інтеграцію у професійне середовище та в різні соціальні контексти.

У формуванні професійної компетентності важливо враховувати орієнтацію особистості майбутнього бухгалтера, зокрема їх мотиви, потреби та суспільні очікування, які визначають їхню поведінку та цінності. Основою професійної спрямованості є зацікавленість майбутнього економіста у обраній професії, що відображається у їхньому ставленні до співробітників, бажанні навчатися та покращувати свої навички. Лише враховуючи ці аспекти можна стверджувати, що професійна компетентність сформується на високому рівні, дозволяючи економістові, зокрема бухгалтерові, якісно виконувати професійні завдання.

Так, форми та методи навчання та виховання важливі для успішного розвитку не лише професійних компетентностей, але й особистісних якостей у студентів вищих навчальних закладів. Це є ключовим показником їхнього професійного зростання. Оскільки сучасна освіта встановлює високі вимоги до майбутніх фахівців, поняття "професійна компетентність" постійно має оновлюватись та розвиватись, відповідаючи потребам сучасного світу та ринку праці.

Література:

1. Іщенко Л. В. Методика викладання фахових дисциплін у ВНЗ: навчальний посібник. Умань 2016. 99 с.

2. Краус К. М., Краус Н. М., Болдирєва Л. М. (2019). Цифрові компетенції в сфері вищої освіти: задум, реалізація, результат. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, № 1 (106). С. 132–138.

3. Шигун, М. М. (2017). Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація: європейські орієнтири. наук.-практ. інтернет-конф. Тернопіль: ТНЕУ, С. 335-337.

УДК 378.147

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ В ХНАДУ

Костенко Ю.О., к.т.н., доцент

Поясник Г.В., к.т.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Основним завданням кожного вищого навчального закладу є підготовка компетентних фахівців майбутнього, які зможуть своєчасно реагувати на якісні зміни в характері та змісті своєї роботи, а також на зміни в професійному середовищі та суспільстві. Важливість адаптації до цих змін зумовлює необхідність пошуку шляхів удосконалення підготовки здобувачів з урахуванням міжнародного і вітчизняного досвіду та сучасних досягнень в галузі інформаційних технологій.

Невід'ємною складовою освітнього процесу у вищих навчальних закладах є самостійна діяльність здобувачів. Тому стаття 50 Закону України «Про вищу освіту» передбачає самостійну роботу як одну з чотирьох форм організації освітнього процесу. [1].

Нами проведено певний аналіз організації самостійної роботи здобувачів у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ). Нормативне забезпечення організації самостійної роботи здобувачів у ХНАДУ спирається на Закон України «Про вищу освіту», згідно з яким розроблені відповідні Положення (рис. 1).

Самостійна робота здобувача є невід’ємною складовою освітнього процесу у ХНАДУ, в процесі якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом НПП, але без його безпосередньої участі. є основним засобом засвоєння навчального матеріалу в час, вільний від обов’язкових навчальних занять (позааудиторної навчальної роботи). Самостійна робота «... спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття і удосконалення практичних навичок та умінь відповідно до обраного напрямку підготовки» [2].

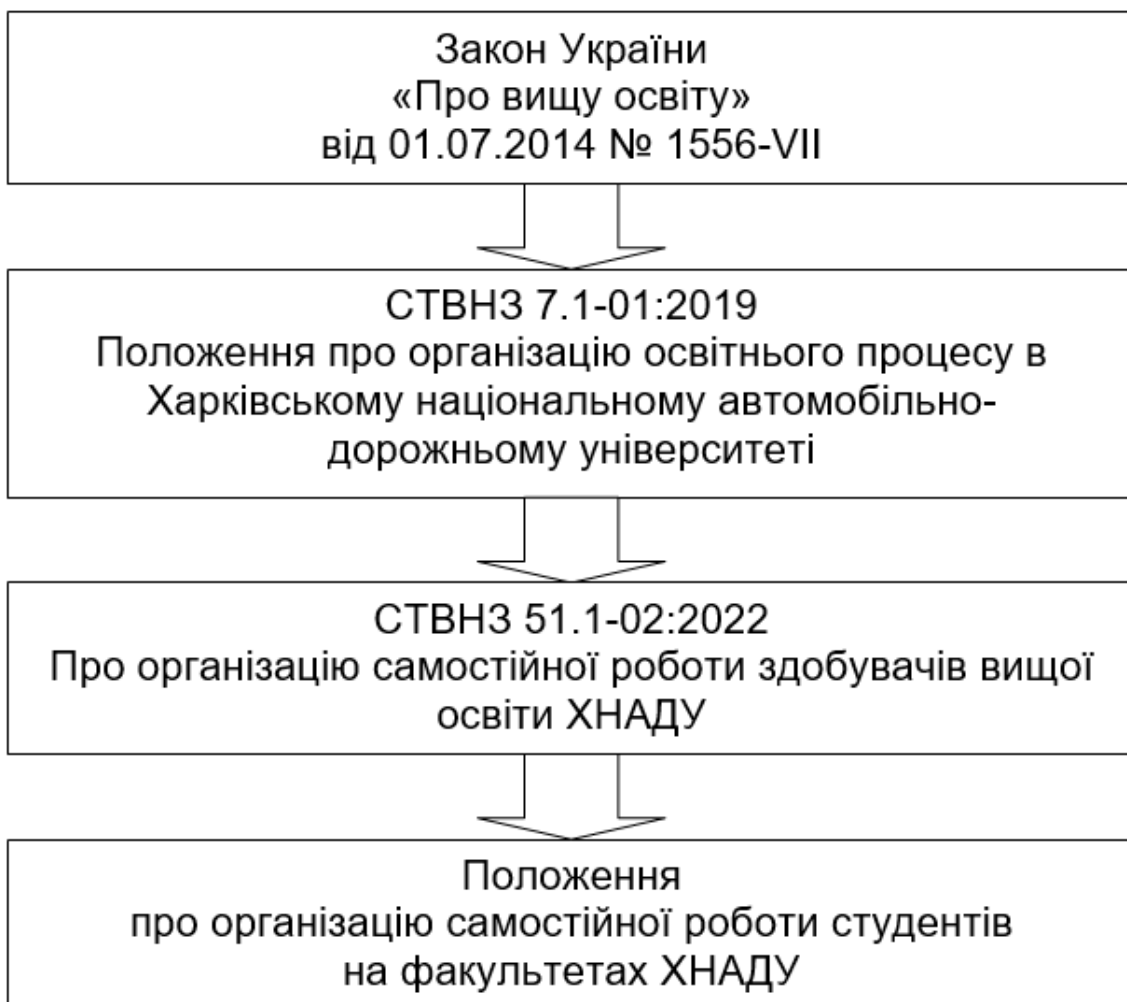

Рисунок 1 - Нормативне забезпечення організації самостійної роботи здобувачів у ХНАДУ (складено авторами за [2, 3])

На рисунку 2 наведена схема забезпечення організації самостійної роботи здобувачів у ХНАДУ.

Виходячи з забезпечення організації самостійної роботи здобувачів можна визначити основні умови ефективності.

I. Розробка кафедрами навчально-методичних матеріалів для організації самостійної роботи:

- зрозуміле формулювання мети, завдань самостійної роботи, форм і методів її перевірки;
- оптимальний зміст і обсяг самостійної роботи;
-

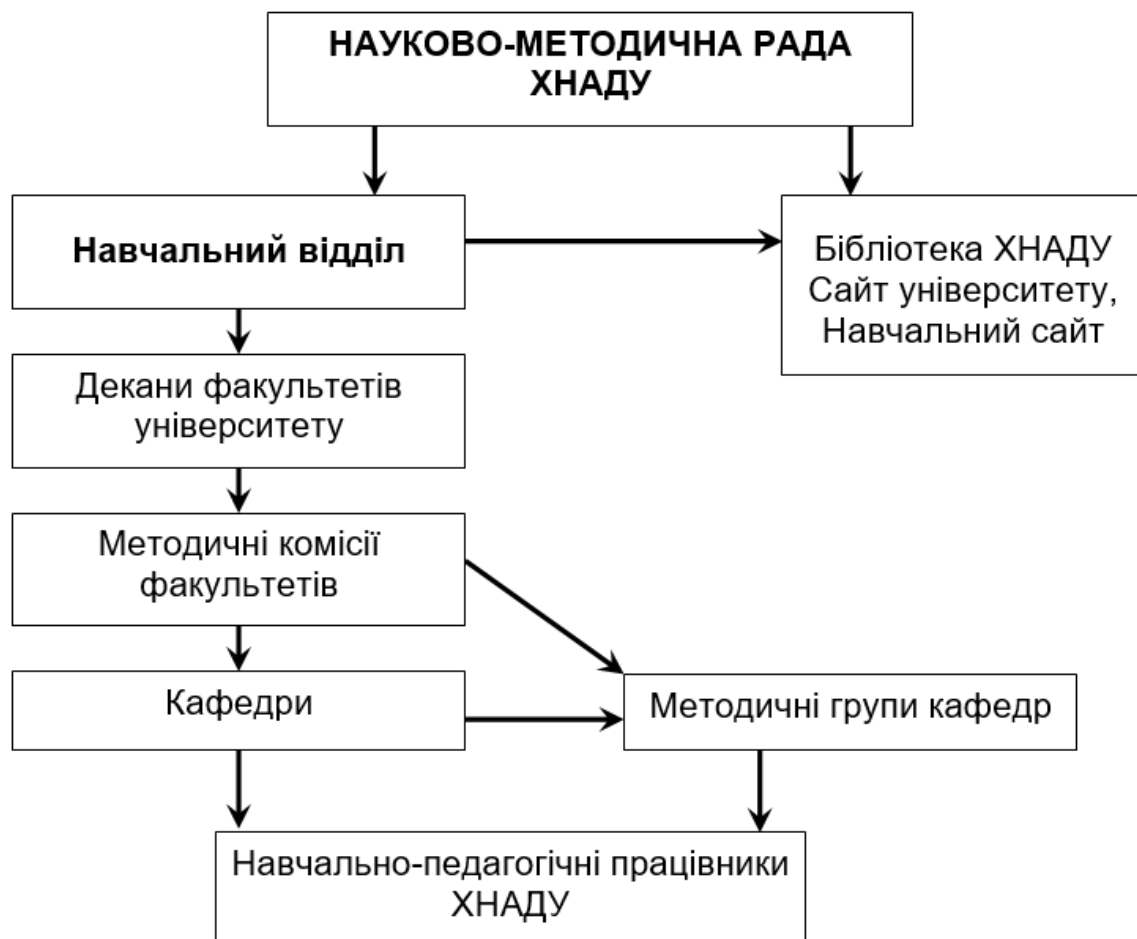

Рисунок 2 - Схема забезпечення організації самостійної роботи здобувачів у ХНАДУ (складено авторами за [2, 3])

- завдання творчого характеру, виконання яких не вимагає дії за готовим зразком, а зумовлює використання знань у інших ситуаціях;

II. Розміщення навчально-методичних матеріалів для організації самостійної роботи для опрацювання здобувачами (Навчальний сайт ХНАДУ, друковані видання).

III. Постійний контроль на початку кожного заняття та оцінювання самостійної роботи.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1 556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (дата звернення: 15.10.2023).

2. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті: СТВНЗ 7.1-01:2019. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_7_1_02_new.pdf (дата звернення: 15.10.2023).

3. Про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти ХНАДУ: СТВНЗ 51.1-02:2022. URL: https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/user_upload/stvnz_51_1-02.pdf. (дата звернення: 15.10.2023).

СЕКЦІЯ 3

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

СТЕЙКХОЛДЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ: КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ РОЗРОБКИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ В ЗВО

*Криворучко О.М., д.е.н., професор,
Бочарова Н.А., к.е.н., доцент
Харківській національній автомобільно-дорожній університет*

З врахуванням швидкого розвитку сучасного освітнього середовища, важливість активної участі різноманітних стейкхолдерів у розробці та вдосконаленні освітніх програм у вищих навчальних закладах надзвичайно висока. Цей процес стає ключовим для забезпечення актуальності, релевантності та ефективності навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам та потребам ринку праці. У даній роботі розглядається проблематика стейкхолдерської взаємодії як вирішального елемента в процесі розробки освітньої програми в вищому навчальному закладі. Взаємодія зі стейкхолдерами відкриває широкі можливості для впровадження інноваційних підходів, врахування різноманітних точок зору та поглиблення аналізу сучасних освітніх тенденцій. Однак, цей процес також вимагає компетентності, стратегічного планування та врахування інтересів всіх зацікавлених сторін. Розгляд цієї проблематики має на меті виявлення оптимальних підходів до ефективної стейкхолдерської взаємодії у процесі формування освітньої програми та підвищення якості навчального процесу в цілому [1-5].

Для роботодавців дуже актуальною є розробка освітньої програми «Менеджмент організацій і адміністрування», тому що освіта у галузі Менеджменту організацій і адміністрування надає студентам важливі навички для успішної роботи в сучасному бізнес-середовищі. Роботодавці цінують випускників цієї освітньої програми за їхні знання у сферах

стратегічного планування, ефективного управління ресурсами, комунікаційних навичок та здатності працювати в команді. Випускники програми Менеджмент організацій і адміністрування володіють навичками аналізу бізнес-процесів, прийняття стратегічних рішень та організації робочого процесу. Вони також володіють навичками управління людськими ресурсами та вміють працювати з різними типами людей та персоналом.

Загалом, випускники цієї освітньої програми представляють цінну кадрову базу для компаній, оскільки вони готові до викликів сучасного бізнесу та можуть приносити вагомий вклад у подальший розвиток організації.

Роботодавці мають численні мотивації для співпраці з вищими навчальними закладами (ЗВО). Наприклад:

1. Надання актуальних знань: Співпраця з ЗВО дозволяє роботодавцям впливати на навчальні програми та забезпечити, що вони відповідають потребам сучасного ринку праці. Це може включати в себе оновлення курсів, впровадження нових технологій та методів роботи.

2. Доступ до підготовлених кандидатів: Співпраця з ЗВО відкриває можливість впливати на формування навчальних програм та відбір студентів для підготовки кадрів, що відповідають специфічним потребам компанії.

3. Можливість підвищення рівня кваліфікації співробітників: Роботодавці можуть надати працівникам можливість навчатися в ЗВО для підвищення кваліфікації, що впливає на розвиток їхніх навичок та вмінь.

4. Доступ до дослідницьких розробок: ЗВО часто здійснюють дослідження в різних галузях. Роботодавці можуть скористатися цим для отримання доступу до нових технологій, інноваційних рішень та інших корисних розробок.

5. Побудова бренду роботодавця: Співпраця з вищими навчальними

зкладами може покращити репутацію компанії як місця, де цінують освіту та надають можливості для професійного розвитку.

6. Розвиток інноваційного середовища: ЗВО можуть бути осередками інновацій та творчості. Співпраця з ними може сприяти обміну ідеями та сприяти розвитку новаторських проектів.

7. Спільні проекти та дослідження: Роботодавці можуть співпрацювати з ЗВО над конкретними проектами, що може призвести до створення нових продуктів, технологій або послуг.

Співпраця з вищими навчальними закладами може мати важливе значення для розвитку бізнесу, забезпечуючи компанію актуальними знаннями та талановитими кадрами.

Наукові розробки, які пропонує освітня програма, представляють собою важливий потенціал для впровадження на підприємствах відповідно до їхніх специфічних потреб та галузевих особливостей.

1. Методологія та організація наукових досліджень: Ця дисципліна надає методи та інструменти для проведення ефективних наукових досліджень, які можуть бути використані для вирішення конкретних бізнес-завдань та покращення роботи підприємства.

2. Стейкхолдер-менеджмент і сталий розвиток: Розуміння та ефективне керування стейкхолдерами може допомогти підприємству впроваджувати принципи сталого розвитку, підвищуючи свою соціальну відповідальність та довгострокову стійкість.

3. Управління ланцюгами постачань: Оптимізація ланцюгів постачань може поліпшити ефективність та конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації та зростаючої складності постачальницької мережі.

4. Менеджмент організацій і бізнес-адміністрування: Знання та практичні навички у цій галузі можуть бути використані для оптимізації внутрішніх процесів, підвищення продуктивності та досягнення

стратегічних цілей.

5. Психологія лідерства і комунікацій: Розуміння психологічних аспектів управління та комунікацій може покращити відносини в колективі, підвищити мотивацію співробітників та забезпечити ефективне керування.

6. Інформаційні системи і технології в менеджменті: Використання сучасних інформаційних технологій може полегшити управлінські процеси та покращити прийняття рішень.

7. Управління проєктами і змінами: Компетентність у цій області може допомогти підприємству ефективно впроваджувати нові ініціативи та змінювати бізнес-процеси для досягнення стратегічних цілей.

8. Логістичне адміністрування: Оптимізація логістичних процесів може поліпшити управління постачаннями та складсько-логістичною діяльністю.

Ці наукові розробки можуть бути важливими для вдосконалення управлінських практик та оптимізації роботи підприємства. Їх впровадження може призвести до покращення ефективності, зростання конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей. Залежно від конкретних потреб та специфіки підприємства, різні аспекти цих наукових розробок можуть бути використані для оптимізації конкретних процесів та вирішення бізнес-завдань. Важливо наголосити, що впровадження наукових розробок повинно бути спрямоване на досягнення конкретних цілей підприємства і враховувати його конкретні потреби та можливості.

Удосконалення якості освіти та впровадження сучасних методів навчання є актуальною проблемою сучасності. Важливість стейкхолдерської взаємодії в процесі розробки освітніх програм у вищих навчальних закладах не може бути недооціненою. Виважене врахування потреб, очікувань та думок всіх зацікавлених сторін відкриває шлях до створення дієвих та сучасних навчальних курсів.

Виявлено, що ефективна стейкхолдерська взаємодія вимагає систематичного планування, відкритого спілкування та врахування різноманітних поглядів. Спільна робота з представниками галузі, викладачами, студентами та іншими стейкхолдерами сприяє формуванню програм, що відповідають найвищим стандартам якості.

Також слід відзначити, що успішна реалізація освітньої програми залежить від здатності управляти різноманітністю інтересів та потреб стейкхолдерів. Правильне врахування цих факторів сприяє вдосконаленню процесу навчання та підготовці кваліфікованих фахівців.

Загалом, стейкхолдерська взаємодія є невід'ємною частиною розробки освітніх програм та впровадження сучасних навчальних підходів. Вона сприяє підвищенню якості освіти та формуванню висококваліфікованих кадрів, готових відповідати викликам сучасного світу.

Література:

1. Аблязова Н. Сучасні механізми збалансування вищої освіти та ринку праці. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. №4. С. 15–22.
2. Кравченко О., Карпич І. Інтеграція діяльності роботодавців та закладів вищої освіти: локальний досвід. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. 2022. № 13. С. 37-45.
3. Мосьпан Н. Вища освіта та ринок праці в Україні: десятиліття взаємодії. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 1 (32). С. 20-36.
4. Нові освітні програми – як покращити співпрацю роботодавців та ЗВО. Режим доступу: <https://www.industry4ukraine.net/publications/yak-pokrashhyty-spivpraczyu-robotodavcziv-ta-zvo/>
5. Чорнодід І. Взаємодія системи освіти та ринку праці: проблеми та перспективи. *Економічний дискурс: Міжнародний науковий журнал*. 2021. № 3-46. С. 87–95.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ШЛЯХУ СТУДЕНТА

*Яновська С.Г., ст. викл.
Бредіхіна М.В., здобувачка вищої освіти
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна*

У сучасному освітньому середовищі актуальною є проблема формування індивідуальних освітніх траєкторій для кожного учня, оскільки це відображає потреби, інтереси та можливості кожної особистості [1]. Психологічний аспект цього процесу відіграє надзвичайно важливу роль у становленні компетентних та самореалізованих особистостей. Метою є розгляд психологічних аспектів формування індивідуальних освітніх траєкторій, виявлення їх впливу на розвиток та навчання студентів.

До психологічних аспектів індивідуальних освітніх траєкторій студента слід віднести:

- вплив психологічних особливостей студента на формування його освітнього шляху;
- взаємозв'язок індивідуальних особливостей та навчальних можливостей студента.

У формуванні цих аспектів важливу роль займає викладач, це:

- використання педагогічних методів, спрямованих на індивідуалізацію навчання;
- психологічні підходи до розвитку талантів та підтримки самореалізації студентів.

Результатом цих процесів є розвиток інтелектуальних та соціальних компетенцій студентів. До них відносять:

- вплив індивідуальних освітніх траєкторій на когнітивні здібності та розвиток мислення;
- формування комунікативних навичок та розвиток емоційного інтелекту;
- психологічні підходи до розвитку талантів та підтримки самореалізації студентів;
- розвиток інтелектуальних та соціальних компетенцій студентів;
- вплив на когнітивні здібності та розвиток мислення;
- формування комунікативних навичок та розвиток емоційного інтелекту [2].

Підсумовуючи дослідження психологічних аспектів формування індивідуальних освітніх траєкторій, слід відзначити, що врахування особистих потреб та можливостей студентів сприяє їхньому ефективному розвитку інтелектуальних та соціальних компетенцій. Важлива роль викладача у виявленні індивідуальних особливостей та роботі над ними надає можливість створювати сприятливі умови для саморозвитку та самовдосконалення студентів. Таким чином, психологія формування індивідуальних освітніх траєкторій є невід'ємною частиною сучасної освітньої системи, спрямованою на розвиток гнучких та адаптивних особистостей.

Література:

1. Пришляк А., Кунанець Н., Пасічник В. Інтелектуальна система формування персональних освітніх траєкторій у галузі ІТ *Information systems and networks* Issue 7, 2020 <https://doi.org/10.23939/sisn2020.07.042>

2. Дороніна О. А. Розвиток дослідницьких компетентностей молоді в освітньому середовищі як засіб формування інтелектуального капіталу *Економіка і організація управління* № 2(50) 2023. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.1>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

*Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

На сучасному етапі цифровізація розвивається досить високими темпами. І це не може не позначитися на розвитку сфери освіти, де нові технології також змінюють способи викладання та навчання. Завдяки процвітанню технології штучного інтелекту (ШІ), її застосування в освіті розширюється, забезпечуючи можливості для організації індивідуального навчання, надання динамічних оцінок і полегшення значущої взаємодії в онлайн, мобільному або змішаному навчанні. Зростаюче застосування ШІ в освіті вимагає міждисциплінарних підходів. Також варто зазначити, що інновації з використанням ШІ залишаються на ранній, експериментальній стадії, тому можливості цих технологій сьогодні ще реалізовані далеко не повною мірою. З цієї причини дослідники сьогодні роблять спроби вирішення низки завдань:

- поводити детальний аналіз технологій ШІ з метою систематизації їхніх освітніх додатків і переваг;
- сприяти спілкуванню та співпраці між зацікавленими сторонами в різних галузях знань;
- налагодити плідну співпрацю в галузі досліджень, розробок, впровадження та оцінки застосування технологій ШІ в освітньому процесі.

На сьогодні технології ШІ знаходять застосування в найрізноманітніших предметних галузях, таких, як економіка, медицина, мистецтво, спорт, інженерія, математика, іноземна мова, бізнес, історія

тощо.

Технологія штучного інтелекту відкриває перед освітою практично необмежені можливості. Дослідники вказують на широкий спектр застосувань ШІ в освіті, включно з такими типами технологій навчання:

- чат-бот;
- експертні системи;
- інтелектуальні наставники або агенти;
- машинне навчання;
- персоналізовані системи навчання або середовища тощо.

Зазначені технології також досить активно застосовуються під час викладання економічних дисциплін, проте їх застосування не завжди є результативним. Розглянемо це питання детальніше.

1. Чат-бот. Одне з досліджень було присвячене виключно чат-ботам в освіті та не було напряму пов'язане з результатами навчання. Під час дванадцятитижневого експерименту дослідники перевірили вплив партнерів чат-ботів порівняно з партнерами-людьми на інтерес учнів економічного факультету до курсів іноземної мови за участю 122 студентів [1]. Дослідження показало, що інтерес студентів впав через тиждень із чат-ботом, а моделювання структурними рівняннями показало, що інтерес до завдання передбачав майбутній інтерес до курсу за умов людського партнера, в той час як за умов партнера з чат-ботом це не так. Хоча дослідники пов'язують зниження інтересу з ефектом новизни, це потребує додаткових емпіричних досліджень для вивчення впливу чат-ботів на освіту.

2. Експертна система. Дослідження застосування технологій ШІ у викладанні економічних дисциплін показало, що динамічні цілісні експертні системи можуть допомогти в педагогічному плануванні та повністю розкрити потенціал систем управління навчанням. Так, структурні характеристики експертної системи можуть моделювати

взаємодію користувачів у рамках системи навчання і, таким чином, полегшувати та покращувати процес викладання та навчання на економічних факультетах вишів.

3. Інтелектуальні наставники або агенти. Інтелектуальні викладачі або агенти надають учням індивідуальні, своєчасні та відповідні матеріали, рекомендації та відгуки. При цьому, в літературі вказується на змішані наслідки його впливу на навчання. Було зроблено висновок, що метакогнітивні підказки, які надає інтелектуальна система навчання, не покращують успішність студентів, проте практика і дієвий зворотний зв'язок мають важливе значення в інтелектуальній системі навчання для поліпшення розуміння матеріалу, що вивчається.

4. Машинне навчання. Окремими авторами алгоритми машинного навчання було використано для прогнозування ставлення студентів економічного факультету бакалаврату до освітніх застосунків хмарних сервісів мобільних обчислень на основі їхньої поведінки під час управління інформацією з точністю 74 % [2].

5. Персоналізовані системи навчання або середовища (PLS/E) Більшість дослідників доходить висновку, що персоналізовані системи або середовища навчання (PLS/E) полегшують взаємодію та покращують досвід електронного навчання. Окремі автори [3] вивчали вплив PLS на 110 студентів бакалаврату протягом двох семестрів. Вони виявили, що система PLS допомогла учням досягти бажаних результатів навчання і, як повідомляється, також покращила їхній навчальний досвід.

В іншому дослідженні автори також виявили, що персоналізоване мобільне навчання за допомогою ШІ та доповненої реальності (AR) поліпшило навчальний процес, а також результати навчання [4].

6. Візуалізації та віртуальні середовища навчання (VLE). Разом зі сплеском технологій віртуальної реальності (VR) дослідження почали вивчати потенційні переваги візуалізації та VLE з ШІ в освіті. Студенти

позитивно поставилися до отримання досвіду навчання у VLE, і вони повідомили, що це сприяло їхній співпраці з викладачами в процесі навчання.

Студенти бакалаврату, які навчаються з використанням ШІ та віртуальної реальності, також показали кращі результати в розумінні досліджуваного матеріалу. Застосування VR також дало змогу зробити висновок, що технологія штучного інтелекту з візуалізацією допомагає як дітям, так і дорослим з аутизмом, виступаючи як засіб соціальної комунікації.

Загалом, останнім часом дедалі більше вчених зазначають, що ШІ дає викладачам кращі способи викладання та навчання. Завдяки масштабованим додаткам ШІ змінює освітню практику в усьому світі. Сьогодні застосування знаходить безліч додатків ШІ для різних цілей, як-от профілювання студентів, прогнозування успішності, оцінка навченості, персоналізація, адаптивне навчання та багато іншого. Очевидно, що системи штучного інтелекту можуть аналізувати введені студентам дані та миттєво надавати коригувальний зворотний зв'язок, генерувати автоматичний підрахунок відповідей і виставляти оцінки тощо.

Завдяки широкому спектру технологій, можливостей і функцій розвиток штучного інтелекту відкриває перед освітою захоплюючі можливості. Щоб повністю реалізувати його потенціал для освіти, вкрай важливо усунути розрив між технологічними інноваціями ШІ та його освітніми додатками. Для студентів економічних факультетів ЗВО ШІ може реалізувати такі функції: сприяти різноманітній взаємодії, підвищувати їхню залученість у навчальний процес, створювати адаптивні навчальні матеріали, пропонувати метакогнітивні підказки, забезпечувати збагачене навчальне середовище та покращувати результати навчання.

Для викладачів ШІ може надавати прогностичні моделі, виявляти обдарованих студентів або студентів із груп ризику, відстежувати прогрес

навчання, створювати персоналізовані навчальні матеріали, оцінки та відгуки, а також миттєво аналізувати масштабовані дані для оцінки або адміністративних цілей. Навчальні середовища із застосуванням ІІІ можуть генерувати візуальний зворотний зв'язок і збагачувати процес навчання за допомогою технологій візуалізації та імерсивних технологій.

Таким чином, для подальшого просування технологій ІІІ в галузі освітнього процесу у ЗВО економічного профілю найважливішою ініціативою є залучення викладачів і дослідників у галузі освіти до всебічної участі в процесі технологічних інновацій, активного пошуку інформації від освітніх спільнот та інтеграції теоретичних, концептуальних, практичних і емпіричних даних.

Література:

1. Fryer K., Ainley M., Thompson A., Gibson A., Sherlock Z. Stimulating and sustaining interest in a language course : An experimental comparison of Chatbot and Human task partners *Computers in Human Behavior*. 2017. №75. P. 461-46.
2. Arpacı C. A hybrid modeling approach for predicting the educational use of mobile cloud computing services in higher education. *Computers in Human Behavior*. 2019. №90. P. 181-187.
3. Köse A. Intelligent e-learning system for improving students' academic achievements in computer programming courses. *International Journal of Engineering Education*. 2016. №32. P. 185-198.
4. Köse A. An augmented-reality-based intelligent mobile application for open computer education. *Mobile Technologies and Augmented Reality in Open Education Advances in Educational Technologies and Instructional Design*. 2017. P. 154-174.

**ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

*Федотова І.В., д.е.н., доцент, Бочарова Н.А., к.е.н., доцент
Харківській національній автомобільно-дорожній університет*

Сучасна освітня парадигма вимагає постійної адаптації навчального процесу до змінних вимог суспільства та ринку праці. Забезпечення досягнення програмних результатів навчання в умовах освіти для професійної підготовки стає стратегічним завданням, оскільки від цього залежить якість підготовки фахівців та їх конкурентоспроможність. Дослідження спрямоване на виявлення оптимальних методів та форм навчання, що дозволяють ефективно адаптувати освітні програми до потреб сучасного суспільства та забезпечити високий рівень навчальних досягнень учнів. Результати цього дослідження можуть бути корисні для педагогічних працівників, адміністрації навчальних закладів та розробників освітніх програм.

Форми та методи навчання в ОПП ретельно адаптовані до досягнення програмних результатів навчання (ПРН). Ось як це відбувається:

ПРН-1: Методи навчання, такі як дискусії, круглі столи та аналіз реальних проблем, дозволяють студентам виробляти критичне мислення та застосовувати аналітичні навички для управлінських завдань. Методи активного навчання, такі як аналіз кейсів та симуляції, дозволяють студентам використовувати наукові підходи для аналізу та розв'язання реальних управлінських завдань.

ПРН-2: Симуляції ситуацій бізнесу та метод мозкової атаки допомагають студентам навчитися ідентифікувати проблеми та розробляти методи їх вирішення шляхом генерації та обговорення ідей. Групові проекти та дискусії сприяють розвитку аналітичних навичок, а також навичок обґрунтування рішень щодо вирішення управлінських проблем. Семінари та «круглі столи» дозволяють студентам активно обговорювати проблеми в організаціях і обґрунтовувати ефективні методи їх вирішення.

ПРН-3: Проектний метод та аналіз кейсів допомагають студентам навчитися проектувати та впроваджувати ефективні системи управління.

ПРН-4: Використання проектного методу, симуляції, аналіз кейсів та рольові ігри допомагають студентам розвивати навички управління проектами, а також генерувати нові ідеї для бізнесу. Метод мозкової атаки та проектні завдання сприяють розвитку навичок управління проектами та генерації ідей для підприємництва.

ПРН-5: Дискусії, круглі столи та аналіз реальних сценаріїв допомагають студентам розвивати навички стратегічного та тактичного планування. Лекції та семінари допомагають студентам розуміти стратегічне та тактичне планування.

ПРН-6: Дискусії та аналіз кейсів і сценаріїв допомагають студентам розвивати навички управління в непередбачуваних умовах та врахування етичних аспектів.

ПРН-7: Групові завдання, взаємодія та комунікація в групах під час практичних занять сприяють розвитку комунікативних навичок. Дискусії, семінари та проекти сприяють розвитку комунікаційних навичок та міжкультурної компетентності.

ПРН-8: Використання сучасних технологій, практичні заняття та самостійна робота дозволяють студентам набувати досвід у використанні програмного забезпечення для управлінських завдань, оптимізувати управлінські процеси.

ПРН-9: Лекції, дискусії та інтерактивні технології сприяють розвитку комунікативних навичок та мовного володіння.

ПРН-10: Групові завдання, робота в команді під час проектів та рольові ігри сприяють розвитку лідерських якостей та навичок співпраці в команді.

ПРН-11: Самостійна робота та індивідуальні науково-дослідні завдання (індивідуалізоване навчання) надають студентам можливість розвивати навички самокерування, планування та саморозвитку.

ПРН-12: Рольові ігри та симуляції ситуацій допомагають студентам навчитися делегувати повноваження та керувати колективом. Робота з проектами та виконання завдань дозволяє студентам вчитися делегувати відповідальність та керувати командою.

ПРН-13: Проектний метод та аналіз кейсів допомагають студентам розвивати навички планування та забезпечення різних аспектів діяльності організації. Самостійна робота дозволяє студентам вивчати різні аспекти управління ресурсами.

ПРН-14*: Лекції, семінари та науково-дослідницькі завдання спрямовані на поглиблене вивчення управління транспортно-логістичними підприємствами. Для досягнення цього результату використовуються методи аналізу кейсів та проведення досліджень (дослідницькі проекти) сприяють розвитку глибокого розуміння логістичного менеджменту.

ПРН-15*: Дискусії, аналіз кейсів, симуляції та рольові ігри сприяють розвитку навичок взаємодії та управління взаємовідносинами з різними стейкхолдерами.

ПРН-16*: Аналіз кейсів та симуляції логістичних процесів допомагають студентам розвивати навички управління логістичними потоками, системами та приймання оптимальних рішень.

Отже, комбінація різноманітних форм та методів навчання в ОПП сприяє досягненню різних програмних результатів навчання, сприяючи

розвитку комплексу навичок та компетенцій, необхідних для успішної кар'єри в галузі менеджменту і логістики.

Форми та методи навчання в ОПІ адаптовані для досягнення програмних результатів (ПРН). Дискусії, круглі столи та аналіз проблем розвивають критичне мислення і аналітичні навички для управління в непередбачуваних ситуаціях (ПРН-1). Активне навчання, таке як аналіз кейсів і симуляції, допомагають студентам застосовувати наукові підходи до реальних завдань (ПРН-1).

Симуляції бізнес-ситуацій і метод мозкової атаки формують навички ідентифікації і вирішення проблем (ПРН-2). Проектний метод і аналіз кейсів навчають проектувати ефективні системи управління (ПРН-3) і управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї (ПРН-4).

Дискусії і круглі столи розвивають навички стратегічного та тактичного планування (ПРН-5). Комунікація в групах сприяє комунікативним навичкам (ПРН-7). Використання технологій та самостійна робота дозволяють набувати досвід управління програмним забезпеченням (ПРН-8).

Лекції та інтерактивні технології розвивають мовні навички та комунікативну компетентність (ПРН-9). Групові завдання та рольові ігри сприяють розвитку лідерських якостей та співпраці в команді (ПРН-10). Самостійна робота дозволяє розвивати саморегуляцію та планування (ПРН-11).

Рольові ігри та симуляції розвивають навички делегування та керівництва (ПРН-12). Проектний метод і аналіз кейсів допомагають у плануванні і забезпеченні діяльності організації (ПРН-13). Лекції та дослідницькі завдання спрямовані на глибше розуміння управління транспортно-логістичними підприємствами (ПРН-14*).

Дискусії, аналіз кейсів і рольові ігри розвивають навички взаємодії з різними стейкхолдерами (ПРН-15*). Аналіз кейсів і симуляції логістичних

процесів розвивають навички управління логістичними потоками (ПРН-16*).

Це різноманітне поєднання методів сприяє досягненню різних програмних результатів, підготовляючи студентів до успішної кар'єри в менеджменті і логістиці.

В ході дослідження було досліджено актуальність адаптації форм та методів навчання до досягнення програмних результатів навчання у освітньому процесі. Результати дослідження свідчать про те, що ефективна адаптація навчання грає важливу роль у забезпеченні високого рівня навчальних досягнень студентів.

Застосування різноманітних форм та методів навчання, що враховують індивідуальні особливості студентів, сприяє покращенню засвоєння навчального матеріалу та розвитку ключових компетенцій. Крім того, адаптація навчання до програмних результатів навчання сприяє формуванню в студентів мотивації до досягнення високих результатів.

Отже, дослідження підтверджує необхідність постійної уваги до питань адаптації навчання в освітньому процесі та використання різноманітних педагогічних підходів для досягнення програмних результатів навчання. Рекомендується враховувати індивідуальні потреби та можливості кожного студенту з метою забезпечення ефективного навчання та підвищення загального рівня освіти.

УДК 008

ОСВІТНЄ ВИКЛАДЕННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

*Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В наш час стрімкості сприйняття сучасних процесів, пов'язаних з

різними галузями правових дисциплін – де велику роль відіграє об'єктивне ставлення викладача вищого закладу до застосування та надання певних нормотворчих знань для студентів вищих навчальних закладів.

Україна, як держава набирає обертів у правовому спілкуванні міжнародного права, у співвідношенні різних правових інститутів та впливу їх на суспільство сьогодні та на майбутнє.

Студент - це не лише учень – це перш за все громадянин України, який реалізує свої права та обов'язки, які є зазначеними у Конституції України та інших нормотворчих актах.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Право визначити і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові України і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу [1, с. 4].

Отже, погляд на викладення правових дисциплін повинен бути перш за все сучасним, що відповідає законодавству та процесам нормо творчості держави. Першоосновою для кожного демократичного суспільства повинна бути людина, яка є носієм різноманітних майнових, інтелектуальних, особистих прав та обов'язків. Привити розуміння цих правових процесів та явищ законодавства, є самою головною, впливовою задачею для викладача та педагога.

Сформульоване суспільство – це реалізація демократичних змін і нових поглядів ставлення та розуміння законодавства з боку населення держави, активного прояву народного суверенітету – це нова траєкторія курсу демократичної держави, який уявляє собою вибір народовладдя. Система підготовки, причому спеціалістів різних рівнів повинна бути спрямована окрім профільних предметів та дисциплін на вивчення галузи

знань правового характеру, кожна людина повинна розумітися на законодавчій базі – це сприяє розвинутому правовому суспільству.

Вважаємо, що професійна задача педагога вищої школи надавати можливість студентам ознайомлюватися не лише з національною базою законодавства а й надавати специфічні приклади із міжнародного права (римського права); опанувати знання міжнародних стандартів прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також Європейського суду з прав людини; приділяти увагу знанням основ міжнародного публічного права; знанням засад принципів та інститутів конституційного права; теорії держави та права, господарському, цивільному, сімейному, спадковому, кримінальному праву, розвинути навички збору інформації, аналізу юридичних проблем; застосування практичних навичок по складанню договорів; юридичних документів, а також саме головне – це можливість та законодавчо, якщо є потреба звертатися до суду за захистом порушених прав та обов'язків та захистити їх в залі судового засідання.

Тому, вважаємо, що ретельність викладення юридичних дисциплін має значення не лише для спеціалістів, які навчаються в правовій школі, а ще й для спеціалістів різних спеціальностей.

Вважаємо, що особливо характерною правовою дисципліною для загального викладання на різних спеціальностях у вищій школі – є «Правознавство», яке по своїй структурі і розумінню викладення правового матеріалу є правовою, багатоманітною базою для реалізації цих складних практичних питань викладення, переглянутих вище.

Таким чином, уявіть собі, наскільки викладач повинен згруповано, цікаво, з застосуванням різноманітного законодавства викладати матеріал, щоб держати свою аудиторію і вона не загубила свою цікавість та інтерес до цього юридичного «опусу».

Ця задача є тяжкою і на перший погляд не підйомною, але

зрозумілою, чим краще і цікавіше буде викладення правових наук, тим більш досвідченими в використанні і застосуванні законодавства будуть молоді спеціалісти та громадяни нашої незалежної держави, а саме усвідомлювати цінність громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

Література:

1. Правознавство : навчальний посібник. 2-ге видання / за заг. ред.. Петкова С.В. Київ:КНТ, 2023. 382 с.

УДК 378.1

**ОСОБОЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ**

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Болотова Т.М., к.е.н., доцент
ВСП Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ*

В сучасних умовах провадження освітньої діяльності все більше розповсюдження мають тенденції індивідуалізації навчального процесу. Уособленням такого погляду на організацію навчального процесу стає формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача. Розглянемо її сутність та особливості формування більш докладно.

Індивідуальна освітня траєкторія здобувача – це підхід до навчання, який дозволяє здобувачам обирати та розвивати власні освітні інтереси та потреби. Такий підхід передбачає, що навчання має бути гнучким і відповідати індивідуальним особливостям кожного здобувача.

До основних аспектів індивідуальної освітньої траєкторії можна віднести:

- студенти можуть вибирати освітні компоненти і курси, які відповідають їхнім інтересам і кар'єрним цілям. Це може включати спеціалізовані курси, додаткові предмети або навіть міждисциплінарні програми.

- студенти можуть обирати роки та дні, коли вони хочуть відвідувати лекції або виконувати завдання. Це дозволяє їм адаптувати навчання до роботи, особистих та інших зобов'язань.

- студенти можуть мати можливість працювати з наставниками, які надають керівництво та допомогу у виборі курсів та розробці навчального плану.

- оцінювання здобувачів може базуватися на їхніх конкретних досягненнях і знаннях, а не лише на результатах стандартних тестів чи оцінок. Це дозволяє студентам продемонструвати свою компетентність у вибраних областях.

- індивідуальна освітня траєкторія може включати поєднання традиційних занять, онлайн-курсів, проєктів і стажувань.

- університети та коледжі можуть надати додаткову підтримку студентам, які обирають індивідуальну освітню траєкторію, включаючи консультації, доступ до ресурсів і підтримку у вирішенні проблем.

Отже, індивідуальна освітня траєкторія дозволяє здобувачам мати більший контроль над своїм навчанням і розвитком, сприяє їх розвитку як професіоналів і допомагає їм досягти особистих цілей і амбіцій.

Однак індивідуальна навчальна траєкторія має свої переваги, але може мати й певні недоліки. Розглянемо недоліки індивідуальної освітньої траєкторії:

- індивідуальна освітня траєкторія може бути менш структурованою, що може вимагати високої самодисципліни та самоорганізації. Деяким студентам важко впоратися з навчанням і впоратися з відсутністю суворого розкладу.

- студенти, які обирають індивідуальну освітню траєкторію, можуть відчувати більший брак соціальних взаємодій і спілкування з однолітками. Це може призвести до відчуття ізоляції та відсутності спільності.

- деякі роботодавці та навчальні заклади можуть бути більш схильні приймати студентів, які мають стандартизовані оцінки. Індивідуальна освітня траєкторія не завжди може забезпечити такі оцінки.

- деякі галузі та професії можуть вимагати стандартизованої підготовки та певного набору знань, які може бути складніше отримати в межах індивідуальної освітньої траєкторії.

- для індивідуальної освітньої траєкторії може знадобитися більше часу та ресурсів для пошуку інформації, пошуку відповідних курсів і викладачів, а також для розробки власних навчальних матеріалів.

Однак незважаючи на певні недоліки, індивідуальна освітня траєкторія може бути корисною для деяких студентів, які мають чіткі навчальні цілі та добре розвинену самодисципліну. Важливо враховувати ці недоліки та переваги та вибрати підхід до навчання, який найкраще відповідає вашим потребам і цілям.

**ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ
МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЧИСТОГО
ДОХОДУ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ**

*Сук П.Л., д.е.н., професор,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”*

Існують витрати, що забезпечують одержання економічних вигод не в періоді їх здійснення, а в наступних періодах. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Такі витрати включаються в склад витрат майбутніх періодів з використанням певного методу. ВМП можна розподіляти за методами амортизації необоротних активів. Наприклад, можна застосовувати метод розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації.

У світовій практиці існує метод амортизації необоротних активів на основі доходу (revenue-based amortisation method), тому метод розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації можна розглядати як вид цього методу або як один із методів, що базуються на основі доходу [1].

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – дохід, що визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг (у тому числі платежів від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості) наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [2; 3].

Відображається чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в статті “Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” (код рядка 2000) Звіту про фінансові результати (Звіту про

сукупний дохід) (форма № 2) [2; 4].

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо [5, п. 18].

Облік чистого доходу від реалізації ведуть за дебетом рахунку 70 “Доходи від реалізації” по субрахунках: 701 “Дохід від реалізації готової продукції”, 702 “Дохід від реалізації товарів”, 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” і кредитом рахунку 79 “Фінансові результати” або субрахунку 791 “Результат операційної діяльності”.

За кредитом субрахунків 701-703 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестрашування (у кореспонденції з субрахунком 705 “Перестрашування”); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 “Фінансові результати”.

На субрахунку 701 “Дохід від реалізації готової продукції” узагальнюється інформація про доходи від реалізації готової продукції.

На субрахунку 702 “Дохід від реалізації товарів” підприємства торгівлі та інші організації узагальнюють інформацію про доходи від реалізації товарів.

На субрахунку 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” підприємства і організації, що виконують роботи і надають послуги, узагальнюють інформацію про доходи від реалізації робіт і послуг, зокрема, дохід від орендних платежів за оренду об’єктів інвестиційної нерухомості, про результати зміни резервів незароблених премій [6; 7].

За видами чистого доходу від реалізації, а також за субрахунками по рахунку 70 можна застосовувати такі методи розподілу ВМП на основі

чистого доходу від реалізації, а саме: 1) метод на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 2) метод на основі чистого доходу від реалізації товарів; 3) метод на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг та ін.

Річну суму розподілу ВМП за методом на основі чистого доходу від реалізації вираховують як добуток суми розподілу ВМП, та коефіцієнта розподілу ВМП, який визначається діленням фактичного або планового обсягу чистого доходу від реалізації за окремі періоди на плановий обсяг чистого доходу від реалізації за увесь період.

Можна застосовувати два засоби для обчислення цього методу: 1) на основі планового обсягу чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за окремі періоди і планового обсягу чистого доходу від реалізації продукції за увесь період розподілу ВМП; 2) на основі фактичного обсягу чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за окремі періоди і планового обсягу доходу від реалізації продукції за увесь період розподілу ВМП.

Розрахунок чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) здійснюється за формулою:

$$ЧД = Д - ПДВ - АП - ІПЗЗО - ІВД, \text{ де:}$$

ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); Д – дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); ПДВ – податок на додану вартість; АП – акцизний податок; ІПЗЗО – інші податки і збори з обороту; ІВД – інші вирахування з доходу.

Списання ВМП у витрати звітних періодів за методом на основі чистого доходу від реалізації виконується за формулами:

$$РСРВМП = СРВМП \times КРВМП,$$

де РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$КРВМП = ОЧД : ПОЧД,$$

де ОД – плановий або фактичний обсяг чистого доходу від реалізації за окремі періоди; ПОЧД – плановий обсяг чистого доходу від реалізації за увесь період.

Можливий також розрахунок методу розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації за іншим варіантом:

$$PCPBMPI = OЧД \times KPBMP;$$

$$KPBMP = CBMP : ПОЧД.$$

Розподіл ВМП за методом на основі чистого доходу від реалізації можна робити за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Щоб розподілити ВМП за методом на основі чистого доходу від реалізації скористаємось прикладом.

Приклад. ВМП на суму 55000 грн потрібно розподілити на 7 років. Протягом цього періоду очікується отримати 194000 грн чистого доходу від реалізації, у тому числі: за 1-й рік – 70000 грн, за 2-й рік – 48000 грн, за 3-й рік – 30000 грн, за 4-й рік – 20000 грн, за 5-й рік – 17000 грн, 6-й рік – 70000 грн, за 7-й рік – 48000 грн.

Показники коефіцієнтів розподілу ВМП дорівнюють: за 1-й рік – 0,2784 (54000 : 194000 = 0,2784), за 2-й рік – 0,2062 (40000 : 194000 = 0,2062), за 3-й рік – 0,1546 (30000 : 194000 = 0,1546), за 4-й рік – 0,1289 (25000 : 194000 = 0,1289), за 5-й рік – 0,1030 (20000 : 194000 = 0,1030), за 6-й рік – 0,0928 (18000 : 194000 = 0,0928), за 7-й рік – 0,0361 (7000 : 194000 = 0,0361).

Застосування 1-го способу (від початкової суми ВМП) методу розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації відображено в таблиці 1.

З даних таблиці 1 можна зробити висновок, що при 1-му способі методу розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації вся сума ВМП за 7 років розподілилась повністю.

Таблиця 1 - Розподіл ВМП за методом на основі чистого доходу від реалізації 1-й спосіб – від початкової суми ВМП)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Чистий дохід від реалізації, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	55000	54000	0,2784	15312
2	55000	40000	0,2062	11341
3	85000	30000	0,1546	8503
4	55000	25000	0,1289	7090
5	55000	20000	0,1030	5665
6	55000	18000	0,0928	5104
7	55000	7000	0,0361	1985
x	Разом	194000	1	55000

[авторська розробка]

Використання 2-го способу (від залишкової суми ВМП) методу розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації наведено в таблиці 2.

Таблиця 2 - Розподіл ВМП за методом на основі чистого доходу від реалізації 2-й спосіб – від залишкової суми ВМП)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Чистий дохід від реалізації, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	55000	54000	0,2784	15312
2	39688	40000	0,2062	8184
3	31504	30000	0,1546	4871
4	26633	25000	0,1289	3433
5	23200	20000	0,1030	2390
6	20810	18000	0,0928	1931
7	18879	7000	0,0361	18879
x	Разом	194000	1	55000

[авторська розробка]

З таблиці 2 можна побачити, що коли застосовувати 2-й спосіб методу на основі чистого доходу від реалізації, то в останньому році сума ВМП не

розподілиться і буде віднесена у витрати цього періоду.

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за методом на основі чистого доходу від реалізації.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

– податків і зборів, зокрема, податку на додану вартість, акцизного податку і ін.;

– інших зборів або податків з обороту, зокрема, належних до сплати безпосередньо Пенсійному фонду України зборів на обов'язкове державне пенсійне страхування з торгівлі ювелірними виробами із золота (крім обручок), платини і дорогоцінного каміння, надання послуг стільникового рухомого зв'язку; належних до сплати суми збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат тощо;

– наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів та інших сум, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без непрямих податків, зокрема, одержаних підприємством від інших осіб сум доходів, що за договорами належать комітентам, принципалам тощо [2; 3; 4; 5].

Можна застосовувати різні види (або окремі методи) розподілу ВМП на основі методу чистого доходу від реалізації залежно від видів чистого доходу від реалізації, а також субрахунків до рахунку 70: 1) метод на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 2) метод на основі чистого доходу від реалізації товарів; 3) метод на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг та ін.

Методи розподілу ВМП на основі чистого доходу від реалізації можна розраховувати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Література:

1. Clarification of Acceptable Methods of Depreciation and Amortisation (Amendments to IAS 16 and IAS 38) (May 2014). URL : https://library.croneri.co.uk/cch_uk/iast/ias16-amending-201405.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: наказ Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” : наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.

4. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати”: наказ Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>.

6. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

ІННОВАЦІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

*Хорошилова І.О., к.е.н., доцент;
Близнюк А.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Інноваційні процеси в освітньому середовищі, як і в інших галузях мають глобальний системний ефект впливу на основні складові компоненти навчального процесу, зокрема на структуру та діяльність педагогічної спільноти. На відміну від інших суспільних новинок, педагогічні інновації передбачають особистісний та творчий процес навчання. Оскільки освітня сфера є відображенням життєвих процесів, що відбуваються в суспільстві, то вона відповідно перебуває під впливом трансформації та глобалізації. Стрімкий розвиток інформаційних технологій та відповідно зліт інновацій зокрема у забезпеченні економічного прогресу зумовлює все більші виклики в підготовці майбутніх фахівців.

Сучасні ринкові умови господарювання вимагають від випускників економічного спрямування не лише відповідних фахових компетентностей, але й наявності норм загальнолюдської моральності та професійної етики; мати та уміти застосовувати творче мислення, всебічну комунікабельність при роботі з актуальною інформацією, ефективно використання новітніх комп'ютерних технологій. Наприклад, щоб забезпечити спроможності студентів до нестандартного та творчого мислення важливо впроваджувати в освітній процес інноваційні підходи до викладання дисциплін, використовуючи новітні методи та форми навчання, а саме

інтерактивні методи, пов'язані з використанням інформаційно-комунікативних технологій.

Освіта зараз має виконувати абсолютно нові функції, такі як: сприяння розвитку та стимулювання прояву особистості в ситуації освітньої альтернативи та освітнього вибору; розвиток та підтримка індивідуалізованого та персоналізованого освітнього середовища з метою сприяння особистості, що розвивається, в успішній побудові та реалізації власного унікального освітнього маршруту та життєвого шляху; спільне створення нових умов, способів та інструментів педагогічної взаємодії, у тому числі проектування та реалізація ширшого репертуару освітніх та педагогічних дискурсів (індивідуалізація, диференціація та персоналізація). Інноваційні технології в освіті - це особливий механізм, за допомогою якого реалізуються нові засоби та способи освітньої системи. Бо освіта, принаймні економічного спрямування, зокрема її якість та рівень безпосередньо формують інтелектуальний потенціал держави, тим самим забезпечуючи економічну, політичну самостійність; конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі.

Інноваційні методи дозволяють досягти певних цілей у процесі навчання, таких як:

- доступність сприйняття автентичних знань;
- систематизація навчального матеріалу;
- реалізація творчого підходу;
- саморозвиток;
- зняття психологічного бар'єру (побоювання спілкування, здійснення помилки).

Використання інноваційних методів у процесі навчання передбачає володіння цифровими технологіями обома сторонами навчального процесу.

Навчання за допомогою інноваційних технологій передбачає безпечно та продуктивно використання гаджетів та можливостей мережі Інтернет у процесі кіберсоціалізації учнів. Тому застосування сучасних технічних засобів навчання гармонійно поєднується з творчим підходом освіти.

Основними методичними принципами під час виконання таких завдань є візуалізація і спостереження. При навчанні важливо приділяти увагу такому виду пізнання, як спостереження. Спостереження часто оцінюється лише в процесі та в результаті дослідницької діяльності, але воно є значним розвиваючим фактором під час групової творчої діяльності, це активний процес. Так під час груповий роботи створюється сприятлива можливість набуття досвіду тими учнями, які з певних причин ще можуть самостійно виконати завдання. Викладач або тьютор може також «призначити» спостерігача, який потім розповість про роботу групи, її плюси та мінуси, про сам проект та його результат. Для масової культури епохи постмодерну характерне широке використання таких прийомів як деконструкція, інтерпретація, іронія, еkleктичність, естетизація.

В умовах сучасної освіти не можна залишити без уваги використання дистанційних освітніх платформ. Одним із важливих позитивних аспектів навчання на освітніх платформах це можливість зниження психологічної напруги для здобувачів і, як наслідок, підвищення комунікативної активності. Взагалі то певна частина здобувачів уникають активної участі в освітньому процесі через сором'язливість, тривожність, тоді як у домашній обстановці ці особливості можуть бути подолані. Інноваційні технології дають можливість у процесі навчання поєднати теорію з практикою, сформуванню знання з предмету, розвинути професійні навички та вміння. Коли ми створюємо сприятливі психолого-педагогічні умови та забезпечуємо узагальнення методичних принципів інноваційного навчання то безсумнівно все це в комплексі сприяє більш ефективному освоєнню

програми в навчальному процесі. Відповідно слід забезпечити необхідні умови проведення онлайн-заняття до яких можна віднести:

- чітке планування навчального заняття та відбір необхідного навчального контенту у зв'язку з використанням певних інструментів програм для найкращої презентації матеріалу;
- цифрова компетентність та необхідні цифрові навички для роботи в програмі;
- довірчо-діалогічний стиль педагогічного спілкування та педагогічні технології залучення учнів до онлайн-спілкування;
- етика спілкування онлайн та захист особистого простору та думки співрозмовника.

Важливим аспектом проведення заняття є ідентифікація особистості здобувача, і під час атестації, а й у поточних заняттях. В умовах сьогодення, учасник освітнього процесу не завжди має відповідні технічні можливості присутності, але може демонструвати активність у чаті або форумі, що полегшує забезпечення процесу навчання. Це означає, що при проведенні заняття дистанційно викладач повинен уміти поєднувати подачу матеріалу з грамотним педагогічним спілкуванням, застосовувати сучасні технології для оптимізації інтерактивності та утримання мотивованості студентів.

Література:

1. Пашута М. Інновації як фактор випереджального розвитку економіки. URL: <http://personal.in.ua/article.php?ida=300>.

2. І. М. Ткачук, Оцінка сучасного ринку праці спеціалістів у сфері бухгалтерія/фінанси підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління, Вип. 3 (08), С. 350-353, 2017.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ: ІНДИВІДУАЛЬНІ ТРАЄКТОРІЇ ЯК КЛЮЧ ДО УСПІШНОГО НАВЧАННЯ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Осіпова С.К., к.е.н., доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
університет»*

Вища освіта в сучасному світі зазнає значних змін, акцентуючи увагу на формуванні індивідуальних освітніх траєкторій для кожного здобувача. Цей підхід стає ключовим у забезпеченні гнучкості та персоналізації навчання, але із собою несе свої тенденції та проблеми. Щодня студенти мають все більше можливостей вибирати свої курси, спеціалізації та методи навчання. Така індивідуалізація сприяє розвитку унікальних освітніх траєкторій, де студенти можуть вибирати той напрямок, який відповідає їхнім інтересам та кар'єрним амбіціям.

Ще однією тенденцією є використання технологій для індивідуалізації навчання. Онлайн-ресурси, адаптивне навчання та персоналізовані платформи допомагають студентам навчатися у власному темпі та вибирати той метод, який відповідає їхньому навчальному стилю, відповідно до їхніх особистих потреб та обставин. Це сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку індивідуальних здібностей. Зростає також попит на міждисциплінарні програми, які дозволяють студентам об'єднувати різні галузі знань у своїх освітніх траєкторіях, створюючи більш гнучкі та глибокі навчальні досвіди.

Створення індивідуальної освітньої траєкторії є стратегічним кроком у покращенні освітнього процесу, спрямованим на визначення та задоволення індивідуальних потреб та амбіцій кожного студента.

Головною метою цього підходу є сприяння розвитку особистих здібностей та розвитку унікальних навичок.

Основні елементи освітньої парадигми, що застосовується під час формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти, наведено на рис. 1.

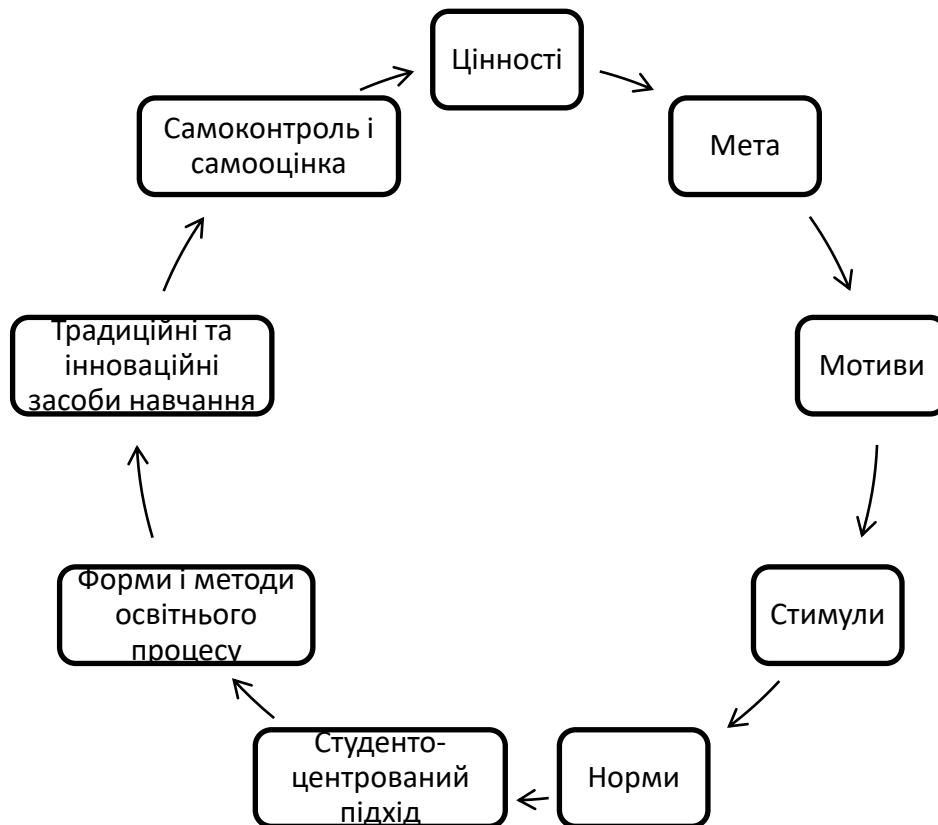

Рисунок 1 – Елементи освітньої парадигми, що застосовується під час формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти (адаптована авторська розробка за [1])

Однак, разом з цією свободою, з'являються і виклики. Деякі студенти можуть виявити труднощі в самостійному плануванні своєї освітньої програми, або ж стикаються із перенасиченістю вибору. Для багатьох інститутів виникає завдання створення ефективної системи підтримки та консультацій, щоб допомогти студентам у формуванні їхніх освітніх

планів. Крім того, характерною ознакою є відсутність живого спілкування з викладачами та одногрупниками може призвести до відчуття ізоляції та втрати мотивації. Також виникає питання ефективності самостійності студента та його здатності організувати власний навчальний процес.

Додатковою тенденцією є активне використання технологій у формуванні освітніх траєкторій. Інтерактивні платформи, віртуальні класи та онлайн-ресурси забезпечують студентам можливість отримувати якісні знання навіть на відстані. Проте, цифрова діалектика та доступність технічних засобів можуть вплинути на нерівність в можливостях навчання. Також важливо враховувати потреби різних категорій студентів, таких як особи з обмеженими можливостями чи ті, хто знаходиться в регіонах з обмеженим доступом до Інтернету.

Постійне підвищення конкурентоспроможності здобувачів на ринку праці є невід'ємною частиною формування індивідуальної освітньої траєкторії. Систематичне вдосконалення професійних навичок, активна участь у проектах та інноваціях сприяють їх визнанню як кваліфікованих та самостійних фахівців. Отже, формування індивідуальних освітніх траєкторій є ключовим напрямком в розвитку вищої освіти. Виклики, пов'язані із цим, вимагають уважного розгляду та пошуку інноваційних рішень для забезпечення якісного та ефективного освітнього процесу.

Література:

1. Тарасенко О., Косенко В., Кісева Ю., Калюжна В. Механізм формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти. Олександрія: Олександрійський педагогічний фаховий коледж імені В.О. Сухомлинського, 2022. 6 с.

2. Габенко І. М. Дослідження перспектив реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 34. Т. 2. С. 37-40.

**ВИВЧЕННЯ ВІЗИТНОЇ КАРТКИ ЯК АТРИБУТУ ДІЛОВОГО
СПІЛКУВАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ДИСЦИПЛІНИ
“УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”
У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

*Тарасенко О. Д., старша викладачка
Остапчук Т. С., к. пед.н,
Розмазнін О. П, доцент
Чересюк С. В., викладачка
Військова академія (м. Одеса)*

Вироблювані людьми правила спілкування між собою, а також знання про засоби, що роблять його більш комфортним, передаються з покоління у покоління. При первинному знайомстві між людьми одним з таких обов’язкових атрибутів була і залишається до цього дня візитна картка. Вважається, що в сучасній формі візитні картки вперше з’явилися в Китаї ще в часи винаходу пороху. Галли оскаржують цю думку і стверджують, що візитні картки з’явилися на їхніх землях уже в 17-му столітті. Проте найбільш ранній зразок візитної картки, що датується 1786 роком, був знайдений у Німеччині, існує думка, що продавалися вони на одній паперовій фабриці в Лейпцизі. Деякі дослідники стверджують, що перші візитні картки з’явилися у Франції в часи Людовіка XIV – “Короля-Сонця”, де стали річчю репрезентативною, урочисто представляючи свого господаря в усій красі його положення. Більш широке поширення візитні картки отримали за одними відомостями до середини XVIII століття. У цей час вони стали частиною етикету, з не менш складними правилами, ніж ті правила столового етикету. Візитна картка використовувалася в той час тільки знатними людьми, що володіють

титулами, званнями, землями і кіньми. Її виготовленням займалися цілі покоління художників і дизайнерів. Візитки в XVIII столітті були трьох різновидів. *Одні* стали прототипом наших адресних і рекламних візитних карток, як, наприклад, картка художника Choffard'a – одного з кращих малювальників і виконавців віньеток часів Людовиків. *Іншим прикладом* візитки того часу, що також є прототипом наших візитних карток, виконаної, однак, куди красивіше і цікавіше, може служити (дійшла до наших часів) картка офіцера піхотного полку de Monsieur (так офіційно титулувався у другій половині XVIII століття брат короля): із зображенням фамільного герба у віньєтці, військових трофеїв і прапора, прикрашених лавровими гілками (робота Choffard'a). Нарешті картки *третього типу*, якими нерідко користувалися вельможі та діячі Катерининського часу, являли собою віньєтку з емблематичним малюнком. У кінці вісімнадцятого століття на візитних картках стали відтворювати пишні герби їх власників. Широке поширення візитні картки отримали тільки в XIX столітті, тоді і склалися певні правила користування ними. У середині XIX століття у період формування нового класу (буржуазії) – оформлення карток істотно міняється. Візитка по дизайну стає більш лаконічною: зникають художні надмірності в оформленні, на перший план виступають шрифти. Орнамент служить тільки як доповнення до шрифтової композиції. З'явилися візитки, часом гнітючі своєю простотою. Поступово виробляються правила оформлення візиток. На візитній картці вказуються спочатку ім'я та по батькові, і тільки потім прізвище. Інший найважливіший канон – це легкість для читання. З середини XIX століття паралельно з типографським способом виготовлення карток зберігається і рукописне їх оформлення. При заповненні спеціальних заготовок для візитних квитків користувалися ліщиновим чорнилом. Виготовляються з наростів, що утворюються на стовбурі ліщини, нанесені на папір чорнило набували з часом ніжно-коричневий колір. Пізніше, на межі XIX і XX

століть, дизайн візитки знову ускладнюється: використовуються шрифти ручної роботи, орнаменти, гравюри з емблемами (грона винограду, голубка з листом в дзьобі, якір тощо) і навіть з портретами власників. Розробку дизайну візитних карток замовляють таким відомим митцям як Бакст, Бенуа. Для заготовок стали використовувати кольоровий картон і полукартон. Обріз картки золотять сухозлітним золотом, заокруглені куточки. З'являються спеціальні конвертики для візиток, які користуються великою популярністю. У них візитки розсилалися по містах і країнах. Для цього на конверт достатньо було наклеїти поштову марку і написати адресу. Вказівка на візитках адреси власника стає обов'язковим елементом її оформлення, однак на дамських візитних картках його друкувати не прийнято. За формою візитні квитки також були вельми різноманітні. Дамські квитки виглядали витонченіше і мініатюрніше. Чоловічі ж, навпаки, часто мали великі розміри і часом досягали формату стандартного поштового конверта. Після революції візитки в росії зникли. Коли ж візитку все-таки реанімували в колишньому сср, “обличчя” її знайшло особливі, “радянські” риси. З'явилася, наприклад, погана, але стійка манера писати прізвище власника картки попереду імені. Характерна риса: всі радянські візитки однакові на вигляд. Ніяких шрифтових вишукувань, єдиний формат. І хоча “вертикальна” візитка з'явилася ще в кінці минулого століття (її “винайшов” іспанський архітектор будівель-вертикалей Гауді), всі радянські картки – як правило, “горизонтальні”. Сама наявність візитки за радянських часів було сигналом, знаком приналежності людини до касти небагатьох обраних. Співробітники обкомів, райкомів, керівники “великого калібру” – ось основні власники візиток. Гримнула епоха свободи в нашій батьківщині: мати візитні картки стало можна всім, без дозволу. Скресла крига у лавах творців-дизайнерів. З'явився попит, заворушилися

замовники. Підступала нова “ера візиток”, не менш яскрава, ніж на сході століття.

Нова візитівка набувала вигляд типової “business card”, втрачаючи старомодний стиль візитною квитка. І її якості ставали все більш діловими. Маленькій візитці часом доручалися особливі права, якщо отримували її від великої людини. І все ж головне свою властивість – показність – сучасна візитка не втратила. Вона стала більш нарядною, декоративною, “балакучою”, іноді, навіть, занадто балакучою. Тексти розмістилися як з лицьового, так і зі зворотного боку. Слідом за багатьма європейськими країнами і у нас з’явилися “подвійні” і, навіть, “потрійні” картки-розкладачки, зі згинами. У крихітку-візитку сучасні власники прагнуть втиснути якомога більше інформації: емблеми та символи, товарні знаки, фотографії, малюнки гербів і прапорів. Але серед цієї плутанини існує особливий клас професійно художньо зроблених стильних візитних карток. Такі візитки стають творами мистецтва. Так, існують такі види візиток: у сучасній практиці використовуються ділові, особисті та сімейні візитні картки. Зустрічаються випадки і комбінованих візитних карток, що містять як службові, так і особисті дані про її власника. Особиста візитна картка може містити ваші прізвище та ім’я. Тут же може бути вказано ваше ім’я по батькові або ініціали – залежно від вашого іміджу, віку, національних і культурних традицій. На особистій візитній картці можна дати також ті додаткові відомості, які ви хочете про себе повідомити (адреса, телефон (и), адреса електронної пошти). Ділові візитні картки – це невід’ємний атрибут сучасного ділового спілкування. Перша вистава, як правило, починається з обміну візитними картками. Особливе значення вони мають при спілкуванні з іноземцями, людьми, які не говорять на вашій рідній мові. На діловій візитній картці повинні бути чітко позначені ваші прізвище та ім’я (по батькові), назва вашої фірми або організації та ваша посада, повна

поштова адреса та інші відомості. Також на ній цілком доречно використання логотипу вашої фірми або організації. У державних чиновників, депутатів та військовослужбовців на візитній картці може знаходитися зображення державного прапора або герба. Ділова візитка може містити вказівки на ваше звання або титул, сферу відповідальності в рамках вашої організації, номера телефону (телефонів), електронної пошти. Якщо у вас змінився телефон, то ви можете акуратно вписати новий номер, закресливши старий. Закреслювати і вписувати нове найменування посади вважається дурним тоном – варто подбати про те, щоб якомога швидше замовити нові візитні картки. Ділова візитна картка без адреси також не відповідає нормам етикету (виняток становлять дипломати й вищі державні посадові особи). Якщо у вас змінюється адреса, і ви ще не знаєте своїх нових телефонів, то краще вказати офіційну адресу вашої організації, телефон секретаріату або канцелярії. Але все ж краще, коли візитка має класичний вигляд: вгорі по центру – назва фірми (організації, установи), нижче по центру – ім'я, по батькові та прізвище, ще нижче – посада; у правому нижньому кутку – телефон, адресу електронної пошти; в лівому нижньому кутку – адреса поштова, сайт, логотип, якщо він є, вказується у центрі або в лівій верхній частині візитної картки. Візитна картка – це зазвичай прямокутний шматок білого полуплотного картону гарної якості, на якому друкарським способом чітко і красиво віддруковані ваші прізвище, ім'я і (як правило) по батькові поряд з іншими відомостями, які ви хочете про себе повідомити.

Велика увага вивченню та сторенню візитівки за фаховим спрямуванням приділяється на заняттях з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” у Військовій академії (м. Одеса). Так, під час вивчення заняття 6 “Стандартні етикетні ситуації”, й, безпосередньо, після вивчення питання щодо походження візитівки, курсантам пропонується створити візитну картку, де вони моделюють свої посади, регалії. Такі

практичні вправи дозволяють у вихованців розвивати креативне мислення та основи ділового спілкування.

Отож, візитна картка – це невід’ємний атрибут сучасного ділового спілкування. Вона допустима і, навіть, обов’язкова частина “саморекламної” кампанії будь-якої ділової людини. Візитівка, що залишилася у співрозмовника, створює у нього асоціацію з її власником. Тому вона повинна бути зроблена так, щоб викликати позитивні емоції у того, хто на неї дивиться.

Як розуміється, вище викладений матеріал необхідний для майбутніх офіцерів, так як вони представляють ділову сферу.

УДК 378.14

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Величко Я.І., асистент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Завданням формування і використання індивідуальних освітніх траєкторій є розвиток людей, які можуть обирати, в якому напрямку їм рухатися під час навчання. При цьому, слід максимально враховувати індивідуальні особливості кожного здобувача вищої освіти (ЗВО), тобто розуміти, що не можна однаково ставитися до людей з різними характерами, інтересами та психофізіологічними особливостями. У центрі уваги освітнього процесу має бути людина - індивідуальність ЗВО, індивідуальність викладача та партнерство між ними.

В умовах воєнного стану в Україні індивідуальна освітня траєкторія набула дещо нового значення. Це пов'язано з тим, що не всі студенти мали змогу брати участь у навчанні через воєнні дії, обмежений доступ до інтернет-ресурсів, віддаленість навчальних закладів, сімейні та особисті проблеми. У зв'язку з цим серед студентів зріс інтерес до індивідуалізації освітнього процесу. Індивідуалізація навчання орієнтована не на спробу підігнати кожного ЗВО під загальний шаблон, а на індивідуальний супровід кожного протягом усього періоду навчання [1]. Тому навчальні заклади, особливо на територіях, що постраждали від воєнних дій і звідки вимушено виїхала велика кількість ЗВО, все частіше використовують індивідуальні освітні траєкторії для організації навчання осіб, що тимчасово проживають в іншому регіоні (внутрішньо переміщені особи) або в іншій країні, де отримали тимчасовий захист, та осіб, які просто не можуть відвідувати заняття через обстріли або небезпечні умови в регіоні. Індивідуальні освітні траєкторії також використовуються для ЗВО з особливими освітніми потребами та для осіб, які навчаються за індивідуальною формою навчання.

Водночас стратегічно важливим є забезпечення доступу всіх ЗВО до освіти та налагодження якісного освітнього процесу. У цьому контексті особливого значення набувають індивідуальні освітні траєкторії, які були визначені як один із способів забезпечення рівного доступу до освіти. Це дозволяє вищим навчальним закладам забезпечити достатню гнучкість навчального процесу.

На думку Задорожної-Княгницької Л.В. індивідуальна освітня траєкторія являє собою «персональну програму формування здобувачем вищої освіти професійної компетентності, що відповідає його віку і здібностям, інтересам, мотивації, індивідуальним психодидактичним особливостям, яка спроектована на основі освітньої програми підготовки фахівця» [2, с. 126].

В основі побудови освітньої траєкторії особистості лежить система, що включає такі компоненти: 1) цінності як орієнтир для самореалізації, прояву та розвитку особистісних якостей і виконання особистого призначення; 2) мотиви, що визначають зацікавленість студентів вищих навчальних закладів у результатах навчання та їхню задоволеність ними, зацікавленість викладача в розвитку студентів і задоволення від спілкування з ними; 3) норми, що лежать в основі розуміння відповідальності студентів закладів вищої освіти за своє навчання та формування їхнього належного статусу як суб'єктів освітньої діяльності та як майбутніх професіоналів; 4) усвідомлення викладачами права студентів закладів вищої освіти на особисті освітні цілі, цілі, зорієнтовані на оволодіння засадами загальнолюдської та професійної культури й основними компетенціями; 5) позиція учасників освітнього процесу (викладачі створюють умови для самостійного навчання та взаємного співробітництва викладачів і студентів); 6) форма і метод як демократична і динамічна форма організації навчального процесу з відповідним поєднанням акцентів на самостійну діяльність студентів; 7) засоби (традиційні підручники, доповнені інформаційно-комунікаційними системами та ресурсами засобів масової інформації); 8) управління та оцінювання, що передбачає перенесення акценту на самоврядування та самооцінювання студентів [3]. Усі складові розглянутої системи базуються на стандартах вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» і реалізуються в межах окремого навчального плану, складеного на основі відповідних ОПП. Зміст ОПП щорічно оновлюється з урахуванням пропозицій і побажань зацікавлених сторін (студентів, роботодавців, викладачів тощо). Зміст ОПП дає можливість ЗВО моделювати власну освітню траєкторію під керівництвом викладача-куратора.

Процес формування індивідуальної освітньої траєкторії являє собою досить складну процедуру, що включає аналіз навчального плану

спеціальності, ознайомлення з анотаціями до кожної з дисциплін, які входять до цього плану, та аналіз компетентностей, що формуються в процесі вивчення кожної дисципліни [4].

Розробка освітньої траєкторії особистості передбачає послідовне виконання трьох наступних етапів. Перший етап - психолого-педагогічне дослідження особистісних особливостей ЗВО, їхніх потреб, інтересів і бажань. Отримані результати аналізуються з метою виявлення ЗВО, які мають проблеми в навчанні або обдарованих у спеціалізованих галузях, і діагностики їхніх можливостей для роботи за індивідуальними програмами. На другому етапі розробляється зміст самої програми за конкретною спеціальністю, відбувається знайомство ЗВО із навчальним закладом та обговорення режимів навчання. Третій етап - контроль і модифікація індивідуальних освітніх траєкторій [5].

Індивідуальні освітні траєкторії ЗВО можна сформувати завдяки: введення різних рівнів складності практичних (лабораторних або семінарських) занять та індивідуальних навчальних і науково-дослідних завдань; введення обов'язкових та елективних курсів з безперервної виробничої практики; участі студентів ВНЗ у дискусіях на науково-методичних семінарах; представлення та збагачення власного досвіду через взаємодію зі стейкхолдерами та партнерами за освітніх програм.

Концептуальні засади освітньої програми полягають у такому:

- реалізація індивідуальних навчальних планів з обраною тривалістю та глибиною освоєння окремих компонентів ОПП, зокрема, дисциплін, що формують універсальні компетенції (soft skills);

- набуття фахових компетентностей на відповідному рівні професійної освіти, включно з цифровою грамотністю, або за розширеною групою дисциплін чи напрямів підготовки;

- отримання знань з додаткових програм освіти для розвитку базових професійних навичок, а також компетенцій, необхідних роботодавцям,

включно з soft і hard skills, та активне включення в освітні програми майбутніх навичок, актуальних для їхньої професійної діяльності;

- вільний вибір факультативів, які щорічно оновлюються відповідно до інтересів абітурієнтів та потреб роботодавців, що розширює кругозір та професійну ерудицію.

Таким чином, наявність індивідуальних освітніх траєкторій у закладах освіти є показником якості освітнього процесу. Заклади освіти створюють усі необхідні умови для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розгляді організаційно-методичних умов розробки та реалізації індивідуальних освітніх траєкторій ЗВО.

Література:

1. Коростіянець Т.П. До постановки проблеми індивідуальних освітніх траєкторій. *Інноваційна педагогіка*: зб. наукових праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій. Одеса, 2019. Вип. 19. С. 9-13.

2. Задорожна-Княгницька Л.В. Формування індивідуальної освітньої траєкторії магістрів – майбутніх менеджерів освіти у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 20. Т.1. С. 125-129.

3. Годаванюк Т. Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія. К.іїв : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 160 с.

4. Дубас Ю., Кунанець Н. Застосування методу багатовимірної середньої при формуванні індивідуальних траєкторій студентів ІТ-спеціальностей. *Information systems and networks*. 2020. № 7. С.70-77.

5. Нещерет О. Організація індивідуальних освітніх траєкторій навчання в університеті. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2017. Вип. 3 (13). С. 116–119.

**МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ТА ПОВНОЇ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

*Полежаєв Ю. Г., к. н. соц. ком., доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Культурна грамотність в епоху інформатизації набуває нового сенсу та перспектив, в той же час, залишаючись ключовим моральним чинником загальної культури здобувачів вищої та повної загальної середньої освіти.

Глобалізація «по-іншому ставить питання про розвиток країни та цінності суспільства» [1, с. 137], що спонукає зростання вимог до формування мовної особистості учнів та студентів, розвитку в них культурної грамотності.

Культурна грамотність розглядається як «загальний культурний код, втрата якого загрожує культурним та інтелектуальним розривом поколінь [2, с. 100]; як «система базових знань (у всіх сферах людської діяльності), необхідна людині для того, щоб орієнтуватися в сучасному світі» [3, с. 83]; ніби своєрідний ключик до культурного коду, що запобігає культурній фрагментації при вивченні іноземної мови та сприяє розумінню її культури тощо.

Основними компонентами культурної грамотності вважаємо: мотиваційний, аксіологічний, когнітивний, комунікативний, поведінково-діяльнісний. З урахуванням названих компонентів реалізація педагогічного забезпечення формування культурної грамотності здобувачів вищої та повної загальної середньої освіти передбачає розробку показників.

На нашу думку, показниками культурної грамотності здобувачів вищої та повної загальної середньої освіти є:

- ціннісне ставлення до культурної грамотності та усвідомлення її особистісної цінності;
- знання лексичних та граматичних норм професійного мовлення;
- знання комунікативних тактик і стратегій з метою подолання мовних бар'єрів і налагодження ефективної взаємодії зі співрозмовниками у процесі професійної діяльності;
- розуміння змісту висловлювань, запитань, формулювання відповідей іноземною мовою;
- прагнення до навчально-професійної взаємодії;
- прагнення до самовираження у спілкуванні;
- активізація власних можливостей на толерантність у подоланні труднощів в оволодінні новою лексикою в процесі іншомовної комунікації;
- інформаційна обізнаність і високий ступінь засвоєння системи необхідних та достатніх комунікативних знань у контексті вивчення фахових і нефахових дисциплін;
- вміння працювати з різними видами інформаційних джерел та аналізувати, узагальнювати й систематизувати отриману інформацію.

Формуванню вищезазначених показників культурної грамотності майбутніх фахівців сприяє впровадження ефективних освітніх технологій, які успішно застосовуються, зокрема, в процесі загальної мовної підготовки й підготовки до професійного спілкування в зарубіжних країнах та закладах вищої освіти України:

- технологія змішаного та дистанційного навчання, що набуло особливої актуальності в період карантинних заходів, пов'язаних з пандемією, зумовленою Covid-19 та військової агресії росії проти нашої держави та народу;
- технологія творчих критичних моментів («CCM – critical creative moments»);

- технологія моделювання інноваційного освітнього середовища («ILE – Innovative learning environments»);
- технологія перевернутого заняття («Flip-the-classroom technique»);
- технологія інтегрованого оволодіння мовою та змістом навчання («CLIL – Content and language integrated learning») тощо.

Отже, формування культури спілкування і здобувачів вищої та повної загальної середньої освіти – цілеспрямований процес актуалізації їхніх мовленнєвих здібностей, заохочення до збагачення словникового запасу не лише загальноживаних слів власне українського, але й іншомовного походження, розуміння їхнього значення, знання фразеологізмів та ідіом, особливо властивих нашому національному менталітету. Безперечно, від рівня культурної грамотності та культури спілкування українською мовою й іноземною мовами залежить і комунікативна компетентність особистості студента й учня закладу загальної середньої освіти, що в цілому сприяє підвищенню рівня національної культури й культурного авторитету України у світі.

Література:

1. Занфірова Т. А. Щодо деяких аспектів глобалізації і духовності. *Духовність і громадянське суспільство в умовах глобалізації* : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Андріївські читання» 15 грудня 2011 р. за ред. В. М. Огаренка та ін. Запоріжжя : КПУ, 2011. С. 136–138.
2. Федоренко С. Грамотність як комплексний педагогічний феномен у вищій освіті США. *Вища освіта України*. 2014. № 3. С. 97–102.
3. Hirsh E., Kett J., Trefil J. (2002). *The New Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know*. Boston – New York.

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

PROBLEMS OF ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

*Revyakina M.G., Ph.D., Associate Professor,
Ulyanov M.V., Ph.D., Associate Professor
V.N.Karazin Kharkiv National University*

A conversation on the current topic of the educational process in a higher educational institution in the context of modern challenges must begin with the fact that gaining knowledge is not easy, but it is still secondary in comparison with educating a person so that he/she properly treats both to yourself, and to your friends, to your family, to your homeland - these are absolutely fundamental things, and only on this basis can you count on a person becoming complete.

Patriotic education of youth has always been one of the most important, because youth is the most fertile time for instilling a sacred feeling of love for the Motherland. The relevance of the problem of civic-patriotic education of youth is characterized by a low level of civic education and patriotic education.

Today there is a lot of talk about the revival of patriotic education of young people. And this is correct, only a person who knows and respects the history of his Motherland, his people, his family, is proud of the glory of his ancestors, worries about his country, can be a true citizen, capable of taking on the burden of responsibility. A young man should know the heroic pages of his family's history, feel pride in his loved ones, which will ultimately lead to the cultivation of such a great feeling as love for the Motherland.

The modern national ideal of an individual brought up in the new conditions of the general educational process is a highly moral, creative, competent citizen who accepts the fate of the Fatherland as his own, aware of

responsibility for the present and future of his country, rooted in the spiritual and cultural traditions of the people.

Based on this educational ideal, the general goal of education is formulated. All educational activities have a modular structure. Each module is focused on achieving specific educational objectives. At the center of such a module are collected educational events that make it possible to systematically move from one to another, set a clear rhythm of life for the team, avoid spontaneity, and provide effective assistance to the head of educational work.

The modular nature gives some freedom to educational institutions, since they operate along a pre-established path, but can also add their own modules. In addition, they do not bear the usual names for the areas: patriotic education, aesthetic education and others. Each module can implement different educational directions, while certain priorities for a particular module remain.

To summarize, it must be emphasized once again that the educational process meets the spirit of the times. The main goal is to educate a spiritual, moral, patriotic person, a person who can be released into further adult life, a person of whom we will be proud. It is important who our graduate will become, but even more important is what kind of person he will be in life. And in many ways, the answers to these questions depend on you and us.

Література:

1. Професійно-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: навч. посіб. / за ред. І. Л. Холковської. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 144 с.

2. Капустін С. В. Модернізація освіти в контексті реалізації компетентнісного підходу до формування цілісного світогляду молоді *Науковий вісник*. Харків: ХНПУ, 2017. Вип. 49. С. 57–68.

**СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ
ДИСЦИПЛІН З ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ**

*Юр'єва І. А, к.е.н., доцент
Юр'єв М. О, студент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»*

Сучасний фахівець у галузі ринкової економіки повинен досконало володіти засобами обробки економічної інформації, інформаційними технологіями. Впровадження цифрових технологій обумовлює виникнення нових спеціальностей та програм в освітньому просторі. Майже всі організації та підприємства вимагають від своїх співробітників та й від сторонніх організацій подання документів в електронній формі, які зроблені та відформатовані відповідно до певних вимог, у текстовому редакторі Microsoft Word, Excel із застосуванням електронних підписів. До складу документа можуть входити текстові дані, таблиці, математичні формули, графічні об'єкти, які студент повинен знати, уміти створювати та користуватися провідними засобами інформаційних технологій.

Поширення і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) виступають каталізатором соціально-економічних процесів, забезпечують прискорення зростання економіки і добробуту населення. Цифрова економіка в сучасній економічній системі є складовою частиною економіки. Звісно ж, що, з одного боку, вона є частиною (сектором) економіки, з іншого боку, формується цифрова економіка в цілому. В економічній науці і практиці окреслені межі цифрового сектора економіки, визначені його речові, ринкові, структурні елементи, на основі яких розраховуються кількісні показники розвитку цього сектора економіки, але не якісні. А якісні характеристики пов'язані з місцем і новою роллю

інформації та цифрових даних в розвитку сучасної економіки і суспільства. Це виражається в тому, що інформація і цифрові дані пронизують все «пори» сучасної економіки, вони зумовлюють кількісні показники її розвитку, темпи зростання, ефективність функціонування та використання всіх факторів виробництва і економіки в цілому, роблять визначальний вплив на прийняті управлінські і комерційні рішення на всіх рівнях національного господарства. Цифрова економіка надає прямий і непрямий вплив на всі галузі, комплекси і сфери економіки: освіта, охорона здоров'я, культуру, військово-промисловий комплекс, енергетику, фінансово-банківську систему, оптову і роздрібну торгівлю, транспорт, державне управління, економічну безпеку, рекламу, маркетинг, засоби масової інформації. Робота фахівця – економіста, фінансиста, бухгалтера, маркетолога чи менеджера - з документами передусім має на меті розширення інформаційної бази прийняття управлінських рішень. Тому, працюючи з документами, основний робочий час бажано використовувати не на створення документа (набір), а на його правильне оформлення й аналіз. Це досягається за допомогою пакета MS Office. Даний продукт надає досить потужні засоби обробки будь-якої документації, що включають засоби з підготовки простих документів, документів великих обсягів, засоби обробки різної текстової інформації. В учбовому процесі необхідно закріплювати й поглиблювати теоретичні знання набуттям у студентів практичних навичок роботи і в звичайному Windows, а також опановувати сучасні методи аналізу фінансово- економічної інформації із застосуванням прикладного програмного забезпечення.

Практичні навички повинні містити знання та уміння використовувати сучасні цифрові інновації здобувачами вищої освіти. Сучасна дисципліна освітньої програми (практикум з дисципліни) розробляється із застосуванням пакета прикладних програм MS Office

(Word, Power Point)»; застосування MS Office Excel. Майбутній фінансист чи бухгалтер повинен отримати ці знання у повному обсязі.

Виконання практичних робіт із застосуванням цифровізації дає можливість опанувати сучасні методи аналізу економічної інформації. Під час вивчення дисциплін із застосуванням інформатизації студенти, крім теоретичних знань, повинні набути практичних навичок роботи з програмним забезпеченням та вмінь з оформлення курсових, дипломних, магістерських робіт, рефератів, звітів про виконану роботу. Набуття практичних навичок роботи з текстом здійснюється у процесі виконання студентами комплексу робіт та індивідуальних завдань в текстовому редакторі. Кожна робота повинна складатися з: теоретичного матеріалу та практичного завдання, самостійної роботи із критеріями оцінок за конкретним видом робіт, які студенти отримують від викладача індивідуально відповідно до завдань.

У розвитку цифрової економіки існують труднощі з використанням нових можливостей, наприклад, через низький рівень цифрових навичок і недостатній рівень проникнення технологій як всередині навчального закладу, так і у зовнішньому середовищі. Зростання цифрової економіки може обернутися певними перевагами для освітніх процесів, які повинні бути готовими до викликів сучасної економіки що розвивається: наприклад, вірогідне зростання вразливості через необхідність балансувати між цифровою безпекою і дотриманням етичних норм, тому набуття студентами компетентностей з цифровізації в теоретичному та практичному сенсі повинно запроваджуватись у вітчизняних вищих навчальних закладах для набуття конкурентоспроможності серед європейської спільноти.

Література:

1. Головань М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фінансового профілю в умовах європейської кредитно-трансферної системи. *Нова педагогічна думка*. Суми, 2012. № 1. С. 139–143.

**THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF
PROFESSIONAL QUALITIES OF A FUTURE SPECIALIST**

*Kalgulova R.Zh. , Candidate of Economics, Professor
Kazakh Automobile and Road Institute named after L.B.Goncharov*

Education can be considered as a process of culture transfer, transfer and assimilation of knowledge, skills, skills (learning process), the process of formation of personal qualities of an individual (education process). Vocational education is a kind of education in which there is "the formation of an image of a person adequate to the constantly changing, dynamic world of professions, the content of professional work and socio–economic conditions" [3, 7].

The process of vocational education (training and upbringing) combines two goals: the preparation of a person for professional functions and the comprehensive development of his personality. Development must go through its own specific cycles before learning can begin to perform its specific functions.

Modern realities are such that for a young person who has graduated from a university, today it is too little for him to simply have a good education and possess modern technologies. A bachelor graduate or a specialist graduate needs something more that can provide him with a stable position in the labor market. Therefore, the word "professionalism" is increasingly associated with the word "competitiveness".

Proceeding from this, the modern system of higher professional education needs to have the ability, firstly, to promptly meet the frequently changing demands of the economy in specialists of the right profile, and secondly, to provide students with the opportunity to receive a quality education and the opportunity to expand their professional knowledge. This leads to the need to

"form a competitive personality, prepared for self-survival, for competition in various life situations" [1, 165]. At the same time, it is clear that in order to survive in a competitive struggle, a university graduate must have certain personal and professional qualities.

Speaking about the professional qualities that a young person should possess, employers, first of all, pay attention to:

- the fundamental nature of education, assuming a certain level of professional knowledge, skills;

- practical work experience;

- the ability to replenish and apply their knowledge, including in other areas. This is expressed in the ability to self-education, in general erudition, in the versatility and breadth of knowledge, in the availability of additional professional training.

Knowledge of a foreign language (at least one), as well as good computer skills are also welcome.

If we talk about the personal qualities of graduates, employers distinguish: adaptability, ability to work in a team; communication skills, leadership qualities; purposefulness, focus on results and a successful career; motivation for action.

Due to the increased requirements for university graduates, modern educational institutions are trying to help young people acquire the necessary knowledge, skills and abilities to solve many issues in the field of their future professional activity, as well as some professional work experience during the training period, that is, some practical training. The elements of such training of students include practical (seminar) classes, laboratory work, independent work of students, course work, educational and introductory practices and industrial practices that play an essential role in learning. At the same time, it should be clearly understood that education focused on the formation of the competitiveness of a future specialist cannot simply be "given", provided, or

inspired. You can get it, that is, "take" it yourself. To facilitate this task, teachers need to organize an environment that would be based on competition between the subjects of training and thereby contribute to the formation of the competitiveness of the future specialist to the maximum extent. Just as it is impossible to learn to swim without an aquatic environment, so it is impossible to form the fundamental qualities of competitiveness in a future specialist without "immersing" him in a competitive learning environment [4, 157].

It is very important to note that most of the students are not interested in being passive listeners at lectures. They want to discuss, analyze, solve practical real tasks and tasks of a professional nature. For them, the experience passed on by leading teachers is valuable, helping students in solving professional situations. Ultimately, our students expect practical advice from us, summarizing grades. Therefore, today more than ever, higher school teachers need the ability to teach young people in real-applied and promising situations in their industry, the ability to create a kind of competitive learning environment in the classroom, i.e. various forms and types of educational interaction of a competitive nature. It is noteworthy that competitive interaction between students involves the manifestation of very important qualities for a competitive specialist, such as competitiveness and rivalry. A competitive learning environment supports cooperation between students, promotes awareness of their own importance and involvement in a common cause. It is worth noting that the formation of the competitiveness of a future specialist in a competitive educational environment involves the use of a point-rating system of training, since it is also aimed at creating healthy competition in the student environment.

The teacher's creation of a competitive learning environment in the classroom is designed, in our opinion, to ensure the development of competitive activity between the subjects of education (students), which, of course, will contribute to the realization of their personal qualities and the formation of the competitiveness of the future specialist, that is, directly affect the formation of

personal and professional qualities of students. Therefore, the organization of the educational process should be focused on the development of self-esteem and introspection.

Literature:

1. Monitoring of professional competence of the teacher of the OU. FGOS. 2020.- 437 p.

2. Professional standard of a teacher. Development of value competencies. FGOS: monograph. RSUH, 2015. - 783 p.

3. Salnikova, T. Active methods of teaching in improving the professional competence of preschool teachers/T. Salnikova. - M.: 2017. - 932 p.

УДК: 37.02:378:63

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

*Збаравська Л. Ю. к. пед. н., доцент
Подільський державний університет*

В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів особливої значущості набувають проблеми підвищення якості підготовки фахівців до професійної діяльності, зокрема у аграрно-технічній сфері. Для цього потрібно кваліфіковані фахівці, які здатні застосовувати знання і вміння у сучасних ринкових умовах господарювання, які швидко змінюються. Зазначене вимагає значної модернізації та вдосконалення освітнього процесу, реалізації компетентнісного підходу та особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, що відображено в таких основних освітянських нормативних документах, як «Національна доктрина розвитку освіти

України в XXI столітті», закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032рр», «Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року».

Прогресивні зміни у функціонуванні вищих закладів освіти зумовлюють подальші наукові пошуки, що сприятимуть підготовці компетентного, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної праці за спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного самовдосконалення, соціальної та професійної мобільності.

Реформування системи вищої освіти передбачає посилення фундаментальної складової підготовки майбутніх фахівців аграрно-технічної галузі. Це зумовлює необхідність перегляду теоретичних та методологічних засад освітньої системи закладу вищої освіти, особливо на етапі відбору та диференціації змісту природничих дисциплін, професійне спрямування яких сприяє формуванню професійної мобільності та компетентності майбутніх спеціалістів.

Проблемам модернізації вищої освіти, підвищенню якості професійної підготовки приділяли увагу у своїх дослідженнях такі науковці, як: В.А.Адольф, О.Є. Антонова, В.І. Байденко, І.Д. Бойчук, Р.С. Гуревич, Є.Ф.Зеєр, С.О. Клименко, З.Н. Курлянд, В.І Луговий, О.П. Мітрясова, В.А.Петрук, С.О.Сисоєва, С.Є. Шишов, Л.В. Штефан та ін.

Наукові роботи зі специфіки впровадження професійної підготовки у навчальний процес такі закордонні дослідники, як Х.Cheng, L.-Y. Wu [1], S.Loucks-Horsley, K. E. Stiles, S. Mundry, N. Love, P. Hewson [3], H. Mizell [4], M. Mulder [6], S. Sandhu, T. Afifi, F. Amara [11] та ін.

Незважаючи на досить широку представленість досліджуваного

феномену в наукових дослідженнях, досі немає однозначності як у його операціоналізації, так і у визначенні його складу, отже, і виділення шляхів його розвитку. Таким чином, актуальність теми обумовлена недостатнім обґрунтуванням способів розвитку професійної компетентності і дедалі більшими вимогами соціальної практики в компетентних фахівцях.

Отже, актуальність проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість, необхідність подолання окреслених суперечностей зумовили формування мети цієї статті: формування стійкої професійної компетентності майбутніх агроінженерів у процесі вивчення природничих дисциплін (на прикладі фізики). Для досягнення поставленої мети та реалізації завдань використано комплекс наукових методів дослідження: теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури за темою дослідження з метою добору й осмислення фактичного матеріалу; аналіз концепцій, теорій і методик, що мав на меті виявлення шляхів розв'язання досліджуваної проблеми максимально наближеної до майбутньої професійної діяльності студентів.

Сучасне сільське господарство характеризується значною модернізацією, зміною характеру та змісту праці фахівців, які передбачають вдосконалення існуючих та упровадження нових конкурентоспроможних технологій, сучасні вимоги створення енергозберігаючих технологій, нові вимоги до якості сільськогосподарської продукції за європейськими стандартами. Сучасні методи підготовки фахівців з конкурентоспроможною компетентністю, високим інтелектуальним потенціалом і всебічно продуманим мисленням є однією з найважливіших проблем ефективного соціально-економічного розвитку країни.

В останній час зростає важливість фундаментальної природничо-наукової підготовки спеціалістів аграрно-технічної галузі. Змістове наповнення усіх фахово орієнтованих та спеціальних дисциплін базується

на загальних природничо-наукових дисциплінах (фізика, математика, хімія, біологія, екологія). За таких умов важливим є трансформація змісту фундаментальних дисциплін, включення в робочі програми розділів і тем, які б сприяли формуванню професійних знань та вмінь, особистісних рис та якостей, які є показником успішності, професійної компетентності інженера-механіка.

У загальному сенсі загальноосвітня та фундаментальна складові підготовки мають орієнтуватися на конкретну професійну освіту молоді, тільки тоді вона буде мати реальний зміст. У вищому навчальному закладі викладання природничих дисциплін повинно бути не заради власне фізики, хімії, математики тощо, а насамперед заради фахової спеціальності, тобто, природничі дисципліни повинні мати чітке професійне спрямування. У свою чергу професійна підготовка стає якіснішою, якщо вона забезпечує широту знань, їх політехнічність, оволодіння узагальненими вміннями і навичками [14]. Розроблена нами модель спрямована на формування професійної компетентності фахівців під час вивчення природничих дисциплін дає можливість зрозуміти, що вивчення лише одного з наведених циклів підготовки не в змозі вирішити це завдання. Лише комплексне системне знання, здобуте в процесі вивчення усіх циклів навчальних дисциплін, забезпечить ефективне формування професійної компетентності майбутніх фахівців аграрно-технічної галузі (рис.1).

Компетентнісний підхід, який ми використали під час побудови моделі, є методом моделювання й проектування результатів освіти [7]. Застосування цього підходу до підготовки фахівців спеціальності 208 «Агроінженерія» передбачає:

1. Визначення переліку компетенцій (ключових та професійних) з усіх навчальних дисциплін (загальноосвітніх, фундаментальних, фахово орієнтованих та фахових), які забезпечують формування професійної компетентності спеціаліста.

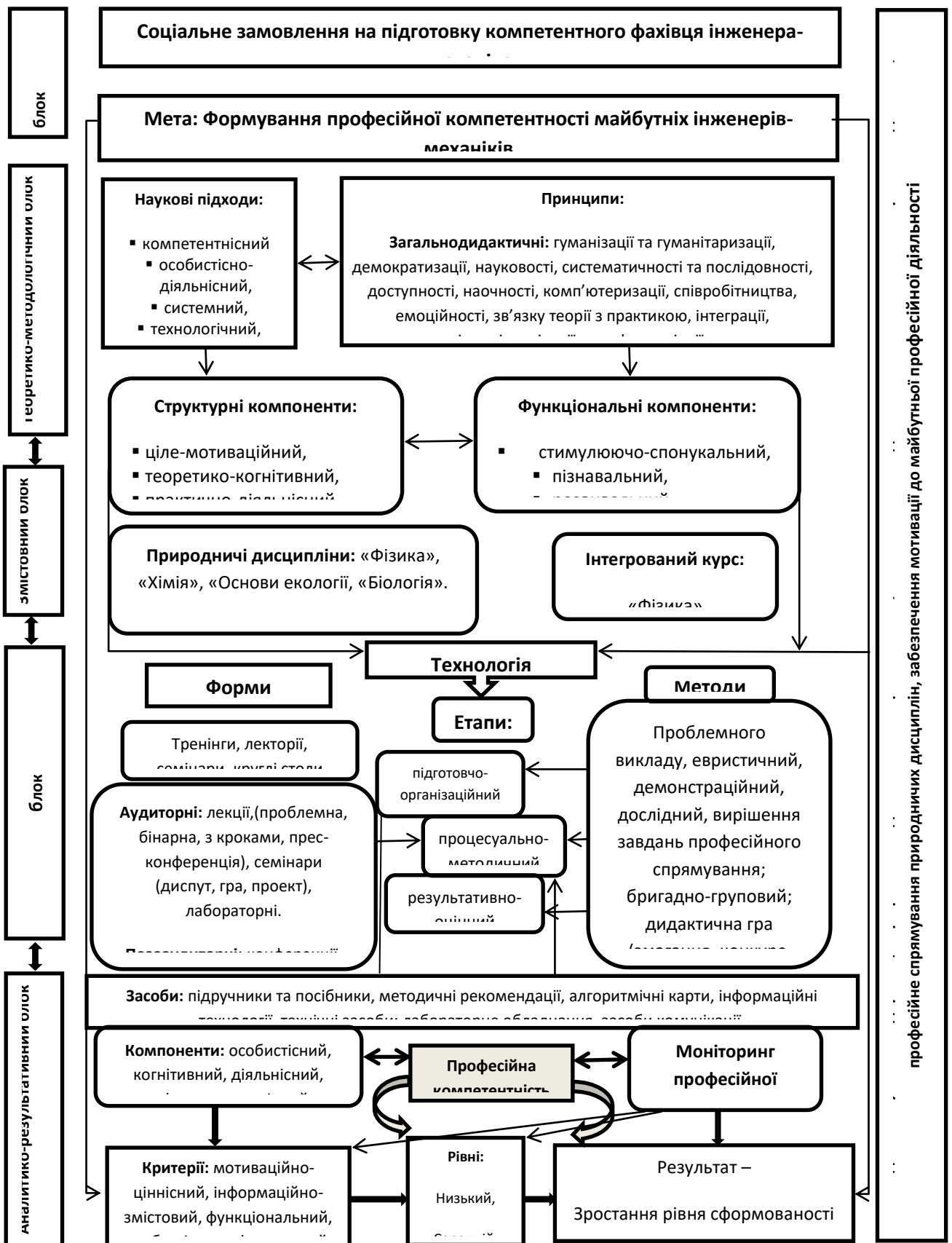

Рисунок 1. - Модель формування професійної компетентності майбутніх інженерів-механіків в процесі вивчення природничих дисциплін.

2. Визначення структури професійної компетентності майбутніх інженерів-механіків.

3. Розробка структурно-функціональної моделі формування професійної компетентності інженерів-механіків.

4. Формування предметних компетенцій за програмами навчальних дисциплін на основі застосування сучасних технологій, методів, засобів навчання, які передбачають модернізацію змісту освіти, організації навчально-виховного процесу та поглядів на структуру, форму і зміст оцінки випускників, які мають відповідати умовам сучасного ринку праці та вимогам роботодавців.

5. Створення умов для розвитку навчально-пізнавальних і практичних знань, умінь і навичок студентів.

6. Формування у студентів мотивації до постійного навчання, неперервної праці та самовдосконалення протягом усього життя.

Професійне спрямування природничих дисциплін відображується у системі міжпредметних зв'язків [12]. Реалізація принципу міжпредметних зв'язків забезпечує подолання розрізненості знань, вмінь і навичок студентів в умовах багатодисциплінарного навчання, сприяє підвищенню рівня мобільності знань і умінь студентів. При цьому значно посилюється професійна спрямованість навчання, що оптимізує вдосконалення практичної підготовки, спонукає студентів до розв'язання наукових, виробничих, соціальних, економічних, екологічних проблем з метою успішного оволодіння обраною професією.

Міжпредметні зв'язки дисциплін мають бути відображені в навчальних планах, робочих програмах, змісті дисциплін та підручників. З метою їх встановлення було проаналізовано навчальний план спеціальності 208 «Агроінженерія», навчальні та робочі програми з дисциплін «Фізика», «Матеріалознавство», «Теоретична механіка», «Сільськогосподарські машини», «Механіко-технологічні властивості

сільськогосподарських матеріалів та ін. Аналіз засвідчив про недостатньо повну реалізацію міжпредметної інтеграції в навчально-методичних документах, що й спонукало до обґрунтування комплексу міжпредметних зв'язків між природничими та фаховими дисциплінами. Для створення міцної теоретичної бази ми проаналізували зв'язки фізики з основними загальнотехнічними і дисциплінами практичної та професійної підготовки. Наприклад, вивчення дисципліни «Теоретична механіка» ґрунтується здебільшого на кінематиці і динаміці матеріальної точки, які вивчаються в курсі фізики. Вивчення циклу дисциплін професійної та практичної підготовки також взаємопов'язане з вивченням розділів і конкретних тем курсу фізики. Так, вивчення фахових дисциплін «Механіко-технологічні властивості сільськогосподарських матеріалів», «Сільськогосподарські машини» неможливе без знань таких розділів та тем курсу фізики, як «Кінематика», «Динаміка», «Сили пружності», «Закони збереження». Вивчення дисциплін «Енергетичні засоби в агропромисловому комплексі», «Гідравліка та водопостачання», «Ґрунтознавство» й інші потребує знання матеріалу різних розділів курсу фізики, таких як «Фізичні основи механіки», «Основи молекулярної фізики та термодинаміка», «Електрика та магнетизм». Зміст курсу фізики є фундаментальною базою, без якої неможлива успішна професійна діяльність агроінженера будь-якого профілю. Для успішного розв'язання проблеми навчання курсу фізики нами виконано ґрунтовний аналіз взаємозв'язку курсу фізики з основними загальнотехнічними і дисциплінами професійної та практичної підготовки. Це дозволило визначити, які фізичні знання, навички й уміння будуть використовуватися в подальшій професійній підготовці студентів [13].

Зміст питань курсу визначався нами на підставі аналізу міжпредметних зв'язків фізики і фахових дисциплін (табл. 1).

Зіставлення змісту розділів і тем доводить, що фахові дисципліни є «носіями фундаментальних знань» [15].

Таблиця 1. - Міждисциплінарні зв'язки дисциплін професійного циклу підготовки інженерів-механіків

Фахові дисципліни	Міждисциплінарні зв'язки	
	Загальнонаукові, природничо-математичні дисципліни, ЗТД	Фахові та загальнопрофесійні дисципліни
Трактори і автомобілі	Фізика (фізичні явища); Хімія (реакція згорання); Креслення (складальні креслення, читання); Інженерна графіка; Технічна механіка; Електро-техніка; Матеріалознавство;	Основи агрономії; Сільськогосподарські машини; Гідропривід с.-г. техніки; Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали
Сільськогосподарські машини	Фізика (кінематика, динаміка, статика); Хімія (добрива); Креслення (читання креслень); Інженерна графіка; Технічна механіка; Матеріалознавство;	Основи агрономії; Трактори і автомобілі; Механізація тваринництва; Гідропривід с.-г. техніки;
Ремонт сільськогосподарської техніки	Фізика; Хімія; Креслення (робочі, складальні креслення, читання і виконання); Деталі машин; Інженерна графіка; Технічна механіка; Матеріалознавство; Електротехніка	Трактори і автомобілі; С.-г. машини; Механізація тваринництва; Експлуатація машин і обладнання; Електрообладнання та засоби автоматизації с.-г. техніки; Гідропривід с.-г. техніки; Паливно-мастильні матеріали
Експлуатація машин і обладнання	Фізика (кінематика, динаміка, статика); Технічне креслення; Біологія (захист рослин); Рослинництво (обробка рослин); Хімія (добрива, хімічна обробка рослин); Деталі машин; Технічна механіка; Матеріалознавство; Електротехніка;	Основи агрономії; Основи тваринництва; Трактори і автомобілі; С.-г. машини; Механізація тваринництва; Електрообладнання та засоби автоматизації с.-г. техніки; Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали
Механізація переробки та зберігання сільськогосподарської продукції	Фізика (фізичні явища); Хімія; Креслення (складальні креслення, читання креслень)	Основи агрономії; Основи тваринництва; Трактори і автомобілі; С.-г. машини; Механізація тваринництва; Експлуатація машин і обладнання; Електрообладнання та засоби автоматизації с.-г. техніки; Паливно-мастильні та інші експлуатаційні матеріали

Визначені розділи і теми природничих дисциплін мають чітке професійне спрямування, що значно посилює мотивацію до вивчення природничих дисциплін, без здатності оперувати знаннями та вміннями яких під час технологічних процесів і виробничих ситуацій, не можливо стати компетентним фахівцем. Процес вивчення природничих дисциплін

(особливо фізики), не лише забезпечує формування знань слугують основою для розвитку професійного мислення в майбутніх фахівців, уміння моделювати реальні ситуації, які пов'язані з виконанням професійних завдань, а також сприяє формуванню інтелектуальних здібностей студентів, активізації пізнавальної діяльності й самостійності, розвитку творчих здібностей, комунікативних вмінь, тобто створенню фундаменту для набуття фахових компетенцій, здатності до подальшої продуктивної професійної діяльності. На знаннях з фізики ґрунтується не лише вивчення теоретичних питань загальнотехнічних і фахових дисциплін, а й виконання професійних завдань (табл. 2).

Таблиця 2. - Використання виробничого досвіду і професійних знань під час вивчення курсу фізики

Теми курсу фізики	Використання виробничого досвіду і професійних знань
Криволінійний рівномірний рух. Відносність рухів	Рух автомобіля, трактора, комбайна. Рух корпусів плугів, дискових ножів у багатокорпусних плугах відносно землі і один відносно одного, трактора. Швидкість руху сільськогосподарських машин та механізмів, тварин. Визначення швидкості машини, тварин
Додавання рухів	Рух ножів у комбайнах, сінокосарках, жнивварках, рух рослин на транспортері, жатки комбайна
Додавання і розкладання сил	Додавання сил двох тракторів, що збирають соломку волокушею. Розкладання сили на складові в лемесі плуга, умови його стійкості і рівномірного заглиблення; розкладання сил на зубах борони, лапах культиватора, сошниках сівалок. Розкладання сили тяги трактора на складові при скиртуванні соломи волоком. Використання клина в робочих частинах сільськогосподарських машин (ножі, лемеші, дискові ножі, зуби культиваторів). Похила площина у вантажно-розвантажних роботах (скиртування соломи, бурякова гірка, похилі транспортери). Розкладання сил, які діють на шатун кривошипного механізму.
Рівномірно-змінний рух	Прискорення різних транспортних засобів під час рушання з місця. Вплив прискорень на живі організми
Додавання паралельних сил. Центр тяжіння. Стійкість	Додавання паралельних сил у тракторних агрегатах (посівних, для оранки багатокорпусними плугами). Умови роботи машин на схилах і косогорах. Зміна стійкості машини під час перевезення соломи, сіна
Тертя	Роль тертя в сільськогосподарських машинах, в живих організмах. Тертя деталей машин, робочих органів обробних машин лемешів, зубів, полиць, фрикційних дисків. Тертя і опір середовища – опір ґрунтів. Сила тертя та опір у живих організмах. Підшипники

	ковзання, кочення в тракторах, автомобілях. Антифрикційні пари матеріалів. Принципи роботи механізму зчеплення.
Інерція. І закон Ньютона	Очищення і сортування зерна за допомогою решіт. Очищення зерна за допомогою зернопульта. Схема очищення зерна у віялці. Інерційний рух зерна деяких самозапилювальних рослин. Маховики двигунів внутрішнього згоряння (трактора, автомобіля), локомотивів. Аналіз сил, що діють на автомобіль, трактор під час їх рівномірному русі. Гідротаранна установка
II, III закони Ньютона	Сила тяги тракторів різних марок, на різних передачах. Сила тяги автомобілів. Вимірювання сил динамометром
Робота і енергія. Закон рівності робіт	Приклади на обчислення роботи трактора, стогоклада, автотранспорту. Приклади виконання роботи та потужності в живій природі. Залежність сили тяги двигуна трактора, автомобіля від швидкості руху. Молоткова дробарка. Важіль в автотранспорті. Важелі для керування трактором, автомобілем. Гідравлічний домкрат. Гідравлічний пристрій для підймання навісних знарядь на тракторі. Довжина гальмівного шляху автомобіля

Наприклад, під час вивчення теми «Сила пружності» матеріал розподіляємо на дві частини (табл. 4):

Таблиця 4. - Розгляд теми «Сила пружності» із врахуванням інваріантної та варіативної частин

Інваріантна частина	Варіативна частина
Загальне уявлення про сили пружності. Поняття пружної деформації	Пружні деформації в с.-г. машинах та агрегатах. Вплив пружних деформацій на якість механічних процесів
Поняття про жорсткість. Коефіцієнт жорсткості	Жорсткість матеріалів на прикладах елементів та пристроїв с.-г. машин
Закон Гука. Пропорційність між силою пружності і деформацією	Співвідношення між силою пружності та деформацією на прикладах с.-г. машин
Модуль пружності (модуль Юнга). Механічне напруження	Механічне напруження, яке виникає під час роботи пристроїв та агрегатів
Поняття зсуву. Відносний зсув. Модуль зсуву	Деформація зсуву. Розрахунок на міцність, надійність та довговічність с.-г. деталей

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

Розроблена модель спрямована на формування професійної компетентності спеціалістів під час вивчення природничих дисциплін. Але є очевидним, що вивчення лише одного з наведених циклів підготовки не в змозі вирішити це завдання. Лише комплексне системне знання, здобуте в процесі вивчення усіх циклів навчальних дисциплін, забезпечить ефективне формування професійної компетентності спеціаліста. У

дослідженні особливо важливим для процесу моделювання та його практичної реалізації є принцип професійного спрямування, який здійснюється завдяки інтеграції природничих та фахових дисциплін. Процес інтеграції розглядаємо як об'єктивно зумовлений процес взаємодії та взаємопроникнення наукових знань, спрямований на їх систематизацію в цілісну систему. У контексті дослідження інтеграція природничо-наукових та фахових знань формує комплексне уявлення про технологічні процеси, способи керування ними під час використання в аграрно-технічній галузі, що є важливою складовою професійної компетентності майбутнього спеціаліста.

Література:

1.Cheng X., Wu L.-Y. The affordances of teacher professional learning communities: A case study of a Chinese secondary school. *Teaching and Teacher Education*, 2016. v.58, pp. 54 –67.

2.Chuang Li-Liang and Hsieh, Ming-Chen. A competency-based approach to critical care education. *Tzu Chi Medical Journal* 30. 2018. https://doi.org/10.4103/tcmj.tcmj_84_18

3.Loucks-Horsley S., Stiles K. E., Mundry S., Love N., Hewson P. W. Designing professional development for teachers of science and mathematics. Thousand Oaks, California, Corwin. 2010.

4.Mizell, H. Why professional development matters. Retrieved September 9, 2013. from <http://www.learningforward.org/learning-opportunities/webinars/why-pd-matters>.

5. Montes Carlos, Freire-Seoane María and López-Bermúdez Beatriz Employability traits for engineers: A competencies-based approach *Industry and Higher Education* 33. 2019. <https://doi.org/10.1177/0950422219854616>

6. Mulder M., Billett S., Harteis C., Gruber H. Conceptions of Professional Competence. In: (Eds). *International Handbook of Research in*

Professional and Practice-based Learning. Dordrecht: Springer. 2014. pp. 107-137.

7. Nikolaenko S., Ivanyshyn V., Shynkaruk V., Bulgakova O., Zbaravska L., Vasileva V., Dukulis I. Integration-lifelong educational space in formation of competent agricultural engineer. *Engineering for Rural Development, Jelgava, 21, 2022. 638-644.*

8. Owusu K. A., Conner L. N., Astall C. Contextual Influences on Science Teachers' TPACK Levels. In M. Niess and H. Gillow-Wiles (Eds.), ed. *Handbook of Research on Teacher Education in the Digital Age. Hershey, United States of America: IGI Global, 2015. pp. 307-333.*

9. Palmer C. Lecture theatres to go the way of the dodo. *The Conversation. 2012*

10. Penson, P. E. Lecturing: A lost art. *Currents in Pharmacy Teaching & Learning, 4(1), 2012. 72–76.*

11. Sandhu S., Afifi T.O., Amara F.M. Theories and Practical Steps for Delivering Effective Lectures. *J Community Med Health Educ. 2:158. 2012. doi: 10.4172/2161-0711.1000158.*

12. Zbaravska L., Chaikovska O., Hutsol T., Slobodyan S., Dumanskyi O. Professional competence as a key factor in improving the quality of engineering education. *Environment technology. 12th International Scientific Conference, Latvia, Rezekne, 20-22 June 2019.*

13. Збаравська Л.Ю., Бендера І.М., Слободян С.Б. Збірник задач з фізики з професійним спрямуванням: Кам'янець-Подільський. Видавець ПП Зволейко Д.Г. 2010. 64с.

14. Курлянд З.Н., Осипова Т.Ю., Гурін Р.С. та ін. Теорія і методика професійної освіти : навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. С. 46-47.

15. Туриця О.О. Професійна спрямованість навчання як педагогічна умова формування професійної компетентності майбутніх фахівців харчового профілю. *Вісник Львівського університету. Серія: педагогіка. Вип. 29. 2013. С.40-60.*

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТА –
ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ
ФАХІВЦЯ**

*Прохоренко Т.Г., к.с.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Проблема творчості, творчого мислення сьогодні стає особливо актуальною. Маючи не тільки теоретичне, але і практичне значення, вона привертає до себе пильну увагу не тільки науковців, але і роботодавців. В ХХІ ст. здатність до творчого мислення, креативність стали розглядатися обов'язковими атрибутами успішної ділової людини. Вони ввійшли до числа топ навичок, які цінують роботодавці сьогодні.

До причин, що зумовили актуалізацію цих проблем, можна віднести наростаючу мінливість сучасного світу, безпрецедентні для історії цивілізації темпи зміни соціальних, науково-технічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Все це привело до стрімких перетворень в усіх сферах життя суспільства. За таких умов посилюється потреба у творчо мислячих спеціалістах, які не бояться проявляти ініціативу і пропонувати рішення, що допомагають виконувати задачі скоріше та ефективніше.

Вони здатні самостійно орієнтуватися в стрімкому потоці науково-технічної інформації, вміють критично мислити, ефективно і нестандартно вирішувати поставлені завдання, виробляти і захищати власну точку зору, інтенсивніше оволодівати новими навичкам та уміннями, краще адаптуватися до невизначеного середовища. Очевидно, що у майбутньому попит на рядових виконавців буде падати під впливом досягнень науково-технічного прогресу, зростаючої інтелектуалізації праці, і навпаки, посилиться попит на креативність і творчість.

У зв'язку з цим особливий інтерес викликає проблема формування творчого мислення студентської молоді. Від ступеня його сформованості залежать не тільки можливості досягнення професійного успіху фахівцем у майбутньому, рівень його професійної самореалізації, але і кардинальні зміни в усіх сферах суспільного життя.

Творче мислення – це мислення, в результаті якого особистість відходить від загальноприйнятих шаблонів, алгоритмів. Під час розв'язання чи вирішення проблем воно прокладає власні оригінальні, нетипові підходи і бачення, виявляючи інтелектуально-творчу ініціативу, генерує нові ідеї. В результаті розвивається як сама особистість, так і її діяльність. Творче мислення уявляє собою складний вид розумової діяльності, який характеризується проблемністю, пізнавальною активністю, конструктивною самостійністю [1].

Проявами творчого мислення, частіше за все, можуть виступати: оригінальність, гнучкість думки, допитливість, творча фантазія, альтернативність мислення, проблемне бачення, розвинена уява та інше. Водночас будь-який творчий процес вимагає необхідності володіння умінням працювати з інформацією: знайти, обробити, засвоїти інформацію.

Творче мислення – це властивість особистості, яка активізує інтелектуальні можливості для вирішення творчих завдань в будь-якій сфері, і, перш за все, професійній. Процес формування професійної творчості є послідовним процесом, в якому виділяються окремі етапи, спадково пов'язані між собою, починаючи з раннього дитинства і закінчуючи похилим віком. Важливим етапом в цьому процесі стає вища школа. Як свідчать дослідження, творчо працюють ті фахівці, які з студентських років орієнтувалися на професійну самореалізацію, творчу працю у майбутньому, на можливості досягнення визнання у суспільстві тощо.

Важливими факторами формування творчого мислення студентів виступають всі основні види їх діяльності: навчальна, науково-дослідна, трудова, суспільна, культурна, спортивна тощо. І все ж найбільш значущими з них в плані професійно творчого становлення спеціаліста, виступають саме науково-дослідницька та навчальна діяльність.

Можливості науково-дослідної роботи в цьому плані достатньо великі. Студенти, що займаються науково-дослідною роботою, вчаться «входити» в наукову проблему, отримують можливість відчувати усю глибину наукового пошуку, досягнути його сутність, дізнатися, яким шляхом досягається науковий результат. Науково-дослідна робота допомагає майбутнім спеціалістам краще зрозуміти значний евристичний потенціал майбутньої діяльності. Все це сприяє розвитку творчого мислення студентів.

Ефект від наукового пошуку студентів буде суттєвішим тоді, коли він спрямований на вирішення конкретної науково-технічної чи виробничої задачі. Одним зі шляхів досягнення цієї цілі є широке залучення майбутніх спеціалістів до виконання науково-дослідних робіт з прикладної тематики. Виправдовує себе розширення співробітництва вишів з академічними і галузевими науково-дослідними інститутами у напрямках представлення своєї експериментальної бази, здійснення керівництва науковими розробками студентів, залучення наукових співробітників до проведення спецкурсів.

Навчально-виховний процес виступає специфічним засобом залучення студентів до системи пізнавальної діяльності, що передбачає творче засвоєння наукового світогляду та методологічної культури, напружену роботу з оволодіння загальнонауковими і професійними компетентностями.

До числа факторів, які негативно впливають на формування творчого стилю у навчанні, можна віднести труднощі, пов'язані з низькою якістю

навчальної праці самих студентів: не володіють навичками систематичної самостійної роботи, не вміють самостійно підготувати доповідь, зробити узагальнення, не вміють знайти необхідну інформацію тощо. Під самостійністю у навчанні, частіше за все, розуміють досягнення особистістю рівня саморегуляції навчання та інших форм діяльності і відносин в процесі засвоєння знань.

Методи і форми організації навчального процесу у вищій школі також не завжди стимулюють розвиток пізнавальної активності студентів. У зв'язку з цим важливого значення набуває зміст навчального процесу, його методичне забезпечення. Урізноманітнення тематики курсу, узгодження її з сучасними проблемами підвищує зацікавленість студентів у вивченні дисципліни.

Актуалізується проблема пошуку нових методів і засобів навчання, які сприяли б розвитку у студентів інтересу до предмету. Сьогодні спостерігається різноманітність таких методів і технологій. Встановлено, що формуванню пізнавальної активності студентів сприяє використання інтерактивних методів навчання, що вирішує одразу декілька задач, важливими з яких є: формування і розвиток творчого мислення студентів, комунікативних вмінь та навичок, зняття нервової напруги, встановлення емоційних контактів між студентами, привчає кожного до роботи в команді, прислухатися до думки своїх колег, підвищувати власну активність і мотивацію до навчальної діяльності. При цьому повинні зберегтися і традиційні форми і методи навчання.

Істотну роль в розвитку творчого мислення студентів відіграє педагогічне керівництво цим процесом. Тому значно зростають вимоги до професіоналізму викладача, а рівень і якість творчого спілкування студентів з викладачем залежить від професійної майстерності викладацького складу, рівня розвитку творчого потенціалу самих викладачів.

Процес формування та розвитку професійно-творчого мислення студентів під час навчання у вищій школі виступає важливим етапом більш широкого процесу професійного становлення і реалізації фахівцем набутого потенціалу в професійній, практичній діяльності. Водночас, цей етап стає важливою передумовою, своєрідним маркером успішності подальшої професійної активності спеціаліста.

Здатність творчо мислити сьогодні стає важливим фактором конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Її рівень залежить від міри відповідності особових якостей і професійних знань, умінь і навиків конкретного фахівця об'єктивним вимогам професійної діяльності, соціально-економічним умовам в країні та на конкретному підприємстві, ситуацією на сучасному ринку праці тощо.

Високий рівень конкурентоспроможності фахівця, у свою чергу, визначає успішність його професійної діяльності. Поняття «успішність» позначає соціально оцінювані досягнення, що задані суспільством і застосовуються до конкретної людини іншими людьми. Крім об'єктивного аспекту професійної успішності, існує суб'єктивний – оцінка самою людиною власних професійних досягнень. Разом вони відіграють позитивну роль орієнтирів у подальшій професійній діяльності, у визначення стратегій професійної активності фахівця. У свою чергу, успішна професійна діяльність виступає важливою складовою життєвого успіху людини.

Таким чином, формування творчого мислення у студентів сприяє у подальшому не тільки зростанню їх конкурентоздатності на ринку праці, але і стає важливою умовою професійної успішності.

Література:

1.Новіков Б. В., Руденко Т. П., Костроміна Г. М. Творче мислення студентів як стратегічна мета університетської освіти. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 32(4). С. 26–35.

ОСОБЛИВОСТІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗСУ (КРАЇНОЗНАВСТВИЙ АСПЕКТ)

*Ярмолів О.І., к.пед.н., доцент,
Іонова.Н.Ю, викладач
Діденко І.А., курсант
Військова Академія (м.Одеса)*

Актуальність проблеми іншомовної підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України напряду пов'язана зі геополітичною світовою нестабільністю. Спроби територіальних змін, агресивність ряду держав надали Україні одну з ведучих ролей при вирішенні цих проблем. Уже сьогодні, за відносно невеликий період часу, керівництвом держави і Збройних Сил України (далі ЗСУ) проведено низку заходів, спрямованих на підвищення обороноздатності України [1, с.2-4]. Радою національної безпеки і оборони України прийнято рішення щодо значного збільшення фінансування Збройних Сил України. Спираючись на представлені можливості розширення взаємо сумісності підрозділів ЗСУ із підрозділами збройних сил країн членів НАТО та потреби щодо підвищення ефективності функціонування системи мовленнєвої підготовки, яка спрямована на доведення і забезпечення відповідного мовленнєвого рівня особового складу ЗС України, Міністром оборони України була прийнята дорожня карта вдосконалення іншомовної підготовки 2021-2025 роки. Військовий напад на Україну у лютому 2022 року не змінив відношення до питань, які були розглянуті в цьому документі. Фундаментальність стратегічної мети щодо підготовки особового складу ЗС України до світового мовленнєвого рівня, а саме отримання так званого «функціонального» мовленнєвого рівня для офіцерського складу і працівників ЗСУ, з подій лютого 2022 року змінилась тільки в прискоренні

підготовки: «швидке нарощування чисельності особового складу з рівнем знань іноземних мов» [2].

Такі заклики вимагають від системи вищої військової освіти (далі ввз) постійного оновлення та модернізації методів при формуванні іншомовної комунікативної компетенції у майбутніх офіцерів ЗСУ. Напрацьований методичний досвід дозволяє викладачам ІМ уміло переводити акцент з популярної довгий час писемно-перекладацької іншомовної компетенції на зараз актуальну комунікативну компетенцію. Розвиток усної іншомовної компетенції є і завданням, і перспективами викладачів іноземної мови ввз.

Існуюча джерельна база з проблем формування іншомовної комунікативної компетенції дала нам можливість сформулювати перелік складових моделі ефективного формування іншомовної комунікативної компетенції. І.Алексєєва, Н.Барабанова, Є.Бесєдіна, А.Гапонів, Д.Джайл, О.Карпенко, К.Клоді, С.Козак, Л. Нелюбін, Г.Мірам, Н. Перевознюк, О.Чередніченко, Н.Шиліна, інші методисти - лінгвісти досліджували формування іншомовної компетенції з позицій її використання в професійній діяльності. Відомо, що існують різні види професійного використання сформованих іншомовних навичок фахівцями. Одними з найрозповсюджених таких напрямів є викладання іноземної мови, проведення усного або письмового перекладу. Фахівцю, який закінчив ввз отримані іншомовні навички, дають можливість ведення професійного або загального спілкування або військового перекладу.

У ввз формування іншомовної компетенції проходить в аудиторних і поза аудиторних умовах з опорою на гуманітарну дисципліну «Іноземна мова». Викладачі використовують рекомендований Міністерством оборони цикл аутентичних підручників: книга для курсантів, робочий зошит, книга для викладача, аудіо оснащення, таблиці, картки. Мовленнєва підготовка передбачає не тільки лінгвістичну, а й соціокультурну складову

навчальних текстів. Майбутній офіцер повинен вільно володіти англійською мовою, орієнтуватися в культурних особливостях країн, мову яких він засвоїв. Навчальні тексти з країнознавчим підґрунтям (культурою, історією, географічними особливостями, історією і розвитком мови) Об'єднаного Королівства Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, Австралії, інших англомовних і не тільки країн, Польщі, Франції, Німеччини сприяють формуванню англомовної компетенції майбутніх офіцерів.

Знайомитись з країнознавчими темами курсанти починають майже з перших занять з «Іноземної мови», вивчаючи назви країн, міст, імена відомих людей, формування і правопис національностей, розповідь про себе з позицій людини, якою хочуть себе представити або уявити. На заняттях курсанти працюють самостійно, в парах, в міні-групах, здійснюючи усне або письмове мовлення або переклад.

На жаль, зацікавленість до засвоєння англійської мови достатньо швидко проходить у певної кількості курсантів. Причинами є необхідність особистої напруженості при паралельному засвоєнні інших професійних теоретичних і практичних дисциплін. Іншою причиною для деякого з курсантів стає не достатня кількість часу для виконання завдань, засвоєння слів, читання книжок англійською мовою. Підготовка майбутніх офіцерів з сформованою іншомовною компетенцією відрізняється від підготовки фахівців в цивільних закладах вищої освіти. Окрім іноземних мов, певних професійних дисциплін, майбутні офіцери «уміють водити професійні транспортні засоби, стріляти з різних видів озброєння, забезпечують корегування артилерійського вогню, знають основи розвідки, маскування, протиповітряної оборони, радіоелектронної боротьби, тощо». Таке навантаження передбачає потреби в напруженій самостійній підготовці.

Ряд курсантів розуміє засвоєння іноземної мови як виконання тільки завдань за програмою: читання, виконання письмових завдань, вивчення

слів і термінів, при чому частину термінів курсанти сприймають легше, базуючись на вже засвоєній професійній інформації.

Практика усної комунікації проходить у курсантів важче ніж окреме вивчення слів, правил. Цей вид навчальної діяльності у деякого з курсантів знижує мотивування до всієї роботи над формуванням іншомовної комунікації. Одним із аудиторних завдань, який сприяє розвитку комунікативних компетенцій є «інформування». «Інформування» в ввз, як елемент навчального процесу, було введено після нападу сусідньої країни на Україну. Зорієнтоване завдання на самостійну підготовку матеріалу для проведення «інформування», це 3-5 речень. Курсант читає або розповідає англійською мовою про певну світову подію, яка відбивається на сьогоденному житті нашої країни. Після прослуховування інформації проходить групова мовленнєва робота: обговорення в парах, відповіді на питання. Таким чином, практикується підготовлене монологічне і непідготовлене діалогічне мовлення. Спостереження за виконанням курсантами описаного завдання підтверджує висновки І.Волокова, В.Мандрагеля, О.Пахомова, Т.Сніца, Н.Яременко, О.Ярмолович про зв'язок самостійної творчості, яке в нашому випадку проходить на базі англомовних країнознавчих текстів, з навчальним мотивуванням.

В педагогічній практиці всі складові пов'язані. Виконання завдання по інформуванню зацікавлює певну кількість курсантів. Вони читають, вибирають, перевіряють інформацію в різних джерелах, що сприяє знаходженню теми самостійного наукового дослідження. Замотивованність роботи з такими англомовними текстами сприяє розроблянню тем виступів курсантів на засіданнях наукових гуртків або конференціях. Апробовані на осінній конференції в Військовій академії (м.Одеса) теми продемонстрували, що курсанти третього і четвертого курсів можуть працювати з країнознавчою і геополітичною інформацією, її оформляти в письмовій формі. Курсанти продемонстрували уміння усного

мовлення: доносити інформацію, відповідати на питання за темою. Наведемо деякі теми: Traditions of military settlements in the world, Transportation of weapons to Donbas in 2014, Multimedia texts in foreign language classes in tertiary military education, Main battle tanks of NATO, Winston Churchill as one of the most famous graduates of the Royal Military Academy Sandhurst, Incorporating experience of the Royal Military Academy Sandhurst into the civilian life by Sir Churchill.

Зрозуміло, що робота з формування іншомовної комунікативної компетенції в ВВЗ проходить з використанням міждисциплінарних зв'язків що підтверджують і представлені дослідницькі теми, і уміння правильно і ефективно використовувати комп'ютери, мультимедійні компакт-диски, інформаційні мережі. Підготовка і проходження описаного завдання «інформування» базується на використанні курсантами своїх гаджетів, як і розробка обраних для дослідження тем. Комп'ютерні техніки та мережа Інтернету формують країнознавчі середовища англomовних країн і передають найсучаснішу інформацію про ці країни, формують візуальність культури і традицій цих країн. Країнознавчі тексти сприяють майбутнім офіцерам більш детальному розумінню дисципліни «Іноземна мова» і формуванню іншомовної комунікативної компетенції.

Література

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 473/ 2021 від 17 вересня 2021р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text>
2. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки (на 2021-2025 роки) від 1 березня 2021р. URL : https://www.mil.gov.ua/content/education/doroznya_karta_2021.pdf #Text.
3. В.Мандрагеля. Перспективи розвитку системи професійної військової освіти в контексті світового досвіду. *Освітні системи в мультикультурному просторі. Філософія освіти*. 2008. 1-2 (7) С.161-170.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

*Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Сідельнікова В.К., к.п.н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Розвиток професійних навичок майбутніх фахівців економічного профілю є важливою складовою підготовки студентів до успішної кар'єри. До ключових професійних навичок, які повинні розвивати майбутні економісти, слід віднести наступні:

- аналітичні навички, бо економісти повинні вміти збирати та аналізувати великий обсяг інформації, розуміти економічні дані, індикатори та моделі для прийняття рішень;
- комп'ютерна грамотність, бо володіння різними програмами та інструментами для обробки та аналізу даних, такими як Excel, статистичні пакети чи економічні моделі, є важливою навичкою для сучасних економістів;
- комунікативні навички, бо вміння ефективно спілкуватися та висловлювати свої думки та думки, як письмово, так і усно, є ключовим у всіх аспектах роботи економіста, включаючи підготовку звітів, презентацій та спілкування з колегами та клієнтами;
- економічна грамотність, бо розуміння та знання основних концепцій, теорій і моделей у сфері економіки дозволяє аналізувати та розробляти рішення економічних проблем;

- математичні навички, бо здатність використовувати математичні методи для вирішення економічних проблем і моделювання ситуацій є важливою для проведення аналізу та досліджень в економіці;
- планування та управління проектами, бо здатність створювати та керувати проектами з урахуванням термінів, ресурсів та бюджету, є важливою для ефективної роботи в економіці;
- етика та відповідальність, бо економісти повинні дотримуватися високих стандартів професійної етики та враховувати соціальну відповідальність у своїх рішеннях і діяльності;
- аналіз ринку та маркетингові знання, бо розуміння ринкових процесів і маркетингових стратегій допомагає аналізувати конкуренцію та створювати стратегії розвитку бізнесу;
- стратегічне мислення, бо воно формує здатність розглядати довгострокові цілі та визначати найкращі шляхи досягнення успіху у професії та галузі;
- фінансова грамотність, бо знання фінансових концепцій і навички фінансового аналізу допомагають управляти грошима та інвестиціями.

Таким чином, розвиток зазначених навичок важливий для того, щоб майбутні фахівці економічного профілю були готові до викликів сучасного ринку праці та могли працювати в різних сферах економіки, включаючи фінанси, менеджмент, маркетинг, консалтинг та багато інших.

ВАЖЛИВІСТЬ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Тесленко Н.Г., викладач вищої категорії
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова»*

Підготовка професійних фахівців - це головне завдання навчальних закладів, бо сучасні підприємства потребують працівників, які вміють застосовувати отримані під час навчання теоретичні знання, практичні уміння у виробничій діяльності, які є конкурентоспроможними для роботодавців та люблять обрану ними професію. Саме такі працівники вважаються професійно компетентними.

Компетентність - це інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності [1, с. 29].

Професійна компетентність проявляється через: здатність випускників навчальних закладів до різноманітної економічної діяльності; здібність до постійного самостійного навчання, що є важливою частиною професійної діяльності; наявність особистісних якостей, необхідних для обраної професії.

Способом перетворення навчальної діяльності в професійну є виробниче навчання, за допомогою якого з'являється цілісний компетентний фахівець.

Суть виробничого навчання полягає в поетапному об'єднанні різних видів практики, необхідних для повноцінного формування фахової компетентності майбутніх фахівців, в один цикл [2, с. 78].

Практичне навчання повинно починатися на практичних заняттях із професійно спрямованих дисциплін і завершуватися проходженням технологічної, а потім й виробничої практики.

Виробнича практика – це вид навчання здобувачів освіти, у процесі якого їм надається можливість самостійно розв'язувати різноманітні виробничі завдання в умовах підприємства, які прописані в навчальній програмі.

Найкращим варіантом організації виробничої практики здобувачів освіти завжди було й буде її проведення у справжніх умовах виробництва на реальних підприємствах.

Виробнича практика є необхідним елементом навчання для закріплення та покращення здобутих теоретичних знань із різних дисциплін. Проходження виробничої практики здобувачами освіти є головним фактором їх професійної підготовки та професійного зростання в майбутньому.

Для як найкращого результату практичної підготовки необхідно правильно сформулювати цілі й завдання виробничої практики, а також ефективно поєднати теоретичні знання та практичні вміння. Велику роль також відіграє й рівень професійної підготовки здобувачів освіти, узагальнення та впровадження передового досвіду.

Майбутні фахівці мають бути постійно готовими до змін і покращення своїх теоретичних знань і практичних умінь, набуття професійного досвіду з обраної професії. Майбутній фахівець повинен ще під час здобуття освіти отримати необхідні якості, які дозволять йому стати непересічною особистістю та висококваліфікованим спеціалістом.

За результатами проходження практики за певними ознаками можна визначити готовність здобувачів освіти до професійної діяльності. Такими ознаками можуть бути:

- гарне ставлення до обраної професії;
- отримання спеціальних знань й умінь;
- набуття професійних якостей;
- здатність самостійно працювати та самовдосконалюватися;
- наявність здібності до аналізу та прийняття ефективних управлінських рішень;
- відповідальність за виконану роботу.

Література:

1. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.

2. Михасюк К.В. Особливості моніторингу якості практичної підготовки в коледжі студентів економічних спеціальностей. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2015. Вип.1. с. 124-130.

УДК 378.14

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙ І ЛОГІСТИКА» ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,*

Нинішні умови роботи освітніх закладів в Україні окреслюються досить високим рівнем конкуренції між ними. Одним із сукупності різних

шляхів та способів укріплення і забезпечення розвитку власних конкурентних позицій закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг є розроблення та реалізація ефективних сучасних освітніх програм, в межах яких вивчаються обов'язкові та вибіркові освітні компоненти. Їх зміст як в теоретичному, так і в практичному аспектах передбачає опанування здобувачами відповідних навчальних матеріалів та в підсумку одержання професійних знань та навичок за обраною спеціальністю.

Зазвичай, освітню програму формують так, щоб до її складу були включені компоненти, що дозволять набути здобувачам освіти інтегральну, загальні та спеціальні (фахові) компетентності, а також одержати певні результати навчання у тій чи іншій галузі, спеціальності, спеціалізації тощо. За обраною спеціальністю програмні компетентності і результати навчання мають відповідати тим, що зазначені у відповідному Стандарті вищої освіти. Тому особливу увагу потрібно надавати додатковим фаховим компетентностям та програмним результатам навчання, що дозволить вирізнити освітню програму відповідного закладу вищої освіти з поміж інших аналогічних.

Наприклад, в освітній програмі «Менеджмент організацій і логістика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» ХНАДУ передбачені фахові компетентності, що враховують специфіку роботи транспортно-логістичних підприємств, зокрема :

«СК 16.* Здатність здійснювати організаційне, технологічне, технічне та інформаційне забезпечення базових функцій логістики; ставити і вирішувати завдання із синхронізації, координації та інтеграції логістичних процесів у функціональних областях логістики» [1];

«СК 17.* Здатність формулювати вимоги до транспорту, до систем зберігання і складської обробки вантажів і приймати рішення щодо їх

вибору; ставити і вирішувати завдання з управління матеріальними та супутніми потоками в логістичних системах» [1].

«СК 18.* Здатність формувати поведінку та оцінювати діяльність підприємства на ринку автотранспортних послуг, обирати та застосовувати, відповідно до різних функціональних галузей логістики, методи, моделі і алгоритми дослідження логістичних систем» [1].

«СК 19.* Здатність планувати, організовувати та контролювати операційну логістичну діяльність в ланцюгах постачання (операції транспортування, вантажопереробки, зберігання, сортування, маркування, консолідації, митного оформлення, інформаційної підтримки тощо)» [1].

Їх опанування здобувачами, що навчаються за цією освітньою програмою, дозволить випускникам стати фахівцями з менеджменту організацій і логістики, в тому числі орієнтуватися і враховувати особливості роботи підприємств саме транспортної галузі, а також логістичних організацій.

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Менеджмент організацій і логістика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» кваліфікації «бакалавр менеджменту» ХНАДУ. URL : <https://www.khadi.kharkov.ua/education/katalog-osvitnikh-program/073-menedzhment/>

2. Гапоненко Н. Професійні навички фахівця: передумови, мета, сутність. *Військова освіта*. 2021. № 1(43). с. 88-94.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ У ЗВО УКРАЇНИ

*Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Підготовка висококваліфікованих фахівців з обліку і оподаткування відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності, дотриманні законодавства, підтримці стратегічних рішень та розвитку бізнесу. Ці спеціалісти є незамінними для ефективного функціонування як підприємницького, так і громадського сектору.

Разом з тим, підготовка бухгалтерів і податківців у закладах вищої освіти (ЗВО) України не позбавлена численних недоліків, серед яких найчастіше відмічається нестача у випускників практичного досвіду і компетенцій у сучасних технологіях бухгалтерського обліку та фінансового аналізу. Ця проблема виникає через низку факторів:

1) швидкий темп технологічних змін у сфері фінансів і бухгалтерії: технологічний розвиток вимагає постійного оновлення знань і навичок фахівців, але ЗВО не завжди встигають оновлювати освітні програми та набір обладнання, зокрема, програмних засобів для бухгалтерського обліку та фінансового аналізу, для забезпечення відповідності сучасним стандартам; також не всі ЗВО забезпечують здобувачів вищої освіти доступом до таких інструментів або належно навчають їх використовувати;

2) недостатність практичної підготовки і реального досвіду роботи: бухгалтерська освіта має бути підкріплена практичними навичками, але деякі ЗВО з різних причин не спроможні надавати студентам достатньо

можливостей для тренування навичок у справжніх ситуаціях та отримання практичного досвіду, роботи з реальними клієнтами або стажування в реальних компаніях;

3) нестача кваліфікованих викладачів: ЗВО можуть стикатися з проблемою браку викладачів, які мають актуальні знання і досвід у бухгалтерському обліку, оподаткуванні, фінансах.

4) відсутність або недостатність підготовки до міжнародних стандартів: зростаюча глобалізація вимагає знань міжнародних бухгалтерських стандартів, таких як Міжнародні стандарти фінансової звітності, проте не всі ЗВО включають до програм підготовки фахівців відповідні освітні компоненти та не завжди готують студентів до роботи в міжнародних компаніях.

Таким чином, серед актуальних проблем підготовки бухгалтерів і податківців у вітчизняних ЗВО є потреба у більшій акцентуації практичного досвіду, сучасних технологій та міжнародних стандартів в освітніх програмах, а також у створенні можливостей для студентів отримати реальний досвід у сфері бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, фінансів.

Ці проблеми можуть впливати на якість підготовки бухгалтерів університетами і створювати перешкоди для студентів, які бажають набути сучасні знання та навички в цій області. Відповідно, для їх вирішення важливо постійно оновлювати освітні програми, залучати кваліфікованих викладачів та забезпечити студентам доступ до практичного досвіду і сучасних ресурсів. При цьому загальний підхід має полягати у співпраці університетів з промисловістю і регуляторами щодо поліпшення підготовки фахівців з обліку і оподаткування, забезпечуючи їх актуальними знаннями і навичками, які відповідають потребам сучасного ринку праці.

ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ РОЗРОБЛЕНЬ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

*Гетьман О. О., к. е. н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Актуальність впровадження наукових досліджень визначається постійно зростаючою необхідністю підвищувати рівень конкурентоспроможності на ринку праці молодих фахівців спеціальності 073 Менеджмент. У даній роботі представлено підсумки впровадження наукових розроблень в навчальний процес, а саме, в комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни «Стратегічне управління». Зазначене інтегрування в навчальний процес наукових досліджень здійснено за фактом виконання держбюджетних науково-дослідних робіт: «Проблеми управління підприємствами на автомобільному транспорті», номер державної реєстрації 0122U200969; «Економіко-математичні методи і моделі в дослідженні стану і розвитку економіки держави», номер державної реєстрації 0118U000783.

На структурно-логічній схемі (рис. 1) представлено основні результати розроблень, що інтегровані в навчальний процес, з зазначенням відповідних тем дисциплін, а також суттєві відмінності від існуючих підходів, а саме:

— у рамках теми «Класифікації організаційних структур підприємств та їх відповідність стратегічним підходам», впроваджена розроблена класифікація конфігурацій організаційних структур, що має класифікаційну ознаку — врахування впливу ключової частини структури, домінуючого координаційного механізму та типу децентралізації [1];

Рисунок 1 — Структурно-логічна схема впровадження наукових розроблень в навчальний процес

зазначене дає можливість враховувати усі параметри дизайну конфігурацій (крім зазначених вище, це - спеціалізація робочих завдань, навчання та індоктринація, система планування та контролю, формалізація праці, принцип групування, розмір організаційних одиниць, інструменти взаємодії);

— у рамках теми «Передумова виникнення і розвитку стратегічного управління. Оцінка середовища» розвинуто поняття «Розвиток підприємства», що розглядається як закономірний, керований процес, спрямований на позитивні зміни в позначений час безпосередньо підприємства та його організаційної структури, що дозволяє врахувати зв'язок між трансформаційними перетвореннями та процесом розвитку підприємства;

— розроблено методичний підхід до визначення впливу факторів зовнішнього середовища підприємства на результати його діяльності на відміну від існуючих, структурований за етапами (визначення впливу факторів методом експертних оцінок, побудова канви впливу факторів як інструменту діагностики, визначення рівня складності та динамічності, ідентифікація типу зовнішнього середовища), дозволяє своєчасно приймати рішення про доцільність зміни конфігурації структури підприємства [2];

— представлено розроблений підхід до трансформації організаційної структури підприємства в процесі розвитку; дозволяє використовувати запропоновану послідовність та сукупність дій за всіх можливих трансформацій організаційної структури [3];

— розроблено систему показників оцінки ефективності трансформації організаційних структур підприємств; система включає таку сукупність показників, що обов'язково змінюються за фактом трансформаційного процесу, а саме: універсальні – загальна економічна ефективність, вартісний розрив, інновація цінності; приватні – гнучкість, раціональність

організаційної структури, норма керованості на підприємстві (застосовуються в залежності від типу трансформаційного процесу) [4].

— у рамках теми «Школи стратегій. Посилки, критика, контекст та внесок» представлено комплексний підхід, заснований на використанні підходів шкіл (конфігурації, зовнішнього середовища та влади) за будь-якої трансформації підприємства. Підходи інших шкіл застосовуються в залежності від типу зовнішнього середовища [4];

— акцентовано увагу на розробленому підході до управління функціональним конфліктом між складовими частинами підприємства при трансформації оргструктури (тема «Функціональні конфлікти як рушійні сили стратегічного розвитку підприємства»); підхід визначає використання динамічної системи конфлікту, що складається із збалансованих і незбалансованих циклів із подальшою трансформацією конфліктної системи в безконфліктну, що дозволяє прискорити процес трансформації підприємства та забезпечити ефективну роботу взаємодоповнюючої команди з метою переходу підприємства на якісно новий рівень [5];

— у темі «Управління стратегічно-організаційними змінами» представлена розроблена матриця визначення узагальнених напрямів оновлення підприємств, де визначено зв'язок між координаційним механізмом, ступенем децентралізації, ключовою частиною підприємства, стилем топ-менеджменту та типом зовнішнього середовища діяльності підприємства; матриця дозволяє визначати параметри дизайну конфігурації оргструктури та стиль топ-менеджменту при переході до нової стадії життєвого циклу – успішне оновлення [1].

Впровадження в навчальний процес результатів наукових досліджень сприятиме набуттю здобувачами вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент" таких компетентностей:

— здатність визначати та описувати характеристики організації;

- здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища;
- здатність визначати перспективи розвитку організації;
- здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

Література:

1. Гетьман О. О. Сучасна концепція стратегічного управління. *Управлінська діяльність : досвід, тенденції, перспективи : зб. наук. праць*. Харків : ХНУБА, 2022. С. 4-14.

2. Гетьман О. О., Сергєєва В. В. Сутність методичного підходу щодо визначення рівня впливу факторів зовнішнього середовища на діяльність організації. *Scientific Progressive Methods and Tools : the proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference, Riga, June 16-18, 2022*. Riga, Latvia: Avots, 2022. С. 35-40.

3. Білецький Д. О., Гетьман О. О. Визначення рівня впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства методами інтерполяції та статистичного аналізу. *Тенденції та перспективи розвитку економіки і права XXI століття очима молоді : матеріали VII Міжвузівської студентської наукової конференції (18 травня 2023 р., м. Харків)*. Харків, 2023. С. 222-223.

4. Гетьман О.О. Оцінка ефективності процесу зміни конфігурації підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. Харків: ХНАДУ. 2023. Вип. 41. С. 18-31.

5. Гетьман О. О. Інноваційний підхід до побудови організації в умовах диференціального зовнішнього середовища. *Інноваційні підходи до розвитку управління : колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Н. Е. Аванесової*. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2022. 652 с.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДІ: СУТЬ, ЧИННИКИ ТА УМОВИ

*Красномовець Софія,
фізико-математичний ліцей, м. Черкаси
Науковий керівник: Процюаликіна А. М., к.е.н., доцент,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького*

Формування екологічної відповідальності молоді є актуальним завданням у сучасному світі, оскільки зростаючі проблеми навколишнього середовища вимагають участі кожного індивіда у його збереженні. Екологічна відповідальність визначається як свідома участь особистості в збереженні та відновленні природних ресурсів та навколишнього середовища. Екологічна відповідальність молоді - це здатність індивіда усвідомлювати свою роль у збереженні навколишнього середовища та діяти відповідно до цього усвідомлення. Вона включає в себе такі компоненти, як:

-Екологічне знання - розуміння основних законів природи, взаємозв'язків між природними компонентами та впливу людської діяльності на навколишнє середовище.

-Екологічні цінності - усвідомлення важливості збереження навколишнього середовища для життя людини та всього живого на Землі.

-Екологічна поведінка - свідомі дії, спрямовані на збереження навколишнього середовища [1, с. 116].

Формування екологічної відповідальності молоді є важливим завданням сучасного суспільства. Це пов'язано з тим, що саме молодь є носієм нових цінностей та ідей, і від її дій у значній мірі залежить майбутнє навколишнього середовища.

Формування екологічної відповідальності молоді відбувається під впливом різних чинників, серед яких можна виділити такі:

– Освіта - найважливіший чинник формування екологічної відповідальності молоді. У процесі навчання молодь отримує необхідні знання про навколишнє середовище, його значення для життя людини та способи його збереження. Важливо включати екологічні питання в навчальні програми на всіх рівнях освіти, надавати доступ до актуальної інформації та пробуджувати інтерес до природознавства. Також сприяє формуванню свідомості забезпечення доступу до інформації про екологічні проблеми через різноманітні медіа-ресурси.

– Виховання - також відіграє важливу роль у формуванні екологічної відповідальності молоді. Виховання має спрямовуватись на розвиток у молоді екологічних цінностей та навичок екологічно безпечної поведінки. Сім'я - перше середовище, в якому молода людина пізнає навколишній світ – сім'я. Сімейне виховання має закладати основи екологічної відповідальності у дітей, що стане основою розвитку особистісних екологічно орієнтованих якостей молодої людини.

Для ефективного формування екологічної відповідальності молоді необхідно забезпечити такі умови:

– Доступність якісної екологічної освіти та виховання. Екологічна освіта повинна бути доступною для всіх молодих людей, незалежно від їхнього соціального становища та місця проживання. Вона повинна бути спрямована на розвиток у молоді екологічних знань, цінностей та навичок.

– Створення позитивного екологічного середовища. Молоді люди повинні бачити, що їхні дії щодо збереження навколишнього середовища мають значення. Для цього необхідно створювати позитивне екологічне середовище, в якому екологічно безпечна поведінка є нормою. Лідери у громадах, державній сфері та бізнесі можуть виступати як приклади в екологічно відповідальному поведінці, впливаючи на молодь. Можна

також ввести практичні екологічні обов'язки у різних сферах життя (наприклад, сортування сміття, заощадження електроенергії тощо). Чудовим прикладом є розвиток екологічної інфраструктури, такої як велосипедні доріжки, парки та інші місця для активного відпочинку, що також сприяє позитивному ставленню до природи.

– Залучення молоді до активної діяльності у сфері охорони навколишнього середовища. Молоді люди повинні мати можливість брати участь у різних заходах (екологічні проєкти, акції, програми), спрямованих на захист навколишнього середовища. Це допоможе їм розвинути екологічні навички та почуття відповідальності [2, с. 691].

Таким чином, формування екологічної відповідальності молоді - це комплексна задача, яка залежить від взаємодії різних чинників, таких як освіта, інформація, практичні дії та приклад лідерів, в контексті сприятливого екологічного середовища та потребує спільних зусиль держави, громадськості та самих молодих людей. Вона є важливим завданням сучасного суспільства, від вирішення якого залежить майбутнє навколишнього середовища.

Література:

1. [Попков Б. І.](#) Аналіз сучасних підходів до визначення поняття «екологічна свідомість майбутніх судноводіїв». *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 53(2). С. 114-118. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_53\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2022_53(2)_24) (дата звернення: 28.10.2023).

2. [Львовичкіна А. М.](#), Дячок О. В. Формування екологічної свідомості як основи екологічної культури у підлітковому віці. *Перспективи та інновації науки (Серія "Педагогіка", Серія "Психологія", Серія "Медицина")*. 2023. № 12. С. 687-698. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prainnsc_2023_12_60 (дата звернення: 28.10.2023).

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Кирчата І.М., к.е.н., доцент
Шершенюк О.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

У сучасному світі освіта стає ключовим фактором успіху в умовах стрімкого розвитку технологій та геополітичних змін. Організаційні та психологічні аспекти формування освітньої траєкторії студентів стають особливо актуальними в умовах цифровізації та військових дій, які можуть впливати на навчальний процес та психічний стан студентів.

Цифровізація в сучасному освітньому середовищі відкриває безліч можливостей, але при цьому створює і виклики. З одного боку, нові технології дозволяють студентам отримувати доступ до величезної кількості інформації та ресурсів, забезпечуючи їм індивідуалізований підхід до навчання. З іншого боку, необхідно ефективно управляти цим потоком інформації, щоб не перетворити освіту на метушливий безлад.

Організаційний аспект включає в себе створення відкритих інноваційних платформ, які сприяють обміну досвідом та стимулюють творчий підхід до навчання. Одночасно, важливо забезпечити стабільність та надійність цифрових систем, оскільки вони стають основою освітнього процесу.

Беручи до уваги, що не можливо залишити осторонь проблеми військових конфліктів, які можуть суттєво впливати на психологічний стан студентів: стрес, тривожність та посттравматичний стресовий розлад, важливо враховувати ці аспекти при формуванні освітніх траєкторій та надавати студентам психологічну підтримку.

Очевидно, що індивідуалізація освітніх траєкторій - це ключ до успіху. У контексті одночасної цифровізації та військових дій індивідуалізація освітніх траєкторій набуває особливого значення, адже кожен студент має свої особливості, і важливо створювати умови для розвитку їхнього потенціалу. Це може включати в себе гнучкий навчальний план, можливість вибору освітніх компонент та спеціалізацій, а також підтримку в індивідуальному розвитку навчально-професійних компетенцій.

Такий підхід передбачає розробку особистісно-орієнтованої стратегії, яка буде включати:

- оцінку індивідуальних потреб та навчальних можливостей: адаптація до цифрового середовища (враховуючи різноманіття технологій, важливо визначити рівень технологічної готовності студентів. Такий аналіз дозволяє підготувати індивідуальні плани для розвитку необхідних навичок);

- оцінку психологічного стану (визначення здатності студента ефективно управляти стресом) та проведення психологічного аналізу, що дозволить визначити потреби в психологічній підтримці та розробити індивідуальні стратегії для подолання емоційних труднощів;

- поєднання онлайн та офлайн форматів навчання (забезпечення такої можливості створює умови для адаптації до змін у викладанні через технологічні виклики);

- розробку системи підтримки та моніторингу (надання доступу до психологічних консультацій та групової підтримки допомагає студентам подолати стресові ситуації та підтримує їх емоційне благополуччя, а система регулярного моніторингу дозволяє вчасно виявляти труднощі та проблеми, з якими стикається студент, та надавати необхідну допомогу);

- впровадження заходів для розвитку критичного мислення та навичок саморегуляції (заходи, спрямовані на розвиток аналітичних та

критичних навичок допомагають студентам ефективно опрацювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення, а отже сприяють стресостійкості та успішній адаптації до будь-яких умов навчання та життя).

Особливої уваги набуває необхідність розробки стратегії управління стресом та невпевненістю, зокрема для студентів, які пережили військові дії, або викладачів, які працюють в умовах нестабільності. Психологічна підтримка, тренінги зі стресового менеджменту та створення позитивного навчального середовища можуть бути ключовими елементами успішного подолання цих викликів.

Отже, індивідуальна освітня траєкторія повинна бути спроектована таким чином, щоб кожен студент мав можливість виявити свій унікальний потенціал та успішно подолати виклики.

Організаційні та психологічні аспекти формування освітньої траєкторії студентів в умовах цифровізації та військових дій вимагають комплексного підходу. Важливо створити збалансовану систему, яка поєднує в собі нові технології, індивідуалізацію траєкторій та психологічну підтримку, щоб забезпечити ефективний розвиток студентів у будь-яких умовах.

Реалізація комплексного підходу до побудови індивідуальної освітньої траєкторії вимагає уважного планування та співпраці між всіма учасниками освітнього процесу, які мають керуватися наступними принципами:

- важливо визначити інтереси, сильні та слабкі сторони кожного студента, а тому необхідно зібрати інформацію про попередні досягнення, професійні плани та інші ключові фактори.
- обов'язковим є проведення анкетування та інтерв'ювання, як активна форма взаємодії під час формування навчальних планів;
- використання технологій та онлайн-ресурсів:

- впровадження в освітні програми різноманітних онлайн-ресурсів для навчання, які дозволяють студентам вибирати та працювати з матеріалами, що відповідають їхнім потребам;
- впровадження систем внутрішнього моніторингу та оцінювання з метою відстеження прогресу та реагувати на зміни.
- забезпечення зворотного зв'язку (організація регулярних зустрічей для обговорення прогресу та вирішення будь-яких труднощів чи питань).

Реалізація комплексного підходу вимагає взаємодії всіх учасників освітнього процесу - студентів, викладачів, психологів та інших зацікавлених сторін, адже тільки в цьому випадку співпраця може бути ефективною та сприятими індивідуальному успіху кожного студента.

УДК 330.4 УДК 65.014 ББК 65.290-2 К 100

ВИКОРИСТАННЯ НОВОЇ, ЧЕТВЕРТОЇ МІРИ РИЗИКУ ЯК РОВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

*Бабайлов В.К., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

З останніх публікацій автора слідує, що знання про ризики суттєво поглибилися і управління в їх умовах досягли значних успіхів [1,2]. Так, по-новому визначені: етапи їх розвитку, методика управління в умовах ризиків, сутність, зміст ризику – як єдність двох основних елементів (невизначеності і визначеності); уточнено поняття «ризик-менеджмент» –

як склад нових понять «ризик-економіка», «ризик-інженерія», «ризик-адміністрація»; введено й нове поняття «ризик-управління» – як склад ризик-менеджменту і ризик-виробництва і як «управління в умовах ризиків» замість помилкового – «управління ризиками.

Також відоме, що для розрахунку величин ризиків для вибору мінімального із них протягом майже століття використовуються три їх міри: середне, середньо-квадратичне (сигма) і коефіцієнт варіації, як відношення сигми до середньої.

При цьому мірою ризиків може бути й одна сигма, або одна середня. Але при таких умовах: одна сигма може бути використовуватися у якості міри ризиків тільки при умові рівності величини середньої; але, якщо середні різні, то сигма не може бути мірою величини ризику. Й навпаки при однакових величинах сигми, мірою величини ризику досі обирається величина середньої.

Можлива й така ситуація, коли різні величини середньої і сигми, тоді величина ризику визначається тільки відношенням, поділенням величини сигми на величину середньої; це так званий коефіцієнт варіації.

Однак, існує такий недолік всіх трьох сучасних мір визначення величини ризиків – недостатньо наочний сенс середньої величини ризику.

Так, сенс середньої можна визначати як середньо-арифметичне або як середньо-зважене значення всіх різних величин події, явища. Це чисто абстрактна величина, яка може навіть дорівнювати, причому тільки однієї зі багатьох величин явища. Вона фактично ніяк не пояснює фізичний сенс ризику, ні його сутність, ні його зміст.

Метою даної доповіді стало усунення цього недоліку. Для її досягнення було використано визначення зовсім недавно такого важливого аспекту ризику, як його зміст – склад двох його основних елементів (сенс яких виключно зрозумілий, як *визначеність* і *невизначеність* кожної величини події).

Саме це надає можливість використати принципово нову, четверту міру ризику. Це відношення величин двох елементів змісту ризику (*визначеності і невизначеності*); тобто, таких понять, сенс яких якраз повністю зрозумілий.

До того ж, величини *визначеності і невизначеності*, на відміну від розрахунку величин середньої і сигми, здійснюються суттєво простіше. Так, величина визначеності дорівнює всього однієї величині – мінімальній зі всіх величин; а величина невизначеності дорівнює різниці між максимальної величиною і мінімальної величиною явища, події.

Висновок. Засвоєння практики розрахунку четвертої величини ризику буде сприяти розвитку професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців і сфері управління підприємством і будь-якою іншою організацією в умовах ризиків.

Література:

1. Бабайлов, В., Курденко, О. (2022). Від ризик-менеджменту до ризик-економіки. *Економіка та суспільство*, (46).
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-46>
2. Бабайлов, В., Дмитрієва О. (2023). Ризик-інженерія і ризик-виробництво як управління в умовах інженерних і виробничих ризиків. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*, (30).
DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2023.30.204>

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ

*Савченко Л. Л., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Грибінник Г.Ю., завідувач
Попова Л. О., вихователь-методист
Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №50
Харківської міської ради»*

Нова освітня політика України потребує осмислення та змістовного оновлення професійної діяльності дошкільного педагога, а соціальне замовлення на компетентну відповідальну особистість у вихованні дитини ставить високі вимоги до його професійних і особистісних рис. Вимоги до особистості вихователя ґрунтуються на засадах Конституції України, Конвенції про права дитини, Законів України «Про охорону дитинства», «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти та інших нормативних документів. У них наголошено, що педагогічним працівником має бути особа з високими моральними якостями, з відповідною педагогічною освітою, належним рівнем професійної підготовки, яка здійснюватиме педагогічну діяльність, забезпечуватиме результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої даватиме їй змогу виконувати професійні обов'язки у закладах дошкільної освіти. Дошкільний педагог зобов'язаний бути яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, глибоких і різноманітних знань, високої культури, прагнути до втілення в собі людського ідеалу [3, с.5].

Головною запорукою успішного виконання місії освіти, як наголошено у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, стає якість підготовки вчителя, його здібність до саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності, продуктивної творчої діяльності в контексті надбань вітчизняної і світової культур. Професійна діяльність вихователя серед інших педагогічних професій посідає особливе місце й визначається не тільки обсягом освітніх завдань, які вирішуються, але й значущістю цього періоду для усього розвитку і становлення особистості дитини, її цінностей і світогляду.

Сьогодення породжує проблеми не тільки економічного і політичного характеру, але й соціального. Одне з них – питання виховання і навчання дітей в умовах сучасних змін. Зміст сучасної дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, урахування її вікових можливостей. Головне завдання дошкільної освіти на сучасному рівні розвитку цивілізації полягає не в засвоєнні дитиною системи галузевих знань, а розкритті перед нею науки життя в доступній формі: формуванні практичних і життєво необхідних умінь, навичок орієнтуватися в нових умовах життя, знаходити своє місце серед інших, відчувати межу припустимої поведінки, ініціювати добродійність тощо. Відповідно, до вихователя дошкільного закладу ставляться високі вимоги – володіти фаховими знаннями, практичними вміннями і навичками; здійснювати власну професійну діяльність у відповідності до вимог сучасної дошкільної освіти, реалізуючи такі напрями: психологічний, педагогічний, організаційний, методичний, дидактичний, управління та контролю, підготовки і підвищення кваліфікації.

Науковці і практики мають спільну думку: сучасним дітям потрібні сучасні педагоги, педагоги-новатори, педагоги – фахівці своєї справи, здатні вносити у професійну діяльність прогресивні ідеї, запроваджувати

нововведення, винаходити щось корисне, нестандартне, генерувати нові ідеї, проєкти. Саме ці якості майбутнього фахівця повинні сформувати педагоги закладу вищої освіти, орієнтуючись на світові і вітчизняні здобутки у сфері дошкільної освіти, передовий педагогічний досвід тощо.

Заклади вищої освіти покликані сформувати педагогічну майстерність у майбутніх вихователів дошкільного закладу, яка сприятиме успішному розв'язанню різноманітних педагогічних завдань, високому рівню організації навчально-виховного процесу. Вважається, що вихователь – це двічі майстер, оскільки, по-перше, – це відмінний знавець психології особистості дошкільника і того, чого її слід навчити, а по-друге, – це людина, яка володіє способами виховання і навчання.

Чимало науковців приділяють увагу проблемі підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності, зокрема: Ш. Амонашвілі, В. Загвязинський, Л. Хоружа (орієнтація майбутніх учителів початкових класів на загальнолюдські і професійно-педагогічні ідеали); Н. Бружукова, А. Данилюк, В. Денисенко (процес безперервної самоосвіти і самовиховання майбутніх педагогів, О. Івлієва, Л. Коржова, С. Самсіков, В. Сирота та ін. (формування їхньої готовності до професійно-педагогічної діяльності в цілому та її окремих функцій), К. Авраменко, О. Байбакова, Т. Байбара, Н. Бібик, О. Біда, В. Бондар, М. Вашуленко, С. Гамідов, Н. Зубалій, В. Ковальов, С. Литвиненко, О. Мельник, В. Полонський, О. Савченко, Н. Тализіна, Г. Тарасенко, Л. Фалько, Л. Хомич, І. Шапошникова та ін. (теоретичній і методичній підготовці педагогів до навчання і виховання дошкільників і молодших школярів).

Проблема майстерності педагогів досліджувалася багатьма вченими: А. Макаренко, В. Сухомлинським, І. Зязюном, В. Кан-Каліком, Н. Кузьміною, А. Щербаковим, Ф. Гоноболіним, Ю. Кулюткіним, Г. Сухобською та багатьма іншими педагогами і психологами.

Неоднозначність природи педагогічної майстерності визначалася і психологами (М. Д'яченко, В. Моргун, О. Орлов).

Спираючись на наукову літературу, майстерність – це високопрофесійний рівень виконання діяльності, який передбачає наявність у виконавця значних професійних знань, добре сформованих навичок і вмінь та значного професійного досвіду. Майстерність не дана людям від природи, це зажиттєве утворення, становлення і розвиток якого відбувається в умовах постійної трудової діяльності людини. Психологічною основою для формування майстерності є наявність у людини стійкого інтересу до певного виду діяльності. Наявність майстерності характеризує людину як високого професіонала, здатного до швидкого і бездоганного виконання операцій, творчого, наполегливого і працьовитого індивіда [5, с.191].

Приходько Ю.О. та Юрченко В.І. виокремлюють педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Вчені виокремили елементи педагогічної майстерності: гуманістична спрямованість (інтереси, цінності, ідеали); професійне знання (предмета, методики його викладання, педагогіки і психології); педагогічні здібності (комунікабельність, перцептивні здібності, динамізм, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування, креативність), педагогічна техніка (вміння керувати собою, вміння взаємодіяти) [4, с.128].

За даними А. Макаренка, оволодіння педагогічною майстерністю доступні кожному вчителю при цілеспрямованій роботі над собою. «Майстерність – це те, чого можна досягти, і як може бути відомий майстер-токарь, чудовий майстер-лікар, так і вчитель повинен і може бути відомим майстром... І кожен із молодих учителів неодмінно буде майстер, якщо він не кине нашу справу, як він оволодіє майстерністю, залежить від його власного тиску» [2].

Майстерність формується через практичний досвід. Але не кожен досвід стає джерелом професійної досконалості. Таким джерелом є лише праця, змістовна з точки зору сутності та технології діяльності. Педагогічна досконалість – це поєднання особистих і ділових якостей і професійної компетентності педагога.

Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Знання педагога звернені, з одного боку, до дисципліни, яку він викладає, а з другого – до вихованців, психологію яких вінмусить добре знати. Отже, зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Таким чином, майстерність визначається як оволодіння професійними знаннями і вміннями, які дозволяють фахівцю успішно вирішувати професійні задачі.

Ступінь сформованості різноманітних педагогічних знань і вмінь обумовлює загальний рівень педагогічної майстерності. Н. Кузьміна визначає п'ять рівнів. Найнижчим з них є репродуктивний рівень. Визначальною рисою педагога з таким рівнем є його вміння навчити інших тому і так, як вчили його самого. На адаптивному рівні педагог починає передавати свій досвід з деякими перетвореннями з метою зробити його більш доступним для вихованців. На локально-моделюючому і системно-моделюючому рівнях знання і досвід передаються педагогом в менш або більш широкій системі. На останньому, високому рівні, педагог спроможний моделювати і формувати не тільки систему знань, але і на основі цих системних знань керувати поведінкою вихованців, тобто вирішувати не тільки дидактичні, але і виховні завдання [6]. П'ятий рівень – вищий етап розвитку творчості в педагогічній діяльності. Л. Іванцова, порівнюючи особливості педагогічної діяльності педагогів – майстрів і педагогів – не майстрів, дійшла висновку, що до числа ознак педагогічної творчості слід віднести орієнтацію педагога в своїх життєвих і професійних цінностях на майбутнє. Наявністю творчих елементів у

роботі відзначаються справжні педагоги – майстри порівняно з викладачами середнього і низького рівнів діяльності.

Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоутвердження, доцільності засобів, врахування потреб вихованців. Лише за умови почуття відповідальності перед майбуттям, усвідомлення мети і великої любові до дітей починає формуватися професійна майстерність учителя. Другою умовою, підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Третя умова формування педагогічної майстерності є здібності до педагогічної діяльності. Вони залежать від особливостей перебігу психічних процесів, що сприяють успішній педагогічній діяльності.

Шляхи формування педагогічної майстерності: самовиховання загальної та педагогічної культури (потреба, самопізнання, планування, реалізація, контроль, корекція); засвоєння професійних знань, умінь, навичок; громадянська активність; педагогічна практика, досвід; вивчення передового педагогічного досвіду.

Із метою оволодіння педагогічною майстерністю необхідно: безпосередньо займатися практичною діяльністю, набувати професійного досвіду; аналізувати власну методику навчання і виховання, намагаючись відшукати шляхи її вдосконалення; використовувати досвід інших педагогів; вивчати методику колег, допомагаючи втілювати різноманітні методи і форми освітньої діяльності; займатися самоосвітою, постійно працювати над самовдосконаленням [3, с. 30-31].

Таким чином, досвід показує, що професіоналізм людини в будь-якій сфері діяльності багато в чому залежить від рівня сформованості її майстерності. Формування педагогічної майстерності неможливо без постійної уваги і врахування психології педагогічної діяльності, особистості самого педагога, тому що особистість педагога – це головний

фактор у вихованні дітей, а педагогічна майстерність – це синтез особистих якостей педагога, відносно яких його знання, вміння, здібності і навички виступають інструментом професійної діяльності.

Отже, на підставі аналізу опрацьованої літератури можна зробити висновки, що педагогічна майстерність – досить складне, багаторівневе, системне утворення інтегративного характеру, це професійне вміння оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості, що забезпечує високу організацію педагогічного процесу. Вона характеризується високим рівнем розвитку спеціальних узагальнених вмінь, і, звичайно, суть його – в особистості вчителя, його позиції, здатності керувати діяльністю на високому рівні. Велике значення у цьому контексті має володіння педагогом педагогічною технікою.

Література

1. Зварич І.Г. Передавати майстерність іншим. Рідна шк. 1992. №2. С. 76-80.
2. Макаренко А.С. Педагогічна поема. Київ: Радянська школа, 1977.
3. Основи педагогічної майстерності (для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта) : навч.-метод. посібник / упоряд. Наталія Мачинська, Анна Федорович, Наталія Яремчук. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 286 с.
4. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб. Київ: Каравела, 2012. 328 с.
5. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с. (Енциклопедія ерудита)
6. Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высшая школа, 1989. 167 с.

НОВІТНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Рябець С.І., к.т.н., доцент,
Рябець І.С. здобувач ОС бакалавр
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира
Винниченка*

Швидкісний розвиток потоку кадрів і професій вимагає нових інструментів для створення нового контенту в особистісному професійному розвитку. Реалізація такого контенту можлива через платформу TikTok, яка стала феноменом соціальних мереж, і вимагає креативних зусиль для створення цікавого відеоконтенту, що може рухати відео автора у відповідному рейтингу користувачів. Одним з інструментів, що набув широкої популярності в цьому контексті, є мобільна програма для відеомонтажу CapCut [1], розроблена компанією Bytedance.

CapCut – цифровий інструмент, який надає користувачам широкий спектр можливостей для відеоредагування [2]. Він включає в себе засоби для обрізки відео, налаштування швидкості відтворення, додавання фільтрів, тексту, аудіодоріжок та інших спецефектів. Програма також має інструменти для налаштування кольору, яскравості та контрастності, що дозволяє користувачам створювати якісний та естетично привабливий контент.

Популярність CapCut серед користувачів TikTok викликана його відносно простим, але водночас потужним інтерфейсом. Цей інструмент надає максимальну зручність у використанні та розширює можливості для творчості. Саме можливість редагування аудіодоріжок [3], додавання спецефектів та зручність у використанні робить його цінним для відеоаматорів.

CapCut використовує передові технології для обробки та монтажу відео. Інтеграція з передовими алгоритмами обробки зображень та звуку дозволяє користувачам створювати професійно виглядаючий вміст без значних зусиль.

Отже, сьогодні CapCut став важливим інструментом для творців відео на TikTok, надаючи їм можливість створювати якісний та естетично привабливий контент. Програма не лише спрощує процес відеоредагування, а й стимулює креативність щодо відповідного наповнення, яке привертало б увагу широкої аудиторії.

В межах дослідження було виявлено, що CapCut, завдяки своїй функціональності та легкості використання, грає значну роль у культурі творчості на TikTok, сприяючи інноваціям у сфері відеоредагування та спонукаючи користувачів до нових досягнень. Необхідно зауважити також, що освітяни все більше уваги звертають на можливості опанування такими інструментами для створення навчального, інформаційного та рекламного контенту для його реалізації в TikTok. При цьому, сучасна молодь – здобувачі освіти – більш вмотивовані, гнучкі та здатні до опанування новими програмами. Саме тут, на думку авторів, є резерви ефективного формування інформаційно-цифрових навичок та розвитку творчості такими засобами як CapCut. Таким чином, CapCut не тільки інструмент для відеомонтажу, що допомагає у створенні контенту, але й є потужним засобом для візуалізації та навчання, в тому числі дистанційного. Вище зазначене може служити варіантом свого роду соціальної та творчої адаптації на непрості виклики сучасності.

Література:

1. <https://www.capcut.com>.
2. <https://www.pocket-lint.com/what-is-capcut-video-editor>.
3. <https://app.sensortower.com/overview/com.lemon.lvoverseas?country=US>.

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ
МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

*Рожнова Т. Є., к. пед. н., доцент,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України*

Метою сучасної освіти є всебічний розвиток людини як особистості й найвищої цінності суспільства, її талантів, розумових і фізичних здібностей; виховання високих моральних якостей громадянина. А сформувати, виховати творчу особистість може лише творчий педагог, здатний до креативності й безперервного професійного самовдосконалення впродовж усього життя. Відтак проблема розвитку й удосконалення та самореалізації кожного громадянина України є важливою в контексті євроінтеграції, що посилює актуальність професійно-творчого розвитку майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей.

Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, «динамізм, притаманний сучасній цивілізації, зростання соціальної ролі особистості, гуманізація та демократизація суспільства, інтелектуалізація праці, швидка зміна техніки й технологій в усьому світі, – все це потребує створення таких умов, за яких народ України став би нацією, що постійно навчається. Та й самі сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу» [2, с. 3].

Творчість виникає й розвивається як результат конкретної взаємодії всезагальних соціокультурних й особливих мікрокультурних умов, які досить унікально перетинаються з поодинокими можливостями як особистісно-індивідуального розкриття активності особистості, яка

рефлексує, так і функціонального розгортання психогенетичних ресурсів.

На думку С. Сисоєвої, «феномен творчості – це феномен будь-якого розвитку» [3], адже творчий розвиток постає як розвиток творчих можливостей особистості, її спрямованості на творчу діяльність, характерологічних особливостей, творчих умінь, здібностей, індивідуальних особливостей психічних процесів (мислення, сприйняття).

Здібності як індивідуально-психічні особливості особистості розглядаються наукою в тісному зв'язку з діяльністю. Розвиваючись в процесі діяльності, здібності детермінують саму діяльність, підвищуючи її якісний рівень.

Для здійснення тієї чи іншої діяльності необхідні специфічні здібності. Вони не є якоюсь «одиночною» властивістю, оскільки, входячи в цілісну систему властивостей особистості, забезпечують кінцевий успіх у конкретному виді діяльності. Загальнопедагогічні здібності є не лише передумовою успішної діяльності майбутнього магістра, але і своєрідним відображенням її структури.

У контексті особливостей професійно-творчого розвитку майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей актуальними, на наш погляд, є слова В. Моляко про те, що «творча особистість, має вищий ступінь розвитку, підготовленості до конкретних видів діяльності, до життя в цілому, до зміни стилів поведінки, до пошуків виходу з кризових станів, до найбільш конструктивної, раціональної поведінки в так званих, граничних станах» [1, с. 4].

У сучасній акмеології творчість розглядається в тісному зв'язку з чинниками розвитку людини: суспільство, умови навчання та праці (зовнішні чинники), а також особистісні здібності, рівень мотивації, готовності до самоактуалізації, прагнення до самореалізації та постійного саморозвитку (внутрішні чинники).

Психолого-педагогічний аспект проблеми творчості тісно пов'язаний з виявленням і розвитком творчих рис особистості, з розробкою змісту, засобів й умов організації та здійснення творчої діяльності студента, за яких конкретно явище є об'єктом, а окремий індивід – суб'єктом.

На відміну від філософського, в педагогічному аспекті вивчення феномену творчості значна увага звертається на новизну та суспільну значущість результатів творчої діяльності як основних її критеріїв.

У процесі професійно-творчого розвитку майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей, на нашу думку, важливими є:

- засоби самостійного здобуття знань, умінь та навичок творчої роботи;
- здібності до творчої діяльності;
- прагнення до постійного особистісного та професійного саморозвитку й самовдосконалення педагога.

З метою розвитку зазначених здібностей необхідно розвивати у магістрантів такі вміння: здатність до ризику; дивергентне мислення; гнучкість та швидкість у мисленні й діях; здатність висловлювати оригінальні ідеї, винаходити що-небудь нове; багату уяву; сприйняття неоднозначних речей; високі естетичні цінності тощо. Це – безперервний, цілеспрямований процес актуалізації задатків, здібностей, формування професійної самосвідомості, творчого підходу до вирішення поставлених завдань, розвитку творчого мислення тощо.

Розвиток особистості як інтегрованого утворення відбувається впродовж усього життя людини й одним з найважливіших критеріїв особистості в цьому процесі є творчість, прояв якої забезпечується розвитком уяви як внутрішнього механізму.

Особливостями творчого процесу, в тому числі – освітнього, є оригінальність. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітними за природою: нестандартне вирішення проблеми в будь-якій галузі науки й

життя, певне нововведення, свіже вирішення соціальних чи освітніх проблем.

Вважаємо, що оскільки дослідження проблеми професійно-творчого розвитку майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей тісно пов'язане з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, що стимулюють і регулюють їхню творчо спрямовану педагогічну діяльність, то увагу слід акцентувати на формуванні творчої індивідуальності майбутнього магістра-педагога. Особистість виходить на нові можливості самовдосконалення і самовиявлення саме через творчість. Чим більше дізнається людина, тим більше вона хоче дізнатися і намагається це зробити. Звідси – поява нових робіт, відкриттів, творчих винаходів.

На нашу думку, творча індивідуальність – це особливий феномен у житті та професійному становленні майбутнього магістра-педагога; це – основа його істинної унікальності й неповторної особистої цінності та привабливості для інших людей. Вона може проявлятися в усьому: в зовнішньому вигляді студента, в його поведінці, характері, здібностях, уміннях, у спілкуванні, у продуктах педагогічної творчості, врешті-решт – у його власному творчому потенціалі.

Творча індивідуальність педагога, – це натхненна особистість, для якої творчість є життєвою необхідністю і сенсовою цінністю, її головним стимулом і найважливішим регулятивом, єдино можливим способом життя, світосприйняття, самоствердження й самореалізації; це особистість, наділена творчою уявою і фантазією, здатна створювати не лише щось якісно нове, оригінальне, неповторне, але й самобутнє, унікальне, одиничне, індивідуальне, одухотворене.

Сучасний викладач закладу вищої освіти – творча особистість з яскраво вираженою індивідуальністю, з високим рівнем професійної культури та комунікативності, це – особистість із творчим стилем фахової діяльності та креативним мисленням.

Таким чином, для ефективності професійно-творчого розвитку майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей у закладах вищої освіти необхідно забезпечити відповідні педагогічні умови, зокрема: створення творчого освітнього середовища у ЗВО для професійно-педагогічної підготовки майбутніх магістрів; формування у майбутніх магістрів-педагогів позитивної мотивації на творчу спрямованість освітнього процесу; активізація креативності майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей через використання інноваційних освітніх технологій. Особливу увагу варто акцентувати на сприянні творчій самореалізації магістрантів, організації ситуації успіху, моделюванні індивідуальної освітньої траєкторії студентів. Чим більше й повніше особистість використовує можливості середовища створеного у закладі вищої освіти для професійно-педагогічного навчання таких студентів, тим успішніше відбувається її вільний і активний професійно-творчий саморозвиток. Створення розвивального освітнього середовища забезпечує розвиток творчих здібностей студентів шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій, нестандартних способів професійно спрямованого навчання, організації пошукової та дослідницької діяльності, заохочення ініціативи до генерування власних ідей тощо.

Література:

1. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 8. С. 1–4.

2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. Київ : *Освіта*. 2001. № 38. С. 2–4.

3. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія ; Нац. акад. пед. наук України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ : Едельвейс, 2014. 399 с.

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

*Непран А. В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній
університет*

Розвиток підприємництва в Україні, посилення інноваційних та інтеграційних процесів суттєво підвищує роль професійних компетенцій майбутніх економістів. Фахівці в області економіки повинні вміти вирішувати складні економічні проблеми на підприємствах різних видів економічної діяльності. З цією метою вони повинні мати високий рівень як теоретичної, так і практичної підготовки в ЗВО. Рівень підготовки фахівців повинен забезпечити професійно-особистий розвиток фахівців в сфері економіки, а саме формуванню їх професійної компетентності.

Серед багатьох проблем економічних проблем, які потребують вирішення, однією із головних є проблема ціноутворення. Фахівець в області економіки повинен вміти розробляти проекти оптових та роздрібних цін на товарну продукцію, тарифи на роботи (послуги) з урахуванням кон'юнктури ринку [1]. Для вирішення цього завдання фахівці повинні володіти методами ціноутворення, складати планові калькуляції на вироби (послуги). Проблема ціноутворення, розробки, корегування та зміни цін є однією чи не найголовніших для ефективного управління підприємствами.

Проте слід відмітити, що практичне вирішення цієї задачі майбутніми фахівцями ускладнюється. Зокрема, аналіз освітніх програм провідних економічних ЗВО засвідчив, що у багатьох із них відсутні такі дисципліни, як ціни та ціноутворення, управління витратами. Загальні

засади ціноутворення висвітлюються в навчальному курсі «Економіка підприємства». Проте за обсягами, рівнем матеріалу це є недостатньо для вирішення практичних завдань. Відсутність спеціальної дисципліни не дозволяє студентам отримати ґрунтовні знання з методики та методів ціноутворення, цінової політики підприємства.

Складність вирішення даної задачі полягає в тому, що майбутні фахівці повинні вміти складати планові калькуляції на виробу (послуги) [1]. Складання калькуляції вирішує ряд важливих задач в системі управління. Серед них: визначення ціни та її зміни на плановий період, прийняття управлінських рішень щодо зняття виробу з виробництва тощо. На основі калькулювання здійснюється розробка перспективних та оперативних планів із собівартості продукції, що є однією із головних розділів бізнес-плану. Складання калькуляції є одним із найскладніших завдань, які потребують вирішення на практиці. Проте в початкових планах відсутні дисципліни, в яких було б детально розглянуто проблеми калькулювання. В курсі економіка підприємства калькулювання продукції розглядається лише в загальних рисах без детальних розрахунків, застосуванні різних методів тощо. Обсяг викладеного матеріалу є недостатнім (від 2 до 4 годин лекцій) не дозволяє студентам набути професійні компетенції, які дали б їм змогу самостійно складати планові калькуляції. Більш детально це питання розглядається в початковому курсі «Управління витратами». Однак в підручниках цій темі присвячена лише одна глава. Покращити рівень професійної компетенції з даного питання можна було б зробити за рахунок введення в освітні програми підготовки економістів спеціальної дисципліни «Собівартість продукції та її калькулювання на промисловому підприємстві», або розширення обсягу в дисципліні «Управління витратами».

Література:

1. Випуску 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Кваліфікаційні характеристики: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04>.

УДК 378

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР УСПІХУ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ЕКОНОМІКИ

*Близнюк А. О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасні ринкові умови і нестача економістів-професіоналів ставлять випускників економічних спеціальностей в жорсткі конкурентні рамки на ринку праці. Щоб досягти успіху в майбутньому фахівець в області економіки повинен мати високу професійну підготовку та вміти проявляти свої професійні якості на виробництві. Тільки в разі прояву перерахованих вище якостей і прояву інтересу до себе з боку роботодавця, майбутній фахівець може отримати таку бажану роботу і перспективне зростання.

Кожен здобувач, що одержує вищу освіту, мріє про гарну і прибуткову роботу, але її отримати може не кожен в силу таких причин як бажання, прагнення до навчання, вміння якісно мислити і швидко приймати рішення, діяти в групі – все це безпосередньо впливає на майбутні професійні навички фахівця-економіста. На сьогоднішній день без вищої освіти і певних практичних навичок, будь-який працюючий не зможе проявити себе як якісний фахівець і в результаті не отримає похвали

в якості заохочення від роботодавця. Неможливо оволодіти всіма існуючими знаннями в будь-якій області або напрямку, їх необхідно поповнювати з кожним днем у вигляді практичних рішень, де створюються проблеми.

Протягом усього життя, а особливо завдяки професійній діяльності будь-якої людини відбувається розвиток та вдосконалення особистості, але основи закладаються вже у вищій школі. З цього випливає, що у розвитку особистості майбутнього фахівця важливе значення має формування особистості здобувача та мотивів для вдосконалення своїх знань.

Сьогодні проблема підготовки висококваліфікованих фахівців набуває все більшого значення. Процес удосконалення підготовки майбутніх економістів в умовах сучасної освіти є досить складним і обумовлений кількома важливими факторами. Один із них – мотивація навчальної діяльності здобувачів. Мотивація відноситься до найважливіших факторів успішності навчання і є поштовхом до цілеспрямованої поведінки людини.

Актуальним залишається питання щодо формування мотивів до навчання, які є невід'ємним елементом у майбутньому професійному розвитку. Воно залишається актуальним, бо сучасні здобувачі поступово втрачають стимул до навчальної діяльності.

Як відомо, мотиви діяльності безпосередньо пов'язані з потребами та емоціями, зокрема з інтересами. Характер і сила прояви мотивів залежить від взаємодії різних за значимістю зовнішніх і внутрішніх чинників.

За результатами електронного опитування здобувачів-старшокурсників та випускників економічного університету виявляється, що часто при вступі до закладу вищої освіти абітурієнт не має певного уявлення про свою майбутню професію. Тому надзвичайно важливу роль для активізації прагнень та мотивів відіграють викладачі. Саме від педагога часто залежить виявлення необхідності економічних знань для

здобувачів, формування у нього бажання до праці, до саморозвитку, самовдосконалення, постійного поглиблення знань як у вузькоспрямованій спеціальності, так і в інших прикладних дисциплінах, адже сучасна економіка потребує конкретних знань не лише в окремій галузі, а й прямо чи опосередковано пов'язані з цією сферою дисциплінах.

Саме викладач має надати максимально можливий обсяг знань за час навчання, показати їх зв'язок із конкретними умовами практичної діяльності, навчити застосовувати старі знання у нових ситуаціях. Вивчення здобувачами діяльності суб'єктів економічних відносин викликає прийняття першою головною метою підприємницької діяльності: отримання прибутку. Згодом приходить і розуміння, що саме здобуття матеріальної незалежності дозволяє індивіду для самовираження, самореалізації у майбутній професійній діяльності, створює основу для досягнення успіху, морального та матеріального задоволення своїх потреб, реалізації інтересу до всього, що відбувається у певній галузі діяльності.

У педагогічній практиці можна виділити кілька груп мотивів. «Перша група» залежить від особистості та діяльності викладача, змісту відібраного ним матеріалу та методів його викладання. "Друга група" мотивів пов'язана з певною цілеспрямованістю самого здобувача, націленістю його діяльності на майбутнє. Це може бути інтерес до предмета, що є корисним для оволодіння майбутньою професією, інтерес до певної діяльності, щодо якої є схильність, бажання отримати схвалення батьків, товаришів тощо. Особливе місце займає «Третя група» так званих інтелектуальних мотивів, серед яких – інтерес до самого процесу розумової діяльності, бажання самостійно знайти відповідь на питання вирішити проблему, почуття задоволення від розв'язаного завдання, розуміння практичної значущості справи, розширення власного світогляду і т.п. За наявності подібних мотивів процес пізнання стає для здобувача самостійною цінністю з розумінням того, що без прогресуючої розумової

діяльності неможливо досягти професійного зростання. І остання, «Четверта група» включає важливі та різнопланові соціальні мотиви – розуміння відповідальності, необхідності в навчанні, заснованих на сприйнятті світосприйняття [1].

Кожному педагогові потрібно пам'ятати про головне, а саме: викладач закладу вищої освіти повинен розвивати у здобувачів впевненість та успішність, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкуренції, регулювати добір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію щодо використання свого потенціалу у сфері спонукання здобувачів до навчання.

Литература:

1. Ковальчук Г.О. Організація навчання з економіки. К: Нац. Пед. Ун-т ім. М. Драгоманова, 2002. 305 с.

УДК 373.3:37.015

**ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
061 ЖУРНАЛІСТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В
УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ**

*Байрамов Р. С., аспірант кафедри освіти
та управління навчальним закладом
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя*

В умовах інформаційного суспільства професійна підготовка майбутніх журналістів спрямована на формування у студентів журналістського професіоналізму, медіаграмотності, професійної відповідальності, критичного та творчого мислення.

Важливим у процесі формування професійної відповідальності майбутніх бакалаврів журналістики в освітньому процесі ЗВО вважаємо створення сприятливих умов для самоактуалізації, самозростання, самооцінки, навчання в умовах суб'єкт-суб'єктивної взаємодії, яка передбачає вільний вибір способу одержання освіти [4].

В основі формування професійної відповідальності у майбутніх фахівців журналістики – розвиток особистості, через який сприймається, осмислюється та оцінюється навколишній світ. Відтак без формування світоглядних позицій особистості, її принципів, ідеалів, системи знань і цінностей, норм поведінки, без наявності мрії, надії, мети неможливо виховувати гармонійне світосприймання особистості та розвинути її як повноцінного члена суспільства.

У процесі формування професійної відповідальності майбутніх фахівців спеціальності 061 журналістика основними чинниками мотивації, на думку І. Казак, є:

- важливість предмета для професійної підготовки і усвідомлення теоретичної і практичної значущості тематики занять; розуміння найближчих і кінцевих цілей навчання;

- висока педагогічна майстерність викладання дисципліни (емоційна форма викладання навчального матеріалу, демонстрація викладачем перспективних напрямків розвитку наукових ідей у певній галузі, вирішення завдань, що створюють проблемні ситуації в структурі навчальної діяльності);

- особистісні взаємовідносини (антипатія чи симпатія) з викладачем певної навчальної дисципліни [1, с. 31].

Основними способами і прийомами мотивації навчання майбутніх бакалаврів журналістики, зайняття ними активної позиції в оволодінні професійними знаннями і навичками, формуванні якостей особистості, є висока педагогічна майстерність педагога (професіоналізм, емоційність,

красномовність), авторитет та імідж викладача, створені особисто, та не слід забувати, що великий внесок у формування та розвиток особистості внесли саме ті люди, які оточують цього педагога.

Впливає на формування професійної відповідальності майбутніх фахівців з журналістики і створення середовища для суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів і викладачів в освітньому процесі закладу вищої освіти, що сприяє розвитку у студентів самостійності, вчить відстоювати свою думку, бути вільним та відповідальним, розвиває в студентів навички культури та ведення діалогу.

Важливим у контексті формування професійної відповідальності є розвиток критичного мислення, оскільки це – основний шлях боротьби з дезінформацією, який дає можливість успішно вирішувати завдання пов'язані з професійною діяльністю [4].

Гоняття «критичне мислення» тісно пов'язане, а іноді й переплітається із значеннями, що детермінують особистісну усвідомленість, самостійність, рефлексивність (самоаналіз), цілеспрямованість, обґрунтованість, контрольованість, самоорганізованість діяльності людини. Особистість, яка критично мислить, вміє: спостерігати і бути уважною до деталей, уважно і зосереджено вивчати інформацію, швидко визначати найважливіше, реагувати на ключові моменти повідомлень, без особливих зусиль обґрунтувати свою точку зору, застосовувати аналітичні навички в найрізноманітніших ситуаціях [3].

Учені О. Пометун та Н. Гупан розкривають критичне мислення як «розвиток особистості, де мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли не можливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких – непередбачувана» [2, с. 328].

На думку Н. Хромченкової, ґрунтовне опанування технології критичного мислення допоможе майбутнім бакалаврам журналістики підвищити свій рівень професійної відповідальності та успішно розв'язувати професійні проблеми. Важливим аспектом формування професійної відповідальності майбутніх фахівців журналістики є виникнення у них додаткового внутрішнього механізму контролю [3].

Отже, в процесі формування професійної відповідальності майбутніх фахівців журналістики важливу роль відіграє інтелектуальний розвиток особистості, співпраця та співтворчість як основні напрямки роботи, що є ефективними завдяки використанню різних видів групової роботи (зустрічі; конференції; семінари; різного роду конкурси; дискусії; ділові, ігри; диспути; тренінги тощо, що сприяє виробленню навичок робити в команді.

Література:

1. Казак І. О. Теорія і методика викладання в вищій школі. Конспект лекцій з навчальної дисципліни: навч. посіб. для підготовки докторів філософії очної форми навчання. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 116 с.

2. Пометун О., Гупан Н. Розвиток критичного мислення учнів засобами шкільного підручника з історії. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. № 20, № 1. С. 327–338.

3. Хромченкова Н. М. Організація рефлексійної діяльності майбутніх журналістів як одна із педагогічних умов формування професійної відповідальності. *Молодий вчений* : науковий журнал. 2020. № 1 (77). С. 93–96.

4. Хромченкова Н. М. Педагогічні умови формування професійної відповідальності майбутніх журналістів. *Молодий вчений* : науковий журнал. 2018. №12 (64). С. 119–123.

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВИТИ ДО
ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ В УМОВАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

*Романова Т. А., старший викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»*

Основами концептуальних підходів до підготовки студентів спеціальності «Спеціальна освіта» є: розвиток соціальної моделі ставлення суспільства до осіб з інвалідністю; розвиток соціально-інклюзивної моделі в освіті; інституціональний період розвитку інклюзивної педагогіки як науки про освіту дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі [5, с. 49].

Підготовка майбутніх фахівців зі спеціальної освіти до формування толерантності дітей в інклюзивному освітньому середовищі – є процесом цілеспрямованої та організованої взаємодії з метою формування толерантності як особистісної якості, що виявляється в поведінці та вчинках дітей, ціннісному ставленні до себе й до інших, у здатності до взаємодії з ними.

Методологічні основи вивчення толерантності заклав Г. Олпорт, який розглянув не лише різні аспекти упереджень, але і їхній зворотний з психологічної точки зору феномен – толерантність. Учений виокремив низку характеристик толерантної людини: висока ментальна гнучкість; толерантність до невизначеності; здатність до емпатії; критичність до себе, що зменшує схильність переносити свою провину і відповідальність на інших; почуття гумору.

У педагогіці поняття «толерантність» визначається як така риса особистості, яка проявляється в готовності приймати людину такою, якою вона є і взаємодіяти на засадах згоди і порозуміння і знаходить виявлення у повазі й визнанні рівності, прагненні до порозуміння з іншими, уникнення тиску і домінування [2, с. 12].

Толерантність щодо людей з особливими потребами – це «здатність бачити в людині з інвалідністю саме іншу людину, а не її інвалідність – людину іншої зовнішності, поведінки, носія інших цінностей, логіки мислення, усвідомлення її права бути іншою, відмінною» [3, с. 64].

Проблема толерантності щодо осіб з обмеженими можливостями у сучасному суспільстві є актуальною, особливо гостро постає питання з толерантним ставленням в дитячому колективі. «Впровадження інклюзивної освіти – це вагомий крок у розв'язанні цієї проблеми. І успіх у її реалізації лягає на плечі і психологів, і педагогів, і батьків, і дітей. Адже ще досить часто ми зустрічаємось з інтолерантним ставленням дітей до однолітків із особливими потребами. Значна частина із них загалом не готові до спільного навчання з такою категорією дітей. Причинами інтолерантності у ставленні до однолітків з особливими освітніми потребами є ставлення батьків і педагогів, якими не здійснюється крок до налагодження контакту з дітьми з особливими потребами, не враховуються їх потреби і немає активного прагнення до «включення» дітей у взаємодію з іншими суб'єктами освітнього процесу. Також однією з причин виступають власні переконання, недостатня інформованість про особливості осіб з особливими потребами, бар'єри страху та «інакшості» [4, с. 111].

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-

пізнавальної діяльності таких дітей [6].

Інклюзивне виховання – це діяльність, яка відбувається в різних ситуаціях взаємодії педагога й вихованців у процесі психолого-педагогічного та соціального супроводу їхньої навчальної, ігрової, трудової, дозвільної та інших видів активності й спілкування з метою розвитку особистості чи окремих індивідуальних якостей кожного члена групи, у складі яких є діти з особливими освітніми потребами [1].

У процесі підготовки майбутніх фахівців зі спеціальної освіти до формування толерантності дітей в інклюзивному освітньому середовищі необхідно готувати студентів до цілеспрямованої та організованої взаємодії з метою формування толерантності як особистісної якості, що виявляється в поведінці та вчинках дітей, ціннісному ставленні до себе й до інших, у здатності до взаємодії з ними. Необхідно формувати у студентів усвідомлення того, що переваги толерантного інклюзивного виховного середовища є очевидними.

Методика виховання толерантності ґрунтується на знанні індивідуальних особливостей дітей, взаємин між дітьми у колективі. Після того, як психолог чи корекційний педагог проаналізують певну ситуацію, вони здійснюють пошук ефективних форм виховання в дітей толерантності, визначають конкретний зміст цієї роботи.

Освітня практика показує, що розв'язати ряд виховних завдань можна саме завдяки впливу толерантного середовища.

Завданням створення такого середовища є: розвиток вольової сфери; виховання позитивного ставлення до людей; розвиток емпатії; розвиток навичок саморегуляції.

Толерантне середовище – це, перш за, все гуманні та демократичні стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу, які базуються на взаємоповазі, взаєморозумінні, готовності до сприйняття людей інших поглядів, звичаїв, традицій; це співробітництво у атмосфері

поваги, теплоти, людяності, комфортності; це сформоване вміння сприймати кожного члена колективу як особистість.

Отже, забезпечити підготовку майбутніх фахівців зі спеціальної освіти до формування толерантності дітей в інклюзивному освітньому середовищі можна завдяки, наприклад, таким формувальним заходам, як: методичні семінари «Толерантність у контексті інклюзивної освіти в закладі освіти», «Сутність і завдання толерантного розвивально-виховного середовища в інклюзивному класі»; дискусії «Моделювання педагогічно комфортного розвивально-виховного середовища як основної умови інклюзивного навчання дітей з особливими потребами»; круглі столи «Цінність життя», «Неповторність та унікальність кожної людини».

Література:

1. Демченко І. І. Сутність поняття «інклюзивна педагогіка» URL: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/902/1/INKLUC_PEDAGOGIKA_tesy.pdf.

2. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа* : науково-педагогічний журнал. 2011. № 3. С. 10–14.

3. Заверико Н. В., Соловійова Т. Г. Виховання толерантності у школярів як умова розвитку інклюзивної освіти в Україні. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : збірник наукових праць. 2018. № 29. С. 60–66.

4. Кулаков Р. С., Кулакова Л. М. Формування толерантного ставлення молодших школярів до дітей з особливими освітніми потребами. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. Вип. 16. С. 106–112.

5. Мартинчук О. В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна»*. 2018. № (1) С. 49–53.

6. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з ООП до освітніх послуг», положення якого закріплюють право на освіту осіб з ООП. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19>.

СЕКЦІЯ 5

УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ: КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕТОДОМ DEA

*Долгих Я.В., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Діяльність закладів вищої освіти (далі – ЗВО) може бути оцінена з точки зору її ефективності. Метод DEA є сучасним методом оцінювання відносної ефективності діяльності будь-яких складних соціально-економічних систем, в тому числі і ЗВО. В роботі [1] наведений перелік переваг застосування методу DEA для оцінювання ефективності, серед яких, – можливість виявлення причин неефективності та надання рекомендацій з поліпшення показників роботи. Питання практичного використання методу DEA для оцінки відносної ефективності ЗВО, аналізу причин їх неефективності недостатньо вивчені. Отже, дослідження є актуальним.

Викладення основного матеріалу. Метод DEA дозволяє оцінити відносну ефективність ЗВО, який описується вектором вхідних параметрів, – освітніх ресурсів та вектором вихідних параметрів, – результатів освітньої діяльності. В залежності від якісної характеристики параметрів можлива оцінка різних видів діяльності ЗВО: освітньої, методичної, консультаційної з надання додаткових освітніх послуг, наукової, науково-дослідницької, науково-публіцистичної, з відтворення наукових кадрів, з підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів, фінансово-господарської, виробничо-комерційної, міжнародної та інших.

Розрізняють CRS та VRS моделі DEA. CRS модель використовується, якщо зміна вхідних параметрів призводить до

пропорційної зміни вихідних параметрів, VRS – у разі непропорційної зміни вихідних параметрів. Для ЗВО під час реформування освіти спостерігається непропорційна зміна результатів освітньої діяльності внаслідок зміни освітніх ресурсів. Ефективність, яка оцінена за моделлю VRS, називається чистою технічною ефективністю (PTE), а за CRS – технічною ефективністю (TE). Відношення TE до PTE називається масштабною ефективністю (SE). ЗВО, що мають максимальну масштабну ефективність ($SE=1$) працюють у зоні найпродуктивнішого масштабу діяльності (Constant Return to Scale – CRS).

В якості ЗВО, які підлягають оцінюванню методом DEA було обрано аграрні ЗВО України, а саме університети, академії, інститути, що мають сільськогосподарську спрямованість наукової і освітньої діяльності. Серед зазначених ЗВО було відібрано 37, які здійснюють освітню і наукову діяльність за галузями: “Аграрні науки та продовольство”, “Виробництво та технології”, “Природничі науки”. У дослідженні вектор вхідних параметрів VRS-input-oriented моделі сформовано факторами: кількість НПП, обсяг фінансування ЗВО, обсяг фінансування ЗВО залежно від показників діяльності, показники масштабної та наукової діяльності. Вектор вихідних параметрів VRS-input-oriented моделі сформовано факторами: кількість публікацій в Scopus НПП ЗВО, кількість цитувань НПП ЗВО, індекс Гірша НПП ЗВО. Статистична база вихідних та вхідних даних за 2022 рік сформована за інформацією офіційного сайту Міністерства освіти і науки України [2] та за інформацією рейтингу університетів за показниками Scopus 2022 року, що оприлюднений на сайті “Освіта в Україні та за кордоном”[3].

Максимальну технічну ефективність (TE) науково-публіцистичної діяльності мали п’ять досліджуваних ЗВО. Відсоток ефективних складав 14 %. Отже, 86 % ЗВО нераціонально використовують ресурси. Максимальну чисту технічну ефективність (PTE) науково-публіцистичної

діяльності мали десять досліджуваних ЗВО. Відсоток ефективних складає 27 %, тобто 73% ЗВО нераціонально використовують ресурси та мають не збалансований масштаб діяльності. У зоні найпродуктивнішого масштабу (CRS) працюють тільки п'ять ЗВО. Відсоток ефективних за масштабами діяльності складає 14 %. Тобто 86 % ЗВО можна збільшити ефективність через зміну масштабів діяльності. Середня масштабна ефективність складає $SE = 0,64$. В зоні зі зростаючою віддачею від масштабу (Increasing Return to Scale – IRS) працюють тридцять два ЗВО. Розмір діяльності зазначених ЗВО занадто малий від оптимального. Відсутні ЗВО масштаб діяльності яких занадто великий. Досліджувані ЗВО не працюють у зоні зі спадною віддачею від масштабу (Decreasing Return to Scale – DRS).

Література:

1. Dolgikh Ya.V. Evaluation and analysis by the DEA method of the effectiveness of the reproduction of scientific personnel of higher education institutions in the regions of Ukraine. *Ekonomika i upravlinnia*. 2020. No. 3. Pp. 118-126. doi: 10.36919/2312-7812.3.2020.118.

2. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy - Holovna. Holovna | Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua>.
Osvita v Ukraini ta za kordonom. Osvita.UA. Retrieved from <https://osvita.ua/>.

УДК 378

МОТИВАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС

*Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасність України, як держави, підкреслює проведення багатої кількості реформ у різних функціях механізму держави, до цього спонукали обставини в яких живе та працює український народ. Ці

реформи пов'язані перш за все з реалізацією та проведенням у життя нових демократичних засад суспільства. Вища школа, сьогодні вимагає від викладача певної зібраності і активності, причому у різних напрямках педагогічної діяльності.

Велика конкуренція вузів навчальних закладів, яка сьогодні склалася мотивує і керівництво вузів і самих педагогів шукати нові шляхи опанування та заохочення навчатися саме у себе молодих спеціалістів. Разом з тим складається враження, що єдиної думки відносно реалізації заохочення та шляхів подолання економічних, соціальних питань не має.

Нові засади у використанні електронної техніки, норм права, які зазначають дистанційне викладення наукового матеріалу для студентів, перетворюють вищий навчальний вуз на високотехнологічний «організм» зі своїм внутрішнім трудовим розпорядком, засадами педагогічної діяльності та застосування методів і прийомів, які сьогодні є інноваційними і ще потребують певного згрупування та реалізації на вищому рівні.

Тому, мотивація, як явище, яке спонукає педагогів виконувати поставлені задачі керівництвом адаптує науковий, педагогічний процес під певні ринкові відносини, а саме конкуренція викладення для певних спеціальностей, необхідних сьогодні для суспільства. Безумовно, деякі галузі сьогодні потерпають деякого фіаско, оскільки не дуже є необхідними сьогодні для реалізації у державі.

Однак, мотивація працівників педагогічного складу базується на засадах виконання поставлених цілей та їх реалізації для студентів. Взагалі, слід зазначити високу продуктивність, впевненість і віру в майбутнє вищих закладів, належну якість, здійснення регулювання і контролю за розв'язанням поставлених задач з боку керівництва, та з боку реалізації наукової та педагогічної діяльності.

Мотивація – це, перш за все, процес спонукання людини до діяльності під впливом внутрішніх і зовнішніх рушійних сил для

досягнення цілей вищого навчального закладу. Працівник, на відміну від матеріальних факторів виробництва, має власні цілі, цінності, уявлення, очікування, потреби тощо. Тому його поведінка, зокрема відношення до конкретної діяльності впливають також на умови діяльності, її зміст, взаємовідносини з колегами тощо. Особливістю зазначеної функції в системі освітнього менеджменту є те, що вона відноситься не лише до працівників вузів, а й до студентів [1, с. 8].

Вважаємо, що сьогодні педагогічна праця є загальним, спільним планування думки трудового, педагогічного складу працівників, які мають єдину корпоративну мету реалізації. Сюди ми можемо вже віднести і нетрадиційні шляхи навчання, технічні новації, педагогічні технології, наукові підходи поглядів на свої дисципліни, сучасне законодавство, але без його знань сьогодні взагалі не можливо говорити про демократичне суспільство, знання психології, створення впорядкованої навчально-програмної, навчально-методичної документації.

Тому, хотілося б зазначити, що стратегія освіти в Україні представляє єдину систему освітніх знань, які виходячи з цього набуваються студентами, уже сьогодні завдяки нових підходів та поглядів і реалізації, методом проб і помилок, але головним є мотивація і мета получить високоякісний продукт під назвою «спеціаліст».

Викладачі реалізують свою педагогічну діяльність, мені здається завдяки, ще спільному мисленню. Та єдиних поглядів на вирішення поставлених задач для реалізації комплексів процесів навчання.

Отже, таким чином, вважаємо, що ми опинилися сьогодні у перехідній стадії педагогічного процесу, який є продуктом педагогіки, ми получимо і чи буде він ефективним для навчання високоякісних спеціалістів залежить від позивного спрямування та мотивації поставлених цілей , творчого ставлення педагогічного колективу та діячів науки. А також вважаємо за необхідне зазначити формування національного

мислення у молоді, позитивне та поважне відношення до демократичних засад суспільства, що стоять перед державою та законодавчою базою. Це вважаємо, сформулює розвиток ціннісних орієнтацій, самореалізацію педагога і студента.

Література:

1. Андріяко Ю. В., Россоха М. Ю., Семериков С. О., Ищенко О. Н. Системний підхід у управлінню педагогічним процесом в Вузі. *Вісник Черкаського університету* . Випуск 183. С. 5-10.

УДК 37.02

**МЕТОДИ НАВЧАННЯ: СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА
МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ
НАВЧАННІ**

*Ковальова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Ковальов П.А., к.т.н., доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Методи навчання або способи знаходження істини широко висвітлювались та досліджувались науковцями. С.П. Семенець [1], О. А. Кучерук [2], Т. В. Хома [3] звертали свою увагу застосування активних методів навчання в педагогіці вищої школи. Метою нашого дослідження є висвітлення позитивних і негативних моментів щодо методів навчання та обґрунтування методів, які є найбільш доцільними при дистанційному навчанні.

Існує безліч методів навчання, і кожен з них має свої переваги та недоліки. Деякі з найпоширеніших методів навчання включають:

- лекції. Цей метод полягає в тому, що викладач передає інформацію студентам у вигляді монологу. Лекції можуть бути корисними для передачі великої кількості інформації, але можуть бути менш ефективними в засвоєнні інформації студентами;

- групова робота. Цей метод залучає здобувачів до спільної роботи у групах, де вони взаємодіють, обмінюються ідеями та вирішують проблеми разом. Групова робота сприяє розвитку комунікаційних та співробітницьких навичок, а також сприяє кращому засвоєнню і усвідомленню матеріалу;

- практичні заняття. Цей метод включає проведення різних практичних вправ, де здобувачі можуть застосовувати свої знання на практиці. Цей метод сприяє активному залученню студентів до навчання та допомагає їм краще засвоювати матеріал;

- інтерактивні заняття. Цей метод включає використання різних інтерактивних методів, таких як інтерактивна дошка, комп'ютерні програми або інтерактивні вправи. Інтерактивні заняття залучають студентів до активного навчання та сприяють їх активності та співпраці;

- дистанційне навчання. У цьому методі навчання здобувачі отримують інструкції та матеріали для навчання віддалено, за допомогою Інтернету або інших технологій. Дистанційне навчання надає їм гнучкість у навчанні та можливість навчатися в будь-який час та в будь-якому місці. Це лише кілька прикладів методів навчання, і використання певних методів може залежати від типу матеріалу, предмета навчання та індивідуальних потреб здобувача.

Ці методи навчання можна класифікувати за різними ознаками, наприклад, за способом подачі матеріалу, типом діяльності здобувача, його

активністю, наявністю використання технологій тощо. За способом подачі матеріалу методи навчання можна розділити на:

- виставковий метод, коли здобувач сприймає інформацію через органи чуття, дуже популярний при походах до музеїв або виставок;
- розповідний метод: викладення матеріалу викладачем за допомогою усної мови;
- показовий метод: викладач демонструє певні дії або процеси, щоб продемонструвати певні прийоми чи методи;
- практичний метод: здобувач самостійно використовує отримані знання або навички, або розробляє практичні завдання;
- проблемно-пошуковий метод: студент виявляє проблему або питання, а потім шукає відповіді та розв'язки, використовуючи різні джерела і інформаційні технології.

За типом діяльності здобувача методи навчання можна класифікувати на:

- фронтальний метод: викладач спілкується зі всіма студентами разом, давши однакову кількість інформації;
- груповий метод: студенти працюють у групах для вирішення завдань, спілкуючись та обмінюючись ідеями;
- індивідуальний метод: здобувачі працюють самостійно, без активного участі викладача або іншого студента;
- паралельний метод: студенти працюють над різними частинами матеріалу одночасно.
- делегування: здобувачі виконують певні завдання або обов'язки, що вимагають рішень і прийняття рішень.

За активністю здобувача методи навчання можна класифікувати на:

- пасивні методи: студент просто сприймає інформацію без активної участі чи втручання;

- активні методи: студенти беруть активну участь у процесі навчання, виконуючи завдання, виконуючи конкретні завдання або залучаючись до обговорення.

Залежно від використовуваних технологій, методи навчання можуть бути класифіковані як:

- традиційні методи: використання книг, занять в аудиторії, усна лекція тощо;

- сучасні методи: використання комп'ютерів, Інтернету, інтерактивних дошок, відео-уроків, веб-семінарів, онлайн-курсів тощо.

Вибір методу навчання залежить від цілей навчання, предмету, вимог здобувачів та інших факторів. Ефективне використання різних методів навчання може забезпечити зрозумілість інформації, зацікавленість студентів і покращення їх навчальних результатів.

В умовах воєнного стану найбільш поширеним методом навчання є дистанційне. Під час дистанційного навчання можна використовувати різні методи навчання, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу та залученню здобувачів до активної навчальної діяльності. Ось декілька методів, які можуть бути застосовані під час дистанційного навчання:

- відеолекції: викладач може записувати лекції на відео та надсилати їх студентам. Цей метод дозволяє студентам переглядати лекції в зручний для них час і темпі, а також повертатися до необхідного матеріалу для повторення;

- відеоконференції: можна проводити онлайн-зустрічі зі студентами за допомогою спеціальних платформ, наприклад Zoom чи Google Meet. Цей метод дозволяє викладачам спілкуватися зі здобувачами в режимі реального часу, вирішувати питання та надавати пояснення;

- онлайн-тести: завдання тестового характеру можуть бути використані для перевірки рівня засвоєння матеріалу студентами. Цей

метод дозволяє автоматично оцінювати відповіді та надавати зворотний зв'язок;

- колективна робота: студенти можуть працювати разом над проектами або завданнями, використовуючи спільні документи чи спеціалізовані платформи для співпраці. Цей метод забезпечує можливість взаємодії та обміну думками між студентами, навіть якщо вони знаходяться на різних географічних відстанях;

- інтерактивні заняття: викладач може використовувати спеціальні платформи для проведення інтерактивних уроків, де студенти можуть брати участь у вправах, питаннях-відповідях, диспутах тощо. Цей метод стимулює активну участь студентів та сприяє кращому засвоєнню матеріалу;

- дистанційні практичні заняття: деякі практичні дисципліни можуть бути виконані дистанційно за допомогою спеціального програмного забезпечення.

Використання цих методів сприяє збереженню якості навчання та ефективному сприйняттю матеріалу під час дистанційного навчання.

Література:

1. Семенець С.П. Методи навчання в системі розвивальної освіти.
URL:

<http://eprints.zu.edu.ua/15540/1/%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B6%D0%B6%D1%8F.pdf> (дата звернення 05.11.2023)

2. Хома Т. В. Активні методи навчання в педагогіці вищої школи.
URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/69/part_3/32.pdf
(дата звернення 05.11.2023)

3. Гевко І. В. Використання інтерактивних технологій в освіті. URL:
<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24374/Hevko.pdf?sequence=1>. (дата звернення 07.11.2023)

МАРКЕТИНГОВІ ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Якушкіна В.Р., Шулепова А.Г., здобувачки вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Вступна кампанія 2023 року завершилася, і вона показала, що університети були змушені конкурувати один з одним за сильних абітурієнтів. Насамперед це стосується регіональних вишів та технічних напрямів (через те, що бюджетних місць на них виділяється багато, а з популярністю цих напрямів у абітурієнтів не все добре). В умовах цієї «боротьби за студента» маркетингова стратегія вишу починає відігравати все більш важливу роль, а академічним керівникам освітніх програм доводиться приміряти роль продюсерів та освоювати основи маркетингу.

Аналіз та осмислення сьогодення дозволили нам виділити декілька ключових моментів, які, на наш погляд, в змозі покращити конкурентні позиції університетів не лише в період вступної кампанії, а і протягом певного періоду часу.

По-перше, правильне наповнення сайту.

Проаналізувавши поведінку користувачів на найпопулярніших сторінках сайту (списки освітніх програм, прохідні бали, сторінки напрямів підготовки), а також сайти інших університетів та EdTech-платформ, ми виявили, що найбільш відвідуваними є закладки з питань: «Ким я працюватиму після навчання?», «Що з себе представляє ця професія?», «Хто мене навчатиме?», «На яку зарплату я зможу претендувати?», «В які компанії я зможу влаштуватися? Звертає на себе увагу та обставина, що вже другорядними питаннями, що турбують

майбутніх студентів, були розміри плати за навчання за контрактною формою, перелік дисциплін, що пропонується опанувати.

У вказаному ракурсі бажано навіть у межах освітніх програм передбачати відповіді на ці питання. Такий підхід змушує заявляти про програму не академічною мовою, більш звичною в умовах академічного середовища університету, а вийти за [цей] контур і почати дивитися на неї з різних фокусів. Важливо в описі програми відійти від формалізованого нудного стилю та мови державних освітніх стандартів. За спостереженнями, зараз дуже потрібна щирість, відкритість і доступність, і це стосується не лише текстів на сайті. Так, протягом вступної кампанії цього року спостерігались бажання абітурієнтів побачити фотографії викладачів. Крім того, виявилось, що абітурієнти (власне, як і будь яка людина) більш прихильно ставились до фото викладачів, які хоча б посміхалися, таким чином стаючи більш привабливими та емоційнішими для них, тобто ближчими.

В останні роки з'явилися деякі інноваційні підходи у роботі з абітурієнтами. Окремі виші України запровадили заохочувальні бесіди з майбутніми студентами не лише співробітниками приймальних комісій, а й самими студентами, що виявилось дуже ефективним. Можливо, такі заходи варто використовувати і на офлайн-заходах на кшталт Дня відкритих дверей, і на сайті університету звертатися до абітурієнтів від імені дітей, які вже навчаються у університеті, та розповідати про особливості освітніх програм, стипендії, гуртожитки, позанавчальні активності.

Крім того, задля ефективної та успішної роботи сайту вузу йому потрібне SEO — оптимізація сайту під вимоги пошукових систем. Сенс у тому, що за допомогою SEO сторінки платформи піднімаються у пошуковій видачі за певними запитами користувачів. Отже, сайт відвідає

більше людей, зацікавлених у темі навчання, — потенційних абітурієнтів та користувачів освітніх програм.

Розвиток у соціальних мережах.

Ще однією важливою складовою маркетингу університету є присутність вишу в соціальних мережах. Так, Харківський національний автомобільно-дорожній університет представлений на власних сторінках *Facebook*, *Instagram*, *Telegram*, має власний *you-tube* канал, окремі сторінки мають не тільки факультети, але й окремі кафедри. На жаль, інформації, що з'являється на таких сторінках, не вистачає для певного позиціонування закладу, а в більшості випадків подані тексти мають інформативний характер, та й то дещо обмежений. В нас не вистачає досвіду маркетингового просування освітнього товару, який здатен викликати зацікавленість користувачів інформації та відсутні технології та методи такого процесу.

Що стосується абітурієнтів, то неодноразово можна стикнутись з думкою, що якби майбутні студенти могли пройти весь шлях до зарахування за допомогою зручної для них соціальної мережі, вони б із задоволенням так і зробили б. Абітурієнти так вибудовують свій шлях — вони хочуть залишитись на тому майданчику, куди вони прийшли дізнатися щось про університет. Якщо це був телеграм-канал з чатом, то вони хотіли б, щоб останнім кроком для зарахування було повідомлення, що вони зараховані до лав університету і мають 1 вересня приступити до навчання. Тобто, щоб усе сталося в *Telegram*, щоб взагалі нікуди не відволікатися.

Слід зазначити, що соціальні мережі дають більшу свободу для взаємодії з абітурієнтами, ніж сайт вузу. На сайті інформація вивірена, має власний корпоративний стиль та навіть колір, тобто інформація надана така, як ми хочемо, а в соціальних мережах вона, безумовно, менш контрольована навіть із погляду реакції на неї, тобто більш демократична.

У той же час там вона чесніша, аудиторія бачить пости та відгуки, написані живими людьми. Внаслідок цього сайт університету має орієнтуватись на дві цільові аудиторії, тобто на зовнішніх та внутрішніх користувачів і мати різні канали комунікації під різні цілі та для відповідної цільової аудиторії — про науку, освіту, студентське життя.

Для забезпечення ефективного та дієвого, а головне, швидкого реагування на конкретні проблеми та потреби студентів пропонується присутність на сайті університету так званої «гарячої кнопки» для їх запитів та відповідей на них. Не слід вигадувати щось нове: CRM-система (Customer Relationship Management, буквально «управління відносинами з клієнтами») дозволяє вишу автоматизувати деякі аспекти взаємодії як із абітурієнтами, так і студентами. До речі, вказана гаряча кнопка могла також слугувати і меті виявлення випадків корупції, боротьба з якою є актуальною. Звичайно, в межах університету з'явиться потреба у працівникові, що буде відповідальним за донесення до відповідних службових підрозділів відповідної інформації, реалізацію їх вирішення та отримані певні результати студентських запитів. Звичайно, це дуже відповідальна робота, але її слід проводити, якщо ставити за мету отримання якісних комунікаційних зв'язків із студентами та дбати про якість освітнього процесу та зручність навчання у всіх його проявах для тих, на кого воно, власне, і спрямовується і хто є головним споживачем освітніх послуг. Сайт університету слід доповнити реальними відгуками.

Також, можливо, слід впровадити публікації під час приймальної кампанії вищим навчальним закладом в соціальних мережах контенту як для абітурієнтів, так і для їхніх батьків. Наприклад, батьків непокоїть, як студенти живуть у гуртожитку, тому спеціально для них про це мають бути записані відеоролики.

Запропоновані заходи має значно підвищити відкритість та довіру до вищого навчального закладу.

ПРИНЦИПИ ВИКЛАДАННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВНЗ

*Леонтєва Л. В., к.ю.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Важливим кроком для удосконалення всієї системи ступеневої освіти в транспортних вишах, особливо інженерно-економічної вищої її ланки в Україні, є запровадження поряд з гуманітарно-правовими загальноосвітніми курсами підготовки ще й навчально-прикладних правових дисциплін. Особлива роль у цьому належить застосуванню інноваційних технологій в освіті.

Аналіз сучасного стану освітніх процесів, дав поштовх прийняттю «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», яка визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання державної політики у сфері освіти. Така політика спрямована на кодифікацію та оновлення нормативно-правової бази освітньої галузі, побудову ефективної системи національного виховання і соціалізації молоді, підвищення якості освіти шляхом запровадження освітніх інноваційних технологій, інформатизацію освіти, створення індустрії сучасних засобів навчання, вдосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення освіти, інтегрування національної системи освіти у міжнародний освітній простір [1].

Навчальні дисципліни, які викладаються в окремих побудовані на визнаних у галузі освіти у господарській, цивільній, транспортній, трудовій та іншій практиці, і тому без базових юридичних знань та основ законодавства їм буде неможливо виконувати свої трудові функції а

майбутньому.

На цьому етапі правова підготовка студентів не може обмежуватися освітньою чи інформаційною діяльністю. Його головне завдання – навчити здобувачів знайомитися з правовою сферою та сумлінно дотримуватися правових норм поведінки. Тому система правової освіти має базуватися на новітніх дослідженнях у галузі права та інноваційних методах правової освіти.

Провідні науковці та юристи-практики доводять, що правова освіта є важливою ланкою механізму правової соціалізації людини. Цей процес включає три етапи: перший етап – особисте засвоєння правової інформації, другий етап – відбувається особисте засвоєння правових цінностей. Процес – рівень формування правової свідомості, третій етап потребує перетворення сформованих правових понять і принципів у практичні дії на кожному етапі життєвого циклу людини [2].

Таким чином, сучасний ринок праці в Україні вимагає від випускників вищих навчальних закладів не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх в нестандартних ситуаціях, що сприяє переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян, що стосується саме розвитку транспорту, системи і структури транспортного законодавства всіх видів транспорту, поняттям договорів перевезень та їх укладанням, відповідальності транспортних організацій і їх споживачів транспортних послуг за неналежне виконання транспортних зобов'язань [3].

Основними завданнями вивчення такої навчальної дисципліни, як транспортне право є: засвоєння норм транспортного законодавства; дослідження сутності різних наукових шкіл; вироблення у студентів наукового підходу до оцінки чинного транспортного права, необхідності вдосконалення його для правового регулювання господарської діяльності; набуття навичок роботи з нормативним матеріалом; вміння розв'язати

конкретні транспортної ситуації на базі національного та міжнародного законодавства; розвитку правового мислення щодо реалізації транспортного права в обраній сфері діяльності; усвідомлення відповідальності при здійсненні юридично значимих дій; засвоєння специфічної фахової термінології, формування професійно грамотної юридичної мови, як важливого компонента правової культури майбутнього фахівця, що дозволить на більш високому рівні в подальшому вивчати інші юридичні науки; розвиток логічного мислення, уміння аргументувати власну позицію, розвиток творчих нахилів студентів; вироблення елементарних навичок дослідницької діяльності.

Студенти обов'язково під час підготовки до занять повинні навчитись правильно використовувати джерела транспортного права, застосовувати одержані знання на практиці, складати необхідні процесуальні документи, які мають відношення до майбутньої професійної діяльності, здійснювати захист своїх порушених прав.

Під час вивчення курсу Транспортне право повинні у студентів сформуватися нові навички, які базуються на принципах: відповідність ситуації в загальних галузях законодавства (цивільне право, трудове право, екологічне право, кримінальне право, адміністративне право тощо), а також транспортне право. Його інституційні (видові) основи, взаємозв'язок між організаційно-технічними рішеннями, що об'єднують загальну роботу транспортної системи (види наземного, водного, повітряного зв'язку), і соціально-економічними показниками розвитку суспільних відносин (наприклад, рівнем підтримки) клієнтів транспорту (пасажирів, вантажних компаній, власників пошти тощо), матеріально-технічних основних умов транспортної інфраструктури тощо.

Головною метою вивчення юридичних дисциплін, взагалі в технічному ВНЗ, повинно мати на меті розрізнати норми внутрішнього законодавства і міжнародних стандартів, правових систем в цілому. Саме

наукові визначення понять, що стосуються юридичної відповідальності, оцінки, вимірювання знаків якості, методів чесної конкуренції, соціальної відповідальності, характеру судової та господарської практики, ділової практики, договорів та юридичної діяльності, повинні стати на меті викладання юридичних дисциплін.

Однією із важливих задач при вивченні дисципліни Транспортне право є саме побудова трудових відносин та трудової дисципліни, в тому числі на транспорті, застосування міждисциплінарного підходу до з'ясування правових понять і визначень з метою взаємозв'язку та оптимального усунення наявних у чинному законодавстві прогалин щодо специфіки трудової функції на транспорті, та методів усунення матеріальної і дисциплінарної відповідальності під час виникнення конфліктів.

Навчальна інформація повинна відповідати стандартам вищої освіти, положенням про організацію освітнього процесу та навчальним програмам. Зміст навчальної правової інформації для майбутніх фахівців транспортної галузі має охоплювати загальні положення базового законодавства, проте особлива увага повинна бути зосереджена на вивченні галузевих нормативно-правових актів, зокрема: Конституцію України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кодекс торговельного мореплавства України, Кодекс про Адміністративні Правопорушення, Кримінальний кодекс України. Необхідно звернути увагу студентів на такі Закони України, як: Про транспорт, Про ліцензування видів господарської діяльності, Про автомобільний транспорт, Про дорожній рух, Про залізничний транспорт: Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації: закон України, Про перевезення небезпечних вантажів і т.д.

За цих умов зрозуміло, що на етапах розвитку державотворення та економічних реформ законодавча база постійно оновлюватиметься. Це, у

свою чергу, призводить до постійних змін і доповнень чинного законодавства в Україні, наприклад у сфері транспорту, а ми як викладачі у своїх програмах підготовки студентів повинні постійно відслідковувати ці процеси. Відсутність законодавчої стабільності негативно впливає на рівень підготовки фахівців ВНЗ.

Цей висновок стосується навчання спеціалістів з управління та транспортних технологій, оскільки типові навчальні програми з цього фаху, окрім законів, у більшій мірі, базуються саме на підзаконних актах та нормативних документах Міністерства інфраструктури України.

Саме на прикладі викладання такої дисципліни, як Транспортне право у ВНЗ, можемо спостерігати національні особливості та нормативно-правову базу, а також деякі аспекти визначення показників економічної ефективності, якості, безпеки та стандартів транспортних послуг. Це має призвести до демонстрації здобувачам під час лекцій, практичних занять, консультацій уміння оцінювати роботу транспортного комплексу та його підсистем на основі нормативів і відхилень, які мають місце в реальній експлуатації. Майбутнім фахівцям з вищою освітою необхідно вміти визначати свою роль як транспортних менеджерів і застосовувати відповідні методи прийняття рішень при відході від прийнятих стандартів організацій, що обслуговують споживачів транспортних послуг.

Література

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. Урядовий кур'єр від 04.07.2013 № 117, / № 155 від 29.08.2013.
2. Макарова О. В. Правові основи регулювання правової освіти в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. № 3(25) 2012. С 83-89.
3. Леонтьєва Л.В., Селезень С. В.. Транспортне право : навчально-методичний посібник. Х.: ХНАДУ, 2017. 188 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

*Близнюк А. О., к.е.н., доцент,
Хорошилова І. О. к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Поняття "ефективний", яке часто використовують у повсякденній практиці та теорії управління, є досить невизначеним. У латинській мові "effectivus" означає дієвий, такий, що дає потрібні результати.

Соціальна психологія і педагогіка завжди приділяли особливу увагу проблемам управління навчально-виховним процесом, тому що за всіх часів фахівці, чії здібності, знання і навички формувалися протягом навчання, були важливим фактором соціального та економічного прогресу суспільства.

Ефективність управління - один із головних критеріїв оцінки сучасного керівника середніх навчальних закладів - є актуальним предметом наукових дискусій.

Ці проблеми особливо загострилися в останнє десятиліття, коли різноманіття форм власності створило сприятливе середовище, що дає змогу навчальним закладам якнайповніше реалізувати свої освітні та виховні можливості в системі багаторівневої, безперервної освіти.

Виходячи з потреб ринку праці, з'явилися різноманітні типи навчальних закладів з новими профілями навчання, додатковими ускладненнями навчальних програм, підвищеним рівнем освіти.

У сучасних умовах керівники всіх типів навчальних закладів, головною проблемою яких стало взаємовідношення з ринком праці, працюють над удосконаленням не тільки освітнього процесу, а й

розв'язують проблеми адаптації своїх викладачів і здобувачів до нових умов ринкової економіки.

Виконання закладами освіти цих ускладнених функцій неможливе без психологічних і педагогічних досліджень, технологій управління та навчання педагогічної діяльності.

У вітчизняній психолого-педагогічній теорії широко відомі дослідження організації та управління педагогічними системами, в яких порушуються проблеми вивчення, аналізу, оцінювання та контролю навчальних закладів.

Результати досліджень створили теоретичне підґрунтя розроблення проблеми оцінювання ефективності управлінської діяльності керівників закладів освіти, визначили блоки аналітичної інформації для ухвалення управлінських рішень щодо регулювання та коригування освітнього процесу з метою підвищення якості та ефективності.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дав змогу виокремити блоки аналітичної інформації, що традиційно використовувалися в управлінні навчальними закладами.

Перша група - інформація про діяльність щодо кадрового та матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу.

Друга група - інформація про зв'язок закладу освіти із соціумом; про процеси, що характеризують його, про взаємодію закладу освіти з громадськими організаціями та трудовими колективами; про співпрацю з батьками.

Третя група - включає інформаційні блоки, які характеризують освітній процес. Це стан викладання навчальних дисциплін, реалізація навчальної, виховної функцій навчання, рівень вимог, на якому працюють викладачі, зміст і організація позаурочної виховної роботи.

Четверта група - інформація про організаційне забезпечення освітнього процесу, про виконання плану роботи, про ефективність

управлінської діяльності.

П'ята група - відомості про результати роботи закладів освіти: дані про виконання плану розвитку контингенту здобувачів, про засвоєння учнями знань і способів діяльності, ступінь їхньої навченості, рівень здатності до навчання, рівень вихованості.

Завдання оновлення навчальних закладів у нових соціально-економічних умовах потребували переорієнтації цілей аналізу сформованої системи аналітичної інформації навчального закладу. Основною метою контрольної-аналітичної діяльності в навчальних закладах був процес пізнання об'єкта, збирання і первинне опрацювання інформації про нього та супутня цьому робота: розроблення навчально-методичних рекомендацій щодо ліквідації відхилень від норми; впровадження інноваційних соціологічних, психологічних і педагогічних технологій вивчення об'єкта дослідження; використання ефективних педагогічних засобів у навчально-виховному процесі. Тому головним завданням управлінців заведено було вважати: вивчення стану педагогічного об'єкта (явища); перевірку виконання управлінського рішення; визначення відповідності результатів вимогам, що висуваються.

Треба зазначити, що проведена робота була, безумовно, потрібною і необхідною, однак, соціально-педагогічна реальність вимагає переорієнтації її цілей з пізнавальної (проміжної) на перетворювальну з виходом на кінцевий результат діяльності. У зв'язку з цим зміст блоків традиційної аналітичної інформації повинен постійно вдосконалюватись відповідно до нових цілей і виходу на ефективні параметри результатів діяльності навчального закладу.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ КУРС-РЕСУРСІВ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

*Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Вже протягом достатньо тривалого періоду - останнього п'ятиріччя, починаючи із 2019 року і дотепер (через пандемію COVID-19 та запровадження воєнного стану у країні), переважна більшість закладів вищої освіти України змушені були швидко адаптуватися до нових умов та змінити формат навчання на дистанційний.

Такий період був і нині залишається складним, оскільки водночас характеризується нестабільністю вимог та стандартів, наявністю освітніх втрат, посиленням конкуренції між освітніми закладами, потребою у використанні досвіду ключових зарубіжних закладів вищої освіти, необхідністю застосування новітніх освітніх технологій, діджиталізації та, в підсумку - підвищення рівня якості освітніх послуг.

Враховання зазначених вище проблемних питань та обставин зумовило нагальну необхідність розробки науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти ефективних електронних курс-ресурсів навчальних дисциплін, що дозволять значно поліпшити якість викладання навчальних матеріалів викладачами та забезпечити більш ширші можливості здобувачам для опанування передбачених компетентностей за освітніми компонентами. Для розробки таких електронних курс-ресурсів використовується, переважно, система MOODLE – «доступна та зрозуміла кожному користувачу, незалежно від його користувацьких можливостей» [1, с. 288].

У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті дистанційне навчання організоване на Навчальному сайті <https://dl2022.khadi-kh.com/>, де і розміщені усі електронні курс-ресурси освітніх компонентів за усіма освітніми програмами закладу.

Кожен електронний курс-ресурс має оптимальну структуру та наповненість, що відрізняється зручністю, простотою та зрозумілістю для використання здобувачами. Робота з поліпшення таких курс-ресурсів ведеться неупинно, зокрема :

- здійснюються відеозаписи усіх видів навчальних занять (лекційних, практичних, лабораторних тощо) – для забезпечення можливості здобувачів у будь-який час (за потребою) передивлятися і вивчати передбачені матеріали та вирішувати завдання (не тільки під час проведення занять за розкладом);

- розміщуються всі необхідні для опанування курсу, складання поточного і підсумкового контролю навчально-методичні матеріали (навчальні посібники; конспекти лекцій; методичні вказівки до виконання практичних, лабораторних робіт та самостійної роботи, курсових робіт та проєктів, переддипломної практики та виконання випускних кваліфікаційних робіт тощо);

- розробляються та розташовуються презентації до лекцій, практичних і лабораторних занять;

- розміщуються робочі програми та силабуси дисципліни – для ознайомлення здобувачів із планом роботи, переліком передбачених тем для вивчення та чітко визначеними результатами навчання після опанування матеріалу освітнього компоненту.

- розташовуються шкала та критерії оцінювання знань здобувачів – для забезпечення прозорості та зрозумілості при здійсненні підсумкового контролю у вигляді заліку чи екзамену;

- наводиться перелік новітньої рекомендованої літератури (базової, допоміжної та додаткових джерел) – як для вивчення основного навчального матеріалу згідно тематичного плану, так і для виконання самостійних та індивідуальних робіт здобувачів вищої освіти;

- для уникнення випадків виявлення академічного плагіату обов'язково надається інформація щодо правил академічної доброчесності, викладених у таких документах: «Правила академічної доброчесності учасників освітнього процесу ХНАДУ» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_67_01_dobroch_1.pdf), «Академічна доброчесність. Перевірка тексту академічних, наукових та кваліфікаційних робіт на плагіат» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_85.1-02.pdf), «Морально-етичний кодекс учасників освітнього процесу ХНАДУ» (https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_Standart/pologeniya/stvnz_67_01_MEK_1.pdf), тощо.

Сукупність наведених шляхів удосконалення електронних курс-ресурсів навчальних дисциплін дозволяє в цілому поліпшити якість надаваних освітніх послуг та забезпечити здобувачам вищої освіти можливість опанування матеріалів у зручний час та спосіб.

Література:

1. Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць / Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного. Запоріжжя : ТДАТУ, 2023. Вип. 26. 332 с.

ПОГЛИБЛЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ СВІТУ

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Болдовська К.П., к.е.н., доцент,
Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Світова практика не має прикладів країн з абсолютно ідентичними моделями бухгалтерського обліку. Вченими та практиками певний час розглянуті класифікації моделей обліку на засадах певних критеріїв, об'єднуючих певну кількість країн в одну модель організації та функціонування бухгалтерського обліку.

Відповідно до їх думок виділяють ми виокремили 7 факторів, що визначають особливості систем бухгалтерського обліку: ступінь розкриття фінансової інформації, вплив закону про компанії на облік, важливість розрахунку прибутку, значення принципу обачності, вплив податкового законодавства, значення інфляції, орієнтація звітної інформації на користувачів ринків капіталів. У певній моделі бухгалтерського обліку може існувати той чи інший підхід до вирішення завдань: професіоналізм чи правове регулювання, тривалість чи мінливість принципів, оптимізм чи консерватизм, конфіденційність та відкритість.

Автори дослідили облікові системи за власним баченням характерних ознак, притаманних існуючим системам обліку : застосовувані стандарти фінансової звітності, роль держави, характер дотримання правил та стандартів, роль аудиту, основні принципи систем, склад звітності та її деталізація, наголос у звітності, об'єкти обліку, вид запису, оцінка активів і пасивів, врахування валютних ризиків та оприлюднення фінансової звітності.

Отже, дослідження та аналіз отриманих даних дозволяють стверджувати, що:

- світовими обліковими системами у практичній діяльності в залежності від специфічних умов країн знаходять застосування як національні (в деяких країнах регіональні), так і Міжнародні стандарти обліку та звітності, однак вважається, що більшість країн світу застосовують інтернаціональну модель обліку, хоча і з різним ступенем адаптації і впровадження міжнародних стандартів; роль держави варіюється від строго регулятивної (у континентальній та латиноамериканській моделях) до більш ліберальної, демократичної (англо-американська, ісламська та інтернаціональна моделі обліку);

- характер дотримання правил та стандартів у моделях є переважно жорстким, хоча також може варіюватись (за виключенням інтернаціональної моделі обліку, де спостерігається дещо менший рівень жорсткості);

- наголос у звітності, вочевидь, є однією з головних відмінностей моделей обліку: це прозорість (англо-американська), детальна регуляція, формалізація та стандартизація (континентальна), фіскальні аспекти та вимоги податкового законодавства (латино-американська), дотримання принципів ісламської фінансової етики (ісламська модель), гармонізація та стандартизація бухгалтерського обліку на міжнародному рівні (інтернаціональна модель);

- ролі аудиту, акцентуючись на різних його аспектах та особливостях, приділяють значну увагу майже всі системи, за виключенням континентальної системи, де аудиту та зовнішній незалежній перевірці надається значно менша роль;

- існують як спільні основні принципи, яких дотримуються всі без виключення облікові системи (грошової одиниці, історичної собівартості, узгодженості, об'єктивності, відзначення сутності, неділення

бухгалтерських періодів, неупередженості, порівняння), так і окремі специфічні, серед яких окреме місце належить принципам ісламської звітності;

- склад звітності в облікових системах зазвичай складається з балансу, звіту про прибутки та збитки (доходи і витрати), про зміни власного капіталу, про готівку (або грошові потоки), приміток до фінансових звітів та доповнюється у ісламській системі ісламською ж звітністю у вигляді звітів по фінансовим операціям мудараба, мурабаха, ін. та звіту про соціальні витрати;

- деталізація облікової звітності може різнитись від помірної (ісламська та інтернаціональна моделі) до більш жорсткої (континентальна та латиноамериканська моделі);

- зафіксовано використання лише подвійного облікового запису (в межах англо-американської та інтернаціональної моделей), або одинарного (у латиноамериканській та ісламській системах) та одночасне застосування і одинарного, і подвійного облікового записів у континентальній системі;

- ключовими аспектами оцінки активів і пасивів у переважній більшості облікових систем є застосування принципів історичної вартості, справедливої вартості, обережності, вартості використання або реалізації (англо-американська, континентальна, латиноамериканська системи) з додаванням у окремих системах принципів стабільності, індивідуальної оцінки, консервативності, збереження неперервності діяльності, індивідуальної оцінки, врахування очікуваного строку їх служби та застосування амортизаційних методів, а також притаманних лише ісламській системі (відсутності у оцінці нарахованих відсотків, врахування вкладів інвесторів та розподілу прибутків згідно умов угоди врахування безпеки інвестицій, заборони на грошові зобов'язання на несвідомих клієнтів) та в інтернаціональній моделі - істотності у оцінці активів та

пасивів, урахування впливу на фінансові результати та стан підприємства, переведення активів або пасивів в національну валюту на дату звіту;

- валютні ризики в більшості систем враховуються та опрацьовуються згідно із прийнятими у країнах стандартами бухгалтерського обліку та варіюються в залежності від законодавства та практики країн, а в ісламській системі діють специфічні підходи;

- оприлюднення фінансової звітності є важливим елементом в усіх без винятку бухгалтерських системах та може варіюватися залежно від країни та національних стандартів бухгалтерського обліку, а латиноамериканська, ісламська та інтернаціональна моделі зобов'язують публічні та великі приватні компанії (в ісламській моделі ще й банки) оприлюднювати свою фінансову звітність.

Наостанок слід відзначити, що інтернаціональна модель бухгалтерського обліку продовжує поширюватись. зростати в популярності, а її вплив на міжнародний бізнес продовжує зростати. Більшість країн працюють над удосконаленням своїх систем обліку та звітності, щоб більше відповідати міжнародним стандартам і забезпечити більшу міжнародну співпрацю та конкурентоспроможність.

Література:

1. Глотова В. Г. Англо-Американська модель бухгалтерського обліку : світова практика. *Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (30 червня 2017 року)*, м. Тернопіль. 2017. С. 179-181.

2. Сердюк Є. Н., Пилипенко Є. Е. Порівняльний аналіз моделей бухгалтерського обліку, що застосовуються у світовій практиці. *Науковий вісник ДДМА. № 1 (22Е), 2017. С. 188-198.*

МОЖЛИВОСТІ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

*Чалий В.А. здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Хміль Н.А., д.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

В умовах сьогодення одним з прогресивних напрямів у комп'ютерних технологіях є 3D-моделювання, яке «застосовується в багатьох галузях людської діяльності» [1, с. 26]. Сучасну систему освіти важко уявити без інноваційних 3D-технологій. Використання їх у школі сприяє покращенню сприйняття навчальної інформації, розвитку творчих здібностей учнів, профорієнтації на інженерні спеціальності, позитивно впливає на формування умінь репрезентувати свої ідеї, спонукає їх до активного навчання, відкриває безліч можливостей для розвитку пізнавального інтересу.

Метою публікації є характеристика можливостей 3D-моделювання для розвитку пізнавального інтересу старшокласників.

3D-моделювання – комп'ютерна графіка, що поєднує в собі прийоми і інструменти, необхідні для створення об'ємних об'єктів у тривимірному просторі за допомогою спеціального програмного забезпечення [3]. 3D-моделювання дозволяє створити тривимірні макети різних об'єктів (персонаж комп'ютерної гри, архітектурна споруда, літак, молекула тощо), відтворюючи їх геометричну форму.

3D-моделювання для розвитку пізнавального інтересу старшокласників можна використовувати як під час послуговування

готовими тривимірними моделями на уроці й позанавчальних заходах, так і в процесі створення учнями своїх 3D-моделей, 3D-зображень тощо.

Використовуючи готові тривимірні моделі, вчитель може створити цікавий інноваційний 3D-урок або спроектувати дослідницьку роботу; може візуалізувати складні явища та процеси, що вивчаються [1]. Демонстрація готових 3D-моделей сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню навчального матеріалу, суті досліджуваних явищ. Так, наприклад, використання створених 3D-моделей важливих історичних подій або пам'яток на уроках історії допоможе учням краще зрозуміти минуле; вивчення анатомії та фізіології за допомогою 3D-моделей органів чи клітин може зробити урок біології пізнавальним, продуктивним, цікавим; використання 3D-карт з рельєфом, річками та гірськими хребтами може полегшити вивчення географії; під час використання елементів доповненої реальності учні можуть самостійно взаємодіяти з 3D-моделями.

Продовжуючи, наголосимо, що пізнавальний інтерес можна розвивати під час самостійного створення тривимірних реальних об'єктів і процесів – проєктів. Так, наприклад, учням можна запропонувати створити власний дизайн будівлі, вулиці чи міста; залучити старшокласників до створення 3D-моделей для робототехнічних проєктів, що сприяє розвитку інженерних навичок; створити 3D-моделі ключових сцен із літературних творів; залучити учнів до створення 3D-моделей для розуміння технічних механізмів тощо.

Виконуючи той чи інший проєкт, учні мають змогу набути навичок проєктної діяльності, втілити свої ідеї, проявити уяву, творчість, дослідити та вивчити структуру об'єктів, що моделюють, зрозуміти їх будову, принципи функціонування, по експериментувати з формами, текстурами та кольорами. Цей процес сприяє створенню нових оригінальних продуктів, самовираженню, розширенню світогляду старшокласників.

Під час розробки тих чи інших моделей вони можуть працювати спільно в команді. Обмін думками та ідеями сприяє формуванню комунікативних навичок і навичок співпраці, які в професійному середовищі на сьогодні є вкрай важливими.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що вивчення 3D-моделювання в шкільному курсі інформатики сприяє розвитку творчих і комунікативних навичок, активізації пізнавальної діяльності, збуджує пізнавальний інтерес учнів до вивчення інформатики та суміжних галузей.

Література:

1. Бачинська А.В., Генсерук Г.Р. Аналіз програмного забезпечення для розробки 3D моделі архітектурних споруд (на прикладі Гусятинської синагоги). *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Тернопіль, 7–8 листопада, 2019). С. 26-27.
2. Використання системи комп'ютерного моделювання в умовах дистанційного навчання: збірник матеріалів / за заг. ред. С.Г.Литвинової., О.М. Соколюк. Київ: ФОП Ямчинський О.В., 2020. 195 с.
3. 3D-моделювання та візуалізація. URL : <https://koloro.ua/ua/3d-modelirovanie-i-vizualizaciya.html> (дата звернення: 05.11.2023).

СЕКЦІЯ 6
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРОЦЕСОМ

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*Дмитрієва О.І., д.е.н., професор
Мордовцев О.С., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним з основних показників якості освіти є необхідність формування інформаційної компетентності, що визначає один з напрямків модернізації вищої освіти України. Пріоритетним завданням освіти є визначення компетентності у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ). Можливість формування цієї компетентності пов'язана з активною діяльністю учасників навчального процесу в інформаційному комп'ютерному середовищі. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі є важливим завданням сучасної професійно-технічної освіти. На даний час за сучасних умов розвитку суспільства актуальним є впровадження в навчальний процес методів, що базуються на використанні комп'ютерних технологій.

Комп'ютерні технології, ставши природним об'єктом навчального процесу, вплинули на всю систему навчання і стали цінним технічним засобом забезпечення цілісного процесу навчання у вищій школі. Впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес стало основою для створення нової форми уніфікованої безперервної освіти, яка ґрунтується на детальній самооцінці, що підтримується сучасними технологічними засобами та мотивується результатами самооцінки особистості. -виховна діяльність. Проблема освіти та розвитку ІКТ багатозначна і багатогранна. Незважаючи на актуальність і необхідність

інформатизації освіти, її сучасний стан є незадовільним. На сьогоднішній день використання ІКТ у ЗВО слабо пов'язане з навчальними планами та програмами, недостатньо опрацьовані педагогічні питання впровадження сучасних інформаційних технологій у навчальний процес, витіснення традиційних форм інтелектуальної та навчальної діяльності на основі ІКТ зустрічає опір. . Серед найважливіших проблем, що постають сьогодні перед вищою освітою, виділяють проблему кваліфікації науково-педагогічних кадрів, зумовлену наявним «розривом поколінь», малочисельністю або відсутністю обслуговуючого персоналу кафедр тощо [1].

Слід вважати само собою зрозумілим, що розвиток дидактичних матеріалів з використання ІКТ не встигає за розвитком технічних засобів на даний момент. Саме таке відставання, «нетехнологічність» наявних розробок є основними причинами розриву між потенціалом і реальними можливостями використання ІКТ у навчальному процесі вищої школи. Об'єктивний аналіз використання інформаційних технологій у ВНЗ сьогодні свідчить про те, що процес впровадження є дуже складним. Різноманітні спроби скоординувати зусилля в цьому напрямку не принесли належних результатів. Однією з головних причин такого стану є відсутність єдиної методології використання ІКТ у системі професійної підготовки бакалаврів і спеціалістів, що створює масу проблем, починаючи від інфраструктури інформатизації університету і закінчуючи використання педагогічних програмних продуктів у навчальному процесі. Вирішення цих проблем можливе лише на основі серйозного комплексного аналізу в контексті широкого використання ІКТ, а також прогнозування інформатизації вищої освіти. Отже, існує протиріччя між необхідністю інформатизації навчального процесу на основі широкого використання ІКТ та недостатньою розробленістю всіх аспектів впровадження у вищій школі. Щоб навчальний процес відповідав розвитку комп'ютерної техніки та

інформаційних технологій, необхідне постійне самовдосконалення всіх учасників цього процесу. Інформаційні процеси в суспільстві базуються на використанні різноманітних технологій і все більше проникають у різні сфери життя, зокрема науку та освіту. З метою оволодіння дисциплінами напряму на різних рівнях, розвитку вмінь і навичок розв'язувати типові практичні задачі в обраній предметній галузі, навчитися аналізувати та приймати рішення в нестандартних проблемних ситуаціях, розвивати вміння окремих видів діяльності, проводити навчально-дослідні експерименти та моделювання вивченого об'єкту і процесу, для контролю та оцінювання рівнів знань і вмінь у різні періоди навчального процесу необхідно використовувати різноманітні навчальні засоби ІКТ у навчальному процесі.

Стрімкий розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій зумовлює необхідність постійного навчання та підвищення кваліфікації спеціалістів у цій галузі. Постійне оновлення комп'ютерної техніки, комп'ютерних кластерів і систем, інформаційних технологій для виконання автоматизованих експериментальних і наукових досліджень призводить до розробки нових операційних систем, мов програмування, графічних, проектно-розрахункових систем, офісних додатків. Для функціонування постійно вдосконалюваної сучасної обчислювальної техніки необхідна система підготовки ІТ-фахівців з необхідними знаннями та навичками. В даний час електронні навчальні ресурси стають реальними елементами розвитку освіти. Але, як і будь-яка освітньо-педагогічна технологія, вони змінюються відповідно до умов навчання і потребують трансформації в рамках навчального процесу [2].

Використання лише електронного навчання, як і традиційного, не дає того результату, який виходить у результаті навчання за змішаною системою. Змішане навчання дозволяє поєднати традиційну модель навчання, коли заняття проводяться в аудиторній формі (лекції, семінари,

практичні заняття, лабораторні роботи), а частина практичних занять проводиться в електронному вигляді. Це дозволяє викладачеві зосередитися на більш цікавих і складних темах і питаннях курсу, не приділяючи особливої уваги основним теоретичним поняттям, які студент може засвоїти самостійно, виконуючи електронні тести або беручи участь у спільному обговоренні на форумі. Усі електронні ресурси викладачі мають правильно використовувати у навчальному процесі. Тому дуже важливо проводити перепідготовку педагогічного складу та поведінки

практичні навчальні семінари для ознайомлення з новітніми засобами та техніками електронного навчання. Для ефективного навчального процесу викладач повинен заздалегідь визначити, який матеріал буде обговорюватися на заняттях, а який можна викласти в електронному вигляді. В електронній формі можуть бути тести, файлообмінники, електронні заняття тощо. Викладач повинен розуміти, які електронні форми та ресурси найкраще дозволяють вивчати той чи інший розділ навчального курсу. Водночас критерії використання цих ресурсів для викладача є специфічними критеріями оцінювання знань учнів при виконанні завдань електронних ресурсів та формування компетентності, оскільки майже всі завдання виконуються за відсутності викладача, а це не допускати оцінювання знань так само, як це відбувається на занятті. Тому учні мають бути впевнені, що, подавши на перевірку електронне завдання, досягнуть того результату, якого прагне викладач, розробляючи критерій оцінювання знань учнів. До критеріїв оцінювання знань входять такі показники, як мінімальний та максимальний бал за виконання завдання, точна інформація про оцінку кожного балу, перелік джерел для пошуку інформації при виконанні завдання, опис вимог до реєстрації, терміни виконання. виконання завдання, опис заходів у разі несвоєчасного виконання завдання. Ці параметри є обов'язковими, але кожен викладач може розробити додаткові параметри, які можуть бути більш відповідними для конкретного

предмету та краще відображати суть знань, що передаються. Якщо говорити про традиційні форми навчання, то до них відносяться: денна, заочна та дистанційна. Усі ці форми використовують електронні ресурси, загальною вимогою до яких є якість знань, отриманих учнями в процесі навчання.

Крім навчального процесу, ІКТ широко використовуються для організації, управління та моніторингу навчального процесу, підтримки електронного документообігу та дистанційної взаємодії учасників-для навчального процесу, а також для організації доступу до навчальних баз даних, електронних бібліотек, методичних матеріалів тощо [3]. Таким чином, «якість освіти» представлена у вигляді якості результату освітнього процесу, що представляє собою відповідність рівня знань студентів і випускників вимогам стандартів, а також у вигляді характеристика системи забезпечення цієї якості, тобто рівень підготовки абітурієнтів, професорсько-викладацький склад, матеріально-технічне забезпечення якості підготовки та використовувани освітні технології.

Використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій відкриває перед викладачем нові можливості у викладанні своєї дисципліни. Вивчення будь-якої дисципліни з використанням ІКТ дає можливість студентам брати участь у створенні елементів уроку, навичок наукової та самостійної роботи, що сприяє розвитку інтересу студентів до дисципліни. Впровадження ІКТ у навчальний процес дає змогу підвищити ефективність занять, звільнити викладача від рутинної та непродуктивної роботи, посилити привабливість подачі матеріалу, диференціювати типи завдань і різноманітність занять, а також урізноманітнити форми зворотного зв'язку. Сучасний освітній процес вимагає, щоб кожен викладач з будь-якої дисципліни міг підготувати та провести урок з використанням ІКТ, що є можливістю зробити урок більш яскравим, насиченим та цікавим. Впровадження ІКТ у навчальний процес є одним із шляхів підвищення мотивації навчання, що сприяє розвитку творчої особистості не лише учня,

а й учителя та допомагає реалізувати головну потребу людини – спілкування. , освіта, самореалізація.

Отже, використання ІКТ є важливим у реалізації творчого потенціалу будь-якої категорії студентів і дозволяє вирішити головне завдання сучасної вищої освіти – це розкриття здібностей кожного студента. Інтенсивне використання комп'ютера та ін.

Технології формування в сучасному університеті є запорукою успіху в усіх сферах його діяльності. Таким чином, використання комп'ютерних технологій – це не модний вплив, а необхідність, продиктована сучасним рівнем розвитку освіти.

Література

1. Книш, І. Комунікаційні та інформаційні аспекти розвитку сучасної освіти та виховання. Вища освіта України. 2016. № 2. С. 18–24.

2. Дмітрієва О.І., Чопік О.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні старшокласників з порушеннями інтелектуального розвитку». ІТЗН. 2021. Том 86. № 6, С. 30–51.

3. Жалдак, М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. № 1. С 8-15.

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 061 ЖУРНАЛІСТИКА**

*Дяченко І. М., к. н. соц. ком., доцент,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)*

Проблема якісної професійної підготовки майбутніх журналістів у контексті потужних інформаційних викликів є актуальною та потребує впровадження різномірної системи застосування інноваційних освітніх технологій, зокрема інформаційних. На кожному рівні виокремлюються обсяги підготовки журналістів за навчальними програмами, які визначають: вивчення загальних можливостей використання ІКТ в конкретній професійній галузі, застосування комп'ютерних засобів для постановки навчальних і професійних завдань, створення нових продуктів програмного забезпечення для навчання майбутніх фахівців виконувати професійні обов'язки. Кожний рівень передбачає вивчення конкретного навчального матеріалу, поглиблення і розширення професійних знань, необхідних майбутнім фахівцям журналістики у професійній самореалізації [1].

Поняття «електронне навчання» (E-learning – скорочення від англ. Electronic Learning) у дослідженнях науковців має різні тлумачення, які близькі за своєю суттю і є синонімом таких термінів, як дистанційне навчання, навчання із застосуванням комп'ютерів, мережеве навчання, віртуальне навчання, навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій. Так, під електронним навчанням В. Бублик розуміє сукупність методів, форм і засобів самостійного, але контрольованого засвоєння

певного масиву знань за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища [2].

На основі аналізу наукових джерел і багаторічного викладацького досвіду змішане навчання можна визначити як ефективну систему навчання, яка поєднує найбільш ефективні аспекти та переваги викладання в аудиторії й інтерактивного або дистанційного навчання; складається з різних частин, які функціонують у постійному взаємозв'язку, утворюючи ціле. Тобто це система, в якій її компоненти гармонійно взаємодіють за умови, що всі ці компоненти правильно методично організовані.

В умовах пандемії, спричиненої захворюванням на Covid-19, а особливо повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну та потужної агресивної інформаційної війни набуло широкого використання дистанційне навчання – технологія, що базується на принципах відкритого навчання, широко використовує комп'ютерні навчальні програми різного призначення та створює за допомогою сучасних телекомунікацій інформаційне освітнє середовище для доставки навчального матеріалу та спілкування, що дає змогу проводити перевірку знань, контроль успішності, моніторинг навчальної діяльності та спілкування.

Для ефективного формування професійних якостей майбутніх фахівців журналістики у процесі їхньої професійної підготовки в закладах вищої освіти важливу роль відіграють інноваційні технології навчання: Інтернет-технології, мультимедіа-технології, case-study, брейнстормінг, інтерактивні ігри тощо, які забезпечують інтерактивність – можливість безпосередньої взаємодії студентів і викладачів з програмними ресурсами. Інтерактивність Інтернет-технологій підтримує «живий» зв'язок між користувачем і програмою, і тому за бажанням можна вибрати індивідуальний темп роботи у межах засвоєння навчальної програми, установити швидкість подачі матеріалу, кількість пробних тестувань і повторень [4].

Наприклад, мультимедіа-технології, що вже знайомі для сучасного студентства, можуть застосовуватися при проведенні будь-яких видів занять. Під час лекційних занять використання мультимедіа-технологій надає студентам змогу отримати велику кількість навчальної інформації в доступній формі з мінімальними витратами ресурсів. На семінарських та практичних заняттях за допомогою мультимедіа-технологій можуть бути представлені проблемні ситуації для подальшого аналізу [там само].

Актуальним наразі є застосування й технології case-study (методу конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу), що використовує опис реальних економічних, соціальних і бізнес-ситуацій. Майбутні журналісти мають проаналізувати ситуацію, з'ясувати сутність проблеми, визначити можливі рішення і вибрати найкращі з них. «Кейси» (історії, ситуації) базуються на реальному фактичному матеріалі або наближенні до реальної ситуації [4].

Як зазначають дослідники (М. Кадемія, М. Козяр, Т. Рак), перевагами технології case-study є: використання принципів проблемного навчання; набуття вмінь групової роботи та навичок відповідального ставлення до результату спільної діяльності; набуття навичок презентації, проведення рекламних заходів; формування уміння ставити питання, аргументувати відповідь.

У процесі застосування технології case-study майбутні фахівці журналістики навчаються аналізувати інформацію, виявляти ключові проблеми та шляхи їхнього розв'язання. Під час аналізу ситуацій здійснюється поєднання групової та індивідуальної роботи студентів, де обговорюються пропозиції кожного, розвиваються навички групової командної роботи, навички аналізу і планування, а також закріплюються прояви відповідальності за колективний результат виконання поставленого завдання [3].

Ефективною та доцільною в підготовці майбутніх журналістів є технологія брейнстормінг, що передбачає взаємодію, знаходження максимальної кількості рішень поставленої проблеми, які реалізуються через надання учасниками групи максимальної кількості ідей, оскільки брейнстормінг сприяє активізації мислення учасників за рахунок зниження критичності та самокритичності. До його проведення висуваються певні вимоги, а саме: пропозиції учасників мають бути короткими і без обґрунтування; будь-яка критика ідей студентів забороняється; заохочуються фантазія та прозоріння; всі висловлювання повинні фіксуватися [4].

У процесі формування професійної компетентності майбутніх журналістів успішно використовується технологія інтерактивних ігор (комунікативні, мовні, імітаційні, організаційно-діяльнісні тощо), перевагою їх можна вважати те, що спілкування в інтерактивній грі максимально наближене до умов майбутньої професійної діяльності студентів; в іграх відбувається відпрацювання журналістських умінь та навичок; реалізується діагностичний підхід до виявлення у студентів особливостей їхніх розумових процесів, визначається рівень їхніх комунікативних навичок, особистісних якостей. Під час участі в інтерактивних іграх, майбутні журналісти вдосконалюють свої вміння правильно формулювати висловлювання, аргументувати та відстоювати власну думку, інтерпретувати події, відтворювати професійні ситуації роботи висновки. Також у ході інтерактивних ігор у майбутніх фахівців журналістики формуються навички професійного спілкування, вміння вислуховувати співрозмовника, стимулювати його до обміну інформацією. Студенти формують цілісні уявлення про професійну діяльність, отримують соціальний досвід тощо [4].

Можна зазначити, що більшість недоліків існуючих форм навчання зумовлена недостатнім використанням сучасних досягнень інформаційно-комунікаційних технологій, засобів електронного навчання.

Отже, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх журналістів допомагає не лише збагаченню їх професійними знаннями, а й розвитку у них таких здібностей, як: володіння критичним аналізом та професійним мисленням; вміння відповідально ставитися до подачі інформації для аудиторії; глибоко усвідомлювати свою суспільну роль і місію в суспільстві.

Література:

1. Башманівська Л. А., Башманівський В. І., Шевцова Л. С. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності як компонент підготовки майбутніх журналістів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76. №2. С. 30–42.

2. Бублик В. В., Закусило О. К., Шевченко В. П. Електронне навчання в Україні і світі. Ретроспектива і перспектива. *Теорія і методика навчання інформатики та математики* : зб. наук. праць / під ред. І. П. Аносова та ін. Мелітополь : МДПУ, 2004. Вип. 3. С. 10–27.

3. Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Рак Т. Є. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: словник-глосарій. Львів : СПОЛОМ, 2011. 136 с.

4. Хоменко-Семенова Л. О. Формування професійних якостей майбутніх журналістів в умовах навчання в університеті. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. 2016. № 9. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/12430>. DOI: 10.18372/2411-264X.9.12430.

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Клеба А. І., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської обласної ради*

Сучасна освіта із великим зростанням інформаційних потоків кожного дня вимагає все більш активного використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Наявність зворотного зв'язку – одна із обов'язкових умов процесу комунікації. Основною задачею зворотного зв'язку є адекватна самооцінка та усвідомлений контроль комунікативних дій.

Наведемо деякі функції зворотного зв'язку:

- функція управління системою (створення умов для успішного управління системою в цілому);
- функція здійснення коригування (при використанні інформаційних технологій у навчанні комунікативна система заняття набуває відкритості, збільшуються можливості корекції дій тих, хто навчається);
- функція досягнення поставленої мети (завдяки можливості здійснення коригування зворотній зв'язок забезпечує поступальні рухи системи навчання);
- функція прийняття рішень (наявність зворотного зв'язку дозволяє здійснювати правильний вибір одного із множини варіантів можливих дій);
- функція контролю засвоєння інформації (зворотній зв'язок забезпечує викладачеві отримувати інформацію про проходження

навчання – правильно чи неправильно виконані дії тими, хто навчається) тощо.

Використання засобів інформаційних технологій в навчанні припускає збільшення кількості інформаційних потоків, а отже й збільшення зворотних зв'язків, які можуть бути порушені неправильними діями тих, хто навчається, технічними неполадками, а також помилками самих програм. Використання Інтернет-ресурсів може організувати зворотній зв'язок в умовах дистанційного навчання та оцінювання. Отримання навчальних матеріалів та комунікація між учасниками дистанційного навчання передбачає організацію освітнього процесу з використанням відео-трансляцій в режимі конференцій, навчально-виховних заходів, онлайн-екскурсій до бібліотек, музеїв.

Використання відкритих освітніх ресурсів підвищує активність учасників навчального процесу, створює ефективне середовище, розвиває компетенції викладачів при підготовці методичних матеріалів та проведенні навчального процесу [2, с. 22].

Н. Мікуліна п'ять видів зворотного зв'язку (повідомлення про отримання, інформаційний, оперативний, відкладений, корегуючий) упорядковує за двома критеріями: час отримання – оперативний/відкладений, зміст – повідомлення про отримання, інформаційний, корегуючий [3].

Але, які б не були види зворотного зв'язку в освітньому процесі, можна стверджувати що ключем до успіху його реалізації є впровадження інтерактивних технологій навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Таким чином, ефективність зворотного зв'язку, одного із основних засобів навчання, обумовлюється поєднанням змісту та терміну надходження інформації. Багатофункціональність зворотного зв'язку, його взаємодії з такими психологічними феноменами, як комунікативні

бар'єри, комунікативний вплив, рівні та передача інформації, роблять його найважливішим елементом всієї комунікативної системи із застосуванням засобів інформаційних технологій.

Література:

1. Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. – 2011. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/npo/2011_1/Koval.pdf.

2. Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л., Олійник Н. Ю. Теорія та практика змішаного навчання: монографія. Харків, Україна: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016.

3. Муліна Н.І. Організація ефективного зворотного зв'язку в дистанційному навчанні іноземних мов. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. *Гуманітарний вісник ДВНЗ Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди*. Додаток 1 до Вип. 31, Том I (43). К: Гнозис, 2013. С. 609–616.

УДК 354.378

ЦИФРОВІ РЕСУРСИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

*Майборода Ю.В., к.е.н., викладач
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж ХНУМГ ім. О.М. Бекетова»*

Цифровий освітній простір - це стратегія оцифрування освітнього процесу, що передбачає різноманітні цифрові навички: грамотність у

цифровому середовищі, вміння обробляти дані, знання про технології, безпеку в мережі, кодування тощо.

Цифрові ресурси сучасної освіти - це підгрупа цифрових технологій, які розробляються для розвитку якості, швидкості та привабливості передачі інформації у викладанні та навчанні. Метою створення таких ресурсів є активізація навчально-пізнавальної діяльності та залучення студентів до освітнього процесу за допомогою різних форм отримання, обробки, аналізу та застосування знань, що дозволяє зробити освіту доступною та результативною.

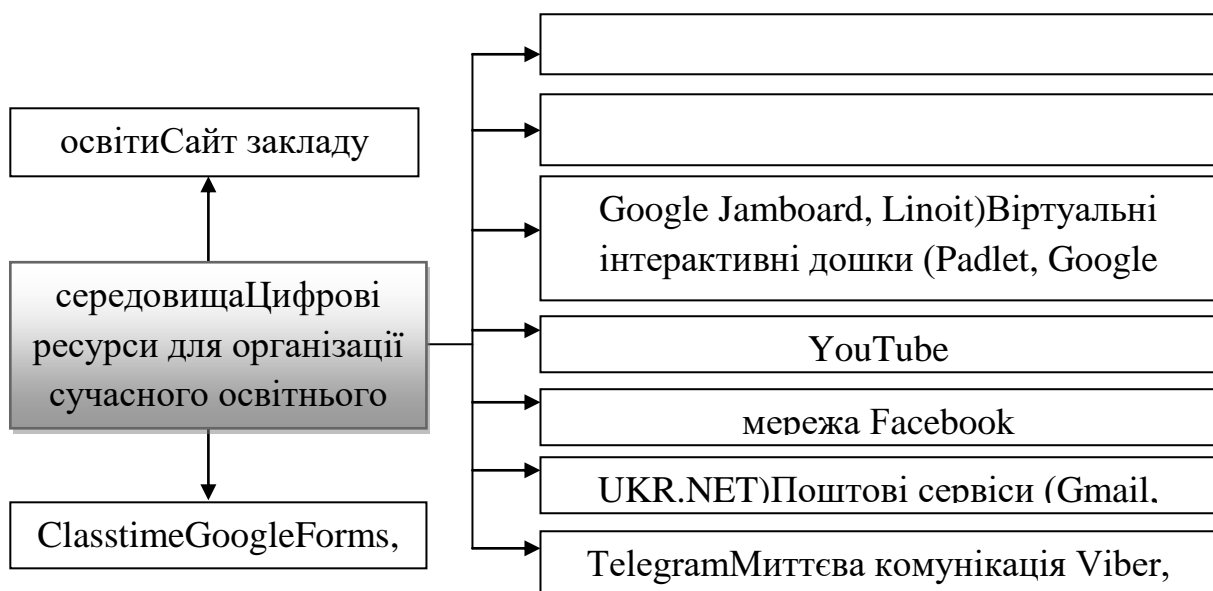

Рисунок 1 - Цифрові ресурси сучасної освіти

З метою ефективного використання цифрових інструментів під час навчання викладачам необхідно знати їх функціональні можливості та вміти їх правильно застосовувати в освітньому процесі.

Розглянемо основні функціональні можливості цифрових ресурсів:

1. Передача важливої навчальної інформації. У будь-якому форматі навчання викладач залишається менеджером освітнього процесу, а отже, збирає та презентує необхідну інформацію. Форуми, месенджери та

віртуальні дошки допомагають викладачеві спілкуватися зі студентами, нагадувати про важливі події, відповідати на питання, проводити консультації [1].

2. Створення комфортних умов навчання. У процесі дистанційного навчання комфортні умови - це коли всі учасники процесу обмінюються інформацією в строк, без шкоди для здоров'я та приватного життя, з користю для розвитку. В даному випадку можна використовувати чати в соціальних мережах, функції оповіщення та зберігання файлів в електронних навчальних системах та різноманітні відеотеки Інтернету [2].

3. Підтримка емоційного зв'язку зі студентами. Для підтримки емоційного зв'язку зі студентами служать соціальні мережі та месенджери, відеоконференції, віртуальні дошки, хмарні сховища та форуми.

4. Розвиток інтересу, залученості та захопленості студентів. Інтерес до навчання зростає, коли студент може грати, вибирати, відчувати радість відкриття та зміцнювати самостійність. Для привертання уваги студентів, збільшення їхньої зацікавленості, викладачеві допомагають цифрові інструменти, які реалізуються в ігровій формі [3].

5. Розвиток власної професійної свободи. Свобода викладача — це такий набір умінь, навичок та знань, що дозволяє вирішувати освітні завдання залежно від запитів та рівня захопленості студентів.

Отже, головна мета використання цифрових ресурсів в освіті – посилення інтелектуальних можливостей студентів в інформаційному середовищі, а також підвищення ефективності і якості навчання на всіх щаблях освітньої системи, у тому числі у фаховій передвищій освіті. При правильній реалізації розглянутих можливостей досягається головна мета використання цифрових освітніх інструментів.

Література:

1. Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (17-18 серпня 2022 року). Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2022. 158 с.
2. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 64 с.
3. Інформаційні технології в професійній діяльності: матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Рівне : РВВ РДГУ, 2021. 220 с.

УДК 378.147

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Близнюк А.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Одним із найбільш затребуваних напрямів у сфері освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні компетенцій здобувача. Велика увага приділяється формуванню компетенцій у сфері інформаційно-аналітичної діяльності. Це володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети, здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах. Процес формування компетенцій не можливий без здійснення контролю над процесом набуття знання.

Використання стандартних методів поточного або підсумкового контролю не достатньо. Сучасні методи навчання диктують і застосування нових форм контролю. Але як здійснювати контроль над виконанням самостійної роботи, передбаченої стандартами та навчальними планами?

Ця проблема є актуальною на даному етапі освітнього процесу. До учасників навчального процесу висувається безліч вимог, вирішити які можна використовуючи сучасні інтернет-технології.

Той, хто навчається, повинен уміти самостійно й активно працювати з інформацією, уміти ставитися до неї критично та застосовувати її залежно від цілей і завдань своєї діяльності. Сучасний педагог, своєю чергою, має вміти навчити цього. У реальності існує суперечність між вимогою забезпечити високу інтенсивність процесу навчання та реальними можливостями організації навчального заняття.

Використовуючи лише традиційні методи навчання, педагог має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення матеріалу. У традиційних методиках слабо реалізується принцип зворотного зв'язку. Поняття "зворотний зв'язок" прийшло в педагогіку в 60-ті роки минулого століття з науки кібернетики - науки про управління складними динамічними системами, здатними сприймати, зберігати й переробляти інформацію та використовувати її для управління. Про зворотний зв'язок як феномен кібернетики вперше заговорив американський учений-кібернетик, Норберт Вінер. Він вважав, що завдяки організації зворотного зв'язку з'являється можливість реалізації активності, проявляємось вибірковість взаємодії, що є умовою стійкості системи і приводить її до впорядкованого стану.

З плином часу досить широкого поширення в процесі навчання набула автоматизована перевірка знань, реалізація якої можлива з використанням Інтернет-технологій. Деякі випадки, за яких з'являється потреба в застосуванні зворотного зв'язку: планування й аналіз;

опрацювання ідеї та проектування діяльності; надання змісту діяльності на майбутній період; пошук, добір, використання методів, засобів і прийомів для розв'язання задачі (проблеми); коригування діяльності, окремих дій, станів, суджень; взаємодія, взаємовідчуття.

Актуальність і значущість зворотного зв'язку визначаються метою та особливостями перебігу діяльності: чи реалізуються поставлені завдання, чи в тому напрямі триває робота, наскільки продуктивно засвоюється матеріал, як його розуміють, чи благополучна атмосфера на заняттях тощо. Протиріччя, що склалися в освіті на сучасному етапі, розв'язуються новими методами і формами освітніх технологій.

Інтерактивний - означає взаємодіяти, перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-ким. Інтерактивні форми в освітній діяльності є проявом методу зворотного зв'язку. Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. Метою використання інтерактивного навчання є створення комфортних умов навчання, за яких здобувач відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивнішим сам процес навчання, надати знання та навички, а також створити базу для роботи з розв'язання проблем після того, як навчання закінчиться.

Необхідна реалізація методу зворотного зв'язку під час проведення занять в інтерактивних та активних формах. Принцип зворотного зв'язку (автоматизованого зворотного зв'язку) являє собою сукупність трьох взаємодіючих компонентів: методичного, технічного та організаційного забезпечення. Викладачеві необхідно шукати оптимальні методи і засоби реалізації принципу зворотного зв'язку.

Загалом, використання Інтернет-технологій сприяють організації системи навчання, є доступними методами для реалізації інтерактивних методів і можуть бути використані для здійснення автоматизованого зворотного зв'язку.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МЕНЕДЖМЕНТУ

*Літвінова А. М., к.пед.н., доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Процес глобалізації в економіці неминуче повинен привести до глобалізації освітнього простору світу та окремих країн, розвитку інформаційних освітніх ресурсів, стандартизація та інтеграція освітніх програм, забезпеченню прямого доступу до учбових матеріалів та удосконалення комунікацій між всіма учасниками освітнього процесу. Все вищесказане повинно привести до поширення та великому розповсюдженню принципів та методів відкритої освіти, головними постулатами якої являються: доступність освіти для всіх, свобода вибору напрямку підготовки, вибір часу та місця навчання, безперервність освіти на протязі всього життя, отримання знань в одному або декількох учбових закладах.

Розвиток сучасного суспільства потребує перегляду власне організації освіти та ролі суб'єктів навчальної взаємодії – викладача та студента. У сучасній тенденції університети мають справлятися з вирішенням нових завдань – виховування молоді, здатних критично, глибоко мислити; виховання сучасного молодого покоління, готове стояти біля витоків змін і працювати зі змінами, не знаючи глибинної сутності й інформаційного простору професій, до яких готуємо студентів.

Навчальний процес у закладах вищої освіти має бути спрямований на підготовку освіченого студента, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у діяльності.

Успіх підготовки студента залежить від багатьох факторів, одним з яких є самостійна робота студентів. В процесі впровадження дистанційної форми навчання у закладі вищої освіти, значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання студентами. Тому основним завданням викладача у закладі вищої освіти стає не репродуктивне викладання набору готових знань, а організація активної самостійної роботи студентів. Щоб виконати завдання, які постали перед вищою школою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи, форми взаємодії викладача і студента, стимулювати діяльність молоді. Відомо, що тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справжнім її здобутком [1].

Тому у закладах вищої освіти останнім часом спостерігається тенденція до дистанційної форми навчання. Чимала кількість установ розробили стратегічний підхід щодо створення сучасного дистанційного навчання. На сьогодні у викладача мають бути сформовані нові навички: обов'язковість, базова підготовка (особливо в педагогічній сфері), організація навчання, толерантність, відкритість до питань. Перелік наступних навичок мусить доповнити традиційні: інновації, технологічний ентузіазм, соціальні навички, зацікавленість та майстерність викладача. Важливим для сучасного викладача, який поступово перетворюється на тьютора або куратора змісту є наявність персонального навчального середовища (ПНС). ПНС — не є конкретним додатком або сервісом, а є особливим підходом до реалізації процесу навчання. Власне інформаційне середовище, яке саме будує навколо себе людина, з метою задоволення власних навчальних потреб (досягнення відповідних навчальних цілей), а інструменти web 2.0, у цьому аспекті, виступають лише одним з допоміжних засобів організації власного інформаційного середовища. За своєю структурою ПНС створюється самостійно, і тому відповідальність за

організацію роботи покладається на студента [1; 3]. Таким чином, відбір інструментів для ПНС – індивідуальна авторська справа, однак чим багатше це середовище, тим більше навчальних можливостей з'являється у користувача електронного навчання.

Аналіз наукових даних з формування знань у студентів за умов впровадження системи змішаного навчання показав, що проблема поєднання аудиторної та самостійної роботи є досить актуальною та перспективною на сучасному етапі розвитку освіти та дистанційного навчання.

Ми активно впроваджуємо систему змішаного навчання при вивченні дисципліни «Психологія управління». Дистанційний курс «Психологія управління» розміщений в базі LMS Moodle Центру електронного навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для студентів денної та заочної (дистанційної) форми навчання та в якості доступу студентів до якісних освітніх ресурсів. Впродовж навчання відбувався доступ студентів до якісних електронних матеріалів, розташованих в дистанційних курсах, завдяки чому вони мали змогу не лише ознайомлюватися із повним переліком інформаційних матеріалів (підручників, посібників, текстів лекцій, презентацій та інформаційних посилань), а також планувати і виконувати самостійну роботу у будь-який зручний час, підтримувати зв'язок із викладачем, мати коментарі та оцінки за складеними завданнями з тем курсу.

Цей вид навчання слугує певним способом організації процесу освіти і має змогу бути використаним у всіх формах навчання (очна, заочна, навчання з використанням засобів телекомунікації, поштового листування та ін.). При використанні дистанційного навчання скорочується аудиторне навантаження й більшає частка самостійної роботи здобувача освіти. Розробка електронних підручників з курсу «Психологія управління» і навчальних програм є необхідними для підвищення

ефективності самостійної роботи студентів [2]. Використання в процесі освіти комп'ютерних технологій, в сучасних умовах, є чинником, сприяючим активізації самостійної роботи студентів, під час виконання якої він (студент) вчиться та набуває вміння самостійно обирати джерела інформації, економити та планувати час, ознайомлюється та прилучається до етики міжнародного спілкування, вчиться об'єктивно оцінювати свій потенціал.

Підводячи підсумки, зауважимо, що дистанційне навчання на сучасному етапі розвитку доступної освіти – це сукупність сучасних освітніх технологій, що забезпечують передачу інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) від тих, хто навчає ([викладачів](#)) до тих, хто навчається ([студентів](#) або [слухачів](#)). Застосування дистанційного курсу «Психологія управління» під час професійної підготовки фахівців у ЗВО надає можливість доступу до підручників, інформаційних та дидактичних матеріалів в електронному вигляді, можливість самостійного освоєння досліджуваного матеріалу, а також консультаційний супровід у процесі навчання.

Література:

1. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків, Україна: Міська друкарня, 2020. 678 с.

2. Літвінова А. М., Тимченко Г. М. Змішане навчання у каразінському університеті – Новий рівень освітнього процесу. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: збірник наукових праць* (Київ, 17 лют. 2022 р.). Київ, 2022. С. 789-797.

3. Манн Р. В., Кравченко О. В., Ганжала І. В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій як елемент інноваційного навчання фахівців економічного спрямування. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Том 78, № 4. С. 145-162.

**ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО
МАТЕРІАЛУ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ
ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ**

*Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Половко А. В., Белов Л.О., здобувачі вищої освіти гр.ЕА-41-20
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на його комп'ютерних технологій, які проникають у всі сфери людської діяльності, що забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві, утворюючи глобальний інформаційний простір. Невід'ємною та важливою частиною цих процесів є комп'ютеризація освіти.

Нині у країні триває продовження становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження до світового інформаційно-освітнього простору. Цей процес супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу, пов'язаними із внесенням коректив до змісту технологій навчання.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стають дієвим інструментом для подолання географічних та часових обмежень у навчанні, спілкуванні та роботі. Зокрема, дистанційне навчання набуло великого значення, особливо у зв'язку з надзвичайними ситуаціями, які вимагають зміни традиційних методів навчання та роботи.

Розвиток науки і техніки потребує постійного вдосконалення методів та змісту навчання у вузі. Однією з нагальних проблем сучасності є пошук шляхів інтенсифікації пізнавальної діяльності, створення стимулюючого середовища для її суб'єктів. Для засвоєння все зростаючої кількості інформації на належному якісному рівні необхідні нові засоби та

технології навчання.

Оснащення освітньої системи інформаційно-комунікаційними технологіями є одним із завдань модернізації системи вітчизняної вищої освіти.

Прикладні програмні продукти, які використовуються у навчальному процесі, повинні мати такі властивості:

- максимальну доступність для користувачів (викладачів, студентів), які за спеціальністю не є програмістами, що може бути досягнуто включенням до склад програми, крім предметних термінів, ще й засобів організації діалогу природною (письмовою) мовою;

- простий та зрозумілий у використанні інтерфейс, що забезпечує однаково зручність у роботі з програмою як за допомогою «миші» (або інших маніпуляторів), так і клавіатури; реалізацію широких можливостей комп'ютера для надання навчального матеріалу, тобто наявність текстового та графічного зображення, статичних та динамічних форм, кольорового та звукового супроводу;

- можливість вибору ступеня складності та складу навчального матеріалу у зв'язку з потребами рівневої диференціації та профільності навчання користувачів прикладного програмного забезпечення;

- наявність необхідного набору сервісних функцій для оперативного копіювання, зберігання та обробки навчальної інформації;

- відкритість для доповнення іншими програмними засобами, що забезпечувало б адаптацію до конкретних умов навчання;

- відповідність усім сучасним дидактичним вимогам до програмного забезпечення певного типу;

- забезпечення можливості роботи як у локальній мережі з централізованим зберіганням результатів обробки інформації, так і на окремих, не пов'язаних між собою засобами зв'язку, комп'ютерами;

- врахування ергономічних особливостей;

- наявність англomовного інтерфейсу.

Як відомо, серед етапів розробки мультимедійних освітніх ресурсів масив засобів, які використовуються при створенні мультимедійних продуктів можна розділити на наступні групи:

- системи обробки статичної графічної інформації;
- системи створення анімованої графіки;
- системи запису та редагування звуку;
- системи відеомонтажу;
- системи інтеграції текстової та аудіовізуальної інформації в єдиний проект.

Аналіз сучасних тенденцій та вирішення проблем, пов'язаних з їх використанням, дозволяє забезпечити якісну та доступну освіту для різних категорій користувачів.

Отже,

1) Хмарні технології та віртуальні платформи.

Сучасні платформи для дистанційного навчання, такі як Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Canvas та інші, надають широкий спектр можливостей для організації навчального процесу. Вони дозволяють вчителям завантажувати матеріали, вести онлайн-уроки, встановлювати завдання та контролювати виконання учнями.

2) Віртуальна та розширена реальність.

Використання віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) набуває популярності у навчальних цілях. Ці технології надають можливість створити іммерсивне навчальне середовище, де учні можуть взаємодіяти з віртуальними об'єктами та ситуаціями.

3) Аналіз поведінки користувачів.

Спеціалізовані системи аналітики дозволяють викладачам та адміністрації відстежувати активність студентів у віртуальному навчальному середовищі. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та

реагувати на них, а також адаптувати навчальний матеріал до потреб кожного учня.

4) Мультимедійні матеріали та інтерактивність.

Використання відео, аудіо та інтерактивних вправ стає невід'ємною частиною дистанційного навчання. Вони допомагають відобразити інформацію у доступній та цікавій формі, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу.

5) Безпека та конфіденційність.

Питання безпеки даних та конфіденційності є важливими в контексті використання ІКТ у навчанні. Важливо забезпечити захист персональної інформації учнів та вчителів, а також забезпечити безпечне використання онлайн-платформ.

Аналіз сучасних тенденцій використання ІКТ в дистанційному навчанні вказує на те, що нинішні технології надають широкі можливості для покращення якості навчання та забезпечення доступності освіти для всіх. Однак важливо постійно моніторити нові розробки та впроваджувати їх для досягнення максимального педагогічного ефекту в дистанційному середовищі.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному середовищі навчання задля формування професійних компетенцій майбутніх спеціалістів дозволяє підвищити якість навчання, розвинути творчі здібності студентів, а також навчити їх самостійно мислити та працювати з навчальним матеріалом, що сприяє їх подальшому безперервному вдосконаленню протягом усього життя. Студент перестаючи бути пасивним слухачем та залучившись у активну пізнавальну діяльність, сприяє успішній координації навчального процесу, що посилює його якість.

ХМАРО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

*Хорошилова І.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Шедякова Т.Є., доцент
Харківський національний університет імені Н.В. Каразіна*

Ні для кого не є таємницею, що в сучасному суспільстві неможливо не навчатися, навіть якщо життя перевіряє нас на стійкість. Спочатку пандемія яка внесла в наш доволі традиційний навчальний процес необхідність пере налаштуватися, залишилась десь у далекому минулому «навчальна аудиторія» де є можливість комунікації оффлайн між учасниками навчального процесу. Цей перший виклик спонукав до неминучої інформатизації системи освіти, приведення освітніх послуг у відповідність до вимог суспільства. Та одразу нас спіткає випробування війною, ця біда зміцнила нашу націю, вона дала поштовх до ще більшої стійкості сили та духу в усіх галузях, кожен бореться на своєму поприщі, освітяни - впроваджуючи у навчальний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій за для можливості надання здобувачам якомога якісних знань та умінь зокрема в сфері освоєння програмного забезпечення облікових процесів.

Саме тому все більшої уваги приділяється питанням використання хмаро орієнтованих технологій, зокрема проблемі створення хмаро орієнтованого навчального середовища закладу освіти. Вдосконалення сучасних технологій та оновлення програмного забезпечення вимагає від закладів освіти та викладачів постійної зміни систем навчання та програмного забезпечення відповідно до сучасних тенденцій розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Одним із шляхів вирішення цієї

проблеми є впровадження у навчально-виховний процес хмаро орієнтованих технологій. Хмаро орієнтовані технології є ефективним засобом наукової діяльності та управління освітнім процесом. Програми для роботи бухгалтерії містять важливу та конфіденційну інформацію, тому особливо потребують надійного розміщення. Посилити захист даних від втрат, вилучень, попадань до рук сторонніх та зловмисників допоможуть хмарні послуги.

На віртуальних серверах можна розмістити:

- програми бухгалтерського та фінансового обліку;
- програмне забезпечення для подання звітності та електронного документообігу;
- додатки типу "клієнт-банк";
- CRM- та ERP-системи;
- IP-телефонію, веб-сайт, корпоративну пошту;
- архіви, документи, файли та їх резервні копії.

Завдяки хмарному хостингу отримуємо низку переваг:

- зручний доступ усіх учасників до бухгалтерських програм — у будь-який час та звідусіль, де є інтернет-з'єднання;
- економію коштів – не потрібно купувати власні фізичні сервери та обслуговувати їх;
- просте додавання ресурсів до сервера, якщо навантаження надалі зростатиме:
- цілодобову технічну підтримку телефоном та електронною поштою.

Обираючи спеціальність бухгалтера, кожен розуміє, що ця професія, по суті, є викликом, і що освоювати нове доведеться протягом всього життя. Велике різноманіття галузевих своєрідностей та особливості різних ділянок обліку, стрімкі зміни у законодавчих нормах, новітні технології, що входять у буденний робочий процес – ось з чим потрібно бути готовим

зіткнутися здобувачам не тільки під час навчання, а й в процесу практичного втілення своїх знань та умінь. Звичайно, сучасні підходи до розрахунків суттєво спрощують щоденну роботу бухгалтера — вже не потрібно вручну складати цифри на папері або рахувати обіги коштів на калькуляторі: програмне забезпечення для автоматизації бізнес-процесів, що в широкому спектрі представлене сьогодні на ринку, зробить це за вас. Багатьох бухгалтерів може лякати та напружувати необхідність з нуля навчатися користуванню новим функціоналом, проте більшість вже добре розуміє, що майбутнє — за сучасними технологіями, і вклад в автоматизацію обліку принесе хороші плоди завтра. Саме полегшення поточної роботи, аналіз та автоматизована здача звітності є метою використання новітніх напрацювань. Це дозволяє суттєво економити час кожного фахівця, а всі ми добре знаємо, що саме час є найдорогоціннішим ресурсом сьогодні, тому ми й намагаємося виховувати кваліфікованих спеціалістів «гнучких» та готових швидко навчатися та підлаштовуватися до змін в підходах, принципах та методах.

Популярність хмарної технології з кожним днем зростає, чому сприяє не тільки ефективне використання інтернет-реклами, медійної реклами та інших способів маркетингу, а й позитивні відгуки фахівців, які використовують цю технологію у своїй роботі.

Однією з основних умов ефективного використання хмарної технології є правильний вибір сервіс-провайдера. Помилка в такому виборі може призвести не тільки до втрати грошей, а й втрати часу. Тому необхідно звертатися лише до перевірених сервіс-провайдерів, але це не передбачає використання лише одного з них: у будь-який момент компанія може перейти до іншого провайдера, а також повернутися до звичного способу ведення обліку та подання звітності.

Компанії, що займаються хмарними технологіями, надають переважно такі послуги:

- проводять консультації щодо впровадження та подальшого використання хмарних технологій;
- здійснюють підготовку додаткової копії бази даних підприємства;
- виробляють трансформацію всіх бухгалтерських даних на віддалений сервіс.

Хмарні технології – це унікальна можливість створення нового простору з відповідною інформацією для компанії чи організації будь-яких форм власності та розмірів.

Таким чином, бухгалтерський облік із використанням хмарної технології – це новинка сьогодення. Використання даної технології допомагає створити ефективну основу для проведення бухгалтерських операцій та роботи бухгалтерії загалом, що дозволяє автоматизувати роботу будь-якої організації чи підприємства.

Література:

1. Малюх Є. В. Застосування хмаро орієнтованих технологій під час навчання інформатики молодших бакалаврів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, (22(29)), 160–166. URL : [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.2.2020.22\(29\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.2.2020.22(29).22)
2. Кузьмінська О. Г. Теоретико-методичні засади проєктування і застосування цифрового освітнього середовища наукової комунікації магістрів-дослідників Старобільськ, 2020. 684 с
3. Мандзій Л. С. Професійний розвиток педагога : нові можливості у 2020. URL : <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Prezentatsiya-MON-Pidvyshhennya-kvalifikatsiyi-pedagogiv-ZZSO.pdf>

ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

*Кудрявцева О.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Штучний інтелект дає можливість реалізувати моделі адаптивного навчання, що базуються на таких навчальних технологіях: метод експертних оцінок, відтворення комплексних освітніх систем, прикладне програмне навчання, мультиагентний підхід до вирішення завдань.

Цей підхід відкриває доступ до оптимізації та диференціації завдань і темпу, застосовуваних під час навчального процесу методів і форм роботи залежно від потреб, умінь і компетенцій учнів.

Крім можливостей, які стають доступними завдяки принципам адаптивно-персоналізованого навчання, можна виділити такі перспективні характеристики штучного інтелекту:

- позитивний вплив на розвиток соціального та емоційного інтелекту учасників освітнього процесу поряд з освоєнням актуальних умінь, пов'язаних із цифровим простором. Технології надають шанс вивчати матеріали в комфортних умовах, оскільки вибір часу та місця залишається за тим, хто навчається;

- зростання ефективності педагогічної діяльності, яке супроводжують економія часу, відчуття внутрішнього задоволення від використання досягнень науково-технічного прогресу, перехід на вищий рівень професійного розвитку;

- забезпечення взаємодії та виконання функції об'єднання суб'єктів освітніх відносин та їхнього оточення під час навчання;

- здійснення своєчасного і продуктивного контролю, а також аналітичного оцінювання результатів навчального процесу, що тягне за собою активізацію адміністративно-управлінських відділів освітніх установ, які спрямовують зусилля на збільшення ефективності управління ресурсами, що навчають, гарант соціальної захищеності та підтримку педагогічної ланки поряд із соціальними групами, які мають потреби, і тих, хто навчається;

- поліпшення системи планування та управління навчальними ресурсами, а також створення узгоджених освітніх програм на різних рівнях - від локального до міжнародного;

- підтримання великої різноманітності та мінливості використовуваних у процесі навчання форматів, методів і технік, для чого орієнтиром багато в чому слугують схильності, ступінь підготовки та розвитку тих чи інших навичок учнів;

- розроблена автоматизована процедура спостереження і контролю за дотриманням встановлених правил на іспиті або іншому форматі атестації учнів, відома як прокторинг;

- посилення безпеки та забезпечення підконтрольності потенційних ризиків цифрових технологій на основі Інтернету речей - концепції мережі передавання даних між пристроями, що виключає обов'язкову участь людини при виконанні деяких операцій;

- аналітична діяльність із можливістю прогнозування, що дає змогу всім сторонам освітнього процесу проводити взаємне оцінювання навчально-методичних матеріалів, власної готовності до ознайомлення з ними та успішного засвоєння, а також відповідності застосовуваних ресурсів вимогам внутрішнього й зовнішнього середовища в особі тих, хто навчається, і гіпотетичних роботодавців;

- один із різновидів технологій штучного інтелекту націлений на організацію навчального процесу в такий спосіб, щоб установа виконувала

коригувальну функцію під час зіткнення з девіантними формами поведінки та займалася популяризацією ідеї правильного способу життя серед студентів. Подібні інноваційні цифрові засоби іменуються як технології «підштовхування»;

- платформи гібридної інтеграції як сукупності програмних продуктів, що дають змогу користувачам створювати, захищати та розпоряджатися інтеграційними потоками, що з'єднують сервіси та сховища даних, унаслідок впровадження застосунків із бізнесу в освітнє середовище сприяють гібридному поширенню хмарних систем у навчальному просторі;

- надання автоматизації анімаційних процесів шляхом перетворення статичних зображень у рухомі форми;

- вивільнення часового ресурсу в усіх учасників освітніх відносин від виконання шаблонних дій, що відкриває додаткові можливості для проведення актуальних наукових досліджень та ретельного освоєння цифрових навчально-методичних ресурсів.

Крім позитивних моментів використання штучного інтелекту в системі освіти, слід позначити очевидність факту, згідно з яким долучення сучасної освітньої системи до штучного інтелекту, який стрімко розвивається, містить у собі низку загроз щодо ефективної побудови навчального процесу і збереження благополуччя всіх суб'єктів.

Найбільшу кількість побоювань викликають такі категорії факторів ризику:

- виникнення своєрідної залежності від технологій, на тлі чого може відбуватися виражене зниження когнітивних і творчих здібностей деяких учнів;

- відсутність узгодження етичних принципів щодо повсюдного впровадження штучного інтелекту в освітньому просторі, що висуває проблему забезпечення конфіденційності, використання даних учасників

навчального процесу, підзвітності та приховування відомостей щодо застосування технологій і неможливості здійснення контролю над ними;

- безпідставність і поверховість суджень штучного інтелекту в галузі психологічного знання та емоційних станів, що пов'язано з нездатністю технологій до сприйняття великого спектра соціально-психологічних форм взаємодії та висловлюваних людиною внутрішніх почуттів;

- зниження або зовсім повна відсутність комунікації за межами віртуального світу, що негативно впливає на ефективність діяльності більшої частини освітніх суб'єктів;

- погіршення показників робочої пам'яті через зміни, пов'язані з діяльністю мозкових структур і зумовлені незвичним суттєвим обсягом навантаження на психічний стан.

Отже, одного боку, штучний інтелект має набір безперечних переваг, серед яких – ідеї персоналізації навчання, вільний доступ до даних із численних джерел, їхня перевірка й аналіз із застосуванням передового інструментарію - машинного навчання і прогностичної аналітики. Надані можливості можуть розкрити багатообіцяючий потенціал інноваційних технологій в освітньому просторі вищої школи, у зв'язку з чим їхнє використання запустить трансформацію системи освіти, торкнувшись усіх учасників освітніх відносин. З іншого боку, незважаючи на бурхливий розвиток і перспективи штучного інтелекту, деякі вельми серйозні проблеми, як і раніше, залишаються невирішеними і супроводжуються безліччю ризиків. Головні виклики зачіпають проблему цифрової рівності, дотримання етичних аспектів, виникнення залежності від технологій і безперервного підвищення кваліфікації.

РОЛЬ LMS У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Деділова Т.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Юрченко О.В., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет*

Сучасні технології суттєво змінили обличчя вищої освіти, а системи управління навчанням (Learning Management System, LMS) виявилися ключовим елементом в організації та управлінні педагогічним процесом. LMS не лише надають можливості зберігання та надання навчального матеріалу, але і є ефективним інструментом для забезпечення зворотних зв'язків, що дозволяє оптимізувати та покращувати навчальний процес.

На сьогодні існує безліч LMS, які використовуються в освітніх установах та корпоративному середовищі (табл. 1). Ці платформи різняться за своєю функціональністю, масштабом застосування та спрямованістю. Вибір LMS повинен враховувати конкретні потреби та завдання організації чи освітнього закладу.

У світі сучасної освіти, науковці визнають, що LMS відкриває широкі можливості для викладачів, сприяючи поєднанню активного навчання з використанням передових технологічних ресурсів та ефективної навчальної програми. Цей інноваційний функціонал створює оптимальне середовище для моделювання обговорень, планування онлайн-діяльності, встановлення чітких очікувань від навчання та надання студентам широкого спектру варіантів і підтримки у вирішенні навчальних завдань. Присутність кваліфікованого інструктора в LMS стає ключовим елементом, який створює не лише ефективне, але й захоплююче навчальне середовище.

Таблиця 1 – Сучасні системи управління навчанням (адаптована авторська розробка за [1])

Назва LMS	Загальна характеристика LMS
Moodle	Відкрита система управління навчанням, яка надає можливості для створення курсів, тестування, форумів та співпраці між учнями.
Canvas by Instructure	Cloud-орієнтована платформа LMS з інтуїтивним інтерфейсом, яка має велику кількість інтегрованих інструментів для навчання та співпраці.
Blackboard Learn	Сервіс, заснований на хмарних технологіях, який забезпечує інструменти для ведення занять, тестування та співпраці.
Schoology	Платформа для навчання та співпраці, що надає можливості для створення курсів, спільної роботи та обміну ресурсами.
D2L Brightspace	Сервіс, орієнтований на вищу освіту та корпоративний сектор, що має інструменти для інтерактивного навчання та ефективного взаємодії.
Google Classroom	Легка та проста у використанні платформа для навчання, побудована на інфраструктурі Google, яка забезпечує зручне розподіл завдань, зворотний зв'язок та співпрацю.
Edmodo	Соціально-орієнтована LMS для навчання в освітніх установах, що надає можливості для обміну ідеями, завдань та матеріалів.
Adobe Captivate Prime	Корпоративний LMS, розроблений для навчання працівників. Має інструменти для організації корпоративного навчання та оцінки результатів.

Однією з ключових функцій LMS є створення системи зворотного зв'язку шляхом ефективного моніторингу та оцінці прогресу, оптимізації завдань та ресурсів, забезпеченню індивідуалізованого навчання, зручній системі обміну інформацією, сприяння колективному навчанню тощо. LMS відкриває двері перед новаторським підходом до навчання, де кожен студент може відчути себе частиною динамічного освітнього процесу, використовуючи сучасні технології та отримуючи персоналізовану підтримку від викладача. Завдяки цьому інструменту, студенти здатні зберігати свою автономію та ентузіазм, знаходячи мотивацію для активної участі в навчальному процесі.

Література:

1. Гладченко О., Ратушняк Т., Беспарточна О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення якісного дистанційного навчання. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2022. № 2. 76-91.